

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\M\Miller Henry\Miller, Henry Valentine -
Kniha pratel.pdb

PDB Name: Miller, Henry Valentine - Kn...
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 30.9.1937
Modification Date: 30.9.1937
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Henry Miller
Kniha přátel
nakladatelství Votobia Olomouc, 1997

(c) Henry Miller, dědicové, 1987
Translation (c) Petr Sulovský, 1997
(c) Votobia, 1997
ISBN 80-7198-251-2

Kniha první

Kniha přátel

Stašek

BYL PRVNÍM PŘÍTELEM V MÉM ŽIVOTĚ. PŘÍTELEM z ulice, ve které jsme se prvně potkali, z ulice v té slovně Čtrnácté čtvrti, o níž jsem psal tak nadšeně. Bylo nám tehdy oběma pět let. Samozřejmě jsem tam měl kromě Staška i další kamarády. Skamarádit se s někým nebylo pro mě nikdy těžké. Ale Stašek byl můj opravdový přítel, kámoš, věrný kumpán. Stašek mu ovšem říkali jen jeho rodiče. Nikdo jiný se ho tak neodvážil oslovit, protože to z něj dělalo "Poláka", a on nechtěl, aby ho někdo bral jako Poláka. Jmenoval se Stanley; Stašek je polská zdobnělina od Stanley. Pořád slyším jeho tetu, jak volá příjemným staccatovým hlasem: "Stašo, Stašo, kde jsi? Pojď domů, je pozdě." Ten hlas, to jméno budu slyšet ještě na smrtelném loži.

Stanley byl sirotek, kterého adoptovala jeho teta a strýc. Jeho teta, žena obřímích rozměrů, s prsy jak zelné hlávky, byla jednou z těch nejpříjemnějších, nejhodnějších žen, které jsem kdy poznal. Byla Stanleymu opravdovou mámou, možná ještě lepší, než jakou by byla jeho vlastní matka, kdyby ještě žila. Jeho strýc byl naopak ožralý hrubián, kterému patřilo holičství v přízemí domu, kde bydleli. Mám velice živé, děsivé vzpomínky na to, jak honil Stanleyho ulicemi s otevřenou břitvou v ruce, křičel za ním z plných plic nadávky a vyhrožoval, že mu uřízne hlavu.

I když Stanley nebyl jeho synem, měl stejně nespoutanou povahu, zvlášť když ho někdo štvál. Zdálo se, že nemá vůbec smysl pro humor, dokonce ani když vyrostl. Je příznačné, když o tom teď přemýšlím, že jedním z jeho oblíbených slov bylo "komický". Ale to bylo až mnohem později, když snil o tom, jak se stane spisovatelem a psal předlouhé dopisy z Fort Oglethorpe nebo Chickamauga, kde sloužil u jezdeckta.

Jako na chlapci na něm nebylo nic komického. Naopak, jeho výraz byl v těch dobách obvykle otrávený, nerudný, vysloveně protivný. Když jsem ho naštvál, což jsem občas udělal, honil mě se zaťatými pěsti; našťěstí jsem mu ale vždycky dokázal upláchnout. Ale ty

honičky byly dlouhé a hrůzyplné, protože jsem měl mnohdy strach z toho, že Stanleymu rupnou nervy. Byli jsme zhruba stejné postavy, ale on byl mnohem silnější. Viděl jsem, že kdyby mne přece jen chytil, ztloukl by mě do krve.

V takovém případě jsem mu nejdřív trochu utekl, a pak jsem se na půl hodiny někde schoval, než jsem se odvážil proklouznout domů. Bydlel na druhém konci bloku v ohavném tříposchodovém baráku, který se v mnohém podobal tomu našemu. Musel jsem být opatrný, když jsem se plížil domů, protože mne ještě pořád vyhlížel. Nebál jsem se ho potkat na druhý den, protože ho ty záchvaty zuřivosti vždy večer pustily. Když jsme se setkali, oba jsme se usmáli, i když Stanley se spíš jen ušklíbnul, a pak jsme si podali ruce.

Ten incident byl zapomenut, pohřben až do příště.

Někdo by se mohl divit, jak to, že jsem se skamarádil s takovým klukem, který byl, celkem vzato, nespolečenský. Sam si to těžko dovedu vysvětlit, a lépe snad bude, když se o to ani nebudu pokoušet. Už v tom raném věku mi bylo Stanleyho líto, protože jsem věděl, že je sirotek a jeho strýc je na něj jako ras. Jeho nevlastní rodiče byli chudí, mnohem chudší než moji. Vlastnil jsem mnoho věcí - hračky, trojkolku, pistole a tak podobně, a to nemluvím o zvláštních výsadách, které jsem měl. To mi Stanley záviděl a žárlil na mě. Vzpomínám si, že ho obzvlášť štvaly mé krásné šaty. Co mu bylo do toho, že můj otec byl šéfem krejčovské dílny, v té době docela úspěšným, který si mohl dopřát, co chtěl? Byl jsem z toho dost na rozpacích a často jsem se styděl, že mám na sobě tak přepychový oděv, když všechny děti okolo chodily otrhané. Ty sváteční hadry, o kterých si mi rodiče mysleli, že mi bůhví jak seknou, způsobovaly, že jsem vypadal jako malý Lord Fauntleroy, což mě štvalo. Chtěl jsem vypadat jako ostatní z naší party, a ne jako nějaký šašek z lepší společnosti. A tak se mi čas od času ostatní děcka pošklebovala, když jsem si vykračoval za ruku s matkou, a říkali mi mámin mazlíček, z čehož jsem se mohl zjevit. Má matka byla k takovým posměškům stejně nevšímavá, jako k mým pocitům. Nejspíš si myslela, že mi prokazuje kdovíjakou laskavost, pokud o tom vůbec přemýšlela.

Už tehdy, v tom útlém věku, jsem k ní ztratil všechnu úctu. Na druhé straně, kdykoli jsem přišel ke Stanleymu domů a setkal se s jeho tetou, s tím rozkošným hrochem, byl jsem v sedmém nebi.

Tehdy jsem si to ještě neuvědomoval, ale byl jsem v její přítomnosti tak šťastný a svobodný, protože byla láskyplná, což je vlastnost, o níž jsem netušil, že by ji měly mít všechny matky, když jednají se svým potomkem. Vše, co jsem znal, byla disciplína, kritika, políčky, výhrůžky - tak to aspoň vidím dnes, když se ohlížím za tímhle obdobím svého života.

Má matka například nikdy nenabídla Stanleymu tlustý krajíc žitného chleba namazaný máslem a posypaný cukrem, jak to dělala Stanleyho teta, když jsem k němu přišel na návštěvu. Moje matka Stanleyho obvykle vítala slovy: "Nedělejte rámus, a až si dohrajete, nezapomeňte po sobě uklidit." Žádný chleba, žádné koláče, žádná vřelá herda do zad, žádné: "Jak se má tvoje teta?" nebo něco podobného. Její jedinou starostí bylo, abychom neotravovali. Stanley k nám nechodil moc často, asi proto, že cítil tu nevráživou atmosféru. Když k nám přišel, bylo to obvykle tehdy, když jsem se zotavoval z nějaké nemoci. Mimočodem, prodělal jsem všechny dětské nemoci - od dětských neštovic po spalničky, černý kašel a bůhví co ještě. Nevím o tom, že by Stanley byl někdy nemocný. Člověk z tak chudobné rodiny si nemohl dovolit být nemocný.

Proto jsme si často hrávali o jedno patro níž, kde můj děda seděl na lavici a připravoval pláště pro tátu - šéfkrejčího z podniku na Páté avenue. Vycházeli jsme spolu dobře - děda a já. Rozuměl jsem si s ním líp, než s tátou. Když je porovnám, dědeček byl kultivovaný džentlmen, který mluvil neuvěřitelně nádhernou angličtinou, kterou se naučil v Londýně, když mu bylo deset let.

Bylo pro mne slastí, když začaly svátky a všichni příbuzní se sešli, poslouchat úvahy mého dědečka o stavu světa, o politice (byl socialista a odborář), nebo naslouchat jeho vyprávění o dobrodružstvích, která zažil jako kluk, když vandroval Německem za prací. Když jsme se Stanleyem hráli domino nebo nějakou jednoduchou karetní hru, můj dědeček si pobrukoval nebo pohvizdoval melodii nějaké německé písně. Od něj jsem prvně slyšel "Ich weiss nicht was sol es bedeuten das Ich so traurig bin." Znal jednu píseň nazvanou "Uleť, moucho, neotravuj", kterou zpíval anglicky a která nás vždycky rozesmála.

Hrávali jsme si s vojáčky a kanóny a přitom jsme se vždycky rozjařili. Křičeli jsme a ječeli vzrušením, když jsme protivníka rozcupovali na cimpr campr. Randál, který jsme u toho dělali, mého dědečka nikdy nerušil. Pokračoval v šití a žehlení svých kabátů, pobrukoval si a čas od času vstal, aby se protáhl a zívł. Sedět na lavici celý den a dělat pro otce kabáty byla zabíračka na záda. Občas přerušil naše hraní a poslal nás, abychom mu došli do hospody na růžku pro džbáněk piva. Vždycky nám trochu nabídl, ale opravdu jen trošinku, řka, že nám to neublíží.

Když mi nebylo ještě dost dobře na to, abychom si mohli hrát, předčítal jsem Stanleyemu z jedné ze svým pohádkových knih. (Uměl jsem číst, ještě než jsem začal chodit do školy.) Stanley chvíli naslouchal, a pak vypadnul. Neměl rád, když mu někdo četl. V tom věku nebyl moc na čtení, byl příliš zdravý na to, aby ho těšila taková zábava. Byl hrozně nepokojný, plný vitality. Co měl Stanley rád, a já jakbysmet, byly tvrdé chlapské hry na ulici. A že jsme jich znali spoustu. Kdyby byl tehdy fotbal tak ve flóru jako dnes, mohl by se stát fotbalistou. Měl rád "kontaktní" hry, při kterých do toho druhého vrazíte nebo s ním mrsknete o zem. Rád používal pěsti, a když zdvihnul pracky, vždycky u toho vyplazoval jazyk jako zmije. Kvůli tomuhle zvyku se několikrát kousl do jazyka, protože začal skučet a nadávat. Většina děcek v bloku se ho bála - kromě malého židovského chlapce, kterého jeho starší bratr naučil chlapskému umění sebeobraně.

Ještě k mému osázení (ano, musím pro to užít toho nabubřelého slova). Jednou, když mne máma vedla k doktorovi a já byl navlečený do nějakého bizarního oblečku, Stanley se odvážně postavil před mou matku a pronesl: "Proč na sebe musí brát takové srandovní věci? Proč mne nikdo neobléká taky tak?" A jak to dořekl, otočil hlavu na bok a odplivl si. To bylo poprvé, co jsem viděl, jak moje matka zjihla. Pak jsme pokračovali v chůzi - pamatuji se, že s sebou měla deštník. Podívala se na mě a spěšně řekla: "Musíme koupit něco pěkného na oblečení pro Stanleyho. Co si myslíš, že by se mu líbilo?" Byl jsem tak vyvedený z míry tou překvapivou změnou, že jsem nevěděl, co mám odpovědět. Nakonec jsem řekl: "Co kdybys mu koupila oblek? Ten potřebuje ze všeho nejvíc." Jestli ho tehdy opravdu dostal, už si nevzpomínám. Spíš asi ne.

V sousedství byl ještě jeden kluk, jehož rodiče si žili dobře a oblékali ho ve velkém stylu. Dokonce ho při některých příležitostech přiměli nosit buřinku a hůlku. Aby bylo jasno, byl to syn kongresmana a navíc rozmazlený spratek. Všecka děcka z něj měla psínu a nemilosrdně ho škádřila. Kde mohli, tak mu nastavili nohu, sprostě mu nadávali, napodobovali jeho cupitavou chůzi a vůbec ho všemožně trápili. Zajímalo by mě, co se s ním stalo později. S takovým začátkem to nikdo nemůže dotáhnout daleko. Kromě svých dalších vlastností byl Stanley taky zkušený lhář a zloděj. Kradl bezostyšně u stánků s ovocem a zeleninou, a když ho chytili při činu, vymyslel si srdceryvnou historku o tom, že jeho rodiče jsou tak ubozí, že mu někdy ani nedají najíst. Jedna ze zvláštních výsad, které jsem měl a které se Stanleyemu nikdy nedostalo, byla návštěva dopoledního vaudevilového představení v místním divadle "Novinka" každou sobotu. Bylo mi asi sedm, když se matka rozhodla, že mi udělí tuto poctu. Napřed jsem musel

udělat nějaké dobré skutky - umýt nádobí, vydrhnout podlahu a umýt okna. Pak mi dala deset centů, za které jsem si mohl koupit místo na bidýlku. Obvykle jsem šel sám, pokud se některému z mých kamarádů nepoštěstilo přijít k nám na návštěvu.

I když se Stanley nikdy nedostal dovnitř do divadla, chodili jsme spolu na imaginární podívanou v blízkém šantánu "Zadnice", kteréžto jméno dostal kvůli své špatné pověsti. V sobotu v noci jsme si nejprve prohlíželi vývěsky s fotkami subret v trikotech. Pak jsme zaujali postavení poblíž pokladny v naději, že pochyťme nějaké sprosté vtipy od námořníků, kteří stáli ve frontě na lístky. Většinou vtípů jsme nerozuměli, ale něco jsme přece jen pochytili. Byli jsme nezřízeně zvědaví, co se děje uvnitř, když se rozsvítí světla. Opravdu se ta děvčata svlékají až do pasu, jak se říkalo? Házejí své podvazky mariňákům do hlediště? Berou je námořníci po představení do blízké hospody a opíjejí je tam? Jdou s nimi do postele v pokojích nad hospodou, ze kterých se vždycky ozývaly výbuchy veselí?

Ptávali jsme se na tyhle věci starších kluků na ulici, ale jen zřídka jsme dostali uspokojivou odpověď. Obvykle nám odsekli, že jsme na takové otázky ještě moc malí, a pak se velevýznamně smáli. Měli jsme jakési ponětí o šoustání, protože existovala dívka jménem Jenny, jen o kapánek starší než my, která nabízela své tělo skoro zadarmo. Tohle představení se většinou odehrávalo ve sklepech u Louise Pirossy. Nemyslím, že by ho někdo do ní skutečně dostal. Jen jsme se k ní tiskli a běhal nám mráz po zádech. Kromě toho stála, což pro začátečníky není ta nejlepší pozice. A že jsme byli úplní zelenáči, říkali jsme jí mezi sebou kurva. To ale neznamená, že jsme se k ní chovali škaredě. Prostě jsme ji tak jen označili pro odlišení od ostatních holek v okolí. Potají jsme ji obdivovali pro její neohroženost. Byla to fajn holka, docela hezká a dobře se s ní kecalo. Stanley se v té sklepní hře moc nevyznamenal. Byl stydlivý a nemotorný, a protože byl katolík, cítil se být vinen tím, že se dopouští těžkého hříchu. Ani když vyrostl, nestal se z něj miláček žen, nebo sukničkář. Byl v něm určitý asketismus a upjatost. Jsem přesvědčen, že nešel s žádnou holkou předtím, než narazil na ženu, která se stala jeho manželkou a které zůstal věrný. Ani když se dal k jezdecku a psal mi dlouhé důvěrné dopisy o svém životě v kasárnách, nezmínil se nikdy o ženách. Všechno, co získal za ty čtyři roky služby pro strýčka Sama bylo, jak hrát kostky a chlastat. Nikdy nezapomenu na noc, kdy jsme se setkali po jeho propuštění ze služby na Coney Islandu. Ale o tom až později...

Letní noci v New Yorku, nebo přesněji v Brooklynu, mohou být překrásné, pokud jste děcko a můžete se toulat ulicemi, jak se vám zamane. Za velice horkých nocí, když jsme se utahali hraním "na četníky a na zloděje", jsme se třeba nakonec usadili na schůdkách Stanleyho domu, pojídali jsme studené kysané zelí a párky, které čmajzl z ledničky. Zdálo se, že tam dokážeme sedět a kecat celé hodiny. Ačkoli byl Stanley spíše tichý týpek s dlouhou úzkou tváří s poněkud zarputilým výrazem - něco na způsob Billa Harta, toho kovbojského idolu stříbrného plátna - dokázal taky mluvit, když se dostal do ráže. V sedmi nebo osmi letech byl v něm už poznat ten muž, který měl později psát "románky", jak tomu říkal. Aby bylo jasno, nemluvil o lásce, ale ta atmosféra, do jaké zasadil své povídky, byla poetická, romantická a plná fantazie. Už to nebyl pouliční rošťák, který vyhledává trable, ale snilek toužící po úniku z těžkých poměrů. Miloval hovory o vzdálených zemích jako Čína, Afrika, Španělsko, Argentina. Moře pro něj mělo zvláštní přitažlivost. Chtěl se stát námořníkem, až vyroste, a navštěvovat vzdálené neznámé země. Po dalších deseti letech mi psal o Josephu Conradovi, jeho oblíbeném autorovi, jenž byl také Polák, který se rozhodl psát anglicky.

Během těch hovorů na schůdkách to byl opravdu jiný Stanley. Byl

smířlivější a vldnější. Někdy přerušil sám sebe, aby mi pověděl o krutosti svého strýčka, ukázal mi jelita, která mu na zádech udělal řemenem na obtahování břitvy. Vzpomínám si, jak mi líčil, že strýčka přivádí k šílenství tím, že při exekuci nekřičí. Prostě zaťal zuby a mračil se, ale nikdy ani nezaskučel. To bylo pro Stanleyho typické. Takovým způsobem proplouval životem, snášel své tresty, ale nikdy nedal najevo, co cítí. Byl to od počátku těžký život a skončil tak bídně, jak začal. I ty jeho "románky" byly odsouzeny k neúspěchu. Ale to předbímám... Přestože se narodil v Americe, měl Stanley mnoho vlastností přistěhovalce. Například nikdy před námi nemluvil polsky, ačkoli jsme věděli, že doma tak mluví. Když jej před námi teta oslovila polsky, odpověděl jí anglicky. Styděl se před námi mluvit polsky. V tom, jak používal angličtinu, byl trochu rozdílný proti tomu, jak jsme mluvili my: nepoužíval jazyk ulice se stejnou lehkostí nebo plynulostí jako my ostatní, kteří jsme si v něm libovali. Byl taky mnohem zdvořilejší, než my a měl mnohem víc úcty k dospělým. Zato my ostatní jsme se tvářili, že se nám líbí být vulgární, nezdvouřilí a lhotejní. Jinými slovy, Stanley měl dobré způsoby, i když byl stejně jako my ostatní jen dítě ulice. Stanley si tyhle způsoby nepřestoval, byly jen důsledkem toho, že ho vychovávali lidé ze Starého světa. Stanleyho uhlazenost byla pro nás, jeho kamarády, svým způsobem legrační, ale my jsme si nikdy netroufli se mu kvůli tomu posmívat. Stanley nejenže dokázal zůstat svůj vedle těch nejlepších z nás, ale, jak už jsem řekl dřív, když ho někdo naštvál nebo urazil, byl hotová fúrie. Stanley měl ještě jednu vlastnost, o které bych se měl zmínit - žárlivost. Když jsem ještě bydlel v téže čtvrti jako on, seznámil jsem se s dvěma mladíky mého věku, kteří žili na venkově, jak jsme tomu říkali my, i když to bylo ve skutečnosti předměstí Brooklynu. Čas od času mi rodiče ty chlapce pozvali k nám, později jsem zase já jezdil na návštěvu k nim na "venkov". Jmenovali se Joey a Tom. Joey se brzy stal jedním z mých nejlepších kamarádů. Stanley tyhle mé nové přátele z nějakého důvodu neměl příliš v lásce. Nejdřív se posmíval tomu, jak jsou jejich způsoby odlišné od našich. Že prý jsou hloupí a prostoduší - jinými slovy: venkovští balíci. Ve skutečnosti žárlil, zvláště na Joeyho, protože cítil, že k němu chová velkou náklonnost. Jako bychom Stanley a já byli pokrevními bratry a nikdo neměl právo mezi nás vstoupit. Byla samozřejmě pravda, že široko daleko nebyl žádný kluk, ke kterému bych cítil to, co ke Stanleymu. Jeho jedinými rivaly byli starší kluci, které jsem pokládal za své idoly. Obdivoval jsem hrdiny, o tom nemůže být pochyb. A stále obdivuji. Bohužel ale ne Stanleyho. Zda to bylo tím, že byl trochu tvrdohlavý, příliš hrdý na to, aby sklonil hlavu, nebo jen obyčejně žárlivý, nedokážu říct. Uměl si všimnout drobných nedostatků a chyb u druhých a byl docela dobrý v parodování a zesměšňování těch, které neměl rád. Pokud šlo o moje idoly, neměl ale šanci. Bez ohledu na to, co říkal on, byly pro mě bez jediného kazu. Jistě měly nějaké vady, ale já jsem k nim byl slepý. Možná to zní směšně, ale jsem přesvědčen, že dnes vidím ty věci stejně. Pořád ještě pohlížím na Alexandra Velikého a Napoleona jako na výjimečné postavy lidstva, muže, kteří mají být obdivováni bez ohledu na jejich chyby. Pořád myslím s úctou na osobnosti jako byli Gautama Buddha, Milarepa, Rámakrišna, svámí Vivékánanda. Ještě stále obdivuji takové spisovatele, jako byli Dostojevskij, Knut Hamsun, Rimbaud, Blaise Cendrars. Existoval jeden starší kluk, kterého jsem nebral jako ostatní "hrdiny", ale spíše jako svatého - nikoli jako svatého Augustina, či svatého Bernarda, ale jako svatého Františka. Byl to Johnny Paul, Ital narozený na Sicílii. Až do dneška myslím na Johnnyho Paula s největší něhou a někdy, abych byl upřímný, dokonce se slzami v očích. Musel být tak o osm let starší než Stanley a já, což je v tom věku velký rozdíl. Pokud si dobře pamatuji,

vydělával si rozvážením uhlí. Byl snědý, měl velmi husté obočí, posazené nad tmavými jiskrnými očima, které plály jako žhavé uhlíky. Šaty měl vždycky umazané a pomačkané a jeho tvář byla pokrytá sazemi, ale uvnitř byl čistý jako padlý sníh. Co mne na něm dojímal? Byla to jeho něha, jeho hebký melodický hlas. Byl jsem na měkko ze způsobu, jak říkával: "Ahoj Henry, jak se dneska máš?" Byl to hlas soucitného otce, který miloval všechny Boží děti. Dokonce i Stanley musel podlehnout jeho kouzlu, které nebylo ničím víc, než obyčejnou dobrotou a nanejvýš upřímnou pokorou. Stanley mu se na něm dokonce líbilo i to, že byl "Talián", zatímco Louis Pirossa a někteří další "Taliáni" nestáli Stanley mu za povšímnutí.

Když je člověku sedm nebo osm, může v jeho životě hrát starší chlapec velkou roli. Je mu otcem, aniž by jím skutečně byl, je mu druhem, aniž by byl jeho kamarádem, je vychovatelem, aniž by byl kárajícím učitelem; je zpovědníkem, aniž by byl knězem. Může utvářet hochův charakter nebo ho poslat takzvaně na pravou cestu, aniž by byl vlezlý nebo moralizující. Tím vším pro nás Johny Paul byl. Obdivovali jsme ho, viseli jsme mu na rtech, poslouchali jsme ho na slovo a věřili jsme mu. Kéž bychom mohli říct totéž o našich vlastních otcích, našich učitelích, kněžích a vychovatelích.

Když jsme seděli ve večerním chladu na schodišti, Stanley a já jsme si lámali hlavy, proč se Johny Paul tak liší od ostatních mladíků svého věku. Věděli jsme, že nemá žádné vzdělání, že neumí číst ani psát, že jeho rodiče pocházejí z velmi skromných poměrů, dalo by se je říct bezvýznamní lidé, ale žádná spodina. Kde přišel ke svým dobrým způsobům, své laskavosti, uhlazenosti, své snášenlivosti? Protože Johny Paul byl především tolerantní člověk. Měl tytéž ohledy k těm nejhorším z nás, jako k těm nejlepším. Což je velká věc, když člověk vyrůstá mezi úzkoprsými, bigotními lidmi plnými předsudků, jako byla většina starších okolo, včetně pokryteckého předzpěvovače žalmů, starého Ramsayho, který bydlel naproti Stanley mu a občas ho honil s bičem po ulici. Ne, neučili nás, abychom obdivovali, natož uctívali, tak prostě duše, jako byl Johny Paul. Je zajímavé, že bezvýznamný hoch může objevit, co tvoří ty největší charakterové poklady jednotlivce, když jeho rodiče a učitelé vyznávají jen napodobeniny. Rozepisují se o tom víc, protože celý život věřím, že děti mohou naučit rodiče víc, než rodiče děti. Osoba, která neměla v životě nikdy co do činění s dětmi, je duševní mrzák. Jsou to právě děti, kdo otvírá nejen naše srdce, ale i naše mysli. Jen skrze ně, jen jejich očima vidíme, co je to krása a nevinnost. Jak rychle je přizpůsobíme obrazu svému, obrazu krátkozrakých, ubohých a nevěřících! Kořen všeho zla je v našich rodičích, v našich předcích. Nemám na mysli prostě špatné, nevzdělané rodiče. Myslím rodiče jako takové, všechny rodiče. Johny Paul mi otevřel oči; ne Ježíš, ne Sokrates, ne Buddha. Ani nemusím říkat, že jsem si uvědomil, jaký to dar nám dal, až po mnoha letech - když už bylo příliš pozdě na to, abych mu poděkoval.

Jelikož si Stanleyho rodiče nemohli dovolit dávat mu kapesné, jaké by potřeboval na kupování drobných zbytečností, Stanley si našel práci - vyřizoval nákupy paní O'Meliové, drobné stařenky, která milovala kočky. Sousedé ji považovali za bláznivou nebo výstřední, protože chovala 35 až 40 koček na tenké plechové střeše nad velkou veterinářovou stájí. Z mého okna ve třetím poschodí jsem se mohl dívat dolů, jak ten strakatý houf dvakrát denně krmí. Nesdílel jsem názor mých rodičů, kteří o ní říkali, že je "na hlavu"; považoval jsem ji za dobrou duši. Ještě víc mě v tom utvrdila, když se zeptala Stanleyho, jestli by jí neobstarával pochůzky, za což mu dávala dolar týdně. Věděl jsem, že to udělala, protože chtěla Stanley mu pomoci. Býval bych uvítal, kdyby někdo nabídl podobnou práci mně, protože jsem toužil dělat něco užitečného. Nepotřeboval jsem peníze na

přilepšenou, protože mí rodiče dbali na to, abych měl všechno, co jsem potřeboval. Bylo mi trapně a styděl jsem se, že můžu mít všechno, co chci, zatímco moji kamarádi mají jen holé živobytí. Jednu po druhé jsem dával své hračky těm, kdo je potřebovali. Nakonec, když jsem se vzdal nádherného bubínku, který jsem od rodičů dostal k narozeninám, byl jsem tvrdě potrestán. Ba co víc, byl jsem hluboce pokořen. Matka si vzala do hlavy, že získá zpátky některé z hraček, které jsem rozdal. Cože tedy udělala? Vzala mne za ucho a táhla do domů mých kamarádů a přinutila mne, abych si hračky vyžádal zpět. Řekla, že mne naučí, abych nerozdával své dárky. Až budu dost starý na to, abych si mohl sám kupovat své věci, můžu rozdávat, co budu chtít. Ty hračky stály nějaké peníze, to že si musím uvědomit. Skutečně jsem si její slova zapamatoval, ale jinak, než měla v úmyslu. Několikrát jsem se pokusil najít si nějakou práci, ale bez úspěchu. Proč chceš pracovat? ptali se mě potenciální zaměstnavatelé. Tvoji rodiče jsou na tom dobře, ne? Nato jsem svěsil hlavu a vycouval. Ve skutečnosti mi nešlo o práci, chtěl jsem jen napodobit Stanleyho. Jediné, co jsem chtěl, bylo hrát si. Myslím, že kdybych měl dostatek peněz, byl bych celý život playboyem. Nikdy jsem netoužil vydělávat si čestně na živobytí, jak se předpokládá, že by měl toužit každý. Narodil jsem se na šťastné planetě a chtěl jsem, aby to tak zůstalo. Nemyslíl jsem si tehdy, že jsem rozmazlený spratek, ani to, co jsem si myslel o něco později, totiž, že mi svět dluží živobytí. Když jsem si uvědomil, že mi svět nic nedluží, bylo to kruté procitnutí. Hraní na ulici mělo i jednu temnější stránku, než by se člověk nadál v souvislosti s volným časem dětí. Jedním z našich hlavních potěšení bylo vyrazet na loupežné výpravy, které měly přinášet smrt a zmar, aby se tak řeklo. Naštěstí byl vůdcem těch výprav Stanley, protože jen on věděl, kdy má zarazit naše drancování. Stanley dokázal ovlivňovat a usměrňovat ty nejdivočejší z nás a musím říct, že to nebylo nic lehkého, protože někteří z naší party měli skutečně vražedné choutky. Jedním takovým byl kluk s usmoleným nosem, Alfie Melta. Jeho táta byl policajt. V tom mladíkovi bylo něco démonického. Byl úplně hloupý, neuměl se vyjadřovat. Byl to méněcenný imbecil se zlými rysy v obličeji. Nebyl blázen jako Willie Payne, ani prostoduchý debil jako Louis Pirossa. Byl to totální pitomec, který otevíral hubu jen proto, aby vyřvával strašné kletby a sprosté nadávky. Uměl lhát jako když tiskne a když bylo potřeba, dokázal nafilmovat epileptický záchvat. Byl to otřesný drzoun, práškač, krysa, a navíc zbabělec k pohledání. Když chtěl něco vyjádřit, cokoli, svaly v obličeji mu jen cukaly a oči se koulely jako kostky v pohárku. Dokázal udělat zbraň z čehokoliv, dokonce i z párátko. Byl velice šikovný a tvořivý. Miloval pohled na krev, dokonce ho rozveselil i pohled na tu jeho vlastní. Jeho protějšek, znamenitý příspěvek k našim nájezdům, byl Sylvestr, syn zednického přidavače, který vypadal, jako by byl neustále na tahu. Jeho jméno mu perfektně padlo - mělo andělský zvuk. Je to jméno, které vás při vyslovení pohládí. Sam vyhlížel jako nevinność sama, měl pohled cherubína od Fra Angelika právě slétnuvšího z náručí Ježíše, nebo Panny Marie. Tak nádherné fialové oči? Tak hezké zlaté kučery? Ta krásná bledost se slabým nádechem růžové na tvářích! Ženy v sousedství ho zbožňovaly, hladily ho po hlavě, nabízely mu bonbóny a cukroví všeho druhu. A taky mluvil jako andílek, ten prevít. Když přijímal nějaký kompliment nebo dárek, sklopil své velké fialové oči s dlouhými prohnutými řasami a zapýřil se. Sotva tušily ty zbožňující matky, s jakým netvorem to mají co do činění. Sylvestr byl rozvážný klid'as. Ničím se nenechal nadzvednout, nic ho nerozrušilo, nerozlítostnilo, neznal výčitky svědomí. Byl to Sylvestr, kdo byl pověřován těmi nejnebezpečnějšími úkoly, byl to Sylvestr, kdo vykrádal kostelní pokladničky, kdo dělal falešné

poplachy, byl to Sylvestr, kdo z hecu převrhoval kočárky, Sylvestr, kdo kradl z misek slepých žebráků, Sylvestr, kdo zakládal požáry ve skladištích. Nebylo nic, co by Sylvestr neudělal, když se mu zachtělo. Rozdíl mezi ním a Alfie Meltu byl ten, že Sylvestr to dělal jako umělec. Jeho čertoviny byly actes gratuites. I když mu to páliło, bylo mu stejně souzeno skončit ve vězení pro mladistvé, ještě než dospěl.

Sylvestrovo konání se rodilo z ryzí, ledově chladné zloby. Alfie Melta byl zbrklý a neposedný. Neměl dost filipa na to, aby si dokázal spočítat věci napřed. Chtěl čin, okázalý čin bez ohledu na riziko s ním spojené. Skončil v past'áku dřív, než mu bylo třináct.

Nikdy mi nešlo do hlavy, jak Stanley dokáže ovlivňovat a usměrňovat tyhle malé nestvůry. Snad to bylo tím, že se ho bály, možná proto, že ho zbožňovaly. Protože Stanley měl některé z těch jejich "nižších" vlastností. Část té krutosti, jakou zakoušel od strýce, musel ze sebe shodit na druhé. Část toho každodenního ponižování, kterým trpěl doma, musela být přenesena na druhé. Kdepak, Stanley měl daleko do anděla. Byl to dobrý kluk, který vždycky dostal ten podělaný konec hůlky. Musel proto část těch hoven otřít jiným lidem o nos. Jeho mladé křehké srdce se už začalo zatvrzovat.

Stanley byl nejlepšší, když nás vedl na výpravu do nepřátelského území. Mezi chudými čtvrtěmi bývají vždy rozbroje. V našem případě to byla neustálá válka mezi severním a jižním koncem. My jsme pocházeli ze severu, což byla pochopitelně ta část, které štěstěna nepřála. Naším potěšením bylo pronikat do namyšlené jižní části, zmlátit pár bezmocných maminčiných mazánků a vrátit se s několika rukojmími, která jsme mučili, jak nejlíp jsme dovedli.

Mučením nemyslím, že bychom jim trhali nehty nebo je řezali na pásky; stačilo nám, když jsme z nich stáhli oblečení a roztrhali je na cáry, obrali jsme je o nože a hodinky, vymáchali jsme je u požárního hydrantu, udělali jim monokl na oku nebo rozbili nos, a tak podobně. Alfieho Meltu jsme museli vždycky krotit, protože příliš rád viděl téct krev.

Velkým úspěchem bylo, když se nám podařilo ukrást klukovi z jižního konce kolo. Největší potěšení, které jsme měli z těchto eskapád, bylo poslat protivníky domů roztrhané jako hadrníky a s brekem.

Většina kluků v naší bandě byli katolíci a museli chodit do kostela na severním konci. Mí rodiče, i když nebyli praktikující věřící, trvali na tom, že musím chodit do presbyteriánského kostela na jihu, vedeného bohatým anglickým pastorem. Často jsem proto cestou zpět dostal výprask. Protože jsem byl bystrý, dobře oblékaný a pocházel z dobré rodiny, měli mne v kostele za andílka. Za to, že jsem dokázal z paměti zarecitovat třiadvacátý žalm, jsem tam dostal bibli, přesněji řečeno Nový zákon, se zlatou ořízkou a s mým jménem vytištěným zlatými písmeny na obálce. Nikdy jsem se neodvážil ukázat tuto pamětihodnost někomu z naší party, kromě Stanleyho. Stanley mu ležela v hlavě cena takového daru. V jeho církvi, říkal, smí číst bibli jen kněz. Katolíci taky nechodí do nedělní školy, jen na mši, a to ještě v úplně nekřesťanskou hodinu. Zajímalo ho, co taková nedělní škola obnáší. Pokusil jsem se mu to vysvětlit, ale on jen vrtěl hlavou. "To není žádná církev," řekl, "to je spíš mateřská školka."

Jednoho dne jsem mu řekl, že jsem viděl v kostelní kryptě pohyblivé obrázky. "Co to je?" ptal se. Vysvětlil jsem mu jen, co jsem viděl na plátně. "Čiňana jdoucího po Brooklynském mostě." "A nic víc?" zeptal se Stanley. Svěřil jsem se mu, že už tam toho o moc víc nebylo. Stanley byl chvíli zticha a pak řekl: "Nevěřím tomu." Abych pravdu řekl, ani já jsem tomu moc nevěřil, ač jsem to viděl na vlastní oči. Superintendent, Angličan, který nosil

žaket a pruhované kalhoty, nám vysvětlil, že nějaký Thomas Edison vynalezl tenhle divotvorný stroj na pohyblivé obrázky a že máme veliké štěstí a výsadu, že vidíme jeden z prvních filmů, které kdy byly natočené. Mluvil o "stříbrném plátně", kteréžto úsloví na mne z nějakého neznámého důvodu udělalo velký dojem. Každopádně to pro Stanleyho byl jeden z rozdílů mezi našimi církvemi - v mě bylo možné zdarma vidět v kostelní kryptě pohyblivé obrázky.

Možná bychom se nikdy se Stanleyem nebavili o náboženství, nebýt právě toho Číňana jdoucího po Brooklynském mostě. Od té doby byly církevní záležitosti jednou z vážných věcí, které jsme probírali navečer u jeho dveří. Zajímalo ho, jestli chodíme ke zpovědi. Co vím o Panně Marii? Věřím na ďábla a anděly? Kdo napsal bibli a proč ji on, Stanley, nesměl předčítat? Bojím se, že jednoho dne půjdu do pekla? Přijímal jsem svátost oltářní? Svěřil jsem se mu, že nevím, co to je. To ho zarazilo. Požádal jsem ho, aby mi to vysvětlil, ale jediné, co dokázal říct, bylo, že je to jezení Krista zaživa a pití jeho krve. Z pomýšlení na pití krve se mi zvedal žaludek. Ale Stanley mne rychle ujistil, že to je jenom napodobenina krve - jen nějaký druh červeného vína, které nejprve kněz požehná. Získal jsem z toho dojem, že katolíci jsou nějaká velmi zvláštní rasa, něco jako napravení divoši.

Řekl mi, že má někde v New Jersey strýčka, který je knězem. "Nemůže se oženit," řekl Stanley. "Proč?" zeptal jsem se. "Protože je kněz. Byl by to hřích, kdyby se kněz oženil." "Náš pastor je ženatý," řekl jsem já, "a má děti." "To je proto, že to není žádný kněz," odpověděl Stanley. Nemohl jsem pochopit, proč je to u kněze takový hřích, když se ožení. Stanley se pokusil o vysvětlení. "Víš, kněz se nesmí přiblížit k ženě," začal. Myslel tím "spát s ní." "Kněz náleží Bohu, oženil se s církví. Ženy jsou pro kněze pokušením." "I dobré ženy?" zeptal jsem se naivně. "Všechny ženy," zdůraznil Stanley. "Ženy nás uvádějí v pokušení." Nechápal jsem tak docela, co to slovo pokušení znamená. "Víš," řekl Stanley, "kdyby vlezl kněz s ženskou do postele a ona měla potom dítě, tak by to dítě byl parchant." Znal jsem to slovo parchant, dokonce jsem ho často používal, když jsem nadával klukům z party. Ale tenhle parchant byl pro mne novým druhem parchanta. Dál už jsem na něj nenaléhal, protože jsem nechtěl vypadat jako úplný tupec. Začal jsem si uvědomovat, že Stanley ví o náboženství mnohem víc než já, i když jsem uměl třiadvacátý žalm nazpaměť.

Stanley nebyl jen zkušenější než moje maličkost, ale byl i rozený skeptik. Byl to on, kdo mi otevřel oči a téměř mi zlomil mé malé srdce tím, že mě informoval o tom, že není žádný Santa Klaus. Aby mne o tom přesvědčil, musil do mne docela dlouho klavírovat. Byl jsem z těch, kdo uvěřili skoro všemu. Čím to bylo nepravděpodobnější, tím rychleji jsem tomu uvěřil. Byl jsem schopným žákem kostela svatého Tomáše Akvinského. Ale jak víte, v protestantské církvi se o svatých moc nemluví. (Je to proto, že svatí jsou v jádru tak hříšní?) Jak jsem si všiml později, Stanley na pohádky moc nedal; skutečnost měla přednost. Já jsem pohádky slepě miloval, zvláště ty zlověstné, hrůzyplné, ze kterých jsem měl noční můry. Později jsem chodil do veřejné knihovny na Páté avenue a četl den za dnem pohádky ze všech zemí světa.

Ještě jeden výmysl mi Stanley téměř vyhnal z hlavy asi o rok později - a totiž, že děti nosí čáp. Nikdy jsem o té věci nepřemýšlel, protože mimina nejsou pro malé kluky zrovna dvakrát zajímavá. Když jsem se zeptal Stanleyho, odkud přicházejí, řekl: "Z mamčině břícha." To mi znělo úplně neuvěřitelně. "A jakpak se dostanou ven?" posmíval jsem se. Na to Stanley nedokázal odpovědět. Nepřišlo mu na mysl, že mimina vylézají z té malé štěrbině mezi nohama, kterou jsme viděli u Jenny Paynové. Ani si nebyl jistý, jak se dělají. Všechno, co mohl říct bylo, že to má

něco společného s tím, že spolu rodiče spí. Není to tak moc překvapivé, když se nad tím zamyslíte, že si jeho mozeček nedokázal spojit mimina a spaní spolu. Mnoho primitivních lidí si tu souvislost taky nedokáže uvědomit. Na každý pád, v tomhle případě jsem to byl já, kdo byl nedůvěřivý. Pomýšlel jsem na to, že bych se zeptal matky, ale bylo mi předem jasné, že by na takovou otázku nikdy neodpověděla. Nikdy mi nedokázala odpovědět na nic, co mne hluboce zajímalo. Brzy jsem se naučil doma neklást otázky... Tušil jsem, že by odpověď třeba mohl znát Johnny Paul, nebo dokonce Jenny Payneová, ale příliš jsem se styděl se jich na to zeptat.

Jenny Payneová... Jenny měla bratra, který byl na hlavu. Všichni mu říkali Bláznivý Willie. Byl to vysoký, nemotorný, vytáhlý, asi tak patnáctiletý idiot. Jeho slovní zásoba byla sice omezená zhruba na deset slov, ale zato se neustále přiblížle usmíval. Pro jejich rodinu samozřejmě znamenal problém, protože ho nemohli pořádkem hlídat. Když se procházel ulicemi, byl nemilosrdně mučen; považovalo se za dobrou zábavu zneužívat takového bezmocného trouby jako byl Bláznivý Willie. Stanley toho ubohého blbečka vždycky bránil. Nikdo nechápal proč. Stanley ho dokázal uklidnit, když ho popadl amok; dokonce byl schopen s ním komunikovat. Někdy donesl Williemu krajíc žitného chleba s máslem a džemem, který Willie zblajznul na dvě kousnutí. Willie si často představoval, že je kůň a k našemu velkému pobavení se tak i choval. Pohazoval hlavou, řehťal jako skutečný kůň nebo cválal a mrskal pomyslným ohonem. Čas od času vypustil strašlivý pšouk a přitom udělal piruetu, pak se zdvihl na zadních a hrabal do vzduchu předními nohama. Jeho rodiče byli hodní lidé a neměli to srdce dát ho pryč. V těch dobách ještě blázince nebyly tak přeplněné jako dnes. Mnozí z těch, co v nich měli být, se procházeli po ulicích nebo byli uvězněni doma. V mé vlastní ctihodné rodině bylo několik pomatenců (mezi nimi i matka mé matky).

Jeden z vážných problémů, kterým museli Willieho rodiče čelit, bylo, jak zabránit Williemu, aby onanoval na veřejnosti. Vypadalo to, že Willie měl nutkání předvést své představení vždycky kolem šesté odpoledne. Willie obvykle zaujal postavení na úzké římse před svým oknem v prvním podlaží. Naráz si rozeplnul kalhoty a vytáhl ptáka, který nebyl jen tak nějaký, a s extatickým šklebem a několika neartikulovanými výkřiky onanoval jako o život. V tu denní dobu byla tramvaj, která projížděla naší ulicí, našlapaná dělníky, vracejícími se z práce. V létě to byla tramvaj s otevřenými plošinami na obou koncích. Když řidič uviděl Willieho, jak předvádí své skotačinky, zastavil vůz a pasažéři na Willieho rozjařeně pokřikovali a mávali. Brzy se tam shlukli lidé a někdo zavolal policii. Willie se policie nebál, ale jeho rodiče ano. Dokonce i Jenny Payneová při takové události zrudla a sklonila hlavu, když šla okolo. Pro samotného Willieho bylo na té věci nejhorší to, že dostal pěkný výprask od svého otce. Až do příště...

Vbrzku se přestěhuji do jiné čtvrti. Stanley vypadne na chvíli z mého života - ale vrátí se, i když v jiném převleku. Devátý rok mého života se blíží a s ním konec mého prvního ráje na zemi. Vlastně ne, druhého ráje. Ten první bylo matčino lůno, kde jsem bojoval za to, abych tam mohl zůstat napořád, ale porodnické kleště nakonec zvítězily. V děloze to byla nádherná doba a já na ni nikdy nezapomenu. Měl jsem skoro všechno, co si člověk mohl přát - kromě přátel. A život bez přátel není žádný život, i když je kdovíjak pohodlný a bezpečný. Když říkám přátele, míním přátele. Tvým přítelem se nemůže stát kdokoli, musí to být někdo, kdo je ti tak blízko jako tvá vlastní kůže, někdo, kdo dá tvému životu barvy, dramata, smysl. Nedá se to nazvat láskou, ale lásku to zahrnuje.

Proto vlastně píšu tuhle knihu, abych povyprávěl o přátelstvích, která pro mne tolik znamenala. Víím, že jsem se o některých

z těchto vztahů zmínil už dřív, ve svých předchozích knihách. Teď se k nim vracím jiným způsobem - ne jako solipsista (z čehož bývám často obviňován), ale jako přítel. Rozdíl mezi rájem dělohy a tím druhým rájem přátelství je ten, že v lůně jste slepí. Přítel vám dá tisíc očí, jako má bůh větru Indra. Skrze přátele prožiješ nespočetné životy. Vidíš do jiných dimenzí. Žiješ vzhůru nohama a obrácen naruby. Nejsi nikdy sám, nikdy nebudeš sám, dokonce ani tehdy, až úplně poslední z tvých přátel zmizí z povrchu zemského.

Německý fyzik Fechner řekl, že žijeme tři životy: jeden v lůně, jeden ve světě a jeden život v záhrobí. Přehlédl mnohonásobné životy, které žijeme v druhých a skrze druhé, kvůli nim. Dokonce ani ve vězení nežijeme osamělou existencí. Byl to Sokrates, kdo řekl: "Člověk, který by dokázal žít sám, musí být bůh nebo divá šelma."

Kdysi jsem napsal, že jsem se narodil na ulici a byl vychován ulicí. Tehdy jsem mluvil o slavné Čtrnácté čtvrti, kterou brzy opustím, abych se přestěhoval do "ulice prvních trápení". Dnes dávám přednost myšlence, že my, co jsme žili na ulici, jsme stvořili tyhle domovy, tuhle atmosféru, kterou jsme dýchali. Svět, do kterého jsme přišli, nebyl hotový; sami jsme si ho vynalezli. Nemohu pokračovat dál, aniž bych tomu ještě jednou nevzdal poctu.

Dokud jsem neodjel do Francie, nedošlo mi, proč jsem byl tak připoután k tomu malému světu svého dětství. V Paříži jsem objevil repliku mikrokosmu zvaného Čtrnáctá čtvrť. V chudinských čtvrtích Paříže, kde jsem se toulal bez jediné vindry v kapse a neznámý po mnoho dní a měsíců, viděl jsem všude kolem sebe obrázky z doby mého dětství, kdy jsem byl rozmazlený spratek. Znova jsem viděl mrzáky, ochlasty, žebráky, idioty toulající se ulicemi. Znovu jsem měl přátele chudého, skromného původu, skutečné přátele, kteří mi čas od času zachránili život. Znovu jsem pocíťoval, že jsem v chlapeckém světě, v lidském mikrokosmu, vyhovujícím mému gustu. Tehdy v Paříži, v jejích zanedbaných, zaneřádaných ulicích kypících životem, jsem znova prožíval oslnivé scény z mého dětství.

Je těžké uvěřit, že bída může mít také nějakou světlou stránku. Nevzpomínám si na nikoho z naší staré čtvrti, kdo by byl považován za relativně zámožného, kromě rodinného lékaře a pastora presbyteriánské církve. Obchodníci si patrně vydělali na slušné živobytí, ale určitě nebyli bohatí. Nikdo z nich nevlastnil automobil, protože tehdy ještě taková zvířata nežila a nebo pokud žila, tak patřila na nějakou jinou planetu. Když myslím na ty ulice teď, vidím je obvykle ozářené sluncem. Všude zářivé markýzy, slunečníky, mouchy a pot. Nikdo nespěchá, netlačí se a nestrká. Ulice jsou zklidnělé, topí se v horku a slabě zavánějí hniječím ovocem. U veterináře je hřebec připoutaný k zemi a právě ho kastrují. Cítím škvařící se spálené maso.

Dřevěné latríny, které se propadají do země, jako by v tom žáru tály. Vylézají z nich trpaslíci a obři nebo malé nestvůry na kolečkových bruslích, které vyrostou, aby se z nich stali politici nebo kriminálníci, podle toho, jak komu padnou kostky osudu. Pivovarský povoz s velkými sudy piva vypadá obrovský. Nejsou tam žádné mrakodrapy, žádné výškové budovy. Cukrárna o několik domů dál od našeho jako by sem zabloudila z knihy Charlese Dickense, stejně jako staré panny, které ji vedly. Paní O'Meliová se proplétá mezi svými osmatřiceti kočkami všech myslitelných barev a pruhování s velkou miskou žrádla v rukách. V našem domě jsou dva záchody; ten v zahradě je jen obyčejná starodávná kadibudka. Druhý záchod v poschodí je na našem patře a má tekoucí vodu a ke svícení slouží knot, ponořený v malé nádobce s voňavým olejem. Moje ložnice je jen cela s jedním oknem směřujícím do chodby. Chrání ji kovové mříže a skrze tyto mříže přišla většina mých nočních můr - v podobě obrovského medvěda

nebo strašlivé nestvůry z některé z pohádek bratří Grimmů. Po večeri otec obvykle utíral nádobí, které matka umývala v dřezu. Jednou večer musel říct něco, co ji urazilo, protože mu vlepila mokrou rukou mlaskavou facku. Vzpomínám si zřetelně, jak jí na to řekl: "Jestli to uděláš ještě jednou, opustím tě." Udělal na mne dojem tichým, pevným tónem, jakým to řekl. Jeho syn, to musím přiznat, nenašel nikdy odvahu promluvit takto s nějakou ženou. Zmínil jsem se o svých sklonech ke čtení. Jednou z mých oblíbených knih, kterou jsem četl pořád dokola, byly Biblické příběhy. Byly to povětšinou příběhy ze Starého zákona, s nezapomenutelnými postavami jako byli král David, Daniel, Jonáš, Ester, Rút, Ráchel a další. Někdy jsem se podívoval, proč takové lidi nepotkávám u nás na ulici. Cítil jsem, že existují dva světy, svět hrdinů a hrdinek, které jsem nalézal v knihách, a svět obyčejných lidí jako jsou mí rodiče a všichni rodiče v okolí. Mezi námi se nepohybovali žádní plamenní proroci, žádní králové, žádní mladí hrdinové s prakem. Byl tu sice bláznivý kazatel s koňáckým bičem, starý Ramsay, ale to nebyl žádný Ezechiel. Pokoušel jsem se Stanleyemu vyprávět o těch nádherných lidech obývajících Bibli, ale on je odmítl jako výmysly protestantské církve. "Kněz nikdy o takových lidech nemluví," řekl a bylo po debatě.

Tak jako jsou hranice, které rozdělují národy, existovaly i hranice vymezující náš svět od okolí. Ti, co žili za těmito hraničními čarami, byli potenciální nepřátelé. Byli jsme neustále ve střehu, pořád na stráži, když jsme vstupovali do jejich okrsku. V našem vlastním malém světě bylo vše srozumitelné, včetně krutosti, zlodějný a epilepsie. Byli jsme jednou velkou rodinou, skládající se z Irčanů, Taliánů, Židáků, Němcourů, Poláků a sem tam nějakého Číňana. Důležité bylo zůstat naživu. Další důležitá věc byla nenechat se chytit. Svět je abstraktní termín pro něco, co neexistuje jen v mysli. Země je reálná a stejně tak nebe a ptáci ve vzduchu. Pro nás neexistoval žádný "aér" jako u Anaxiména. Byl jenom ozón, který, vdechován hlubokými doušky, byl dobrý pro plíce.

Stanley se přestěhoval do New Jersey nebo na Staten Island. Jeho teta se rozvedla s manželem, tím holičem, a vzala si funebráka. Nevěděl bych to, kdyby na mne jednoho dne Stanley nezamával z kozlíku pohřebního vozu, který náhodou projížděl naší ulicí. Stěží jsem věřil svým očím.

I my jsme se přestěhovali na jiné místo, které mne zpočátku moc nepřitahovalo. Kluci ze sousedství neměli kouzlo a náuru kluků z naší staré čtvrti. Zdálo se, že jsou replikami svých rodičů, kteří byli nudní, přísní a extrémní buržousti. Přesto jsem se i tam brzy spřátelil - zdá se, že na to mám talent. Ve škole jsem se skamarádil s jedním chlapcem, který měl zůstat mým přítelem až do smrti a hrát v mém životě důležitou roli. Byl to rozený umělec. Bohužel jsem ho vídal jenom ve škole.

Čas od času jsem od Stanleyho dostal dopis, a pak jsme se setkali, abychom podnikli jednu z těch temných akcí, do kterých se Stanley teď zapletl.

Jeli jsme přívozem na Staten Island a během té cesty Stanley diskrétně upustil přes palubu malou krabici. V krabici byl potracený plod. Možná, že dostal nějaké kapesné navíc za to, že dělal pro svého nového strýce tuto službu, ale nikdy se mi nesvěřil. O něco později musel dělat ještě pofidernější věci. Nějak se mu podařilo dostat místo překladatele na imigračním úřadě na Staten Island. Místo toho, aby svým krajánkům pomáhal, okrádal je. Neměl z toho ale výčitky svědomí, což mne opravdu překvapovalo. Jeho přístup byl - když to neudělám já, udělá to někdo jiný.

V těch pár letech, během kterých jsme dospívali, jsme se vidali jen málo. Všiml jsem si, že Stanley nikdy nemluvil o děvčatech, zatímco já jsem v tom byl až po uši, a tak to mělo i zůstat po

mnoho let v budoucnu.

Nakonec přišel den, kdy Stanley narukoval do armády - přesněji řečeno, k jezdeckvu. Jediné, co vojna Stanleyho naučila, bylo pít a hrát. V den, kdy ho propustili z armády, jsme se setkali na Coney Islandu. Musel mít u sebe celý zold, protože utrácel jak cikánský baron. Pil pivo, nic než pivo, po celou dobu od chvíle, kdy jsme se potkali. Samozřejmě vyzkoušel všechny atrakce - od horské dráhy po střelnici. Nesli jsme plné náruče cen, které vyhrál - na vojně byl ostrostřelec. Okolo třetí ráno jsme se zapsali v ošuntělém hotýlku někde v Brooklyn Heights. Do postele lezl ožralý jako slíva a na druhý den si čistil hlavu tím, že vyžahl láhev zvětralého piva. To byl opravdu jiný Stanley. Ted' byl tvrdý a připravený na trable v kteroukoli chvíli. Přesto měl stále v lásce literaturu. Jeho dva oblíbenci, které jsem já měl poznat až hodně později, byli Joseph Conrad a Anatole France. Chtěl psát jako oni, jeden nebo druhý, to mu bylo jedno. Uplyne nějaký čas, během něhož se učí na tiskaře. Další věcí je manželství. Vzal si poměrně nudně vyhlížející Polku, o které nikdy neztratil ani slovo.

V té době už jsem byl také ženatý. A náhoda tomu chtěla, že jsme zjistili, že bydlíme jen pár bloků od sebe, on zase v té chudinské části. Ted' jsme se vídali mnohem častěji. V noci po večeři za mnou Stanley často zaskočil na kus řeči. Oba dva jsme se pokoušeli psát a oba jsme byli jeden k druhému kritičtí. Brali jsme to strašně vážně. Já jsem pořád dělal personálního šéfa u telegrafní společnosti.

Abych si dokázal, že opravdu jsem spisovatel, napsal jsem během třítydenních prázdnin knihu o dvanácti poslíčcích.

Myslím, že jsem se o tom Stanleymu ani nezmínil; sám nevím proč. Možná jsem ho nechtěl uvést do rozpaků. Samozřejmě jsem nikdy nepomyslel na to, že bych mu ji ukázal, protože by to ztrhal.

Co si živě pamatuji z té doby, jsou dva Stanleyho kluci. Byli sotva rok od sebe. Vždycky dobře oblečení, zdvořilí, čistí, vychovaní tak dobře, až to bolelo. Byli vždy smrtelně bledí, jako by byli z alabastru. Stanley je k nám často bral s sebou. Co během těch návštěv dělali, bylo mi záhadou. Jak se na děti sluší, zůstávali mimo dohled, dokud se na ně nezavolalo. Nikdy se nehádali, neumazali si šaty, ani si na nic nestěžovali.

Když přemýšlím o jejich chování, dívím se, že nevzbudilo obdiv u mé ženy. Chovali se přesně podle jejích zásad. Ona si jich však z nějakého neznámého důvodu téměř nevšímalá. Stejně tak se nezeptala na Stanleyho ženu, která, ač byla dobrým člověkem, určitě nebyla zajímavá.

Když jsem se seznámil s June, Stanley zpozorněl. I když nesouhlasil s tím, co dělám, cítil se mnou. A navíc byl nesmírně diskrétní. Kousek po kousku pozoroval, jak se celé to drama odvíjí.

Jednoho dne mi zřista jasna řekl: "Chceš se jí zbavit?" Měl na mysli mou ženu. Asi jsem přikývl. "Dobrá, nech to na mně," dodal. A bylo to. Víc ani slovo.

Nemyslím, že bych to tehdy bral vážně. Předpokládal jsem, že je to jen takový jeho chvilkový nápad, ale nebyl.

Jakou hru sehrál s mou ženou, nevím. Jen si dokážu představit, že ji řekl něco podobného jako mně. Každopádně jednoho krásného rána, když jsme June a já spolu spali - samozřejmě u mne doma - se otevřely zasouvací dveře a v nich stála moje žena a její přítelkyně z hořejšího patra se svým otcem. Jak se říká, byli jsme chyceni flagrante delicto. O několik dnů později mi advokát mé ženy doručil soudní obsílku k rozvodovému řízení.

Jak se ale stalo, že jsem byl takto přistižen? Stanley byl velice chytrý. Navrhl mé ženě, aby s dítětem odjela na prázdniny, a pak se neočekávaně vrátila. Abych se ujistil, že má žena odjede na prázdniny, doprovodil jsem ji až do toho městečka, kde měla pobývat. Vrátil jsem se následujícím vlakem a šťastný jako blecha

jsem volal June, abych jí sdělil tu dobrou zprávu. Tak se stalo, že jsme se nechali nachytat v posteli.

Co si z té scény se třemi svědky pamatuji je to, že navzdory Juniným rozpakům a přání opustit dům co nejdřív se mi ji podařilo přesvědčit, aby zůstala. Připravil jsem nám výtečnou snídani - docela jako by se nic nestalo. June to připadalo divné. Řekla něco o nedostatku citu.

Nikdy jsem nepochopil, jak si Stanley mohl být jistý, že si tu noc přivedu June domů. "Můj instinkt mi to napověděl," řekl, když jsem se ho na to ptal. Pro něho to byla jednoduše uzavřená záležitost. Jediné, co po mně chtěl, bylo, abych se zavázal, že toho nebudu později litovat. Nikdy jsem nezalitoval.

Samozřejmě jsem musel přestat bydlet se svou ženou. O tom, kde všude jsme s June žili a o lidech, kterým jsme za to byli zavázáni, jsem už psal jinde.

Muselo to být krátce po rozvodu, když na mne June začala naléhat, abych pustil tu práci u telegrafní společnosti a začal psát. Její idea byla, že ona nějakým způsobem zaopatrí živobytí. A tak jsem to jednoduše udělal. Opustil jsem telegrafní společnost a přísahal, že od té chvíle budu spisovatelem a ničím jiným. Nebudu se pokoušet tady rekapitulovat své boje. Stačí říct, že byly gargantuovské a nekonečné. Konečně přišel den, když jsme bez vindry v kapse, opuštění, stáli před krutou skutečností, že jsme neuspěli. A co bylo ještě horší, měli jsme hlad. Z bytu, kde jsme bydleli, nás vykopli. Dodnes nevím, jak mě mohlo napadnout, že Stanley je naše poslední záchrana. Nikdy jsem si od něj nepůjčil ani cent - a on ode mne taky ne. Věděl jsem, že ho nemůžu požádat o peníze - ale snad by nás mohl ubytovat na nějaký ten týden, než si jeden z nás najde nějakou práci. Na to jsem myslel, když jsem June táhl ke Stanleymu. Nikdy předtím se nesetkali a kupodivu Stanley nevyjádřil ani sebemenší touhu poznat ženu, do které jsem se tak zbláznil. Trochu jsem se jejich setkání obával, protože to byly úplné protiklady.

Naštěstí se zdálo, že June vzbudila u Stanleyho kavalířské sklony. Velkomyslně se rozhodl, že nám dá matraci ze své postele, takže jsme mohli spát na zemi v hale. Jeho žena a on budou spát na drátěnce.

Rozumělo se samo sebou, že June a já se budeme pilně poohlížet po nějaké práci a že vypadneme co možná nejdřív. I když to bylo trochu divné, trochu nepohodlné, prvních pár dní to šlo.

Většinou jsme s June odcházeli ráno spolu hledat práci. I když to zní podle, musím přiznat, že se ani jeden z nás po žádné práci nedíval. Ona vyhledávala své přátele a já moje. Byli jsme líní a bezohlední, a co bylo ještě horší - nevďeční. Kvůli tomu se cítím provinile ještě dnes po padesáti letech.

Naštěstí věci nezůstaly takhle dlouho. Nějakým záhadným způsobem Stanley odhalil, že neděláme nic. Jednou večer, když jsme se oba vrátili spolu, Stanley jednoduše řekl: "Hra skončila. Sbalte si věci a já vás hodím k podzemce." To bylo vše. Žádné výbuchy vášně, žádné scény. Prokoukl nás, a tím s námi skončil. Provinile jsme si sbalili naše věci, rozloučili se s jeho ženou a dětmi a šli za ním po schodech. (Zdálo se mi, že jsem na tváři jeho ženy během těch událostí zahlédl úšklebek.)

Na stanici podzemky mi dal Stanley deseticent, potřásl mi rukou a řekl sbohem. Seběhli jsme po schodech a chytli první vlak, který jel okolo a koukali se jeden na druhého prázdným pohledem. Kam teď půjdeme? Na které stanici vystoupíme? Nechal jsem na June, ať rozhodne.

To byl konec. Od té doby jsem o něm nikdy neslyšel, ani jsem ho neviděl.

Tato poslední epizoda zanechala škaredou jizvu v mé paměti. Provinil jsem se tím, že jsem udělal něco, co by člověk neměl udělat nikdy, natož příteli. A to byl Stanley můj první přítel v životě. Ne, nikdy jsem si neodpustil své hanebné chování, svou

zradu na kamarádovi. Co se stalo se Stanleyem, opravdu nevím. Povídá se, že oslepl a že dostal syny na vysokou školu, ale to je vše.

Jeho život musel být velice bezútěšný a osamělý. Jsem si jistý, že ho jeho žena moc nezajímala. Vím, že nenáviděl svou práci tiskaře. A jsem si jistý, že neměl ani to nejmenší štěstí se svým psaním. Je otázkou, co bych pro Stanleyho býval mohl udělat, protože jsem nikdy nebyl schopen pomoci ani sám sobě. Ale měl jsem štěstí na své straně. Vždy, když všechno vypadalo beznadějně, jsem byl zachráněn. Povětšinou úplně neznámým člověkem. Pro Stanleyho nepracoval ani ten nejposlednější z bohů.

Joey a Tony

KDYŽ VYSLOVÍM JEJICH JMÉNA, POMYSLÍM NA STARÉ zlaté časy. Nešťasten, kdo je nikdy nepoznal. Jsme pořád v období mezi sedmým a dvanáctým rokem mého života. Žiju v novém místě na Decatur Street ve čtvrti Bushwick. Později jsem ji nazval "ulicí prvních trápení". Ale v té době jsem nebyl příliš nešťastný. Když jsem jel s matkou a sestrou do Glendale, předměstí Brooklynu, byla to pro mne radostná událost. Jejich dům byl od nás vzdálen hodinu chůze, která pro nás znamenala procházku venkovem. Pro mne to byl první kontakt s přírodou a s uměním.

John Imhof, otec Joeyho a Tonyho, byl umělec. Dělal akvarely (obvykle v noci, když šli všichni spát) a také vyráběl vitráže pro kostely v okolí. Nevím, jak se mí rodiče s Imhofovými seznámili. Pravděpodobně přes "Sängerband" (pěvecký spolek), kde si našli tolik přátel.

Když teď myslím na ty dva malé přátele, připadají mi skoro neskuteční. Byli spíš jako něco z dětské knížky. Měli vlastnosti, které nám městským klukům chyběly. Zaprvé byli vždycky rozzářeni a veselí, pořád plní nadšení, vždy vynalézaví. Mluvili také úplně jiným jazykem, než my ostatní. Oni mluvili o ptácích, květinách, žábách, hadech, holubích vejcích. Věděli, kde hledat ptačí hnízda. Chovali kuřata, kachny, holuby - a ti všichni byli u nich jako doma.

Vždy měli něco nového, něco zajímavého, co mi mohli ukázat při mém příchodu.

Například někde sehnali páva, nějaké mládě, nebo starého kozla.

Vždycky něco živého a teplého.

Hned jak jsem k nim přišel, musel jsem se k nim připojit - buď abychom se šli podívat na nějaká nová vejce v hnízdě nebo na okno z barevného skla, které jejich otec právě dodělal. V tu dobu mne kostelní vitráže a akvarely vůbec nezajímaly. Nikdy mne nenapadlo, že jednoho dne budu sám sedět a malovat akvarely celou dlouhou noc. Mimochodem, John Imhof byl prvním umělcem, který se v mém životě objevil. Vzpomínám si, že můj otec použil slova umělec. Byl na svého přítele Johna Imhofa velmi hrdý. Pokaždé, když jsem slyšel to slovo, cítil jsem v sobě určité pohnutí.

Neměl jsem ani nejmenší ponětí, co to znamená. Vím jen, že se mnou slovo "umění" něco dělalo. Naopak Tony a Joey už znali jména velkých církevních malířů a měli velké, těžké knihy, v nichž byla vyobrazena jejich díla. Tím pádem jsem už od raného mládí znal jména jako Giotto, Cimabue, Fra Angelico a další. Někdy, abych poškádřil Stanleyho, jsem ta jména před ním odříkával.

Imhofovi byli katolíci. A tak jsem se seznámil spolu se jmény velkých malířů i se jmény svatých. Často jsem doprovázel Tonyho a Joeyho do kostela. Musím se přiznat, že se mi atmosféra v katolickém kostele nelíbila. Nebyl jsem ani schopen uvěřit ničemu z učení, které se nám snažili vštěpovat. Obzvláště jsem neměl rád obrazy, které měli doma - obraz Panny Marie, Jana Křtitele, Ježíše, který zemřel na kříži. Byly pro mne hrozně morbidní. Dokonce ani jako pro mladíka pro mne křesťanství nic neznamenal. Páchlo krchovem. Hovořilo o zlu, hříchu, trestu. Bylo morbidní a mrtvolné. Nikdy mi nepřineslo uklidnění nebo

radost. Naopak, často mne naplňovalo hrůzou - zvláště katolická víra. Zpověď byla pro mne velkým žertem, podvodem a klamem. Nejen to, ale všechno v církvi mi připadalo jako určené pro blbečky. Brzy jsem si nicméně všiml, že si mí kamarádi tyhle věci nebrali příliš k srdci. Nebyli, řeklo by se, pravověrnými katolíky, jaké můžete najít ve Španělsku, na Sicílii nebo v Irsku. Mohli by zrovna tak být Turky.

Glendale byla jen malá vesnice, ohraničená na jedné straně golfovým hřištěm a na ostatních stranách dvěma katolickými hřbitovy. Mezi nimi leželo údolí, do kterého jsme nikdy nepronikli. Byla to země nikoho. Ulice byly široké, lemované velkými stínícími stromy. Každý dům byl obehnán plotem. Na rohu jejich ulice žila rodina Rogersových, složená z churavějící tety a mladého muže, věkem se blížícího dvacítce, který pro mé přátele znamenal tolik, co pro mne Lester Reardon a Eddie Carney. Mladý Rogers byl na cestě stát se golfovým šampiónem. Mí malí přátelé byli velmi poctěni, když mu mohli dělat nosiče holí. Já sám jsem se do dnešního dne o golf nezajímal, ani co by za nehet vešlo. Nerozumím té hře o nic víc, než fotbalu.

Zdá se mi, že bylo mnoho věcí, kterým jsem nerozuměl. Tony a Joey byli naopak velice chytří. Dělal jim potěšení otvírat mi oči.

Vždycky jsem záviděl těm, co se narodili na venkově. Ti se naučí základům života mnohem, mnohem rychleji. I když mají těžký život, je aspoň zdravější. Z pohledu městského hochy můžou vypadat zaostalí, ale nejsou. Jejich zájmy jsou odlišné, tot' vše.

Dokud jsem nepotkal Joeyho a Tonyho, nikdy jsem nadržel ptáče v hrsti, nevěděl jsem, jaké to je, cítit teplo a chvění malého živého stvoření. S mými kamarády jsem se brzy naučil zacházet s myšmi a hady. Ani jsem se nebál, když se za mnou pustila husa. Nedělat nic byl báječný pocit. Ležet na sladce vonící trávě na teplé zemi a pozorovat putující mraky, nebo ptáky přeletující nad hlavou. Dny jsme měli pěkně dopředu nalajnované, a mezi domácími povinnostmi se našlo vždycky dost času na lenošení.

V té společnosti byly bizarní postavičky. Jeden člověk jménem Fuchs byl tím, co mí kamarádi nazývali hovnosběrač. To znamenalo, že celý den chodil po okolí se zkrácenou špacírkou s bodcem na konci a jím napichoval psí hovínka. Ta nosil v pytlí na zádech, a když jich nasbíral dost, odnesl je do továrny na voňavky, kde mu za jeho úsilí dobře zaplatili. Ten pan Fuchs mluvil divným jazykem. Samozřejmě byl trochu padlý na hlavu a věděl o tom. Jeho vystupování bylo o to směšnější. Byl devótní katolík a pořád se žehnal, nebo si mumlal "Zdrávas Maria". Snažil se nás přesvědčit, abychom pro něj pracovali, ale my jsme tu jeho práci nemohli ani vidět. Co se toho týče, bylo mnoho prací, které mí kamarádi mohli dělat. Nikdy neměli nouzi o kapesné. Obvykle dávali půlku výdělku své matce.

Za nějakou dobu jsem si všiml, že mezi jejich otcem a matkou něco nehraje. Všem bylo jasné, že paní Imhofová se chytla flašky.

Pořád jí táhlo z pusy a krok měla nejistý. Dělal taky blbosti, kterých si nikdo nemohl nevšimnout. Konverzace mezi ní a jejím manželem byla opravdu omezená. On si obvykle stěžoval, že věci jdou k čertu. A to taky šly. Naštěstí tu byli další dva členové rodiny, kteří udělali, co bylo v jejich silách, aby pomohli - starší sestra Minnie a Gertruda, která byla asi tak v mém věku.

Nebylo jasné, proč došlo naráz k takovému posunu ve vztahu mezi těmi dvěma, kteří byli spolu dobře dvacet let. Kluci tvrdili, že se jejich otec zamiloval do své staré lásky, která mu z Německa začala psát dopisy. Říkali, že dokonce začal vyhrožovat, že je opustí a odjede za ní do Německa. Přesně to nakonec o pár let později udělal.

Jejich táta se většinou stáhl celkem brzy. Nešel hned spát. Dělal akvarely ve světle stolní lampy. Museli jsme projít po špičkách jeho pokojem, abychom se dostali do naší ložnice. Byl to vždy takový posvátný pocit, vidět pana Imhofa skloněného nad listem

papíru se štětcem v ruce. Vypadalo to, že si naší přítomnosti ani nevšiml.

Po večeri jsme obvykle hrávali šachy. Joey a Tom byli v té hře docela dobří; naučil je tomu jejich táta. Víc než samu hru jsem měl rád šachové figurky. Byly umně vyvedené a drahé - myslím, že pocházely z Číny. V určitých obdobích svého života jsem šachy hrával, ale nikdy se mi nepodařilo stát se dobrým hráčem. Jednak proto, že mi chyběla nezbytná trpělivost, jednak proto, že jsem byl příliš bezstarostný. Nehrálo roli, jestli jsem vyhrál nebo prohrál. Líbila se mi krása tahů, estetika měla přednost před strategií.

Kamarádi mi někdy dovolili, abych jim předčítal z mých knih. Ten zvyk mi zůstal. Obvykle usnuli dřív, než jsem se dostal někam dál. Dalšího rána se mne nevinně zeptali, cože jsem se jim to předešlou noc pokoušel číst.

Na okraji městečka Glendale, poblíž německo-americké části Brooklynu zvané Ridgewood, byla hospoda U Laubscherů. Byla to velká pivnice s biliárovými stoly a kuželkářskými dráhami. Kolem spousta místa k ustájení koní a zaparkování. Vše prostupovalo půvabné aroma zvětralého piva, koňské moči, kobyliců a dalších čpavých pachů. Tam se starší scházivali jednou za týden zazpívat si, zatancovat a nacpat se. Nás brali vždycky s sebou a jakmile jsme tam byli, nechali nás, abychom se postarali sami o sebe. Musím říct, že to byly pěkné večery, tak nepodobné ničemu z toho, co známe dnes. Milovali sborový zpěv. A tance. V té době byl oblíbeným tancem waltz. Ale tančili i jiné - polku, šoty a čtverylku. To byla pastva pro oči!

Zatímco se dospělí věnovali těmhle radovánkám, my jsme se začali stavět na vlastní nohy. Dopili jsme mnohé poloprázdné sklenice piva. Bylo to i vynikající místo pro hru na četníky a na zloděje. Při všem tom běhání a pocení nám nemohlo uškodit to množství piva, které jsme vypili. Někdy jsme dobrovolně stavěli kuželky, protože nám bylo dobře. Tak jsme si vydělali nějaké drobné a dobrý krutí sendvič. Celkem vzato to byly nádherné víkendy, když se celá rodina vracela pěšky domů (někdy taky vrávoravě) a zpívala z plných plic.

Často jsem uvažoval, když jsme měli Rogersovic dům (který nebyl v žádném případě honosný), jestli není nebezpečí, že vzbudíme paní Rogersovou. K tomu zpívání: písně, které se zpívaly při takových příležitostech - mám na mysli písně na rozloučenou - byly všeobecně známé. Myslím, že jednou z těch nejčastěji zpívaných byla "Wien, Wien, nur du allein..." Dokonce ještě dnes, když mám tu správnou náladu, tedy když jsem mírně opilý, hodně sentimentální, rozněznělý a zamilovaný do celého světa, slzy se mi hrnou do očí. Stávám se tím, čím mne nazval můj přítel Alf - "un pleurnicheur."

Některé americké lidové písně na mne mají stejný vliv. Zvláště písně Stephena Fostera. Nikdo, zdá se mi, nedokáže zazpívat "Cestou dolů po Swannee River" nebo "Můj starý domov v Kentucky" se suchýma očima. Měl bych přidat ještě jednu, složenou bratrem Theodora Dreisera - "Daleko na březích řeky Wabash." Ten bratr přijal jméno Paul Dressler a byl to opravdu fajn chlapík.

Z nějakého důvodu mi zmínka o těchto písních připomíná hodiny hudební výchovy na střední škole, do které jsem chodil. Učitel, Barney O'Donnell, byl žoviální Irčan okolo šedesátky, který se ani nepokusil učit nás hudbě. Prostě jenom seděl u piána, ťuknul na pár kláves svým nenapodobitelným způsobem, vzhlédl a řekl: "Tak, co to bude dnes ráno?" To znamenalo, že si můžeme zvolit, co chceme zpívat. A že jsme zpívali z plného srdce i hrdla! Pro nás to byl nejlepší den z celého týdne. Všichni jsme byli rádi, že Barneyho O'Donnella máme. Mezi písněmi nás učil několika irským frázím, jako "Faugh a balla" (Uhni z cesty) nebo "Erin go bragh" (Irsko navždy). Kéž by nás mohli i ostatní učit své předměty tak ležérním způsobem! Pak bychom si snad zapamatovali

něco z těch otravných vědomostí, které se do nás pokoušeli nacpat a které většina z nás nebyla s to strávit.

V těch dobách se téměř v každé domácnosti hrálo na kytaru. Dokonce i moje matka, která neměla hudbu ani poezii v krvi, se naučila hrát na kytaru. Když jsem byl malý, učili mne hrát na citeru. Z těch víkendů si ještě stále vzpomínám na starou Cikánku, která seděla v koutě velké pivnice a drnkala na kytaru nebo na citeru. Vedle sebe měla vždy stát sklenici piva. Písňe, které zpívala, byly všechno jiné, než veselé. Přesto se zdálo, že ji lidé berou. Její hlas byl temný a hrdelní a výraz její tváře během zpěvu byl výrazem nesmírného smutku. Lidé se zastavovali a naslouchali, potřásali hlavami a nabízeli jí další pití.

O několik let později jsem ve Vídni viděl její dvojnici. Seděla v malé kavárně, byla spoře oblečená a třásla se zimou. Vypadala akorát tak dobrá pro hrobníkovu lopatu. Ale způsob, jakým hrála na citeru, byl naprosto nezapomenutelný. O tom všem se zmiňuji jen proto, abych mohl říct, že Imhofovi měli jak kytaru, tak citeru, na kterou však nikdo nehrál.

Joey a Tony byli skoro stejně staří, Tony byl mladší. Na Tonym bylo - už v tom mladém věku - něco z kněze. (Později se jím měl vskutku stát.) Do omrzení nám říkal, abychom nedělali tohle, nedělali támhleto, jinak že řekne Otci (myslel tím kněze) o našem nemorálním chování. Všichni tři jsme spali v jedné posteli. Joey a já jsme si zvykli se navzájem osahávat. Nepokládali jsme to za nic špatného, ale podle Turka, jak jsme přezdívali Tonymu, jsme se dopouštěli těžkého hříchu. Někdy jsme to zkoušeli i na něm, ale to bylo pro kočku - byl absolutně nezkažený.

Ještě jedním jsem se v posteli proviňoval. Vedle naší postele spala jejich sestra Minnie, která byla o pár let starší než my všichni. Když jsme si mysleli, že usnula, vylezl jsem z postele, stáhl z ní pokrývku a nadzvedl jí noční košili, takže jsme si mohli dobře prohlédnout její pipku. Vždycky vyhrožovala, že to příští den řekne mé matce, ale nikdy to neudělala. I to byl samozřejmě v očích Tonyho zavrženíhodný čin. Mohli jsme se mu vysmívat a utahovat si z jeho puritánského postoje, neotřáslí jsme však jeho vírou. Existuje-li něco jako rozený kněz, Tony jím byl.

Nakonec se pan Imhof sbalil a k ohromení a velkému údivu mé matky odjel do Německa. "Takový dobrý člověk, takový jemný pán," opakovala pořád. "Jak mohl něco takového udělat? Jak mohl opustit své děti?" Zjevně jí nikdy nepřišlo na mysl, že v životě existuje mocná síla, zvaná láska a že v jejím jméně lidé dělají divné a nepředvídatelné věci.

Každopádně nedlouho poté, co jejich otec prásknul do bot, se rodina přestěhovala do Bensonhurstu, kde bydleli v mnohem větším domě s velkým pozemkem okolo. Jak k tomu došlo, že mohli uskutečnit tak velkou změnu, jsem nikdy nezjistil. Možná, že pan Imhof nebyl tak špatný, jak si lidé mysleli. Snad jim nechal nějaké peníze, aby nebyli v nouzi.

Ten nový dům byl bezva. Teď se mohli opravdu postarat sami o sebe. Měli kuřata, husy, prasata a samozřejmě více holubů. Také psy a kočky. Na dvoře byla velká kůlna. Bylo tam místo i pro tenisový kurt, ale nikdo v okolí neuměl hrát tenis. Pěstovali spoustu zeleniny a měli nádherné květinové záhony. Svým způsobem byl odchod pana Imhofa pro ně terno. Obě dcery otcovo chování rozhořčilo; nedokázaly mu to odpustit. To neplatilo o Joeym a Tonym. Brali jeho odchod jako hotovou věc. Joey dokonce řekl, že by udělal totéž, kdyby byl v tátově kůži. Starší Minnie bylo o pár let víc než nám. Byla to spíš domácí put'ka; ani nebyla zvlášť chytrá. Zanedlouho podlehla svodům mladého Poláka, který ji brzy zbouchnul. To bylo další neštěstí. Pamatuji si na ten den, kdy mi to kluci řekli. Neměli proti tomu Polákovi žádné námitky. Byl to sympatický chlapík, říkali, ale nebyl seriózní. Odmítl si Minnie vzít. Říkal, že neexistuje žádný důkaz pro to,

že dítě, které nosí pod srdcem, je jeho. Každý, kdo Minnie znal, věděl, že to nemůže být pravda, že Minnie by rozhodně nechodila naráz s víc než jedním chlapem. Nakonec se dítě narodilo jako nemanželské a bylo přijato do rodiny.

Mladší dcera Gertruda byla úplně jiná než zbytek rodiny. Vypadala velice dobře, zdravě, byla čilá jako koroptvička a velice pořádná. Jakmile mohla, šla pracovat a stala se hlavní oporou rodiny. Jak jsem dospíval, přitahovalo mne to k ní čím dál tím víc. Pletl jsem si její zvědavost s inteligencí, její živost se smyslností. Stačilo ale, že jsem si s ní jednou nebo dvakrát vyšel ven - do divadla, zatančit si - abych zjistil, že není tím stvořením, za jaké jsem ji považoval. Měl jsem s ní divoké hádky a nakonec jsem ji začal pohrdat. Jestli měl její bratr Tony vlastnosti kněze, ona měla vlastnosti jeptišky, či spíše matky představené. Pod jejím půvabem se skrýval ledový chlad, nemilosrdnost a naprostá stupidita. Co se s ní stalo, si už nevzpomínám, ale předpokládám, že se vdala a měla děti.

V těch letech mládí, kdy jsme navštěvovali Imhofovy v Bensonhurstu, všechno šlo poměrně hladce. Kluci měli "práci na částečný úvazek," rodině nic nechybělo, a často jsme dělali, co se nám zachtělo. Kousek od nich bylo nezapomenutelné místo zvané Ulmer Park, kde bylo divadlo pod širým nebem. Obecenstvo sedělo u stolků na slunci a během představení se jedlo a pilo. Moje matka mě začala brát na tohle báječné místo, když jsem byl ještě docela malý. Udělalo to na mne obrovský a trvalý dojem, protože do toho zapadlého koutu světa přijely slavné hvězdy z Evropy - klauni, krasojedci na kole, provazochodci, artisté na hrazdě, operní pěvci, kouzelníci, akrobati, komedianti, voltižéři a další. Později v životě jsem se podívoval, jak to, že moji matku napadlo vzít mne na takové místo. Tam jsem uslyšel Irenu Franklin zpívat "Rusovlásku."

Nedaleko odtud bylo jiné nezapomenutelné místo - Sheepshead Bay.

V té zátocce kotvila spousta člunů nejrůznějších druhů. Ale hlavní atrakcí toho místa byly výborné rybí restaurace. Tady byly vždy k dostání ústřice v půlce skořápky, zeleninová polévka ze škeblí, měkkí krabi, zkrátka každý druh sladkovodních a mořských ryb, který vás napadne. O nějaký ten rok později, v době, kdy jsem byl nešťastně zamilován a zdálo se mi, že mne všichni přátelé opustili, první věc, kterou jsem ráno udělal byla, že jsem šlapal na kole až do úplného vyčerpání. Tehdy jsem kolo bral jako svého jediného kamaráda. Kdyby to bylo možné, myslím, že bych s ním i spal. To, nač chci poukázat, je, že šťastné chvíle s Tonym a Joeym dělilo od těch nejnesnesitelnějších, nejnešťastnějších jen několik roků. A za všechno mohlo děvče a to, že neopětovalo mou lásku. A tak jsem zase proháněl své kolo. Přitom jsem se často ocitl v Bensonhurstu, Ulmer Parku nebo Coney Islandu. Ale tentokrát bylo všechno jiné. Byl jsem sám, ztracený, bez užitku pro svět i sobě samému.

V Bensonhurstu jsem už nedokázal najít místo, kde kdysi bydleli Imhofovi. Pan Imhof mezitím umřel v Německu. Jsem si jistý, že jeho synové to vzali se svou obvyklou vyrovnaností. To moje matka kolem jeho smrti dělala rozruch, ronila krokodýlí slzy a mumlala si pro sebe, jaký dobrý člověk že to byl, že se mu taková věc neměla přihodit, a tak dál. Po nějakém čase jsem se oklikou dověděl, že se z obou chlapců stali pošťáci. Po několika letech Tony tohle zaměstnání opustil, aby se stal knězem v nějaké vzdálené farnosti, ale Joey zůstal a stal se vedoucím pošty, na které pracoval. K mému velkému překvapení si vzal učitelku. Naposled jsem jej viděl o nějakých deset či patnáct let později. Bylo to během těch zoufalých dní s June. Navštívil jsem ho, aby mi půjčil, kolik jen může. Byl to starý Joey, pořád ten starý dobrý kamarád. Dal mi deset dolarů a řekl, že na vrácení můžu zapomenout. Čekal jsem sice víc, ale i tak jsem mu byl moc vděčný. Copak mi nedal jeden z mých dobrých přátel deseticent,

když jsem ho poprosil o jízdné na podzemku? Dostával jsem se do stavu, kdy rozhodovaly i drobné. Brzy ze mne mohl být typický pouliční somrák. Ztratil jsem všechnu hrdost. Byla to čistě věc přežití.

Bratranec Henry

ON BYL JAKO KRÁL 85. ULICE NA MANHATTANU A JÁ jako princ 14.

čtvrti v Brooklynu. Každé léto se naši rodiče domluvili a my jsme zůstávali dva nebo tři týdny spolu v jedné či druhé domácnosti. Můj bratránek Henry byl od přírody vším možným, jen ne králem, a přesto vzbuzoval respekt a poslušnost u kluků v okolí. To díky němu jsem si prvně uvědomil, že jsem určitě jiný než ostatní kluci, možná dokonce i génius, ačkoli jsem neprojevoval žádné vlohy k tvořivým činům jako spisovatel, malíř či herec. Ale byl jsem jiný. Něco ve mně dokonce už v tom útlém věku vyvolávalo obdiv a oddanost ostatních hochů mého věku.

Když bratránek Henry oznámil svým kámošům, že příští týden má přijet Henry Miller, bylo to jako zpráva o důležité státní návštěvě. Byl jsem vyslancem z jiného světa. Mohl jsem nabídnout něco jiného. Kromě toho jsme byli pokrevní bratřanci, a to mělo váhu.

Vídám se, jak přijíždím za letního dne a jak mne postupně představuje všem členům party, z nichž každý byl podle mě jedinečný. Divil jsem se, co je na mně samém tak výjimečného, že jsem si získal jejich okamžitou přízeň. Jedné věci jsem si všiml ihned - jak viseli na každém slovu, které jsem vyřkl. Bylo to, jako bych mluvil jiným jazykem, kterému sice rozuměli jen mlhavě, ale který je okouzloval. Jelikož jsem si toho byl vědom, bál jsem se, aby mne nebrali za malého "džentlmena". Nic se do té čtvrti méně nehodilo mi, než "džentlmen". Tam se prostě taková zvířata nevyskytovala. (Naráz jsem pomyslel na jednoho z mých klukovských hrdinů, Lestera Reardona, který vypadal jako mladý lev - aristokratický mladý lev.) Divil jsem se, jak se dá vyjít s těmi mladými chuligány.

V mém bratránkovi Henrym, jak jsem už naznačil, nebylo nic královského. Už v tom mladém věku byl obklopen melancholickou aurou. Byl velice tichý, introvertní a odměřený. Zdálo se, že v mé přítomnosti ožil - a občas dokonce vypadal šťastně.

Díky bratránkovi Henrymu jsem si také prvně uvědomil existenci druhého pohlaví. Sotva jsem k němu přijel, už mne představil okouzujícímu mladému stvoření, kterému všichni říkali "Weesie". Představil mi ji takovým způsobem, jako by chtěl říct: "Hele, tady mám pro tebe něco hezkého. Mějte se spolu fajn." Udělal to tak přirozeně, tak věcně, že jsem se nestihl cítit nesvůj. Okamžitě jsem si osvojil svoji roli, kterou mi určil. Kromě Weesie tam byly samozřejmě i jiné dívky, ale Weesie byla jako královna harému.

V těch dobách bylo léto jinačí než dnes. Řekl bych, že bývalo podstatně teplejší. Člověk hledal stín - ať už v chladném pokoji nebo ve sklepě. Dělal se ledové nápoje nejrůznějšího druhu. Chtě nechtě jsme byli mnohem citlivější, vášnivější, dychtivější po poznání. A dívky se našemu bádání ani nebránily. Zprvu jsem jen s obtížemi potlačoval své reakce. Všechno se dělo příliš snadno, příliš přirozeně. Samozřejmě, že jsem nevěděl, co to je morální a co nemorální. Ta slova jsem nikdy neslyšel doma ani na ulici - ale dokázal jsem rozeznat rozdíl mezi morálním a nemorálním chováním. Říká se, když jsi v Římě, chovej se jako Římané. Tím jsem se řídil, k potěšení všech. Situace se vyvíjela čím dál podivněji - a rozkošněji - z toho důvodu, že tam, odkud jsem přišel, obývají tato dvě pohlaví dva od sebe oddělené světy. Nikdo nemyslel na dívky jako na něco odlišného. Kromě těch malých intermezz ve sklepě - jako s Jenny Payneovou - se nikdo ani v nejmenším o sex nezajímal. Mohli jsme v ZOO pozorovat opice, jak se páří, ale tím to končilo. Sex byl spíš zdravým, příjemným

sportem. A láska, láska byla něčím nám úplně neznámým. Léto. Božský čas, navzdory mouchám, komárům a štěnicím. Náruč ulic byla otevřená, jako právě rozpitvané tělo. Byla to perfektní situace - přátelé a příbuzní vyloženi v oknech, většinou polonazi. Vezměte si například tátovu sestru, tetu Carrie. Dobrosrdečná cuchta, která měla jen trochu moc velkou zálibu v pivě. Byla velice pohodová, co na srdci, to na jazyku, schopná klevetit od rána do noci.

Moje matka pohlížela s otevřeným odporem na celé naše sousedství jako na semeniště hříchu, ba co bylo horší, jako na něco nečistého. Povaleči pro ni byli něco nového, stejně jako ženy, co pily. Sice znala jednu nebo dvě, které pily, ale ty pily potajmu. Klidně si můžete představit moji matku, jak říká sama pro sebe: "Jestli se chce někdo ničit, měl by to dělat co možná nejkultivovaněji."

Ale 85. ulice nebyla ani kultivovaná, ani tajnůstkářská. Všechno se dělo veřejně. To se mi zamlouvalo. Připočítejte k tomu, že tu panovala atmosféra výlučnosti, kterou 14. čtvrt' neznala. Zapomněl jsem se zmínit, že můj otec měl tři vdané sestry, které žily v této ulici - on sám se narodil v jednom z jejich domů. Jeho sestry jsem mohl vidět jen o prázdninách. Moji matku by ani ve snu nenapadlo, aby je pozvala k nám domů. Později jsem je začal brát jako postavy z Čechova. Byly hodné, milé, sympatické, ale chybělo jim vzdělání. Jejich manželé na tom nebyli o nic líp. Jeden z nich, strýček Dave, ke kterému mě to později táhlo, se dokonce neuměl ani podepsat. Přesto to byl rodilý Američan, pekař. Jeho žena, teta Amélie, byla nesmírně roztomilá. Naneštěstí jí bylo souzeno, aby zemřela mladá - na rakovinu. Všichni byli, zdá se, postiženi nevyléčitelnými nemocemi, ale přesto dokázali vytvářet radostné ovzduší. Měli rádi obhroublé žerty a milovali drobné radosti života. Pivo v těch dobách bylo za babku, a proto ho všichni pili ve velkém množství, aniž by někdo vypadal opravdu opilý. Pili, protože měli žízeň a protože pivo bylo dobré. Nikdy nepili ze žalu.

Můj strýček Henry byl otcem bratránek Henryho. Velký, zkrátka kus chlapa, s bručivým německým přízvukem, posedával pořád ve svém hasičském spodním prádle. Mohli jste na to vzít jed, že ten "bručoun" se tak pořád někde potlouká. Mé matce připadal absolutně nechutný. Pravda, neměl žádné způsoby, ale k čemu byly dobré způsoby v takovém místě? Když byl mladý, velice se kamarádil s mým otcem. Proto si asi vzal jednu z tátových sester, počítám. Když ty dva teď vidím vedle sebe, nemůžu pochopit, jak mezi nimi mohlo vůbec někdy něco být. Divné je, že je oba tak okouzlovalo divadlo. Viděli největší herce a herečky své doby. Dokonce měli možnost si je vychutnat i v Shakespearových hrách. Po večerech, když jsme seděli okolo stolu, jsem pochytoval útržky jejich dobrodružných životů. Pro mne se tak otevíral New York, kouzelně krásný a romantický. Špinavé ulice 14. čtvrti se staly důležitou cestou, plnou barev a velkých jmen. Člověk cítil spřízněnost, která existovala mezi Evropou a Amerikou. Přistěhovalci se stále hrnuli ve velkém počtu a mnozí zbohatli, nebo se stali slavnými. Všechna ta jména, na která dnes nostalgicky vzpomínáme, to byly tehdy živé idoly. Člověk je mohl potkat tvář v tvář v každém baru, hospodě nebo v hale hotelu jako byl třeba Waldorf.

Díky své velikosti, chlupatosti a obvyklé neoholenosti strýček Henry vypadal komicky a jako divous. Byl samozřejmě krotký jako beránek a způsob, jakým mluvil na svého syna, byl pro mne zjevením. Měl jsem dojem, že bratránek Henry je velice ušlechtilý a že mu to nikdo nedokážeme splatit. V některých směrech se mi velice podobal. Každopádně jsme jeden druhému dokonale rozuměli. Nic z toho, co řekl nebo navrhl, mne nikdy nezaskočilo. Byl na svůj chlapecký věk divný. Myslím tím, že se choval rozumně. Málodky se smál nebo vyprávěl vtipy. Já jsem pro něj byl něčím

jako přírodním úkazem. Nemohl se přenést přes to, že jsem velký čtenář. Vždycky jsem s sebou tahal své oblíbené knihy a při první vhodné příležitosti jsem je předčítal nahlas. Výsledky byly většinou žalostné. Mí posluchači jeden po druhém upadali do spánku. Někteří hlasitě chrápali. Ale mně jako by to nevadilo.

Pokračoval jsem ve čtení, teď snad už jen pro sebe.

V těch dnech jsem dokázal jednu knížku přečíst třeba dvanáctkrát, pokud mne zajímala. Znal jsem historky z Bible, Ezopových bajek, pohádek Tisíce a jedné noci, Homérovu Illiady a Odyssey a podobné literatury. Byla to pro mne velmi blízká látka, jejíž četba nevyžadovala žádné úsilí. Vždycky mi bylo záhadou, proč si ji ostatní nezamilují okamžitě. Robin Hood a Helena Trójská byli mí blízcí přátelé. Zjistil jsem, že při čtení těchto knih musím svým kamarádům hodně věcí vysvětlovat. Vždycky chtěli vědět, co a jak.

Děvčata, která mne poslouchala, naopak vypadala okouzleně.

V jejich očích jsem díky svému předčítání o pár centimetrů povyrostl. Ostatní kluci se zjevně krmili lacinými dobrodružnými časopisy s Nickem Carterem, Buffálo Billem a pod. Já jsem naopak nedokázal číst žádný z těchto časopisů. Nemohly mi nic nabídnout.

Mezi všemi těmi zvláštními přáteli byl jeden tlustý chlapec, kterému budu říkat Louie a který mi z nějakého podivného důvodu připomínal jednu z nezapomenutelných postav Hermanna Hesseho.

Louie, i když nevypadal přitažlivě, měl jistý šarm, kterému nikdo neodolal. Mluvil kultivovaně a i jeho chování bylo naprosto zdvořilé; dokázal se podívat i nad těmi nejobyčejnějšími věcmi.

Zdálo se, že ví absolutně všechno a je šťastný, když se o své znalosti může podělit. Přitom všem byl maximálně slušný a skromný. Ostatní ho považovali za chodící encyklopedii. Dalo by se říct, že on nás odkojil. Byl taky trochu mešuge, tenhle Louie.

Tak například poté, co nás ohromil svým popisem života v zaniklé Atlantidě, se dokázal otočit na jednoho z nás, ukázat na něj prstem a varovat jej, že na sebe má dávat dobrý pozor, protože se mu zdá, že by mohl za pár dnů dostat zápal plic. Nebo dokázal předpovědět, že někde dojde k velkému požáru, a pozdější události mu daly za pravdu.

Navzdory těmto schopnostem byl Louie pořád ještě jako děčko. Když mu někdo nabídl kus cukroví nebo koláče, byl šťastný jako blecha.

Aby byl obraz úplný, bylo by třeba ještě dát mu do rukou míč. Ale to také možná změnilo jeho povahu, protože Louie byl velmi složitá osobnost. S míčem v jedné ruce a bonbónem v druhé se mohl Louie snadno proměnit v dětského vraha. Musíte mít taky na paměti, že Louie byl jinačí, když byl s námi, než když byl s dospělými. Jako jiné děti, co vypadají jako andělíčky, měl i Louis schopnost zalíbit se dospělým a oklamat je. Nejhorší, co jsem o něm kdy slyšel, byla jeho záliba v topení koťat.

Jednou v noci se mne bratránek Henry zeptal, jestli nespím kvůli tomu randálu. "Jakému randálu?" zeptal jsem se.

"V sousední ulici žije nějaký blázen, který chodí každý večer domů opilý a mlátí svou ženu. Je ji slyšet až o několik ulic dál."

"Ještě jsem nic neslyšel," řekl jsem. "Dobrá." Pauza. "Heleď Henry," začal, "chtěl jsem ti něco říct. Weesie mi řekla, abych ti pověděl, že nechává dveře svého pokoje nezamčené. Doufá, že ji někdy v noci navštívíš."

"Netušil jsem, že je to tak vážné," odpověděl jsem, nevěda, co dělat nebo říkat.

Bratránek Henry pokračoval vysvětlováním toho, jak se dostanu do jejího pokoje, což bylo dosti složité. Řekl jsem, že se za ní půjdu hned podívat.

Jak pravil, její dveře byly dokořán. Zevnitř vycházelo slabé světlo. Otevřel jsem dveře a po špičkách vešel. Weesie mne uvítala z tmavého rohu, ve kterém byla její postel. Mluvila normálně nahlas, jako by mne chtěla ujistit, že se nemám čeho

bát.

Přistoupil jsem pomalu a plaše k její posteli. Rozsvítila tlumené světlo a posadila se.

"Tys chtěla, abych přišel?" zeptal jsem se.

"Jistě," odvětila. "Čekám na tvou návštěvu celé dny. Chci s tebou mluvit o mnoha věcech."

Ta poslední slova mne uklidnila. Jestli slova jsou to jediné, co po mně chce, můžu jich dodat spoustu.

"Henry," začala, "ty jsi tak jiný, než ostatní. Zamilovala jsem se do tebe, ještě než jsem tě vůbec potkala. Tvůj bratranec Henry mi toho o tobě navyprávěl spoustu. Obdivuji tě, však víš."

To jsem nevěděl, ale přikývl jsem na souhlas.

Weesie pokračovala. "Jsem o něco starší než ty, a proto s tebou můžu mluvit tak volně. Cítím, že bys mne mohl naučit hodně věcí. Ráda bych si přečetla některé z těch knih, o nichž mluvíš. Nikdo v mém okolí nečte takové věci."

Byl jsem na rozpacích, ale ne moc. Nikdy předtím jsem nebyl v takové vypjaté situaci. Neobvyklé na tom bylo, že to byla dívka, s kým jsem mluvil. O pár let později, až jsem se učil hrát na klavír, bych ji mohl ohromovat svými schopnostmi. Ale teď to byla slova, pouze slova, co jsem měl k dispozici. Řekla, že pokud chci, můžu si vlézt k ní do postele a můžeme si povídat celou noc. Nevěděl jsem, jak si to mám vyložit. Myslel jsem si, že by bylo lépe zůstat mimo postel. Zdálo se, že ji to nevadí. To mne ještě víc uklidnilo a cítil jsem se příjemně. Začal mi tvrdnout, když se znenadání z vedlejšího pokoje ozval hlasitý hluk. Byla to její matka. Rozhodli jsme se, že bych měl raději jít. Letmo jsem ji políbil a šel jsem zpět do svého pokoje.

Kupodivu jsem o té záležitosti moc nedumal. Když jsem žil s bratránkem Henrym, nic mne nemohlo totálně překvapit. Věděl jsem, přirozeně, že od té chvíle existuje mezi mnou a Weesie tajné pouto. Neurčitě jsem si pomyslel, že bych si ji jednou mohl vzít za ženu.

Následující den byl hrozný pařák. Probudili jsme se do přehřátého vzduchu - jako by byly všechny trouby zapnuté. Jeden po druhém jsme se instinktivně slézali ve sklepě bratrance Henryho, nejchladnějším místě v celém domě. Přinesli jsme s sebou hrací kostky a balíčky umaštěných karet, aby bylo čím zabíjet čas. Úkolem děvčat bylo připravovat studené osvěžující nápoje - a pokud možno se mezi nás neplést.

Toho rána mne Weesie přivítala obzvlášť vřelým úsměvem a pohlazením. Poprvé jsem si všiml, jak jí šaty pěkně padnou. Byly z velmi hebkého materiálu, velice ženské, jaké ženy moc často nenosí. K mému nelíbenému překvapení mi řekla, když mne odtáhla stranou: "Nechci, abys odpovídal hned. Zítra nebo pozítří stačí. Chtěla bych vědět, co si myslíš o Bohu. Věříš, že existuje?"

Miluješ ho? Neříkej mi, co se říká v kostele - znám ty kecy.

Řekni mi upřímně, co si opravdu myslíš. Uděláš to pro mne, že?"

Dusný vzduch, šaty přilepené k jejímu tělu, chuť jejích rtů, to vše dodávalo jejím slovům ještě jiný význam. Každopádně to byla velmi neobvyklá otázka, obzvlášť na dívku jejího věku. To bylo poprvé, co se ten námět objevil od těch večerů, kdy jsme si se Stanleyem povídali na schodišti před jejich domem.

Co jsem tím chtěl naznačit je, že tou milionovou otázkou zjevně Weesie mínila: "Je tak zatracený horko, co kdybychom se svlíkli a pomilovali se? Čekám na to, až mě ošoustáš, od té doby, cos přijel. Ty ale vypadáš, že jsou pro tebe důležitější věci."

Jak mám vysvětlit mou zdánlivou lhostejnost? Bylo to jen tím, že jsem byl příliš mladý, nebo to byl jeden z aspektů mé "jinakosti"? Nebo to byla jen přirozená čistota? Ještě teď mi vrtá hlavou, jak to vysvětlit, když se odhlédnu zpět. Nebylo to tím, že by Weesie nebyla přitažlivá anebo málo svůdná. Nosila toho na sobě málo, žádné kalhotky, a vždycky se ráda předváděla. Možná měla být ještě o dva nebo tři roky starší, než tehdy byla.

Nebylo pochyb, že věkový rozdíl mezi námi hraje roli. Kdyby jí bývalo bylo dvacet nebo jedenadvacet, všechno by bylo jinak. Ale jí dvacet nebylo. Kromě toho, kdyby byla o hodně starší, nebyla by si s námi hrála ve sklepě.

Nezmiňuji se o ostatních dívkách. Vypadalo to, že každý z party má svou holku. Pro mne byly nudné a rozhodně nezajímavé. V té době bylo prostředí okolo nás jednoznačně německé, jen sem tam byli nějací Češi. Byla tam spousta hospod, restaurací, tančírů a biliárových heren. Pochybuji, že tam byly nějaké bordely. Byla to velice ctihodná čtvrt', sice v mnoha směrech hrubá a vulgární, ale nicméně ctihodná.

Jeden rozdíl mezi Henryho a mým životem byl, že on nechodil do kostela. Podle jeho rodičů bylo náboženství k ničemu a nechali bratrána Henryho, aby se v té věci rozhodl sám. Když mne přišel navštívit, vzal jsem ho s sebou do nedělní školy. Nesmírně ho to zajímalo, byl překvapen, jak svobodné a uvolněné to tam bylo. Co ho potěšilo, byl šantán, do něhož jsme ovšem ani on, ani já nešli. Chodili jsme ale do Vaudeville Theatre na sobotní dopolední představení. Divadlo pro něho bylo věcí neznámou, ale byl v něm okamžitě jako doma. Tak se se mnou rád toulal ulicemi. Byly dost odlišné od těch, co znal se svého okolí a měly pro něj zvláštní kouzlo.

Opomněl jsem se zmínit o drobném incidentu v presbyteriánském kostele, do kterého jsem ho vzal. Pastor byl zámožný Angličan, značně aristokratický a povýšenecký. Když jsme odpoledne odcházeli, přikvačil k nám a ptal se, kdo je ten náš přítel. Řekl jsem mu to. "A ke které církvi patří?" zeptal se geniálně. "K žádné," promptně jsem odvětil. "Je ateista."

"Tak on je ateista," opakoval pastor. "No, s tím musíme něco udělat," a usmívaje se odkráčel.

Bratranec Henry zuřil. Nejprve mi poděkoval, že jsem byl k pastorovi upřímný. Pak ale popustil uzdu svému hněvu kvůli zbrklosti, s jakou jsem informoval pastora o tom, že je ateista. Pro bratrance Henryho být ateistou bylo něco téměř totéž, jako být anarchistou. Anarchista se nebere na lehkou váhu, ba ani ateista. Tuhle stránku svého bratrance jsem předtím neznal a vzrostl tím u mne v ceně. Co se mne týče, nebylo nic, co bych bral opravdu vážně.

Co těšilo bratrána Henryho nejvíce, byla paní O'Meliová a její kočky. Stejně jako Stanley měl velký respekt k ženě, která věnovala tolik ze svého času a pozornosti těmto stvořením. Stejně ho fascinoval veterinář, který bydlel pod paní O'Meliovou.

Dokázal stát a celé hodiny pozorovat, jak kastruje hřebce. To byly prostě věci, které tam, co bydlel, neexistovaly. Řekl, že je to škoda, že tam není Louie. Louie by takové věci ocenil. Zdá se, jako by v mém okolí bylo víc obchodů, víc stánků s ovocem, víc pekařství. Znal jsem se se všemi těmi obchodníky, včetně pana Dalyho, kterému patřila rybí tržnice. Občas mi hodil pár rybích hlav, které právě čistil, a řekl: "Tu máš, dej to té paní O'Meliové pro její kočky..."

Postupně se mi rozběsklo, že je jedna věc, o kterou se nemusím bát - práce. Už se mluvilo o tom, jak upíchnout bratrána Henryho do továrny na dýmky, ve které pracoval jeho otec. Člověk by nikdy neřekl, že ten silný chlap, jeho otec, dokáže vytočit tak překrásné a gráciézní dýmky. Ovšem, byla to doba, kdy byly v módě dýmky, a ne cigarety. Zvláště pěnovky, které zakuřováním získávaly lepší barvu. (Pamatuji se, že jsem jednu dostal k jedenadvacátým narozeninám a moc jsem si ji považoval.) Měl jsem ještě jednoho strýčka Henryho, který taky pracoval v továrně a byl taky hromotluk a taky dělal jemnou práci. Tenhle strýček vyráběl párátka, která se nosila jako přívěsek na hodinkovém řetízku. Byla dost drahá, celá ze zlata nebo s perleťovou rukojetí.

Obě tato zaměstnání odrážela mravy té doby - solidní buržoazie s

laciným vkusem, povrchní a velmi ctihodné.

Na bratránkovi Henrym bylo pár věcí, které jsem stěží dokázal pochopit. Jeho oddanost, či náklonnost, chcete-li, pro Alfie Meltu. Alfie, jak už jsem se zmínil, byl rozený lhář, patolízal, sadista a zbabělec. Zdálo se, že Henry byl fascinován jeho schopností vést partu. Měl pravdu. O něco později se Alfie stal gangsterem, vcelku notoricky známým, a zůstal ve středu pozornosti, dokud nebyl odrovnán - ubodán k smrti jiným vůdcem gangu, který byl zas na oplátku zastřelen v nějaké tmavé aleji. Je to kuriózní, tenhle gangsterský byznys. Jednoduchý jak facka. Člověk nemá na vybranou. Je buď pro, nebo proti. Buď dělá, nebo nedělá. Musí někam patřit. To je nezbytné. Není to ale on, kdo si vybírá. Musí si vybrat stranu, na které se narodil, ať je dobrá či špatná. Proč to musí být Sever nebo Jih, je věcí podnebí a různých způsobů života. S tím se prostě nedá nic dělat, mohli byste říct. A tak, od samého počátku, se člověk učí milovat a nenávidět a zabíjet to, co nemá rád.

Jestli Alfie nebyl ničím, čím by se dalo chlubit, nestáli za to ani mnozí další. Mé idoly byly vyjimky, bílé vrány ve zkorumpovaném světě. Trochu mne rozesmutňovalo, i když jsem to nikdy nedal najevo, že bratránek Henry si zřejmě nikdy nevěšimal mých hrdinů, nikdy se na ně nevyptával. Jak jen mohl přehlížet Johna Paula?

V obou čtvrtích žily tytéž typy - hlupáci, morousi, idioti, náměsíčníci, začínající gangsteři a sem tam nějaký ten potenciální vůdce. Nebyly to ani tak odlišnosti mezi námi, jako spíš podobnosti, co nás přitahovalo.

V tom se děvčata ukázala být lepší než my. Hledala osobnosti a ne ovce z jednoho stáda. Pro kluka bylo prakticky nemožné dosáhnout svobody, jakou mají země jako Švédsko nebo Švýcarsko, nebo dokonce být neutrální jako Lucembursko nebo Lichtenštejnsko. Byli jsme odsouzeni už v kolébce. Političtí pěšáci, dalo by se říct, ze kterých se vyvinuly politické nestvůry schvalující válku, přijímající korupci a svinstva všeho druhu.

Pokaždé, když jsem se vrátil, abych navštívil bratránka Henryho, byl jsem si víc a víc vědom vřelosti, s jakou jsem byl přijímán. Ve způsobu, jakým jednali jeho rodiče se mnou, a způsobu, jakým jednali s ním, nebylo rozdílu. Samá vřelost a něha, na hony vzdálené od atmosféry u nás doma.

A pak tu byly ty bezvadné krajíce žitného chleba s máslem a cukrem, které nám jeho matka připravila, když jsme se vrátili domů z venku. Dělal, jako bychom byli dva andílci. Nikdy to hodné a nevinné stvoření nenapadlo, čeho jsou její dva "dobří hošáci" schopní. Nikdy by nebyla uvěřila, že my dva jsme při bitvě dvou gangů kameny zabili jednoho hochy. Ne, vypadali jsme ten den stejně jako jindy, snad jsme byli o trošku bledší, protože jsme si byli vědomi zločinu, kterého jsme se dopustili. Celé dny jsme se třásli, zda se neozve neočekávané zaklepání na dveře. Hlavu jsme měli plnou policie. Naštěstí nikdo z našeho gangu nevěděl, že to my máme na svědomí to zabití. Byli jsme dost chytrí na to, abychom drželi jazyk za zuby. Kromě toho to byla nehoda, a nikoli úmyslné zabití. Jakmile se to stalo, vytratil jsem se. Rozhodně jsme se necítili jako hrdinové. Když si vzpomenu na tetu Annu, její dobrou domácíkou tvář, celou poďobanou od neštovic, uvědomím si, že opravdu byla tím, čemu se říká "zlatý člověk". Jsem přesvědčen, že kdybychom jí o tom řekli, okamžitě by nám odpustila a chránila by nás.

S mou vlastní matkou to ale bylo docela jiné. Nikdy se mi ji nepodařilo oblafnout, ač jsem to zkoušel mockrát. Myslím, že už když jsem byl malý poznala, že na jejím synovi lpí dotek zla, že jsem schopen dělat nepředstavitelné věci, věci, na které se jí ani nechtělo pomyslet. Byla ctihodná žena. To jí přiznal každý. Ctihodnost! Jak já to slovo nenáviděl! Ne proto, že by bylo často pronášeno. Ale bylo tam v té atmosféře a otravovalo mé myšlenky a

činy.

Když se ohlédnu zpět, ptám se: opravdu ti ctihodní starší rodu věřili, že my spolkneme každé hovno, které nám nacpali do krku? Mysleli si opravdu, že jsme tak hloupí, tak naivní, tak nevšímaví? I když jsem ještě nosil krátké kalhoty, už jsem dokázal číst. Nemusel jsem vyrůst a stát se psychologem, abych si uvědomil, že nám nedávají nic než hovadiny a že, jelikož jsou silnější a u moci, nás nutí přijímat jejich lži. Někteří byli tak zjevně lháři, tak zjevně pokrytci! Člověk se za ně musel červenat. A pak ti zbožní, kteří nás trestali jen pro naše dobro! Jaká to byla hovadina!

Ano, pokaždé, když jsem se k nim vrátil, bylo přijetí ještě vřelejší. Z Weesie vyrostla skutečná ženská. Zakulatila se. Prsa měla tak akorát. A měla ochlupení jak v podpaží, tak mezi nohama. Občas jsme zašli do blízkého parku Carla Schulze, sedli si na lavičku nebo na trávu a probírali některou z těch fundamentálních otázek, které mi tak ráda dávala. Dokázal jsem je lépe odpovědět v jejím pokoji, s rukou mezi jejíma nohama. Weesie byla lascivní a měla ráda, když se s ní někdo mazlil. Vždycky na sobě měla tak svůdné oblečení, zvláště ty tylové šaty, o kterých jsem se už zmínil a které lnuly k jejímu tělu jako záclony. Weesie se nepřipravovala na nějaké vyšší vzdělání o nic víc než bratránek Henry. Nedlouho potom se stala prodavačkou v drogérii. Byla chytrá a dobromyslná. Bylo potěšení diskutovat s ní o různých věcech. Nevím, jak vycházela s hulváty, kteří tvořili okruh bratránkových přátel. Jako mnozí starousedlíci z této čtvrti byla obdařena (a možná bych měl říct postižena) lehkomyšlností. Nic si nebrala příliš k srdci. Kdyby to nebylo velmi krátce předtím, co jsem potkal svou první lásku, myslím, že bych se do Weesie hluboce zamiloval. Jakmile se však objevila Cora Sewardová, nedokázal jsem se podívat na žádnou jinou dívku. Pochybuji, že jsem ještě někdy navštívil bratrance Henryho poté, co jsem začal chodit na střední školu. Jak už jsem řekl, jeho rodiče se nestarali o vyšší vzdělání svých dětí. Co potřebovali, byla další výdělečně činná osoba. A v době, kdy ukončil základní školu, se jí Henry mohl stát. Nebyl problém najít mu práci ve fabrice, kde dělal jeho otec. V té době šly obchody docela dobře. A tak, jako jeho otec, Henry dostal kastrólek s obědem a termosku. Do práce i z práce šli spolu. Nikdy jsem neslyšel, že by si Henry stěžoval, že ta práce je nudná nebo otravná, nebo že je pracovní doba moc dlouhá. Pro mne to byla téměř nepochopitelná situace. Jako by šel dobrovolně do vězení. Ale oni to dělali všichni, jak v naší čtvrti, tak v Henryho sousedství. Bylo to jako dát se naverbovat do armády. Když přijde čas, upíšeš se. Žádné otázky.

Musel jsem tehdy vídat Henryho jen vzácně - v mé paměti je to vše už příliš nezřetelné. Slyšel jsem o něm od jiného bratrance, který byl i jeho bratrancem a žil v tom samém domě.

Po několika letech se oženil, narodily se mu dvě děti a přestěhoval se na předměstí na Long Island. Bylo to ubohé, Bohem zapomenuté místo, deprimující, morbidní, šeredné. Neúspěch ho začal deptat. Nevěděl jsem, že je to tak zlé, dokud jsem ho jednou nenavštívil. Má návštěva byla aktem zoufalství. Zase jsme s June byli na dně a já jsem vyčerpával všechny přátele, kteří mne napadli. Pak se mi jednoho dne objevil před očima Henryho obraz. Má místo, tak musí mít něco našetřeno, napadlo mne. Ale mýlil jsem se. Byl bez práce, fabriku zavřeli. A navíc jen pár měsíců předtím mu umřela žena. On sám byl na tom velice bídně. Seděl jsem a poslouchal jeho bédování. Slzy se mi kutálely po tváři, když jsem ho poslouchal. Byl zbědovaný a bezmocný. Nebylo, koho by požádal o pomoc. Přátelé se vypařili. Nikde nebyla v provozu žádná továrna na stojany k dýmčím. Lidé se vzdali stojanů spolu s nádhernými dýmky. Přišel jsem k němu, abych si půjčil pár centů. Čtvrťák by býval

helfnul. Ale on byl bez vindry a já jsem se cítil provinile, že mne napadlo somrovať právě u něj. Měl jsem se sebrat a jít pro něho vypůjčit nějaké peníze, po dobrém nebo po zlém. Ale i já byl ve slepé uličce.

Odešli jsme z domu společně směrem k nádraží. Byla to tmavá, ponurá ulička, naprosto ubohé místo. Potřásli jsme si rukama, předstírali jsme úsměv a řekli si sbohem. A to bylo naposled, co jsem viděl bratránka Henryho.

Jimmy Pasta

NA STŘEDNÍ ŠKOLE BYL MÝM JEDINÝM RIVALEM. STEJNĚ jako já se hodně věnoval atletice, bral vážně studium a byl ctizádostivý.

(Zamýšlel stát se prezidentem Spojených států, ničím menším.)

Věřím, že skutečnost, že jeho otec byl příštípkař a přistěhovalec ze Sicílie, jen posilovala jeho ctizádost. Kromě toho jej otec miloval a byl pro něj schopný jakékoli oběti.

Jim a já jsme spolu vycházeli dobře, ale nebyli jsme tím, čemu se říká velcí přátelé. Jediný takový přítel, kterého jsem během studia měl, byl Jack Lawton. Ale ten zemřel velmi mladý - ve dvanácti nebo třinácti - na srdeční revmatismus.

To, že náš vztah byl chladný, mělo dvě příčiny. Jimmy byl "Talián" a katolík, kdežto já jsem byl potomkem stoprocentního Američana ze středostavovského protestantského rodu, který, zdá se, vládne Americe. Jimmyho přátelé všichni pocházeli z nízké nebo nejnižší třídy. Byli to dobří rváči - někteří už začínali být velmi známí v kruzích amatérského boxu. Ale snad nejvíc mi na Jimmym vadila jeho pýcha a ctizádost. Chtěl ve všem vést. Ba co je horší, věřil všem těm mýtům a legendám o našich hrdinech. Nikdo ho nedokázal přesvědčit, že George Washington byl protivný jak osina v řiti a že Thomas Jefferson měl několik dětí se svými černými otrokyněmi.

Učitelé jej ovšem milovali a pomáhali mu, jak to jen šlo. Nikdo si nedovolil dělat si z něj srandu. Jeho kůže byla velmi snědá, šilhal na jedno oko a měl italský přízvuk.

Jimmy si zakládal na tom, že se kamarádí s každým. To byla jeho "politika". Před Jimmym jsem nepoznal nikoho tak ctizádostivého. Podle mne to byl kašpar.

Pořád něco organizoval nebo zakládal nadace pro to či ono. Ve dvanácti nebo třinácti se choval jako dospělý. Bylo to nepřirozené. Odmítl jsem jeho pozvání stát se členem klubu, který založil. Nikdy jsem mu neřekl o našem klubu. Neporozuměl by duchu, který nás podněcoval. Nechodili jsme nikam, nikam jsme to podle Jimmyho měřítek nedotáhli. Vše, co dělal, muselo mít účel, muselo být smysluplné. Je zbytečné říkat, že toto nebyl převládající duch v Klubu hlubokomyslných nebo spolku Xerxes. Jimmy taky dokázal zařídít, aby se jeho jméno často objevovalo v místních novinách. Vždycky byl oceňován a obdivován a záviděli mu.

Jednou běžel maratón. Byla to trpká zkušenost a pěkná bláznivina, ale Jimmy musel ukázat, že na to má.

Ještě snad ani neukončil školu - myslím, že chodil do večerní - a už se v novinách objevovaly zmínky o tom, že přednáší skautským družinám. Titulky říkaly: Jimmy Pasta dnes večer přednáší o "Loajalitě a poslušnosti," nebo Dnes přednáška Jamese Pasty "Co dělá muže velkými." Takové a podobné věci. Můj táta čítával tyhle slátaniny v novinách a říkal mi významně, jak Jimmyho obdivuje. "Ten to dotáhne daleko," říkal otec. Rozumělo se: "Ne jako ty". Neviděl pro mne žádnou budoucnost.

Zhruba v té době, kdy si Jimmy budoval svou pověst, jsem já cvičil, abych se stal poručíkem nebo kapitánem v chlapecké brigádě nazvané "Baterie A", která patřila k presbyteriánskému kostelu, do kterého jsem chodil. Jen proto, že jsem chtěl být v té brigádě. Byly to dobré časy, když jsme cvičili v kostelní

kryptě. Brzo jsem se stal nadrotmistrem a byl jsem velice pyšný na své červené prýmký. Červené proto, že jsme byli součástí Pobřežní dělostřelecké hlídky.

Muž, který organizoval tuto brigádu, major _____, byl přihrátý. Měl rád chlapce - a všichni rodiče o něm mluvili jako o "fajn chlapíkovi". Měl nás až příliš rád pro své vlastní dobro. Každou noc, když jsme se hlásili do služby, nás dovedl do malé kanceláře, donutil nás, abychom si mu sedli na klín, a pak nás hladil, tiskl a líbal, jak jen uměl. My jsme měli z těch sedánek hrůzu, ale nikdo z nás neměl odvahu to na něj říct. Stejně by nám nikdo nevěřil, protože na to nevypadal. Asi byl podobojí a asi nás miloval. Jednoho dne na něj někdo žaloval a major byl z církve postupně vyobcován. Abych pravdu řekl, bylo nám ho líto. V církvi byli horší buzeranti než ubohý major _____, ale nikdo je nikdy nechtyl.

Nicméně toto byl druh činnosti, jaké se Jimmy nikdy nezúčastňoval. Rozhodl se, že se stane právníkem, a také se jím stal - po dlouhé, tvrdé bitvě.

Setkávali jsme se jen vzácně - obvykle jen náhodou, na ulici. Při každém setkání jsme si vyměnili názory na Boha, politiku, knihy a stav světa. Nějak mne i v té rané fázi Jimmy dokonce tajně obdivoval, protože ve mně cítil spisovatele. Skoro ve všem jsme se neshodovali, ale přátelsky. Já jsem obvykle zakončil tím, že jsem mu řekl, že i když nevěřím v politiku, kdyby on kandidoval, volil bych ho. A opravdu jsem to měl v úmyslu, i když popravdě řečeno jsem ve svém životě nikdy volit nešel. Ale kdyby Jimmy kandidoval na prezidenta Spojených států, určitě bych ho volil. Byl čestný, pravdomluvný, seriózní a loajální.

Škola, do které jsme chodili, byla 85. základní - na rohu Covert a Evergreen Avenue. Měli jsme školní píseň, která začínala - "Drahá osmdesátá pátá..." - velice sentimentální, sladkobolně dojímavá. Dodnes dostávám tu a tam od Jimmyho pohlednice, které mi připomínají starou drahou 85. školu. Patřil samozřejmě k jejím nejvýznačnějším absolventům.

Tahle Evergreen Avenue byla další z těch brooklynských ulic, které neměly vlastní charakter. Nebyly tam v pravém slova smyslu brlohy, ale domy byly sešlé a chátrající. Měl na ní opravnu obuvi Jimmyho táta - téměř naproti naší škole. Živě si vzpomínám ještě na pekařství a lahůdkářství. Oba ty krámy patřily Němcům. (Jen drogist nebyl Němec. Byl to Žid a člověk, se kterým jsem se dokázal bavit.) Ostatní byli chodící zelenina - tuřini, kedlubni, květáci, artyčoci. To, čemu se říká "solidní občané". Někde na té ulici byl i baptistický kostel, natřený celý na bílo. Na nic dalšího si už nevzpomínám. Jenom na tu stejnost, bezútěšnost, hokynáře, zeleninu.

Na školu ale nikdy nezapomenu, zvlášť kvůli několika učitelům. Číslem jedna byla slečna Cordesová. Říkám "slečna" - mohlo jí být padesát nebo šedesát. Co učila - ať to byla aritmetika, angličtina či cokoli jiného, bylo jen druhotné, relativně bezvýznamné. Co nás ve skutečnosti učila a proč jsme ji všichni milovali, byla bratrská láska - jak se dívat na svět, na svého souseda, na sebe. Vyzařovala radost, pohodu, důvěru - a víru. Ne náboženskou víru, ale víru v sám život. Přesvědčila nás, že je dobré být naživu, že máme štěstí, že žijeme. Jak nádherné! Když si vzpomenu na všechny ty zakyslé čarodějnice, se kterými jsme museli vydržet, nebo na ty sadisty, slečna Cordesová mezi nimi ční jako Johanka z Arku. Často říkám, že jsem se ve škole nic nenaučil. Ale být ve třídě slečny Cordesové bylo velkou ctí a mělo to větší cenu než všechny vědomosti na světě.

Číslem dvě byl Jack - učitel nejvyšší třídy. Byl to prima chlap. Myslím, že byl buď bisexuál, nebo homosexuál. Učitelky ho zbožňovaly. Byl obratný řečník, uměl vyprávět lechtivé historky a byl vždy v dobré náladě. Na rozdíl od majora _____ se nepokoušel o nikoho z nás. Nanejvýš nám vykládal nemravné

příběhy. Aspoň se zdálo, že má rád ženy. Byl v jejich přítomnosti velice uvolněný, jak v řeči, tak svými rukama - a to ony zbožňovaly. Ještě teď vidím, jak poplácává zadeček slečny _____ a ona se hihňá jako školačka.

Díval jsem se, jak ze školy odchází domů. Byl velmi elegantní, vždycky dobře oblečený, stále si pohrával s tvrdákem a někdy s hůlkou s rukojetí ze slonové kosti. Moc jsem se toho od něj nenaučil. Líbilo se nám v jeho třídě - dokázal, že jsme se cítili, jako bychom už byli mladými muži a ne čtrnácti- nebo patnáctiletými kluky.

V mém životě byli i další důležití učitelé a učitelky. Slečna M., o které jsem se zmínil, způsobila, že jsem si uvědomil, že i učitelé mají pohlaví. U M. to nebylo jen pohlaví, ale kunda. Člověk cítil, že ji ta její pořád svrbí a že to, po čem nejvíc toužila, bylo pěkné poležení vedle Jacka, který má v knoflíkové dírcce karafiát. Mohl sis ji snadno představit, jak ho zatlačila do nějakého tmavého rohu a rozepínala mu poklopec. Měla ve tváři neustále výraz rozkoše, rty pořád lehce rozevřené, jako by čekala, až ho bude moci vzít do úst.

Její smích byl přisprostlý. Člověk by řekl, že byla skrz naskrz zkažená. Ale byla přitažlivá. Ostatní učitelky z ní byly nemocné. Vždycky nosila obtažené sukně, blůzky s hlubokým výstřihem, které odhalovaly její krásná ňadra, a používala silný parfém, takový ten mošusový, který ti ho postaví, ať jsi nadržovaný, nebo ne. Nakonec, ale rozhodně ne poslední, byl tu dobrý čestný Skot, pan McDonald. Byl jsem ještě docela mladý, když jsem se dostal do jeho třídy, a tedy stydlivý a nevinný. Pamatuji se obzvlášť na jeden den, kdy mne dal za příklad celé třídě. Vysvětloval nám na tabuli nějaký obtížný aritmetický problém. Když skončil, otočil se ke třídě a zeptal se, jestli jsme teď všichni porozuměli.

Vstal jsem a řekl jsem mu, že jsem nepochopil nic. Celá třída vybuchla smíchy. Jaký jsem to byl hlupák. Vstát a připustit to, no ne, to byl příliš dobrý vtip.

Ale pan McDonald na to měl jiný názor. Se vztyčenou rukou přikázal, aby třída ztichla. Pak mne vyzval, abych znovu vstal. Řekl jim, aby se na mne dobře podívali a zkusili se chovat jako já. "Tenhle Henry Miller má odvalu," řekl. "Nestydí se připustit, že neví. Je upřímný. Chci, abyste si z něj vzali příklad."

Samozřejmě jsem byl vyveden z míry. Nepřemýšlel jsem o svém chování - byla to jen přirozená reakce. Nicméně jsem na sebe byl docela hrdý. Jediná osoba, kterou jsem pohrdal a opovrhoval, byl ředitel - Dr. Peewee. Pro mne to byl floutek, parádník a pokrytec. Především nesplňoval mou představu muže. Byl to nadutý slabingr s plochým hrudníkem. Vzbuzoval dojem, že je velký učenec, vševěd, ale já jsem nikdy nepřišel na to, čeho je doktor. Pravidelně zván do školy nějakého Dr. Browna. Ten Dr. Brown evidentně byl kdysi žákem staré drahé 85. školy. Brzy poté, co se objevil na pódiu, celé auditorium začalo zpívat "Drahá pětáosmdesátá, budeme se vždycky snažit, abychom dělali čest tvému slavnému jménu..." Potom Dr. Brown, který k nám vždycky přišel po návratu z nějaké zahraniční cesty, rozjel řeč, která mohla trvat hodinu či dvě. Musím říct, že byla vždycky velice zajímavá. Někdy se během přednášky obrátil k doktorovi Peeweemu a svým zcela dojatým hlasem povídal, jak moc mu chybí stará drahá 85. škola. Snad to byl Singapur, Sierra Leone, či Engadine, prostě nějaké na hony vzdálené místo, o kterém nikdo z nás nic nevěděl. Každopádně to vše dopadlo výborně - jako dobrý sýrový koláč. Nikdo se nikdy Dr. Browna nezeptal, co k čertu dělal v těch vzdálených místech.

Dr. Peewee a George Wright byly dva naprosto odlišné typy ředitelů. Dr. Peewee vypadal, že se nikdy nedokáže podívat ženské do očí. Ani nikdy nezkoušel odhadnout velikost jejích prsů či zadnice. Po škole lítal jako splašený kůň.

Byl častým návštěvníkem v domě mého přítele Jacka Lawtona, stejně

jako Major _____, a významní hosté jako Dr. Brown nebo jakýsi pidlooký senátor či kongresman. Lawtonovi pocházeli ze staré vlasti - Anglie - a byli velice společenští. Můj přítel Jack byl už v jedenácti nebo dvanácti velmi kultivovaný a měl velmi dobré vychování. Rád jsem ho poslouchal, jak říká: "pane". "Pane, mohu vám nalít ještě jeden šálek čaje?" nebo nějaký podobný blábol. Ostatním studentům byl trochu podezřelý. Říkali jsme si "Není pošahanej? Na co si to hraje? Kam se to cpe?" a podobné věci. Dokázal nám, že jsme vedle, když se stal prvním poručíkem chlapecké brigády. Na svůj věk byl velkým čtenářem. Ve čtrnácti měl přečteného celého Dickense a Kiplinga, a většinu z Josepha Conrada a Thomase Hardyho. Nemusel se šrotit jako většina nás ostatních. Zdálo se, že mu jde všechno lehce. Měl taky štěstí, že měl milující, oddanou mámu. O Jimmym Pastovi neměl moc vysoké mínění. Mluvil o něm jako o šplhounovi a buranovi. Přirozeně bylo těžko představitelné, že by Dr. Peewee navštívil Jimmyho domov vzadu za ševcovstvím. Paní Pastová by nerozuměla ani slovo z toho, co by Dr. Peewee říkal. A že ani pan Pasta, to se rozumí samo sebou.

Jen o kousek dál v téže ulici bylo německé lahůdkářství. Vidím se, jak jsem tam zaskočil každou neděli večer, abych nakoupil vždy tytéž věci na naše nedělní jídlo. Tučný smetanový sýr, salám, játrovou paštiku, bramborový salát, jelito a různé italské salámy, které byly moc chutné. Pak jsem skočil do pekařství naproti pro koláč nebo jablečný štrúdl. To bylo naše nedělní jídlo - ať pršelo, či svítilo slunce. A mně se nikdy nepředjedlo. Co jsem ale nesnášel, byli majitelé těchle obchodů. Oba vedly ženy - odulé, hloupé, nevzdělané, omezené a chamtivé. Ani jedinkrát jsem neslyšel inteligentní konverzaci mezi nimi a některým z jejich zákazníků. To mne rozčilovalo. Stačilo, abych se na ně podíval a hned mi naskočila husí kůže. Už dávno před nástupem Hitlera jsem byl protiněmecky zaměřený. Později jsem zjistil, že tihle němečtí Američani byli horší než Němci sami, to znamená, že byli mnohem pitomější, prasáčtější, špatnější a hrabivější. Víc se podobali zelenině.

Léta utíkala a Jimmy pořád dřel jako kůň, a jedním okem se stále díval, co na to ostatní. Zatímco Jimmy byl zaměstnán studiem práv a potom pracováním se na kongresmana, já se plácal ve svém chaotickém, nikam nesměřujícím životě. V tom období jsem střídal jedno zaměstnání za druhým a v žádném jsem nezůstával moc dlouho. Jedno z těch lepších jsem získal díky jistému otcovu zákazníkovi. Jmenoval se Grant. Myslím, že byl viceprezidentem Federální záložní banky na Wall Street. Ta práce, kterou jsem dostal spolu s dalšími třiceti muži a ženami, spočívala v kontrolování sčítacích strojů, zda nedělají chyby. Byla to nudná činnost, ale dobře placená a mí spolupracovníci byli veselá parta. Dělal jsem tam asi dva měsíce a všechno šlo dobře až do chvíle, kdy jsem byl požádán, abych zašel za šéfem. K mému velkému překvapení mi řekl, že mám padáka. Chtěl jsem vědět proč. Nepracoval jsem uspokojivě? Ne, s mou prací není nic v nepořádku, rychle mne ujišťoval. Je to kvůli mému charakteru. "Mému charakteru?" zvolal jsem. "Ano," řekl. "Informovali jsme se na vás, vyslechli vaše přátele a sousedy - a už toho o vás víme docela dost."

Pak mi řekl, že se dozvěděli o mně a vdově. "Nezpochybujeme vaši morálku," pokračoval, "ale máme pocit, že vám nemůžeme věřit."

A pak mi řekl do očí, že kvůli tomu očividnému pobláznění do starší ženy se nedá říct, co bych mohl vyvést.

Byl jsem naštvaný. "Co bych mohl udělat, aby to bance ublížilo?" chtěl jsem vědět.

"Vyloupit ji," řekl chladně.

"No ne, to nemůžete myslet vážně," řekl jsem. "Vždyť je to absurdní!"

On si to nemyslel. Nedal si to vymluvit. Tady jsem skončil, o tom nebylo pochyb. A tak jsem šel z jednoho zaměstnání do druhého.

Nakonec se mi podařilo usadit se na čtyři roky na místě personálního šéfa oddělení poslíčků v telegrafní společnosti. Ke konci tohoto období jsem v tančárně potkal June. O několik měsíců později jsem opustil své místo u Western Union, a rozhodl se, že budu riskovat vše pro to, abych se stal spisovatelem. A tehdy jsem se dostal do opravdové mizérie. To, čím jsem prošel předtím, bylo jen přípravou na to, co mělo následovat.

Když jsem opouštěl Western Union, slíbil jsem June, že nepřijmu žádnou jinou práci. Měl jsem zůstat doma a psát a ona se měla postarat o ostatní věci. Nešlo to tak, jak jsme plánovali - ne proto, že bychom nebyli pilní, ale štěstí stálo proti nám. Napsal jsem spoustu věcí, které se nikdy neobjevily v tištěné podobě. Nakonec jsem psal pod jejím jménem - June Mansfieldová - a měl jsem i trochu úspěch, i když jen krátkodobý.

Pak přišla Jean - neobyčejná krasavice, kterou si June velice oblíbila. Chovaly se jako párek lesbiček. Po několika měsících začaly mluvit o tom, že spolu pojedou do Evropy. Jean byla malířka, básnířka a sochařka. Taky dělala loutky. Vytvořila jednu, kterou pokřtily "Hrabě Bruga" a která vyvolávala senzací všude, kde se s ní objevily.

Zhruba v té době jsem se dal na pouliční žebrotu po nocích na Broadwayi. Dokonce i to byl neúspěch. Noc za nocí jsem se vracel domů s prázdnýma rukama. Žili jsme jako divoši v suterénu činžovního domu. Místnosti, které jsme obývali, dříve sloužily jako prádelna. Byla studená zima, a abych mohl zatopit, rozsekal jsem všechnen nábytek na třísky. Neviděl jsem žádné jiné východisko. Můžeme klesnout ještě hlouběji?

Jednoho dne kolem večere se ploužím zpět k domu. Jsem sklíčený a navíc mám velký hlad. Už si ani nevzpomínám, kdy jsem měl naposled dobré jídlo. Do koho ale najednou nevrazím - do Jimmyho Pasty! Je teď poslancem za svůj okres. Vypadá báječně a blahobytně. Srdečně se zdravíme.

"Tak Henry, starý brachu, jak se máš?" říká Jimmy a plácne mě po zádech.

Odpovím mu: "Na hovno." Okamžitě vykouznil na tváři nelíčeně účastný pohled.

"Jak to myslíš?" ptá se Jimmy.

"Jsem na dně. Nemám práci a mám hlad."

Ve chvíli, kdy jsem vyslovil hlad, se jeho tvář rozzářila.

"Jestli je to všechno, můžeme to hned napravit," řekl a za paži mne vedl do luxusního baru, kde ho dobře znali, a objednal mi jídlo.

"Řekni mi o tom všechno," povídá, když si sedneme. "Co se ti stalo? Naposled, kdy jsem o tobě slyšel, byl jsi redaktorem nějakého časopisu."

Usmál jsem se trpce. "Byl jsem pomocným redaktorem katalogu zásilkového obchodního domu Charles Williams. Ta práce neměla nic společného s literaturou," dodal jsem. Seděli jsme a povídali si. Dal jsem si pár piv, mluvili jsme o "drahé staré pětáosmdesáté" a tak dál. Nakonec jsem řekl: "Potřebuju práci, Jimmy. Moc ji potřebuju. Mohl bys mi pomoci?"

Věděl jsem, že je sekretářem náměstka pro technické služby, což byla nenáročná, ale asi dobře placená práce.

K mému překvapení Jimmy odpověděl, že mi může zajistit místo ve své vlastní kanceláři.

"Mohl bych tě dát na výplatní listinu nejdřív jako kopáče hrobů," řekl Jimmy. "Nevadí ti to?"

"Ksakra, ne," řekl jsem. "Už jsem byl kopáčem příkopů, sběračem odpadků a kdoví čím ještě. Jen abych dostával plat."

Když jsem opustil Jimmyho, radostně jsem běžel domů. Souhlasil jsem, že budu v jeho kanceláři nazítří v devět ráno. Osobně mě představí samotnému náměstkovi, velkému zvířeti v politickém světě.

June a Jean vzaly ty zprávy spíš vlažně, řekl bych. Zajímalo je,

kolik budu brát.

Příštího dne jsem tam šel, setkal se s náměstkem a byl okamžitě přijat. První týden nebo tak nějak jsem měl kopat hroby, ale pak jsem se měl stát Jimmyho asistentem. Znělo to fantasticky.

Následujícího rána jsem vstal brzy, celý natěšený, jak se pustím do své nové práce. Netrvalo mi dlouho, než jsem se chytil.

Ostatní dělníci byli kamarádští a ochotní pomoci. Dva z nich byli ze staré 14-té čtvrti. Díky tomu bylo vše ještě lepší.

Na cestě domů toho večera jsem se zastavil v květinářství, abych koupil nějaké květy.

"Pro změnu něco hezkého," pomyslel jsem si. Zazvonil jsem u našich dveří. Nikdo mi nepřišel otevřít. Ani světlo se nerozsvítilo. Abych se dostal dovnitř, musel jsem zazvonit na domovníci.

Vstoupil jsem do našeho kutlochu potmě, rozsvítil jsem jednu či dvě svíčky - elektřinu nám odpojili už dávno. Na podlaze v rohu leželo pár kousků odhozeného šatstva. Proběhl jsem pokoje párkrát sem a tam, než jsem si všiml vzkazu na mém psacím stole. Zdvihl jsem jej a četl: "Drahý Vale, odpluly jsme do Paříže dnes ráno na Rochambeau. Líbá June."

V jiné své knize jsem popsal svou osamělost a pocity, jaké se mne zmocnily.

Není divu, že projevíly tak málo nadšení, když jsem jim řekl o tom svém místě. Co ve skutečnosti cítily, byl pocit úlevy, že se o mne někdo stará. Cítily se miň provinile.

Nazítí jsem řekl Jimmymu, co se stalo. Ty smutné zprávy mohl vyčíst z mé tváře.

"Říkáš, že ji miluješ?" zeptal se.

Přikývl jsem.

"To mám tedy asi štěstí," řekl. "Zatím jsem nepotkal žádnou, která by si troufla vyvést mi takový kousek."

To byla pravda. Jimmy neměl moc času na ženy. Byl teď až po uši v politice. Usiloval o to, dostat se během jednoho dvou let do Washingtonu.

Občas mne pozval, abych s ním poobědval - obyčejně v salonku baru, kde se setkávali místní politici, hráli karty, pili jako Dáni, a tak dál. Čím dál víc ztrácel o té bandě iluze. Došlo to tak daleko, že dokonce řekl, že je nemožné, aby existovali čestní politici.

Když jsem se ho vyptával, co ho drží, aby se nechoval jako ti ostatní, odpověděl velmi prostě: "Protože jsem jináčí. Protože mám ideály. Lincoln nebyl křivák. Ani Thomas Jefferson. Nedokázal bych pošpinit jméno své matky a svého otce... Pamatuješ si, Henry, na starou 85. školu? Pamatuješ na slečnu Cordesovou? To možná ona mi hodně pomohla, abych se choval jak se patří."

K jeho cti musím říct, že Jimmy nikdy nebyl váhavý střelec. To je možná důvod, proč to nedotáhl moc daleko. Ale všichni ho respektovali. V místních novinách byl pořád zapsán jako někdo, do koho se vkládají velké naděje. Ještě stále míval přednášky pro skauty a jiné skupiny mládeže. Mluvil tak, jako by opravdu byl prezidentem.

Jen tři nebo čtyři dny poté, co ty dvě odpluly, jsem dostal radiogram z lodi. Stálo v něm: "Prosím pošli telegraficky padesát dolarů ještě než přistaneme. Jsme zoufalé. June."

Znova jsem musel zajít za Jimmym. Cítil jsem se strašně zahanbený a pokořený. Půjčil mi ty peníze, i když s malým kázáním a monologem o tom, jací blázní muži mohou být.

Já sám jsem nedokázal pochopit, nač ty peníze potřebují. Můžou mít dluhy? Věděl jsem, že jakmile se dostanou do Paříže, budou v pohodě. June měla schopnost přesvědčit lidi, aby jí věřili a spolehli se na ni.

Mezitím jsem Jimmymu vrátil asi tolik, kolik dělal můj týdenní plat. Vrátil jsem se ke svým rodičům - žít u nich vyšlo levněji. Téměř každý den jsem usedal ke stolku, který jsem dostal ještě

jako dítě, a psal jsem June.

Každé sobotní odpoledne mne zastihlo v tančírně na Broadwayi. Za jedno odpoledne jsem dokázal utratit týdení kapesné, ale líbilo se mi to. Kromě toho jsem si potřeboval oddechnout a zašoustat si, nebo aspoň se s nějakou jen tak pomuchlovat. Většina těch profesionálních tanečnic vypadala velmi dobře a byla nažhavená pod kalhotkami. Líbily se jim ty anonymní šousty na podlaze tančírny - jejich jedinou obavou bylo, aby si neznečistily šaty semenem. Když měly volný den, brával jsem je do jiné tančírny - ale o tom jsem už psal jinde. Když jsem je doprovázel domů, rozdali jsme si to na stojáka v průjezdu. Jedna holka mne brávala k sobě domů a nasedla na mě, zatímco jsem seděl potmě na židli v kuchyni. Někdy tím pokojem prošla její matka právě, když jsme byli v nejlepším, ale nepoznala, co děláme, protože byla hluchá jako pařez a slepá jako patrona. Těhle zvláštní děvce se to nejspíš líbilo mnohem víc, když se tím pokojem courala její matka. Orgasmu dosahovala snadno a vždycky se mi zdálo, že to na ni přijde právě v těch kritických chvílích.

Mezitím jsem dostával dopisy od June. Zjišťovala, že vyjít v Paříži není vůbec snadné, ale naštěstí se velice spřátelila se slavným Ossipem Zadkinem. Stejně tak mohla říct, že s Picassem. Zadkine byl tehdy světově proslulý. O několik let později, když jsem já sám přijel do Paříže, se mě zeptal, co se stalo s obrazy a soškami, které dal June, aby je prodala v Americe. June se jich musela zbavit, aniž se mi o nich zmínila. Z krátkého rozhovoru, který jsem s ním měl, a z několika Juniných uřeknutí nebylo těžké uhodnout, že spolu zažili hezké chvíle, přerušované občasnými výlety do Boloňského lesíka, kde se jako v londýnském Hyde Parku všichni povalovali na trávniku a šukali, koho se jim zachtělo.

Když jsem pracoval jako Jimmyho asistent, seznamoval jsem se víc a víc s jeho životem. Součástí jeho práce bylo psát politické projevy, které jeho šéf náměstek musel pronášet. Sem tam mne požádal, abych mu pomohl zformulovat nějakou větu. Zdálo se, že mne považuje za hotového spisovatele. Báł jsem se, že mě jednoho dne požádá, abych ty projevy psal za něj.

Nejlepší doba byl čas oběda v baru, kdy mi vyléval své srdce.

Opravdu nenáviděl život, jaký jeho bratři politici žili a který i on musel částečně sdílet. Nikdy nepadlo ani slovo o ženách. Jen o hraní karet, sázení, biliáru a chlastání. Byl s nimi, ale ne jako jeden z nich.

Až tehdy jsem k němu začal mít vřelejší vztah a zjišťoval jsem, že je dobrým a loajálním přítelem. Měl všechny správné povahové vlastnosti, které většině politiků chybí. Jak jsem už řekl dřív, to byl asi jeho handicap. Do Washingtonu se nikdy nedostal.

Zůstal místním poslancem. Poté, co jsem odešel z toho místa u technických služeb, už jsem toho o něm nebo od něj moc neslyšel.

Občas jsem od něj dostal pohlednici - dodnes je dostávám. A vždycky mu okamžitě odpovím - protože pokládám Jimmyho za jednoho z mála skutečně dobrých přátel v mém životě, za jednoho z těch, co mi zachránili život.

Nejvíce jsem ale Jimmymu zavázán za tohle: Jednou odpoledne, když jsem myslel na Jean a June v Paříži a na všechny vrcholy a propadáky v mém životě, jsem se rozhodl popsat události mého života od počátku. Sedl jsem si, abych si napsal osnovu, která se nakonec stala synopsí všech mých autobiografických děl. Sedl jsem si k psacímu stroji jednou odpoledne po pracovní době a zůstal jsem tam psát až do páté hodiny příštího rána. Na zhruba třiceti stránkách se mi podařilo dostat na papír většinu z toho nejdůležitějšího, co jsem v životě dosud zažil. A to vše bez velkého úsilí. Bylo to, jako bych otočil nějakým kohoutkem ve své paměti a ty obrazy jen vytékaly ven. Podle tohoto náčrtu jsem začal psát v Paříži svou autobiografii. Ne ihned, samozřejmě.

Nejdřív jsem napsal pár novel, ve kterých jsem užil třetí osoby.

Okolo páté ráno jsem byl úplně hotový. Položil jsem se na

kobereček ve náměstkově kanceláři a usnul jsem jako špalek. Kolem osmé dorazil první pracovník. Uviděl mne ležet na koberci a mysl si, že jsem mrtev, že jsem spáchal sebevraždu. Teď, když jsem dovyprávěl příběh našeho přátelství, musím poslat Jimmymu pohlednici a popřát mu vše nejlepší. Četl mé knihy, ale já jsem mu nikdy neřekl, že se ve skutečnosti zrodily v jeho kanceláři.

Joe O'Reagan

JOE PŘIŠEL DO MÉHO ŽIVOTA ODNIKUD. POKAŽDÉ, kdy jsem ho v životě potkal, vynořil se odnikud. Byl to rozený tulák, rozverného, optimistického založení a měl ohromný irský šarm. Pro ženy byl přitažlivý svým lichocením, černými kudrnatými vlasy, fialovými očima a dlouhými řasami, a také způsobem, jakým se jim vydával na milost.

Jako pětiletý kluk se on a jeho starší bratr dostali do katolického sirotčince. Dali je tam jejich irská matka a její druhý manžel, ruský Žid. Joe jim to oběma nikdy nezapomněl. V deseti letech se mu i s bratrem podařilo z ústavu utéct. Bratr se později stal šerifem někde v Texasu.

Velké části vzdělání se Joeovi evidentně dostalo v sirotčinci. Měl neuhasitelnou žízeň po vědění a kultuře. Na druhou stranu byl dost falešný. Například podváděl matku představenou, která ho zjevně měla velmi ráda. Dělal to vychytrale a chladnokrevně. Řekl jsem, že ho ženy považovaly za přitažlivého - možná proto, že měl neustále erekci. Chlapy ale nebral jeho irský šarm, jeho chytrost a vychloubání. Na první pohled spíše vzbuzoval nedůvěru. Mí přátelé to často komentovali: Je v něm něco úhořího. To, co Joe hledal, byla mateřská láska, nebo aspoň důvěra v jeho dobré úmysly. Potřeboval lidi, kteří by mu věřili, věřili v něj.

Když utekl z ústavu, přidal se k cirkusu a krátce poté potkal muže, řekl bych zoologa, kterého velice zajímal. Skrze toho člověka se naučil milovat všechna boží stvoření, včetně hadů. Zvířata patřila do jeho světa - a on jim rozuměl.

Když říkám, že přišel odnikud, myslím tím, že neměl ty obvyklé kořeny, které má většina z nás. Věděl trochu o všem a nic o čemkoli. Hodně toho přečetl a na knihy a autory citlivě reagoval. Měl své idoly, jako je měl Stanley nebo já. Dokázal dobře mluvit - měl, jak se říká, dobrou vyřídilku.

Narazil jsem na Joea okolo desáté večer v jedné vesnici v New Jersey, kde mí rodiče trávili letní dovolenou. Vybrali si to místo kvůli jezeru - Swartwood Lake - které nabízelo koupání, rybaření a jízdu na loďkách.

Vzal jsem si tam s sebou na pár dnů kamaráda ze sousedství. Kluka mého věku, který se jmenoval Bill Woodruff. Joe a on pracovali spolu v opravně vedené podivinským starým mládencem, který byl na chlapečky. Bill Woodruff byl tak trochu bábovka a maminčin mazlíček, rozmazlený spratek a slaboch, který nebyl ani za mák mužný nebo zdatný. Každopádně mi neustále vykládal o tomhle O'Reaganovi a mysl si, že bych se s ním měl setkat. A tak jedné noci, když jsme stáli na cestě, jde okolo kůň s bryčkou a kdo nevyskočí a nevíta se s námi, jako Joe O'Reagan. Hned jsem si ho oblíbil. Líbil se mi jeho hlas a stisk jeho ruky. Zdál se mi nejen hezký, ale i velmi mužný.

V několika minutách jsme byli v pramínce na jezeře. Byla černočerná tma. Najednou jsem uslyšel šplouchnutí - byl to O'Reagan, který se potopil uprostřed jezera. Trvalo mu věčnost, než zase vyplul na hladinu. Vysvětloval nám, že se zapletl do sítiny, a smál se tomu, jako by o nic nešlo. Woodruff byl celý vystrašený. Neuměl plavat a bál se vody. Ale Joe byl ve vodě ve svém živlu. Právě tehdy a tam jsme uzavřeli přátelství. Trvalo až do Joeovy smrti před pár lety.

Jak už jsem napsal dřív, Joe vždy přicházel a odcházel neznámo

odkud či kam. Držel se svých instinktů. Těsně předtím, než jsme se poznali, byl propuštěn z armády, kde se propracoval z vojína na nadrotníka. Byl to požitek poslouchat ho, jak vypočítává, jakých schopností je třeba, aby se člověk stal dobrým nadrotníkem. Podle něj je dobrý nadrotník mnohem důležitější než generál.

Svým způsobem mu vzdělání dala i armáda. Dostal se na Dálný východ - do Číny, Japonska a na Javu. V Japonsku objevil tamější ženy. Nikdy je nepřestal obdivovat. Jednou z věcí, o kterých rád mluvil, byla čistotnost Japonců - dokonce i v jejich bordelech. Podle něj byla procedura v bordelu hotovým obřadem. Děvče úzkostlivě vykouvalo nejen sebe, ale i zákazníka. Pak došlo na bohatě zdobené kimono, šálek čaje, japonskou loutnu, květiny, ptáčky v klecích. Dokonce ani hrabě Keyserling, který věnoval část ze svých nejlepších stránek o Japonsku japonským ženám, je nevyhládl lépe než Joe. Tehdy jsem opravdu začal snít o Orientu a obzvlášť o Japonsku. Joe pochopitelně hodně přeháněl a improvizoval, jak jsem posléze zjistil, ale copak to vadí? Ať byl kdekoli, dokázal o tom přednášet jako básník. Často jsem se divil, že se nikdy nepokusil psát. Dokázal jsem mu u vytržení naslouchat celé hodiny. Je to potěšení, slyšet o málo známých částech světa, dozvídat se o citlivosti a dovednosti tamních lidí.

Nějakou dobu mi trvalo, než jsem zjistil, že lidé si Joea necení tak vysoko, jako já. Jak jsem poznamenal už dříve, většina mých přátel mu nevěřila a byla vůči němu podezřívavá. Joe vždy někoho nebo něco vychvaloval. (Po pěkný kus jeho života jsem to byl já a moje práce.)

Naneštěstí kolem toho moc nadělal, jako by šlo o nějakou vysokou sázku.

Ženy ho braly úplně jinak než muži. Většinou ho obdivovaly a tály pod jeho lichotkami. Choval se k nim jako opuštěné dítě, nepochopený a nedoceněný mladý světák. Nemusel se ženám podbízet - braly ho okamžitě. Jelikož měl šikovné ruce, dostal je obvykle rychle. Často je nechal, aby si ho vydržovaly. Ne že by byl gigolo. Ne, Joe měl široké srdce. Ale často zkrachoval. Když šly věci šejdrem, sebral se a pláchnul - lhostejno kam, potřeboval prostě změnu povětří.

Pokaždé, když se vrátil zpátky na místo činu, bylo to chez moi. Joeovi se líbilo, jak žiju a líbily se mu i ženy, do kterých jsem byl zamilován. Často mne ponoukal, abych se s ním o nějakou ženskou rozdělil. Neviděl na tom nic špatného. Říkal mi, že mám "štěstí".

V tu dobu na sebe taky vzal úkol mne bránit a ochraňovat. Nemohl pochopit, jak může tak "velký spisovatel" jako já zůstat nepovšimnutý. Přečetl všechno, co jsem napsal - ne jednou, několikrát. Hovořil o mých dílech, jako by je napsal on sám. Večer, když se vracíval ze svých spanilých jízd, podrobně referoval, co se událo během jeho pohovorů s vydavateli, nakladateli a kritiky. Pořád mi sliboval rychlé výsledky, velké úspěchy. Ale všechno jaksi vždycky na poslední chvíli padlo. Joea to ranilo víc než mne. Já jsem si na odmítavé dopisy začal zvykat. Snad jsem podepřel svou odvahu tím, že jsem si namlouval, že jsem největším americkým spisovatelem, přirozeným pokračovatelem Walta Whitmana. Všechno, co jsem napsal, se mi jevilo jako geniální. Srovnával jsem své dílo s nejvýznamnějšími spisovateli - Petroniem, Rabelaisem, Emersonem, Whitmanem. Považoval jsem se za lepšího než takoví jako Sinclair Lewis, Theodore Dreiser, Sherwood Anderson, Ben Hecht, et alia. Byl jsem jedinečný, prostě extratřída.

A tak, když Joe byl skleslý, já jsem utěšoval jeho.

Nepamatuji se, že bych se s ním někdy hádal. Diskusí a rozepří jsme měli hodně. Strávili jsme nekonečné hodiny přetřásáním nejrozličnějších témat. I když Joeovi chybělo vzdělání, byl

velice inteligentní. A navíc o všem pochyboval. V sirotčinci z něj vychovávali katolíka, ale věřit přestal už dlouho předtím, než opustil ústav. Jediná věc, kterou měl na jeptiškách rád, byla jejich prostomyslnost. Pro Joea byly všechny naivky, včetně matky představené, která nosila kýlní pás. Slyšet Joea vyprávět o jeptiškách a jejich toužení po šoustu bylo jako naslouchat Dekameronu.

Když jsem se stal šéfem osobního oddělení u telegrafní společnosti, udělal jsem z Joea svého asistenta. Strašně se mu ta práce líbila. Dělal mu radost například odhalit mrzáka nebo epileptika. Často mi během pohovoru, který jsem vedl s nějakým uchazečem, přistrčil papírek, na kterém mě varoval, že člověk, s kterým mluvím, je pěkné kvítko, nebo který mne vybízeli, ať se podívám na jizvy na mužových rukách nebo pažích (což mohla být známka toho, že je epileptik a ta zranění si přivodil při četných záchvatech). Seděli jsme proti sobě u téhož pracovního stolu. Bavilo mne pozorovat, jak vážně bere svou práci. Co z ní dokázal udělat! Jako by byl ředitelem té společnosti. V kanceláři jsme měli dvě překrásné mladé ženské, on si nabalil jednu a já druhou. Ty dívky žily spolu, což nám situaci ulehčilo. V té době jsem byl ještě ženatý.

Často se stávalo, že jsem se natáhl na gauč, abych si po obědě hodil šlofika. Obvykle jsem byl utahaný, protože po celou dobu, kdy jsem sloužil u telegrafní společnosti, jsem se nikdy pořádně nevyspal.

Nedostal jsem se do postele nikdy před druhou nebo třetí hodinou v noci. V kanceláři jsem měl být v osm ráno. (Samozřejmě jsem vždycky přišel pozdě a neoholený, v modré džínové košili a roztřepenými rukávy a límecem.)

Když jsem si lehl, abych se prospal, má ženská si nejdříve sedla do houpací židle u mé pohovky a čekala, až ji pozvu, aby si lehla ke mně. Ale většinou jsem usnul jako dřevo. Potom se dostal k lizu můj dobrý přítel Joe. Předstíraje, že mou ženu lituje, vbrzku ji už měl na klíně a bezpochyby ji masíroval kundu, zatímco já jsem blaženě pochrupával. Ale věci se nakonec stejně vyvinuly v můj prospěch. Poté, co ji Joe rozehrál, vklouzla ke mně na pohovku a aniž mne probudila, strčila ruku do mého poklopce a hrála si s mým ptákem a koulemi: přirozeně, že jsem brzy otevřel oči. Pak jsem ji zprdnul na tři doby. Byla velice vášnivá, i když to v sobě potlačovala. (Také ona byla vychována jako katolička v konventu.) Později, když už jsem ji znal líp, podezřívám jsem ji, že některé z jejích "drahých přítelkyň", jak jim říkala, byly skrz naskrz lesbičky. To ale nebránilo tomu, aby nebyla dobrá i na šoustání se mnou. A tak, jako za odměnu, Joe směl sedět v houpacím křesle a dívat se, jak se milujeme. Pořád ho vidím, jak si dává ruce na uši, aby neslyšel naše vzdechy a výkřiky.

Joe se mnou bydlel v době, kdy jsem chodil s vdovou. Byli jsme tehdy strašně chudí, nad vodou nás držel náš nájemník, řidič tramvaje. Za těch pár centů, kterými nám přilepšoval ze svého týdenního platu, se nám podařilo jíst roštěnou a vařené brambory aspoň třikrát do týdne. Nikdy jsme neměli zákusek ani dobré pití - víno, gin nebo whisky. Žili jsme jako poustevníci a šoustali jako králíci. Nedalo se dělat nic jiného. Peníze, které položil Joe na stůl, když se tu objevil, byly pryč. Párkrát se nám podařilo jít do kina - na Claru Bowovou, Charlieho Chaplina, Charlese Raye - nebo Alici Joyceovou. Jelikož to nevypadalo, že by byla nějaká naděje na získání práce, spali jsme dlouho. Joe někdy vlezl do postele k nám a snažil se přijít si taky na své. Vždycky se hájil tím, že je hrozně opuštěný. Říkal: "Copak mě můžete nechat takhle trpět?"

Když jsem byl odpoledne pryč, Joe se o ni pokoušel. Někdy jsem přišel domů a našel ji v slzách. Co se stalo? To Joe. Měla Joea ráda, ale velice jí byly proti srsti jeho nemravné návrhy.

(Považovali jsme se v té době za něco jako manžele). Později jsem si ji chtěl skutečně vzít, ale matka ke mně přišla se sekáčkem a vykřikovala, že mě zabije, jestli ještě řeknu slovo o ženění. Ten tramvaják (jmenoval se Texa pocházel z Texasu) byl "džentlmen". Nikdy by ho ani nenapadlo dělat něco za mými zády. To, že Joe žil se mnou (či s námi) pokračovalo i během mého dalšího manželství. Ale June si netroufl dělat nějaké návrhy. Hned zpočátku na něj udělala dojem. Ti dva měli něco společného - výjimečnou velkomyslnost a sklon k přehánění. Naslouchal jsem jim, jako bych se díval na divadelní představení. Oba byli báječní lháři a věřili svým vlastním lžím. Co Joea ranilo a čemu nemohl uvěřit bylo, že se mi do té doby nepodařilo prorazit. Neprodal jsem ještě vůbec nic. (Měl jsem krátký článek - můj první! - otištěný v černošském časopise, ale nedostal jsem za to žádné prachy.) Joe to chtěl napravit. Jak může svět ignorovat jeho velkého přítele a velkého spisovatele Henryho Millera? Ale svět to dokázal a dokonce ani Joe O'Reagan se vším tím svým šarmem, lichotkami a vychloubáním nad ním nemohl zvítězit. Čas ještě nenazrál. To jsem jaksí pochopil a přijímal jsem to trpělivě i netrpělivě. Nadával jsem nejen vydavatelům, ale i čtenářům. Pohrdal jsem jejich hrdiny, jejich idoly. Nadával jsem každému bez výjimky za to, jaký je stupidní, necitlivý parchant. (To dělám dosud, ve svých světlejších chvílích.) Ten obraz se od té doby nezměnil. Byl jsem šťastný, toť vše. Narodil jsem se na šťastné planetě. Jedna z věcí, které jsem Joeovi nikdy neřekl, byla, že jsem potajmu šukal jeho děvče. Neudělal jsem mu to na oplátku, abych mu udělil lekci. Prostě se to stalo. Vzala si jednoho z mých nejlepších přátel, mladíka, kterého jsem obdivoval a považoval jej za génia. Těm dvěma to nikdy moc dobře neklapalo a brzy jsem se s jeho ženou sblížil intimně. Udělal jsem tu chybu, že jsem ji seznámil s O'Reaganem, který po té návnadě rychle skočil. Po nějakou dobu jsme ji šukali oba. Pak se ale v kanceláři objevila ta druhá holka - je to legrační, že si už nedokážu vybavit její jméno - a já jsem byl spokojen, že mohu Elzu přenechat Joeovi. Tehdy jsme hodně šoustali, zvláště poté, co telegrafní společnost rozhodla, že bude najímat jako poslíčky i ženy. Teď si už Joe nemohl naříkat. Byl zavalen ženskými. Všecko končilo v kundě, zdá se. Často na tu slavnou dobu zapomínám, protože mě tak štválo to, že jsem se nedokázal prosadit jako spisovatel. I když vzduch byl plný sexu a my jsme si ho naplno užívali, byl jsem bláznivě zamilován do své druhé ženy. Zní to šíleně, ale já jsem nikdy neměl pocit, že ji zrazuji. Milovat se s někým jiným nemuselo nutně znamenat zradu. Bylo to znamením života, oslavou života. V roce 1930 jsem odjel do Evropy a O'Reagana jsem potkal až nějakou dobu po mém návratu. Nevzpomínám si, čím se tehdy živil, ale určitě to bylo něco v reklamě. Ani trochu se nezměnil - totéž chvástání, lichotky, táž prázdná slova. Jediná věc na něm byla dobrá - jeho literární vkus. Sedávali jsme spolu celé noci a mluvili o svých oblíbených autorech a postavách. Teď právě nejvíc četl Dostojevského a další velké Rusy. Já jsem ho seznámil s Berďajevem. Strávil i Thomase Manna, Gida, Prousta a hodně z Balzaka. Mluvil tak autoritativně, že jsem se mu neopovážil odporovat. Pokud jde o mou práci: věrně sledoval mou kariéru, přečetl všechno, co jsem napsal, i co si o mně myslí kritici. Na Joea jsem narazil po výletu spojeném s mou Klimatizovanou noční můrou v nějakém baru na Třetí avenue. Byl jsem šťastný, že mu můžu povídat o přátelích, které jsem na té cestě objevil. Obzvláště jsem mu musel povědět o plukovníkovi a generálovi, které jsem potkal. Vyrostli se mnou - žili jen pár čísel od našeho domu. Jeden byl asi o sedm let starší než já, druhý - generál - byl o čtyři roky starší. Ještě teď se ke mně chovali jako

k malému klukovi. Přirozeně nikdy nenarazili na žádnou mou knihu - prostě proto, že nečetli. Většinou hráli karty, s kolegy důstojníky si vyměňovali historky a pili hektolitry piva. Oba byli hrozně nezajímaví. Joeovi jsem připomněl, co mi říkal o seržantech. I když jsem s nimi neměl žádnou zkušenost, věřil jsem Joeovi, že by se bez nich armáda neobešla.

S generálem se to má tak, že jako hoch nebo mladý muž jsem ho považoval za zženštilého. I teď, když už byl generálem, mi připadal zženštilý. Naproti tomu jeho bratr plukovník byl pěkný kurevník. Každé jeho druhé slovo bylo zaklení.

Později jsem měl příležitost setkat se i s jinými důstojníky od vojska a od maríny. Všechno, co o nich můžu říct je, že měli v hlavě jen dvě věci: šoustání a chlast.

Ano, později jsem měl příležitost setkat se s těmi, co mohli být považováni za smetánku. Musím se přiznat, že jsem nikdy nepotkal ani jednoho oficíra, kterého bych si vážil. Seznámil jsem se jen se dvěma univerzitními profesory, k nimž jsem měl jakýs takýs respekt a nikdy jsem nepotkal odchodníka, ke kterému bych měl být jen špetku úcty. Sem tam jsem potkal kněze nebo mnicha, se kterými jsem mohl inteligentně konverzovat, srdečně se smát a diskutovat s potěšením o duchovních záležitostech. Ale pozor, mluvím o knězi či mnichovi. Nikdy to nebyl protestantský pastor nebo rabín.

Na té cestě jsem se taky zastavil, abych se viděl s kámošem ze střední školy. Byl teď profesorem hudby na dívčí střední škole někde v Jižní Karolíně. Další rozčarování. Mohl být stejně dobře profesorem zoologie nebo paleontologie. Ale v patnácti byl skvělým klavíristou, někým, komu byla zjevně souzena koncertní pódia.

Tentokrát mne Joe požádal, abych mu poskytl útulek. Já sám jsem teď byl na cestě - a kromě toho on měl práci a ženu (ne svou manželku), která mu byla oddaná.

Stal se docela ctihodným občanem. Pořád byl velký násoska a podfukář, ale už zkontroloval a stál oběma nohama na zemi. Zeptal jsem se ho na sestru. S lítostí mi řekl, že se vdala. Pamatuji se na výraz v jeho tváři, když mne jí prvně představoval. Byla to opravdová kráska - irská kráska - a bylo patrné, že ji nejen má rád jako sestru, ale že je do ní zamilovaný.

Protože jsem ho znal jako bezectného všiváka, často jsem se divil, že svou sestru nešoustá. Já bych to dělal, kdybych byl na jeho místě. Joe měl přece jen nějaké zábrany. I když o své matce vždy mluvil jako o sprosté irské děvce, bylo vidět, že ji má opravdu rád. Jejím manželem nepohrdal jen proto, že byl jeho nevlastní otec a navíc ruský Žid, ale i proto, že ukradl Joeovi místo, které mu poprávu patřilo - místo jejího miláčka.

Když jsme mluvili o těchhle věcech, Joe vytáhl pár docela překvapujících vzpomínek. Jedna byla o jeho pokusu mrdat krávu. Vím tolik, že mockrát šoustal ovce a snad i muly nebo šetlandské poníky. Dokázal by šoustat i hada, kdyby to šlo. Divil jsem se, že se nikdy nezamíloval do nějakého japonského nebo filipínského děvčete. "Chyběly mi peníze", vždycky odpovídal. Tím myslel to, že kdyby nějakou takovou našel, cítil by se povinován chovat se k ní jako ke královně. Americké dívky pro něho byly jen kurvy, přinejlepším "běhny". Opovrhoval "průměrnou americkou dívkou". Angličanky mu pochopitelně nestály za pozornost.

Ani jednoho z nás tehdy ani nenapadlo, že si jednoho dne vezmu Japonku. Co se týče Číňanek, nemohli jsme nikdy na žádnou narazit. Jediní Číňani, které jsme znali, byli chlapi v prádelně a číšníci v čínských hospůdkách.

John nebyl moc na psaní dopisů, ani často netelefonoval. Obvykle ke mně náraz vpadl - bůhví odkud. Uměl psát, samozřejmě. Jenže všechny jeho dopisy si byly podobné. Psal mi pořád týž druh dopisu, ať mi vyprávěl o Dostojevském, rybolovu na širém moři, golfu, nové reklamní kampani nebo o umění a eleganci japonské

ženy. Pro mne, který jsem ho tak dobře znal, to bylo k neuvěření. Bylo to, jako by absolvoval jako dítě nějakou školu dopisování a tam mu dokonale vyprali mozek, takže zkoušky udělal s vyznamenáním. Bylo mou smůlou, že po většinu mého života jsem já musel být tím, kdo píše dopisy. Ať jsem psal příteli, nebo ženě, kterou jsem hluboce miloval, jejich odpovědi byly obvykle opožděné a nikdy ne takové, jaké jsem očekával. A to mne vedlo k tomu, abych psal víc a víc dopisů. Opravdový pisatel dopisů je, zdá se, věcí minulosti. Abych byl upřímný, ti slavní mistři dopisů nejsou právě mými oblíbeníci.

Ale pokud jde o Joea - ač nebyl moc dobrý v psaní dopisů, byl na druhé straně velkým vypravěčem. Mate mne, že rozený vypravěč není schopen napsat jednoduchý příběh nebo slušný dopis. Nemusí znát dobře pravopis, jeho mluvnice může být prabídná, jeho představitivost ochromená, ale dokáže vás udržet v napětí, jakmile začne vyprávět. Naopak jsem si často všiml, že dobří spisovatelé vůbec nemusí mít schopnost vyprávět příběh. Nicméně Joe byl vypravěč na slovo vzatý. Vyprávěl fantastické zkazky.

Propracovával je do úplných detailů, právě tak jako to dělají určití klasičtí autoři, které nesnáším. Z nějakého neznámého důvodu jsou ty detaily v příběhu vzrušující, zvyšují zájem naslouchajícího, a tak dál. Navíc, když se náhodou zeptáte na nějaký detail, odvedete tím vypravěče na odbočku, která může být svrchovaně fascinující. Samozřejmě, že ideální vypravěč potřebuje ideálního posluchače. Já se považuji za takového ideálního posluchače. Ochotně posloužím jako vrba každému, kdo se potřebuje s něčím svěřit. Proto mne mnozí mají rádi. Myslí si, že se upřímně zajímám o to, co mi vykládají. Často tomu tak není, ale já poslouchám tak pozorně, jako by mne to zajímalo.

Někdy, když naslouchám takovým lidem, myslím na to, co bych já udělal s takovým příběhem, nebo si jejich příběhy v duchu domýšlím tam, kde mají mezery. Nebo se v nich úplně ztratím, protože myslím na opravy gramatických chyb. Jindy mi jeho historka připomněla nějakou, kterou jsem hodlal napsat už dávno předtím a já si v duchu horečně dělám poznámky - krátké, telegrafické - které mi pomůžou si vzpomenout, až skončí. S Joem se daly hrát hry. Mohl jsem jej kdykoli přerušit, zpochybnit pravdivost jeho příběhu. Mohl jsem mu říct, co mi jeho historka připomínala - často dokonce i netalentovaný člověk jako Joe mohl narazit na téma, které už bylo zpracováno řekněme Maupassantem, Flaubertem, Gogolem, či - pokud sestoupíme o něco níž - nějakým Jackem Londonem nebo O'Henryem. Svým způsobem tohle vypravování odvádělo jeho mysl od šoustu. Nikdy nevyprávěl sprosté historky. Řekl mi, že by chtěl vyprávět tak, jak psal Joseph Conrad. Divné je, že ač byl Ir, nikdy nečetl Shawa nebo O'Caseyho. Měl rád Oscara Wilda a člověka, který přeložil Tristana a Izolda. Obdivoval Lewise Carrolla, ale nemohl vystát Shakespeara. (Dával přednost Marlowovi.)

Kolem dokola vzato, byl zvláštní směsicí věcí, hodně jako já sám. Možná právě proto jsme spolu tak dobře vycházeli. Nevzpomínám si, že bych se s ním někdy pohádal. Ani mu nevadilo, že jsem ho nikdy nepředstavil svým ostatním přátelům. (Řekl jsem mu hned zpočátku, že o něm mi přátelé nemluví hezky.) Nevypadal, že by mu to vadilo. Prostě jen pokrčil rameny a pak je svěřil, jako to dělají blázni a debilové. Někdy řekl: "Nechápu, co vidíš na tom a tom." "Ani se o to nepokoušej," odvětil jsem mu. Nebo, když jsme na ulici nebo v kavárně narazili na nějakého blázna, říkal: "Doufám, že ho dáš do své příští knihy. Ten je k nezaplacení." A obvykle měl pravdu. Spisovatelé nedostávají mnoho námětů od jiných současných spisovatelů nebo profesorů či intelektuálů, jejich materiál většinou pochází z kanálů, od potenciálně duševně chorých nebo kriminálků.

Až do jeho smrti, která přišla před pár lety, O'Reaganovy dopisy vždy končily tím, že mi líčil, v jaké je perfektní kondici.

(Umřel něco po sedmdesátce). Ano, jeho vnitřnosti pracovaly perfektně, neměl potíže s močením, šoustat mohl jako býk, vypít, co ho napadlo - a tak dál. Proto, když jsem dostal zprávu o jeho smrti, byl jsem spíše překvapen, než šokován. Čekal jsem, že bude žít aspoň do stovky. Jako milióny jiných ubožáků v téhle zkurvené zemi "svobodných a statečných" umřel na srdeční mrtvici - v baru na Třetí avenue.

Když vezmu do úvahy, kolik sil vynaložil na to, aby přežil, aby našel své místo na slunci, je s podivem, že neumřel o dvacet let dřív.

Nevím, co to obnáší, přežít v této zatracené zemi. Člověk musí mít morálku lasičky, útočnost buldoka, krutost vraha a bezcitnost velkého magnáta - a navíc pěknou dávku štěstí. Joe byl obyčejný hajzlík, ale ve srovnání s těmi dnešními štikami to byl kavalír. Ačkoli pro něj papež ani církve neznamenal nic, mohl by za určitých okolností být dobrým irským knězem. Jediné, co mu chybělo, byla jejich stupidita a bigotnost.

Max Winthrop

PROČ MEZI NÁMI VŮBEC BYLO TAK TĚSNÉ POUTO, JE mi teď záhadou.

V mnoha směrech jsme si byli podobní, takže nás často považovali za bratry. Svým způsobem jsme byli oba šašci, pozéři. A ze všech lidí, se kterými jsme se stýkali, jsme my dva měli nejvíc zápalu, nejvíc vitality.

Setkali jsme se nea střední škole. Z nostalgických důvodů jsem si vybral školu ve čtvrti, kde jsme dříve bydleli. A Max byl z Greenpointu, nedaleko od mého starého bydliště ve 14. čtvrti. Jedna z věcí, které jsme měli společné, byla naše schopnost hrát na klavír. On v tom byl zběhlejší, ale já jsem to bral víc vážně.

Ve slavném spolku Xerxes, který jsme založili, uměl každý člen hrát na nějaký nástroj.

Ve škole jsme on a já spolu snad s tuctem dalších křesťanů tvořili enklávu uprostřed totálně židovské společnosti. Učitelé, kteří byli všichni nežidovského původu a vesměs tak trochu výstřední, nám přirozeně dávali lepší známky než jim. Mezi námi a Židy nebyl otevřený konflikt, ale samozřejmě jsme se nemísili. A samozřejmě nás štválo, když židovští kluci byli lepší ve sportu. V házené to byli přímo kouzelníci. Vypadalo to, jako by ta hra byla pro ně šitá na míru. My gójové jsme nikdy nenavštívili žádného židovského kluka. Chlapec, který si odnesl nejvyšší školní vyznamenání, byl přirozeně Žid - velice stydlivý, introvertní typ, kterému jsme dělali všechno možné, abychom ho ponížili a uvedli do rozpaků. Řekl jsem "přirozeně", že byl nejlepší, protože my ne-Židé jsme nebrali studium tak vážně, zatímco židovští chlapci šprtali jako diví.

Byl jsem ve třetím ročníku střední školy, když jsem se bláznivě zamiloval do Cory Sewardové, která - běda mi - bydlela blíž k Maxovi než ke mně. Max se s ní vídával často a zdálo se mi, že se k ní chová nenuceně. Pro mne to znamenalo, že do ní není zamilovaný. Max nemiloval žádnou holku. Jediné, na co myslel, byla šoustačka, což, chcete-li, byla chyba, která mu zůstala na celý život. Všichni mí kamarádi - jak ze školy, tak mimo ni - věděli, že jsem do Cory udělaný. Všichni mne litovali, že jsem zamilovaný až po uši. Jaká ironie! Jakoby láska nebyla tím nejcennějším darem. Statisticky vzato byli všichni mí kamarádi "zamilováni", dá-li se tomu tak říct. Každý z nich chodil s nějakou holkou, pravidelně se s ní vídal a bral ji na naše mejdany. Většina z nich (myslím mých přátel) byli panici. Zatímco se oni se svými děvčaty scházeli pravidelně, já jsem Coru vídal zřídka, a to jen na večírcích. Tancovat s ní byla velká pocta. Trásl jsem se po celém těle, když jsme ji držel v náručí. Na těch večírcích jsme hrávali nevinné hry jako "Polib polštář" nebo

tichou poštou. Dokázali jsme se dobře bavit i bez toho, že bychom nějak moc pili. Stačila nám i jedna mísa punče.

Už jinde jsem zdlouha popisoval, že bylo mým zvykem po skončení večere vzít si klobouk a kabát a vyrazit na procházku. Každý večer to byla stejná procházka - dlouhý, dlouhatánský pochod ke Cořině domu na Devoe Street a zpět domů. Nikdy jsem se nezastavil, abych zazvonil na její zvonek a promluvil s ní. Stačilo mi, že jsem jen pomalu šel kolem jejího domu v naději, že uvidím v okně verandy její stín. Nikdy se mi to nepodařilo, ani jednou za ta tři nebo čtyři léta, kdy jsem provozoval ten bláznivý rituál. Až to nakonec skončilo tím, že jsem se seznámil s vdovou a začal jsem šoustat o sto šest. Ne že bych Coru přestal milovat. Kdepak! Myslil jsem na ni i uprostřed milování s vdovou. Myslěl jsem na ni dnem i nocí, bez ustání. Bylo to to, čemu se říká "první láska" a v očích většiny lidí to je jen jakýsi druh dětské lásky. Jak žalostně jsou lidé hloupí, jak dokážou závidět skutečné lásce! Mnohokrát jsem řekl a opakuji to i teď, tady na smrtelné posteli, že právě Coře budou patřit mé poslední myšlenky. Možná umřu s jejím jménem na rtech. (Na druhé straně, pokud je ještě na živu a já bych na ni někde narazil, byla by to pohroma.)

Max si vzal na starost, že mne bude informovat o tom, co Cora dělá. Jeho žena se s Corou zřejmě kamarádila, nikdy jsem ale nepochopil, co měly ty dvě společného. Pro Maxe ovšem byla má láska ke Coře něco jako nemoc. Pro něj jsem byl nevléčitelný romantik. Jak už jsem řekl, jediné, na co myslel, bylo šoustání. Není divu, že se později stal gynekologem. Ačkoli po pravdě řečeno, brzy zjistil, že je to povolání, přinášející rozčarování. Jak mi občas důvěrně řekl: "Není nic nechutnějšího, než prohlížet celý den kundy." To mu ovšem nebránilo v tom, aby šoustal každou, která byla na dohled. Někdy uvažoval o tom, že by se přeorientoval na psychologii nebo psychiatrii. Prohlašoval, že léčení žen je velmi jednoduchý problém - všechno, co potřebují je, aby je někdo pořádně ošoustal. Časem začal přitahovat docela známé tváře z divadelního světa. Dozvídal jsem se od něj podrobnosti o jejich láskách, sexuálním životě, nebo jakou píču mají. Nebylo pro něj problémem si to s nimi rozdat. Všechny mu, zdá se, byly vědčné za jeho pozornosti. I když byl docela chytrý, občas se přesto dostal do maléru, ale jaksi se mu z něj vždycky podařilo vyvléct. Je zajímavé, že to, co bylo tehdy považováno za nepřístojné chování, dnes posuzují někteří psychoanalytici jako skvělou terapii. I když to nebudeme brát jako terapii, nemůže být sporu o tom, že žena, která je šoustána často a odborně, je šťastné stvoření. Žena, která si pobrukuje nebo pozpěvuje, když dělá domácí práce, byla toho dne víc než pravděpodobně dobře obskočena.

V jedenadvaceti Max dostal těžký zápal plic a asi by umřel, nebýt péče jeho milující maminky. Když byl mimo nebezpečí, rodiče se rozhodli, že jej pošlou na statek k příbuzným, kde se mohl plně zotavit. Já jsem dostal svolení od svého otce, pro kterého jsem tehdy pracoval, že mohu strávit týden nebo deset dní s Maxem. Podrobně jsem tuhle epizodu popsál v Plexu, a tak ji tady nebudu opakovat. Proč se k tomu ale vracím: je těžko k uvěření, že dva dospělí muži jako jsme byli my, se mohou chovat tak dětinsky. Jen málokdy jsem byl se sebou tak spokojen jako ten týden na statku jeho strýčka někde v New Jersey. Dokonce i tam, kde nikoho neznal, objevil Max brzy nějakou mladou dívku a po setmění s ní randil a šoustal pod mostem.

Max nebyl mim, ale docela určitě byl svým způsobem herec. Budil také dojem, že má autoritu. Zároveň byl ale skrz naskrz sentimentální. Ač nás mnozí měli za bratry, byli jsme velice, velice rozdílní. Dokonce i tehdy, kdy jsme byli blízcí přátelé, jsem pohrdal některými věcmi, ve které on věřil nebo kterých se zastával. Vždycky mi prorokoval těžký život a měl samozřejmě

pravdu. A to byla jedna z věcí, které se mi u Maxe z duše protivily - že mohl mít tak často pravdu a zároveň myslet tak nesmírně konvenčně.

Přirozeně jej rodiče všech členů klubu obdivovali a uznávali. Pro ně byl vzorem mladého muže. Pokud šlo o nás ostatní, byli jsme pro ně odpad. Nemohli ale popřít, že se dokážeme bavit. Rádi nás poslouchali, jak zpíváme nebo hrajeme. Jako muzikant se ale nicméně nikdo z nás neuplatnil. Nikdo z nás podle nich nebyl co k čemu. Měli jsme vyměřeno pár vskutku dobrých let. Poté, co se klub rozpadl, stali se z nás jen obyčejní dělníci, rodiče, nuly. Ptám se sám sebe, proč píšu tuhle knihu. Většinu věcí, o kterých tu vyprávím, jsem se podrobně věnoval v jiných svých knihách. Přesto mě něco nutí, abych vše uvedl ještě jednou, ba dokonce i po dvacáté. Je to snad tím, že jsem oslněn svým vlastním životem? Věřím, že můj život se značně lišil od života většiny mužů.

Obávám se, že tomu věřím. Divné je, že teď, když o tom píšu znova, dokážu sám sebe vidět objektivně. Nejsem slepý ke svým vlastním chybám, ani nepřeceňuji své schopnosti. Co vidím stále zřetelněji, je zázračný prvek mého života. Jako by mě ochraňovalo nějaké kouzlo. Vyvlékl jsem se ze situací, které by zabily nebo zničily jiné muže. Hned mě napadá jeden malý příklad.

V době, kdy jsem dával hodiny klavíru - za třicet pět centů za hodinu! - jsem se seznámil s vdovou v domě její přítelkyně Luisy. Učil jsem Luisinu dceru. Po hodině klavíru matka poslala dceru do jejího pokoje a pokoušela se mne svést. Jedné noci jsem se dostal nebezpečně blízko k tomu, abych se svést nechal. Nevěděl jsem, že má syfilis, ani že si ji vydržuje černocho, opravář jízdních kol, který opravoval i moje kolo. Jmenoval se Ed. Nicméně, jednoho dne stojím u dveří a loučím se s Luisou, když uslyšíme, že někdo strká klíč do zámku. Ještě než stačil Ed otevřít dveře, schovala mne za závěs. Slyšel jsem ji, jak se zachvěním v hlase říká: "Jsi to ty, Ede? Nečekala jsem tě tak brzy." Přes závěs se mne dotkl, ale nevšiml si toho. Nepodezíral mě ani nikoho jiného. Kdyby to byl věděl, myslím, že by mě zabil. Do smrti si budu pamatovat, jak mazlivě řekla: "Jsi to ty, Ede?"

Dnes se nostalgicky vzpomíná na padesátá a šedesátá léta. Když byly ve flóru písně "Sejdeme se v noci v krajině snů" a "Sviť měsíčku pro mne a mou dívku" - a to opravdu byly hity, ba víc než jsou ty dnešní - mohl člověk říct, že svět, náš svět je v rozkvětu. Nikdo, kdo někdy zpíval tyhle písně, je nemohl zapomenout, tím jsem si jist. Byla to doba tramvají s otevřenými plošinami, osobností jako Trixie Friganza a Elsie Janisová, George M. Cohan a Charles Chaplin, velkých tančiren, maratonu a kytíček fialek pro naše miláčky. Tehdy se zdálo, že New York má i světlé stránky. Bylo tam tolik celebrit, které publikum milovalo. Například Jim Londos nebo Earl Coddock, muž tisíce chvatů, - to byli opravdu velcí zápasníci, a ne slabingři jako ti dnešní.

Tehdy žili velcí bojovníci jako Fitzsimmons, Corbeth, Jim Jeffries, Jack Johnson. Byli tu cyklisté, kteří jezdili šestidenní závody a hráči póla. Fotbal a košíková nikoho moc nebraly. Nějaký Elvis Presley by byl nemyslitelný, stejně jako ten šílenec Moon Dog Main, který pojídá sklo a polyká živé rybky. Ještě teď se vidím u klavíru, jak vybírám ze svého repertoáru písničku, která by se mohla líbit Coře. Moje oblíbená byla "Sejdeme se večer v krajině snů." Tam jsem strávil většinu svého času - v krajině snů. Divné je, že jsem nikdy nemyslel na to, že bych s ní mohl spát. Ne že by byla příliš svatá na to, abych ji šoustal. Ne, byla to Láska, co jsem ke Coře cítil, Láska s velkým L, která sahala až do nebe a já jsem nikdy nemíchal lásku a sex, což ukazuje, že jsem musel být pěkný blbec.

Jak krásné bylo sedět vedle ní na otevřené plošině, na cestě do Rockaway nebo Sheepstead Bay a zpívat z plného hrdla "Sviť, měsíčku, pro mne a mou milou" nebo "Nechci zapálit svět". Kolik podobných písniček tehdy existovalo! Všechny z Tin Pan Alley,

z "naší malé Broadwaye", jak jsme ji říkali. A jaké sračky to jsou dnes. Romantické kouzlo se zvrhlo v obscénnost, celebrity zmizely a kurva jako Linda Lovelace, která je schopná kouřit toho největšího myslitelného ptáka, je slavná. Jenom kvůli tomu, že dokáže něco takového! Jen si to představte!

A proto jsme si možná mohli v našich jedenadvaceti já a Max Winthrop hrát jako malí kluci na statku v New Jersey, kde se Max zotavoval. Bylo časně jaro a noci a brzká rána byly velice chladné. Spali jsme pod prošívány pokrývkami s prachovým peřím, protože v ložnicích nebyla žádná kamínka! Maury, Maxův synovec, který byl duševně zaostalý či trochu blázen - možná oboje - spal v téže ložnici jako my. Leželi jsme v postelích a vykládali si příběhy a vyměňovali si vtipy. Maury vzhlížel na svého strýčka Maxe jako na Ježíše Krista. Udělal by pro něj cokoli. Max naopak jednal se svým synovcem jako s blbcem (což opravdu byl), tloukl ho, nadával mu, nutil ho dělat věci, s jakými by jeho rodiče rozhodně nesouhlasili. Čím hůř se k němu choval, tím víc ho ten hoch zbožňoval. Dokonce mu snad z vděčnosti někde splasil hezkou mladou píču. Naservíroval mu ji na stříbrném podnosu se špetkou sekané petrželky pro zlepšení chuti. Drsné žerty, to bylo Maxovo gusto. Jak jsem se už zmínil, věděl, jak zachovat vážnou tvář. Večer si klidně sedl k harmoniu a hrál Mauryho rodičům. Neměli ani potuchy, jakého to hada si v Maxovi hřejí na prsou. Maury se mohl potřhat smíchy, když Max napodoboval zbožné pohledy jeho rodičů. Mohl si dokonce dovolit předvádět je jako blbečky, aniž by ranil Mauryho city. Maury se smál bez zábran, smál se všemu, co Max řekl. Já sám jsem se musel smát. Smál jsem se, věda dobře kdo a co Max je. Doma byl dobrým manželem, dobrým otcem, v ordinaci dobrým lékařem. Štikou v rybníce. Satyrem na parketu. Se spuštěnými kalhotami samotným Priapem. A všechny tyto role skládaly jednu osobu, známou světu jak Max Winthrop, přítel Henryho Millera. Téměř všichni si mysleli, že jsme tak velcí přátelé, že nás nemůže nic rozdělit. I když jsem byl vcelku družný, ve skutečnosti jsem byl samotář, velký samotář. Ve všem, kromě společenskosti a kamarádství, jsem se hodně lišil od ostatních členů klubu. Bylo to totéž jako na ulici: každý mne pokládal za svého přítele, svého dobrého přítele, zatímco mně byli vcelku lhostejní. Sem tam jsem samozřejmě udělal nějaký dramatický čin pro některého z těchto přátel - prodal jsem bicykl nebo zastavil hodinky, aby se dotyčný kamarád nedostal za nějakou drobnou krádež za mříže.

Řekl bych, že člověk musí být opravdu dospívající, aby přisuzoval takovou důležitost stiskům ruky, tajným heslům a podobným věcem, jak jsme to dělali my. Nebo být tak nelíčeně dojatý, když jsme se zase setkali po jednom nebo dvou týdnech. Já sám jsem z nás všech byl asi nejcitlivější. Když jsem viděl, jak Georgie Alford vytahuje své housle z pouzdra a ladí, měl jsem slzy na krajíčku. Zbožňoval jsem způsob, jakým na ten nástroj hrál. Měl rád všechno v mollové tónině a hrál perfektně druhé housle. Taky sám sebe zabíjel - ženami, chlastem a kouřením. Když hrál, měl stravující pohled Chopina, protože hrál vždycky celým srdcem. Zároveň byl absolutní budižkničemu. Sotva měl nějakou dobrou vlastnost, která by to vyvážila - kromě jeho milé povahy.

Na začátku éry spolku Xerxes jsem měl mizerné místo ve velké cementárně. Byl jsem úředníkem v archivu a evidentně jsem na to byl levý, i když tu práci mohl zastat i úplný hlupák. Byl jsem příliš zaujat svým bicyklem, ponocováním s vdovou a navíc mne ta práce pochopitelně nezajímala. Můj šéf, popudlivý Kanadán, mohl vyletět z kůže nad chybami, které jsem dělal. Určitě si myslel, že nemám všech pět pohromadě. Plat, který jsem dostával, byl směšný. V té době dospělí muži, ženatí, ba dokonce s dětmi, dostávali pouhých padesát dolarů měsíčně. Myslím, že můj plat byl okolo patnácti až dvaceti.

Jediný z nás, kdo mívával v kapse nějaké peníze, byl Max Winthrop.

Byl na ně opatrný a skoupý. My ostatní jsme nechápali cenu peněz. Částku na obědy na týden jsem například dokázal utratit za jednu noc. A tak jsem zbytek týdne hladověl, nebo si půjčil niklák od svého spolupracovníka, abych si koupil čokoládovou tyčinku. Měl jsem rád sladké. Těch pětatřicet centů, co jsem dostal za hodinu klavíru, jsem utratil, ještě než jsem se dostal domů. Koupil jsem si dva banány v karamelu; přišly mne na třicet centů. Někdy jsem byl tak zdrcen sám sebou a nedostatkem peněz, že jsem vhodil zbývající pěták do kanálu. Později jsem se skláněl v dešti, abych posbíral drobné, které mi někdo ze soucitu hodil.

Nedokážu si představit, že by Max mohl dělat něco takového. Ale podobně si ho taky nedokážu představit, jak píše Obratník Raka, nebo dokonce thriller od Mickeyho Spillana. Jeho život se dal odhadnout dost daleko dopředu - bylo to, jako by mu někdo na tělo vytetoval detailně propracovaný plán. Žádná překvapení, až na tu jeho schopnost vyhrabat někde novou kůstku. Nedovedu si představit, že by nějaké dívce dal najevo hlubší cit, nebo ji napsal milostný dopis. S Maxem to mohla být jen krátkodobá známost - a nebo nic. Sranda je, že Max nebudil dojem chlapíka, který je stále na lovu. Holka si někdy ani nevšimla, že se po ní kouká, dokud v sobě neucítla jeho ptáka. Max ji slupnul jako malinu. Pak ji přátelsky poplácal po zadku a tradá! Bylo to.

Sbohem, bejby. Většinou ho šoustání ani nic nestálo. Maxova filosofie byla jednoduchá - líbíš-li se jim, můžeš je šukat, když se jim nelíbíš, peníze nepomůžou. V podstatě měl pravdu. Co to bylo za cuchty, ty jeho oběti? Některé se mu líbily kvůli velkým kozám, některé kvůli pěkné prce a jiné zas protože nejen uměly šoustat, ale i proto, že šoustání zbožňovaly. Takové byly u Maxe jedničky. Nikdy nemluvil o kráse dívky. Mluvil o jednotlivých částech jejího těla. Dokázal například pět chvalozpěvy na pěknou houštinku na dívčí kundě. Jednou blouznil o jedné patnáctce, která to podle něj ráda dělala na stojáka. Báł se ji nechat ho kouřit, aby mu v čiré extázi ptáka neukousla.

V klubu byl ještě jeden vlčák podobný Maxovi. Ale jemu brzy věnuji také kapitolku. Nicméně jsem už nikdy potom nepotkal jiné dva chlapy, kteří by byli tak diví po kundách a přitom si z toho udělali byznys. Ani jeden z nich nikdy neřekl, že je zamilovaný. Šlo jim jen o ty kundy, nebo, jak tomu říkali oni, "o další mrdačku".

Určitým způsobem bylo tehdy snadnější dostat někoho do postele, než je to dnes. Muži se moc nezměnili a ženy zrovna tak. Ten velký rozdíl mezi tehdejší dobou a dneškem je ten, že teď láska vymírá. Písničky jsou možná plné lásky, ale muži ne. Být do někoho šíleně zamilovaný je asi staromódní. A ani to není úplně přesné. Ten velký rozdíl mezi včerejškem a dneškem je v tom, že už nemusíte žádat někoho o svolení. Jediné, co rozhoduje, je zda se jí to líbí a chce to. Není nebezpečí, že by se z ní stala stará panna, pokud má vše potřebné. Dokonce ani manželství už není důležité. Za mého mládí dokonce i když jste si chtěli vzít na pokoj do hotelu kurvu, museli jste mít s sebou kufr a zapsat se v recepci jako pan a paní Takatak.

Zato dnes dobrá děvka - nebo řekněme dívka - si může vydělat několik set dolarů za den, a neodřít si přitom zadek. Za mých časů se dala někdy koupit i za padesát centů. Dnes se ty holky projíždějí v autech, mají své vlastní roztomilé bytečky, nejsou nakažené a nemusejí šlapat chodník, aby si rychle vydělaly nějaký ten dolar. Nemusíte se stydět vzít je s sebou na večeři nebo si s nimi dát partii golfu. Některé z nich jsou tak sportovně založené, nebo tak sečtělé, že je těžké přimět je, aby taky myslely na to, proč s nimi člověk je. Můžou s vámi stejně dobře mluvit o Tolstém nebo Hemingwayovi, jako o drbech o Muhammada Alim nebo Joeovi Frazierovi. Už to prostě nejsou kurvy. Jsou to chytré, vzdělané mladé ženy, které poskytují dobrý, čistý, nefalšovaný sexuální styk těm, které nazývají džentlmeny - a ony

šoustají jen s těmi, kteří se jim líbí.

Dnes holce, které je osmnáct a ještě s nikým nespala, jako by něco chybělo. Většina začíná už mezi dvanácti a čtrnácti. Do jednadvaceti dnes dívka klidně může mít stovku různých chlapů. Ne že by byla o to šťastnější než její předchůdkyně před padesáti lety. Ani dnes nemusí mít velké kozy nebo pěkně zformovanou prdýlku. Důležité je jen být pořád připravená. Měla by samozřejmě umět počítat do sta. Nemusí ovládat zrovna vysokou matematiku. Ani nemusí znát Shakespeara, Homéra nebo Danta. Pomyslete na filmové hvězdy, křtěné kanálními splašky. Komu to vadí? Jde jenom o to, aby vás dokázala nažhavit. Byla jedna žena, varietní umělkyně, které stačilo zazpívat jednu píseň za večer a celá země jí ležela u nohou. Nemusela ani ukazovat pupek, nebo vrtět zadkem, ani vystrkovat kozy jako ceduli "Na prodej"; stačilo prostě jen, aby zazpívala svým nenapodobitelným způsobem píseň, která ji tak proslavila - "Rusovláska". Jmenovala se Irena Franklinová. Nebyla to žádná velká hvězda, ani velká osobnost. Ale objevila, co lidi chtějí - chytlavou melodii. A díky tomu mohla mít, na co si vzpomněla. Takových mužů a žen bylo v těch starých časech celá řada. Každý je miloval. Kdo by si nepamatoval na Jacka Norwortha nebo Noru Bayesovou? Nemuseli být velkými herci nebo herečkami, ba dokonce nemuseli být ani příliš inteligentní. Ani jejich sexuální život nemusel být všeobecně známý. Nikdo z nich nebyl jako Garbo nebo Duseová. Američanům prostě přirostli k srdci. Šťastlivci. Prostě typ, jaký je dnes čím dál vzácnější. Dnes je mnohem příhodnější být fotbalovou hvězdou než divadelní nebo filmovou osobností. Co se asi tak pokouším říct je, že tehdy byl lehčí přístup k věcem, víc citu, vřelosti, více úcty a oddanosti. Reklama byla teprve v plenkách a neexistovali tiskoví mluvčí. Šampaňské bylo mnohem víc ve flóru než kokain.

Na počátku mého života byly knihy - spousty knih. Každý, kdo mě znal, chtěl pomoci zahánět můj hlad po knihách. Dnes jsem zavalen knihami - knihami v mnoha jazycích. Spoustu jich házím do odpadkového koše. Nemám žádnou vážnost ke knihám jako takovým. Jsem téměř pohřben pod lavinou čtiva. A čím víc čtu, tím víc si uvědomuji, že jen několik knih bylo opravdu velkých. Chtěl jsem, aby mezi těmi, které nebudou zapomenuty, byly i mé. V tom se zase zjevněji projevovala rušivá rozdílnost mezi Maxem a mnou. Knih si vážil, ale měl jen nepatrnou, neku-li žádnou schopnost rozlišovat mezi spisovatelem vynikajícím a prostředním. Vždycky byl zmaten růzností autorů, které jsem předstíral, že čtu a obdivuji. Nečetl jsem totiž všechny ty knihy, o kterých jsem dokázal rozprávět tak výmluvně. Z některých autorů jsem byl opilý, ještě než jsem je začal číst. Někteří pro mne byli bohy, i když jsem od nich nikdy nepřečetl ani řádku. Dokázal jsem ucítit dobrou knihu nebo dobrého autora jako pes, který zavětrí hárající fenu. Nemusel jsem být v říji, abych poznal rozdíl mezi géniem a pouhým pisálkem. Vždycky jsem pohrdal knihami, které nám ve škole dávali jako povinnou četbu. Max si naopak myslel, že tyhle knihy jsou "opravdová literatura".

Většina lidí se rodí slepá, hluchá a němá. Myslí si, že osvojování toho, čemu se říká "Kultura" tyto chybějící schopnosti vytvoří. Učí se recitovat jména - spisovatelů, skladatelů, herců a tak podobně. Vydávají je za realitu. Přednášky jsou pro ně to nejdůležitější: je to nejsnadnější způsob vstřebávání kultury. Na Kulturu jsem se vždycky díval přes prsty. Max jako rozený napodobovač kulturu vyzařoval. Jestliže kdysi řekl: "Slunce vycházelo a zapadalo do zadku jeho mámy," dalo by se říct, že totéž dělala Kultura v jeho zadku. Je to zvláštní, že zadek byl pro něj tak důležitou částí těla. Slyšet Maxe blouznit o kráse něčího zadečku bylo jako naslouchat samotnému Vergiliovi, jak čte svou Aeneis.

Stejně jako jeho otec, který připomínal francouzského rolníka,

byl Max velký, silný a postrádal jemnost. Jeden by řekl, že jeho tlusté prsty musí být pro klavír neohrabané, ale nebylo tomu tak. Uměly, jak se říká, "šimrat klávesy" stejně dobře jako proniknout do ženského lůna bez zbytečného ztrácení času. Dokázal zahrát "Maple Leaf Rag" jako opilý černocho.

Jak už jsem řekl, právě skrze Maxe jsem sledoval Cořino konání. Jeho žena znala někoho, kdo Coru důvěrně znal. Tak jsem se dozvěděl, že má v úmyslu stát se učitelkou, což mne velmi rozesmutnilo. Ze stejného zdroje jsem se dozvěděl, že je čím dál hubenější, bledší a vážnější, což byly skličující zprávy. Zkrátka jsem počítal, že mne bude Max nadále zpravovat o tom, co se s Corou děje. Občas jsem se plaše vyptával, zda se na mne Cora neptala. Samozřejmě že ne.

Nakonec jsem se odjinud dozvěděl, že se na mne čas od času ptala. Podivnou shodou okolností její švagr, který byl docela zámožný, byl jedním z otcových zákazníků. Věděl o Coře a o mně a ochotně mi o ní podával zprávy, kdykoli navštívil otcův obchod. Obyčejně mne škádlil, že jsem málo průbojný. Varoval mne, že bych se měl zmátožit, nebo se mi zamiluje do někoho jiného. (Je to zvláštní, ale nikdy jsem o takové možnosti moc neuvažoval. Pořád jsem viděl Coru, jak tam na mne čeká - až do věčnosti.) A přece jsme spolu nikdy netelefonovali, a dokonce jsme si nevyměnili víc než nějaké tři čtyři dopisy za rok. Její dopisy byly skrz naskrz konvenční - její rukopis mne vzrušoval víc, než její slova. Nebyli jsme stvoření k tomu, abychom v tomhle životě byli spolu. V nějakém jiném čase - minulém nebo budoucím - možná, ale ne v tomto. Nedokázal jsem si ji představit v posteli s jiným mužem, ba ani s manželem. Nepatřila k tomu druhu žen, které požádaly o manželskou smlouvu, a pak svolily, aby byly noc co noc znásilňovány. A přece.

Už se k tomu blížíme. Za jedinou noc byly mé iluze v troskách. Za jedinou noc se všechny mé naděje zhroutily, mé city byly zraněny. Čistě náhodou. Jsme na jednom statku v New Jersey. Je noc a my si navzájem vykládáme příběhy, zatím co si hovíme pod útulnými prošívanými pokrývkami. Naráz, zčistajasna se zeptám Maxe, jestli v poslední době slyšel něco o Coře. Neměl jsem o ní zprávy více než rok.

"Myslím, že je v pořádku," odpověděl Max.

"Myslíš," opakoval jsem po něm. "Ty nevíš? To už se tvoje žena nevidává s Cořinou známou?"

"Ale jistě, Myrtle se s ní vidává, jenomže teď, když je Cora vdaná -"

Vztyčil jsem se na posteli. "Vdaná," zařval jsem. "Odkdy? Nikdy jsi mi neřekl, že je vdaná."

"To jsem ti teda řekl, Hene, jenomže jsi, hádám, nedával pozor."

"Kdy to bylo?" zeptal jsem se.

"Ale asi před rokem nebo tak nějak. Zrovna když jsi odešel z domova žít s tou vdovou."

Potřásl jsem nedůvěřivě hlavou. Cora a vdaná? Nemožné.

"Jakého chlápka si vzala?" zeptal jsem se.

"Fešáka," říká Max. "Chemika nebo fyzika, myslím."

"Jak dlouho spolu chodili?"

"Asi tak rok. Víš, Hene, když se Cora dozvěděla o vdově, tak byl konec."

"Jak to zjistila?"

"To se mě neptej. Novinky se šíří, to víš. Mimoto, jednou vás dva viděla spolu na pláži, pamatuješ? Byla to pro ni docela rána. A pak, když se dozvěděla, že žijete na hromádce, no, však si dokážeš dát dvě a dvě dohromady."

Poslouchal jsem ho jen na půl ucha. Zuřil jsem, zuřil jsem na něj, že mi to neřekl dřív, a ještě víc jsem zuřil, že to bral tak věcně.

"Víš, co bych ti teď měl udělat?" křičel jsem. "Měl bych z tebe vytlout duši."

Tentokrát se on posadil na posteli. Maury nás žádal, abychom se ztišili, ať neprobudíme rodiče.

"Poslouchej, Hene," začal Max. "Od té doby, co sis začal s vdovou, se chováš divně. Jsi nervózní a popudlivý - prostě to nejsi ty. Všichni jsme na tebe naléhali, abys ji nechal, ale ty děláš, že neslyšíš. Copak nevidíš -" Naráz ut'al.

"Nevidím co?" zeptal jsem se.

"Copak nevidíš, jak nemožně to vypadá, když se taháš se ženskou, která je dost stará na to, aby mohla být tvojí matkou?"

"Ne, to teda nevidím," odvětil jsem. "Nevypadá stará. Kromě toho, osmatřicet není žádný věk."

"Ne," řekl Max, "v tom to není, je to v tom rozdílu mezi váma.

Ten není normální."

"Ale já - " už jsem chtěl říct, nechme toho - "ale já ji miluju."

Svým zvláštním způsobem jsem ji myslím opravdu miloval, i když jsem si říkal, že je to soucit, co mne k ní váže. Byla to samozřejmě lež. Člověk nešoustá se ženskou každou noc, v posteli, na židli, pod stolem - ze soucitu. Ve skutečnosti jsem každý den myslel na to, jak se z toho vyvléct. Věděla, že miluji Coru, i když jsme o ní zřídka kdy mluvili. Teď, jak jsem zjistil o den později, jsme bydleli jen o jednu ulici dál od domu, kde žila Cora se svým manželem. Náš dům byl v podstatě naproti jejich. Jak oni, tak my jsme bydleli pod střechou. S dalekohledem jsem se mohl dívat přes dvůr přímo do jejich oken - dokonce do její ložnice, místnosti, o jejíž existenci bych radši nevěděl. A tak to bylo už víc než rok. Nějak jsem tomu sám nemohl uvěřit. Nenáviděl, pohrdal a hnusil jsem si Maxe za to, že mi o tom řekl. Raději mi měl zalhat. Nikdy jsem mu to nemohl, a ani nebudu moci, odpustit.

Alec Considine

NEJSEM SI JIST, ZDA TO BYLO GALWAY, NEBO HRABství Cork, odkud pocházeli jeho rodiče, ale určitě byli Irčani jako poleno. Jeho otec byl nádeník a taky na to vypadal. Jeho matka byla spíš jako rodačka z Nového Skotska, než jako Irka. Fotířik občas míval velmi špatnou náladu. Byl rozmrzelý a nevrlý. Dokázal být bez sebe vzteky a řádit jako tajfun. Jestliže bych řekl o mém rodinném životě, že byl těžký, Alec na tom byl stokrát hůř. Otec Aleka neustále ponižoval. Byl to takový ignorant, že ani v životě neslyšel o Robertu Burnsovi. Dodejme ještě, že byl plný předsudků, tvrdohlavý a zarputilý, jak to u katolíků bývá zvykem. Alec byl z naší staré čtvrti, i když nechodil do téže školy co já. Chodil do obchodní školy, kde se učil těsnopis a psaní na stroji. Chtěl být stenografem a přitom studovat na univerzitě. S Alekem jsem se seznámil prostřednictvím Maxe Winthropa. Žili v téže čtvrti. To, že Alekův otec a matka přišli z Irska, znamenalo, že mohli stejně tak pocházet z jiné planety. Alekovy způsoby byly pro ně nepochopitelné a jejich způsoby zase nechápal on.

Stejně jako můj přítel Jimmy Pasta, Alec byl také ctižádostivý, i když se ještě definitivně nerozhodl, čím se má stát. Ze všeho nejdřív chtěl získat dobré vzdělání.

Právě s Alekem jsem měl nejužší vztah, pokud šlo o intelektuální záležitosti. Zatímco Max Winthrop jednal, ba dokonce myslel úplně konvenčně, Alec Considine byl rebel a radikál do morku kostí. Vždycky jsme se přeli a diskutovali o mnoha věcech, hlavně o knihách a světových událostech. Mnoho nočních diskusí jsme ukončili až ve čtyři nebo v pět hodin ráno.

Když se nám poštěstilo vidět dobrou hru, řekněme Shawa, Galsworthyho nebo O'Neill, dokázali jsme o ní mudrovat po celé týdny. Samozřejmě jsme oba četli velké evropské dramatiky - Ibsena, Ernsta Tollera, Strindberga, německé expresionisty a další. Byli jsme oba nenasytí čtenáři a docela jsme na ostatní členy našeho klubu koukali spatra.

Alekovou hlavní posedlostí - stejně jako u Maxe Winthropa - byla kunda. Nezáleželo na tom, jak ženská vypadala, jestli byla hloupá, ale - dalo se s ní šoustat? To bylo jediné, co ho zajímalo. Mokrát chytil tripla, ale nijak zvlášť ho to netrápilo: pro něj to bylo něco jako bolení hlavy. Zdálo se, že je proto snad ještě nemravnější.

Nejspokojenější byl, když našel dobrosrdečnou kurvu, se kterou si mohl zašoustat v jejím vlastním pokoji, a pak se zdechnout bez placení.

Samozřejmě měl rád tančírny. Ne ty s děvkami, ale suterénní kluby, kam si naopak děvčata chodila vybírat muže. Pil jako duha, ale to přirozeně patřilo k jeho irskému původu. Jeho otec pocházel z chudinské čtvrti. Bylo zábavné, že jsem dobře vycházel s jeho rodiči. Považovali mne docela za džentlmena, líbil se jim uctivý způsob, jakým jsem je oslovoval a mé chování vůbec. Proč by Alec nemohl být jako já? V jejich očích nebyl nic víc, než vandrák, který to nikdy nikam nedotáhne. (Musím dodat, že mí vlastní rodiče si něco velmi podobného mysleli o mně.) Nicméně jim všem vytřel zrak. Prošel obchodní školou, úspěšně vystudoval vysokou. Co dál? ptal se sám sebe. Čím se budu živit? Nic z toho ho nezušlechtilo. Byl nenapravitelný. Kupodivu se rozhodl stát se architektem. Někdo mu půjčil knihu o Sullivanovi z Chicaga, předchůdci Franka Lloyda Wrighta. To rozhodlo. Dá New Yorku pár památek budov. Je to divné, ale nakonec se mu to opravdu podařilo.

Ale to opět předbíhám.

Jedna z těch věcí, která ho na mně štvála, bylo, že jsem byl pořád bez peněz. Vždycky, když jsme někde byli, platil účet on, ale ne bez reptání a nadávání. Měl ve zvyku mě plísnit za nedostatek ctížádosti. Čím nakonec budu? Samozřejmě věděl, že píšu, nebo se pokouším psát, ale nikdy to na něj neudělalo velký dojem.

Má první žena ho nenáviděla. Věděla, co je Alec zač a vždycky se mě pokoušela držet zpátky, když mne pozval, abych šel někam s ním. Alec byl svědkem, jak jsem procházel kalvárií s Corou a s vdovou a věděl tedy, že ani s mou ženou nevydržím dlouho. "Nenavrhoval jsem ti, aby sis ji vzal," řekl mi jednou. "Jenom jsem řekl, že bude dobrá v posteli."

Ať se to zdá k neuvěření, bojoval jsem s ní každý den. Nebylo jediné věci, na které bychom se shodli. Byla vychována v katolické škole, později v katolické hudební konzervatoři v Kanadě, a byla samozřejmě plná špatných názorů. Navzdory jejich strnulému morálnímu kodexu a stupidní víře byly některé z jejích katolických přítelkyň pěkné vášnivky. Vzpomínám si na jednu, která v ruce přebírala růženec a šoustala přitom jako o život a vykřikovala: "Ó matko Boží, ó požehnaná Panno, odpusť mi, co činím!" A když to říkala, chňapla po mém ptáku a chvíli ho držela v dlani, hladila ho, líbala ho, a pak si ho zastrčila zpátky do kundy a šeptala: "Udělej mi to ještě, Henry, je to tak prima. Šoustej mě, šoustej! Snad mi svatá Panna odpustí a ochrání mě!" Alec měl obzvlášť spadenou na zdravotní sestry. Věděly, jak se chránit, byly volnomyšlenkářské a snadno ovladatelné. Mnohé z nich šoustal v parku, zády opřené o strom. Jako jiný náš důvěrný přítel i on věřil, že není nezbytné utrácet peníze za ženské. Na druhé straně jim zase říkal, že je miluje. Byl schopný říct jim cokoli, dokonce i slíbit manželství, jen aby mu daly. Vzrušující bývaly naše rozhovory a diskuse. Jako Ir měl vlohy pro hádky a rozepře. Ale byl taky logik. Cokoli a vše mu bylo příležitostí pro hádku. Taky rád rozdával rady, ale jen zřídka byl schopen nějaké přijmout. Naše nejlepší hovory se odehrávaly u něj v pokoji. Na rozdíl od mé ložnice, která byla spíše jako vězeňská cela, jeho pokoj byl prostorný, vybavený umyvadlem s tekoucí vodou, gaučem, párem pohodlných starých židlí a velkou postelí. Vstával, až se mu zachtělo. Někdy s ním v posteli byla

dívka. Představoval ji takovým ledabylým způsobem, předstíraje, že ji zná už dlouho. "Tohle je to děvče, o kterém jsem ti říkal, Henry," řekl, stahuje z ní pokrývku, aby ukázal její vnady. Poplácal ji po břichu a po bocích a dodal: "Není špatná, co?" Jednou z věcí v našem vztahu byla důvěrnost, jakou jsme si dopřávali. Byli jsme spíš jako dva Rusi z Dostojevského, než rodáci z Brooklynu.

Když například měl zrovna syfilis, vylezl z postele, požádal mne, ať jdu k umyvadlu, pak vytáhl ptáka - hrozný pohled - a zeptal se mne ve vši vážnosti, jestli si myslím, že by s tím měl jít k doktorovi. Zatímco ho stále držel v ruce - vypadal jako krvavé jelito - začal dlouhou historku o nějakém děvčeti, se kterým se seznámil a o jejích vztazích s farářem. (Katolickou církev nenáviděl jako jed.) "Poslyš, Hene, posud' sám," začal, "ona přijde ke zpovědi a tentokrát musí přiznat, že měla právě první zkušenost s mužem."

A takhle ten dialog pokračoval... Napodobuje zbožného, úlisného pokrytce, otce O'Reillyho:

Otec: "Říkáš, žeš mu dovolila, aby se tě dotýkal, mé dítě?"

Devče je příliš šokované, než aby odpovědělo okamžitě: Otec se jí snaží pomoci.

Otec: "Dotýkal se tvých prsů, mé dítě?"

"Ano, otče."

Otec: "Řekni mi, kam jím ještě dal svou ruku?"

"Mezi mé nohy," odpovídá ona.

"A nechal ji tam dlouho? Myslím - deset minut, dvacet pět minut, nebo hodinu?"

"Skoro hodinu, řekla bych, otče."

"A cos dělala po celou tu dobu ty?"

"Byla jsem velice vzrušená, otče. Obávám se, že jsem úplně ztratila hlavu."

"Co tím myslíš, mé dítě?"

(Pamatujte, že tomuhle "dítěti" je okolo osmnácti a má tělo jak dostihová klisna.)

"Myslím tím, otče, že si potom rozepnul kalhoty, vytáhl z nich tu věc a strčil ji tam, kde měl předtím ruku."

"Strčil to do tebe?"

"Ano, otče, strčil."

"Cítila ses dobře, nebo ses za sebe velmi styděla?"

"Bylo to strašně příjemné, otče. Bojím se, že mu asi dovolím, aby to udělal znovu - tedy, pokud to není příliš velký hřích."

"O tom si povíme později," říká otec O'Reilly.

"Teď chci, abys přišla na pár minut do mé pracovny."

"Dovedeš si představit, co následuje, Henry. Vezme ji do své pracovny, požádá ji, aby si zdvihla šaty, aby si mohl hrát s její vaginou, a pak, než bys řekl švec, vytáhne ptáka a vyšoustá z ní Ježíše Krista."

"To je běžná věc. Ale není to nic ve srovnání s tím, co se dělo před pár stoletími. Někteří z papežů nebyli jen zloději a vrahy, ale dopustili se taky incestu." Šel ke své knihovně a vytáhl knihu se životopisy papežů. "Tu máš a přečti si to někdy, až nebudeš mít nic lepšího na práci."

A pak s divným úsměvem na tváři rychle dodá: "Co vlastně děláš celý den, můžu se zeptat? Neříkej mi, že celý den sedíš v knihovně a čteš. Předpokládám, že ještě pořád hledáš práci. Mimochodem, kolik peněz máš teď při sobě? Můžeš mi vrátit ten dolar, co jsem ti půjčil minulý týden?"

Udělal jsem grimasu a předstíral, že se tomu směji. Obrátil jsem kapsy naruby, abych mu ukázal, že mluvím pravdu.

"Nemůžu se přes to přenést," říká. "Taková totální bída. Henry, jak vůbec zvládáš vyžít? To pumpneš každého, koho potkáš? Copak nemáš žádnou hrdost? Nebudu mluvit o ctižádosti. Vím, že by to nebylo v souladu s tvou filosofií." To bylo míněno sarkasticky, protože jsem mu vždycky vykládal o filosofech, které čtu.

"Předpokládám," pokračoval, "že tvůj kníže Kropotkin nikdy nepoužíval peníze. A co ten německý filosof, který skončil v blázinci?"

"To myslíš Nietzscheho?" zeptal jsem se.

"Ano, toho. Nemyslel si snad, že je druhý Ježíš?"

Předstíral jsem, že jsem překvapený.

"Právě naopak," řekl jsem, "zapomněl jsi, že to byl on, kdo napsal „Antikrista“".

Následuje pauza, během které si na svého bolavého, oteklého ptáka natírá nějakou mastičku, a pak se pomalu, jako nějaký paša, znovu zaboří do peřin. Z postele na mě zavolá: "Henry, než zapomenou: otevři horní zásuvky toho prádelníku. V misce tam najdeš nějaké drobné. Vem si! Aspoň nebudeš muset žebrat později." Ještě připodotkne: "Mimochodem, jestli jsem ti nenabídl peníze na cestu domů, řekni mi, ano?"

Musel jsem se usmát. "Ale to já nějak zvládnou," řekl jsem.

"Ty že to zvládneš?" opakoval. "Chceš říct, se vždycky najde někdo, kdo tě na poslední chvíli zachrání, ne?"

"Přesně," říkám. "To vyjde na stejno, ne?"

"Pro tebe možná, ale pro mě ne."

"Proč se tím trápíš?" ptám se.

"Asi proto, že nemám nic lepšího na práci. Hele, Hene, nesmíš mě brát vážně. Jsem vandrák skoro jako ty, jenom o něco mazanější.

Tak trochu strkám každému nos do jeho věci. Mimochodem, mohl bys sepsat ty knihy, o kterých jsi mluvil včera?"

"K čemu ti to bude?" odpověděl jsem. "Nikdy si je nepřečteš.

Nejsou to knížky, které by tě někam dostaly."

"To mi nemusíš říkat," odvětil. "Někdy se divím, co na nich vidíš. Například ten tvůj Dostojevskij. Teď nedávno jsem si vzal jeden z jeho románů, že si ho přečtu. Proboha, vždyť jemu to trvá dvacet nebo třicet stránek, než vyličí, jak se někdo sehne, aby sebral párátka. Pro Rusy to může být velikán, ale ne pro mne. Víš, že ho zbožňuješ. Pak ale nemáš nic lepšího na práci. Stejně mi ty tituly sepiš, jo? Kdoví, třeba si je přečtu, ještě než umřu."

Napsal jsem mu několik titulů se jmény autorů.

"Jak k takovým knihám přijdeš?" říká. "Třeba na tuhle -

o Milarepovi - vyslovuje se to tak? Co mi může dát?"

"Proč si ji nepřečteš a nezjistíš si to sám?" navrhuji.

"Protože jsem ztraceně líný, proto asi," odpovídá otupěle.

Když se chystám odejít, najednou si na něco vzpomene. "Poslyš, Hene, málem jsem zapomněl. Víš na co? Myslím, že se zamilovávám.

Vlastně možná už jsem zamilovaný. Je to někdo, o kom jsem ti ještě neřikal. Někdo, kdo mi nedovolí, abych se jí dotknul.

Učitelka a katolička. To je vrchol! Pokaždé, když k ní jdu, přinesu jí krabici cukroví nebo květiny. Ona si myslí, že se to sluší. V jejích očích jsem na stupnici hodně nízko. Říká, že jsem inteligentní, ale že nemám zásady. Pokouší se ze mne udělat džentlmena, chápeš to? Proto si musím tohohle tripla rychle vyléčit. Nevím, co by řekla nebo udělala, kdyby ho viděla tak, jak vypadá teď. Proto jsem se tě ptal na ty knihy. Můžu se nabířovat ty názvy - to na ni udělá dojem. Říká o sobě, že hodně čte, ale já si nemyslím, že nějakou velkou literaturu. Ráda chodí do divadla a na balet. Filmy jsou pro ni příliš vulgární.

O výtvarném umění toho moc neví. Nemyslím, že by rozeznala Gauguina od van Gogha. Ráda by, abych chodil na hodiny klavíru.

Říkal jsem jí o tobě. Asi jsi na ni udělal dojem. Samozřejmě jsem jí neřekl, jaký jsi nespolehlivý a nezodpovědný všivák."

Pokoušel jsem se zjistit její jméno, ale on mi ho nedal.

"Nelíbila by se ti, myslím," říká. "Je ztraceně moc zjemnělá, moc konvenční. Nicméně by se jí líbil tvůj intelekt. A tvoje uhlazená mluva. Mimochodem, jak pokračuješ s tou vdovou? Pořád jsi do ní zamilovaný? Měj se na pozoru, nebo tě brzo dostane do chomoutu."

"Už se pokusila," řekl jsem a vyličil jsem mu, jak jsem onehdy řekl své matce, když jsme seděli v kuchyni, že si budu brát vdovu.

Ani jsem ze sebe nestačil ta slova vysoukat a už u mne byla matka s dranzírákem v ruce. "Ještě slovo o tom," vykřikla, "a proženu ti ho srdcem." Podle výrazu ve tváři věřím, že by to byla udělala.

"Tví rodiče jsou skoro tak špatní jako já," povídá Alec. "Měl bys někdy slyšet moji matku. Podle mě je praštěná, ksakru. A fotr je ještě horší. Ztracené irské moralistické zrůdy."

Říkal jsem si, že to je vhodná chvíle, abych znova hrábnul do jeho pokladničky.

"Kolik sis vzal poprvé?" chtěl vědět.

"Asi tak šedesát centů," pověděl jsem mu.

"Dobrá. Jestli chceš, vezmi si ještě dalších pětatřicet, ale ne víc. Já si ty peníze musím odpracovat," dodal.

Souhlasil jsem, ale stejně jsem si vzal padesát centů. Nemínil jsem ho podvádět a okrádat. Bylo to za všechna ta kázání, co jsem od něj vyslechl. Když měl dobrou náladu, dokázal mi půjčit celých pět dolarů, ale bylo to, jako bych mu trhal zuby. Někdy u sebe míval padesát až sto dolarů. Často sázel na koničky a vyhrával.

Když už jsem se dal na ústup, volá za mnou: "Hene, jak se jmenoval ten román od Dostojevského, o kterém ses onehdy zmínil? Chtěl jsem o něm říct své holce."

"Idiot," zakřičel jsem zpět.

"Díky, Hene, zkusím to na ni nejprv s ním. To je ale titul! Je to opravdu o idiotovi?"

"Ano, Aleku, ale o skutečně výjimečném. Tvoje holka z toho bude u vytržení."

Vždycky se mi od něj těžko odcházel; stejně tak bylo těžké se ho zbavit, když mne přišel navštívit. Někdy, když jsem například četl zajímavou knihu, neodpovídal jsem na klepání na dveře. Pokud to byl Alec, dozvěděl jsem se to rychle, protože nesnášel, když ho někdo nechal stát na chodbě.

"To jsem já, Hene, tady Alec!" zařval a zat'ukal ještě silněji. Já jsem ztichl jako myška a sotva jsem si troufl dýchat. Po chvíli to vzdal a sešel ze schodů. Někdy se mne ale pokusil ošálit. (Vždycky věděl, že jsem uvnitř.) Sešel po schodech potichoučku, v očekávání, že uvěřím, že je pryč a otevřu dveře, abych se přesvědčil. Někdy s tou hrou dokázal vydržet hodinu nebo déle. Pokaždé, když mne chtěl vidět, to bylo kvůli něčemu závažnému. Aspoň se to tak jevilo jemu. Pro mne nic nebylo naléhavé, nic důležité - zvlášť pokud jsem četl dobrou knihu. V těch dobách jsem dokázal číst v tahu celé hodiny. Později, když jsem začal na vážno psát, jsem neměl ani pomyšlení na to, že bych mohl ztrácet čas čtením ve dne. Skoro jsem považoval čtení za hřích. Podivná změna názoru. Ale když jsem se stával spisovatelem, změnil jsem mnoho názorů.

Na každý pád se teď čtení pro mne stalo luxusem. Povolil jsem si ho jen u několika výjimečných autorů - totiž Dostojevského, Oswalda Spenglera, Elie Faurého, Sherwooda Andersona, Rimbauda, Giona a jim podobných.

Nikdy jsem nečetl populární romány. V té době jsem nečetl ani noviny. Zprávy mne ani v nejmenším nezajímaly. Vždycky jsem tvrdil, že kdyby došlo k nějaké válce nebo revoluci, brzy bych se o tom dozvěděl. A ostatní pro mne nic neznamenalo. Tehdy nebyla ani televize, ani rozhlas. Když přišlo rádio, neměl jsem ho rád.

To je pro hlupáky a prost'áčky, řekl jsem si - nebo pro ženy v domácnosti, které nemají nic lepšího na práci.

Tak jsem tedy hodně četl. Můj přítel Alec sál mé čtení jako houba. O mých oblíbených autorech mluvil jako o "divných ptáčkách" - samozřejmě - ne ve smyslu přihřátí, ale excentričtí, blázniví, ba přímo šílení. Podle něj být šílený bylo u spisovatele v pořádku. Umělec musel být trochu šílený, aby přežil

ve světě jako je ten náš. Tyto názory jej vedly k tomu, že mi řekl, když se trochu stříknul: "Víš, Hene, myslím, že to máš v sobě. Každopádně jsi dost blázen na to, abys prošel jako umělec. Jediné, co ti chybí, je talent."

Nevzpomínám si, že by mi schválil jedinou mou věc, kterou jsem mu dal přečíst. "V první řadě," říkal, "užíváš příliš mnoha velkých slov, víš?" Opravdu, to jsem věděl. Věděl jsem, že pomalu pročítá celý velký slovník, který tehdy obsahoval kolem půl milionu hesel. Jak četl tak obrovský svazek? Tak, že si každý den vytrhl jednu stránku a strčil si ji do náprsní kapsy. V podzemce, v autobuse nebo když na někoho čekal v kanceláři, vytáhl tu čerstvě vytrženou stránku a studoval ji. Nevšímal si jen definic slov, ale i jejich výslovnosti a etymologie. Takže občas mi opravoval užití nějakého slova nebo jeho výslovnost. Jedním takovým slovem byla apoteóza. Já jsem ji vyslovoval apoteóza. Správně se mělo vyslovit apoteóza. Rád mi dával chytáky. Někdy mi zavolał v úplně nekřesťanskou hodinu, aby se mne zeptal, jestli znám takové a takové slovo.

Nebylo to ale jen to, že jsem používal velká slova, co ho na mém psaní štvalo. Vadilo mu taky, že mé příběhy jsou nudné a nemají šťávu. Tvrdil, že bych měl číst Maupassanta nebo Somerseta Maughama. Ti uměli řemeslo! Měl pravdu, skutečně to byli dobří řemeslníci, ale já jsem tehdy "řemeslu" nepřikládal moc důležitosti. Mí oblíbenci o hodně přesahovali pouhé řemeslo. Psali svou duší a možná nějakou ještě podivnější částí těla. Nestarali se o to, jestli jim budou rozumět všichni nebo nikdo. Řadili se sami k elitě, k sobě rovným. Je to divné, neoslovovali tím jen sobě rovné, ale i podivíny jako já, nebo prost'áčky, kteří četli jen málo. Ve skutečnosti samozřejmě psali pro své vlastní potěšení. Nemuseli plnit něčí požadavky. Neměli žádného šéfa a žádný stálý příjem. Většinu z nich objevili o padesát let později.

Alec nemohl pochopit, jak se může někdo smířit s takovým zpožděním. Chtěl vidět výsledky hned. Génus jako van Gogh, který za celý svůj život neprodal ani jeden obraz, nebyl podle Aleka génus, ale pouhý blázen. Podle něj měl malovat domy nebo vývěsní štíty a ne se nechat vydržovat bratrem. Nicméně se o takové lidi velice zajímal. Byl zblázněný do Maughamovy knihy o Gauguinovi - Poslední půšilink. Dokonce se mu líbil i Gauguinův nápad opustit teplé místo v bance a hezkou ženu a vyměnit je za Tahiti a malování.

"To se může jednoho dne stát tobě," řekl. "Úplně tě vidím, jak si balíš svých pět švestek a jedeš do Himálaje." Co mne tak fascinovalo na Asii a Asiatech mu bylo sotva pochopitelné. Poukázal jsem na to, že náš Lafcadio Hearn z New Orleansu, o jehož povídkách prohlašoval, že je má rád, opustil Ameriku a jel do Japonska, oženil se s Japonkou a napsal tam většinu ze svých prací. "Dobrá, Hene," řekl, "ale ber do úvahy, že Hearn byl napůl Řek a napůl Ir. Nebyl to typický sto procentní Američan." Nezdálo se mi, že by to mělo nějaký význam. Mluvil jsem o Marku Polovi a podobných dobrodružstvích. Neudělala na něj dobrý dojem. "Zbožňuješ pomatence a výstředníky," řekl.

Přes všechnu kritiku, kterou na mě vršil, měl ke mně silnou náklonnost. Myslím, že v hloubi duše litoval, že on sám je tak "normální" a "konvenční". Jen málo z lidí, kteří ho znali, by použilo takové přívlastky, když o něm mluvili.

Určitě nebylo nic neobvyklého ve způsobu, jak se oblékal. To platilo, pokud nebyl nezvykle pobryndaný a špinavý. (Měl ve zvyku lepit na zrcadlo u umyvadla lístek, který mu připomínal, že si má umýt celé tělo a ne jen obličej a ruce.) Někdy mne požádal, abych k němu přistoupil a očíchal ho. "Řekni mi upřímně, smrdím? Jsem tak zatraceně líný, že se mi nechce vytírat si zadek. Tak to je." Popravdě řečeno někdy opravdu smrděl. Například mu páchlo z úst. To bylo tím, že pil a kouřil a zanedbával čištění zubů. "Podívej

se na ně," někdy poznamenával, "nejsou nechutné? Vypadají spíš jako kly, než jako zuby, ne?" Jak vidíte, nestyděl se ani v nejmenším připustit své slabosti a chyby. Ve skutečnosti mu dělalo potěšení ventilovat je - alespoň přede mnou. Jeho představa přítele byl někdo, komu můžeš říct o sobě cokoli. Nejlepší by bylo, kdyby šlo o incest.

Dokázal smrdět jako kůň a stál zároveň! Často vlezl do postele s obutýma botama. Nebo vstal a vypucoval si boty prostěradlem. Od člověka, který byl prase a žil jako vandrák znělo dost divně, když radil své sestře, jak se má chovat k chlapům. Neměla věřit žádnému - dobrá rada! - dokonce ani těm slušně vychovaným. A zvláště úlisníkům. (Od něho taková rada opravdu seděla, protože sám byl jeden z největších.)

Pravdou asi je, že jsme oba byli zpovědnický typ. A přesto jsem dodnes nečetl Vyznání od Jacquesa Rousseaua. Četl jsem většinu velkých zpovědí, jako např. tu od svatého Augustina. A také tu od oslavované mladé ženy - Marie Baškircevojové - a Amielův deník (*Le Journal Intime*). Tu velkou zpověď (ve třinácti svazcích), kterou zřejmě přečetl každý, jsem vzdal. Mluví o velkém Donu Juanovi - Casanovi - a jeho Pamětech. To byl ten druh knih, o nichž Alec ode mne rád slyšel, ale které, jak říkal, neměl nikdy čas si přečíst.

Našel si ale čas, aby si přečetl Deník Fanny Hillové. Jaký to ale byl čajíček proti Mému tajnému životu, který napsal nějaký neznámý džentlmen z viktoriánské éry. Jsem přesvědčen, že jsem mu povídal o své vášni pro dílo Knuta Hamsuna, a k mému překvapení si přečetl dvě nebo tři z jeho knih, a pro jednu připustil, že mám dobrý vkus. Nicméně jsem jen vzácně potkal někoho, kdo se mnou sdílel zálibu v Hamsunovi. Někde ve svém díle píše Joseph Delteil, že ten, kdo nemiluje svou matku, je netvor. Řekl bych totéž, jen bych matku vyměnil za Knuta Hamsuna. Mimo těch, co jsem mu doporučil já, obdivoval Alec jen málo dobrých autorů. Zvláštní je, že dva z nich byli Staškovi favoriti - Joseph Conrad a Anatole France. Obdivoval také Jacka Londona a Maxima Gorkého. Měli určitě hodně společného. Oba byli přeloženi do více než padesáti jazyků, včetně čínštiny a japonštiny. Oba byli vyškoleni v "Univerzitě života" - což je titul filmu věnovaného Gorkého životu. Věřím, že oba byli také vášniví čtenáři, i když ani jeden z nich neměl žádné zvláštní vzdělání. Oba oslovili široké obecnost, oba byli lidé srdce a psali jak srdcem, tak vnitřnostmi. U takových lidí jen málo záleží na tom, v jakém jazyce píšou - rozumí jim všichni všude.

Před Alekem nebylo možné něco zatajit. Byl dotěrný, zvědavý a pomlouvavý. Vyžíval se v neštěstí druhých.

I když se "skoro" zamiloval do své učitelky, měl stále pletky s blondýnou jménem Lila a její starší sestrou. Zdá se, že spával s oběma. Když jedna z nich usnula, potichu vlezl za druhou.

Dovedete si jistě představit, že to byla delikátní situace - o to víc, že se rozumělo samo sebou, že si hodlá vzít Lilu, mladší z obou sester - tedy, až si bude moct dovolit ji vzít. Dbal vždycky na to, aby si nechal otevřená zadní vrátka. V jedné ze svých upřímných chvil mi řekl, že se mu víc líbilo šoustat tu starší sestru - ne proto, že je zkušenější, ale protože je nervóznější. Fakt byla vždycky skoro na pokraji hysterie. Ujišťoval mne, že je to potom rajcovnější. Musel ale být velice opatrný, když šukal tuhle, zatímco její sestra ležela s nimi v téže posteli. Když se nechala unést, kňučela jako pes nebo kousala a štípala.

Alec tyhle nebezpečné situace miloval. Když byl přichycen, vždycky našel způsob, jak se vykroutit. Nebyl jen prvotřídní lhář, ale i dobrý herec. Dokážu si ho velice dobře představit u soudu, jak obhájí klienta. Kriminálníci ho zřejmě přitahovali. A přesto ho Dostojevského Zločin a trest nechal chladným. Říkal, že je sentimentální. Tvrdil, že to není Zločin a trest, ale

Zločin a Trest. Na to jsem mu řekl, že on je živoucím příkladem "zločinu" a "trestu". On byl zároveň zločinem a trestem. Místo prostitutky - Soňa se jmenovala, ne? - měl svou přítelkyni učitelku. Nezdálo se mu, že by to byla obzvlášť velká sranda. Mí rodiče měli Aleka Considina rádi, protože byl "seriózní"(sic!) a ctižádostivý. Nevěděli a ani netušili nic o jeho aférách se ženami, sázení na koničky, jeho všeobecné špinavosti a dalších věcech. Rodiče nebyli ale moc dobří v posuzování druhých dětí, ba ani svých vlastních. "Nedělejte nám potíže," to byl vždycky jejich zájem.

Alekova matka připomínala jednu z těch rodaček z Nového Skotska. Z nějakého podivného důvodu v tom malém kousku světa Bůh nechal přijít na svět jednu z nenepříjemnějších žen na světě.

Samozřejmě, že paní Considinová byla Irka, ale co z toho? Měla v sobě ledový chlad, přespříliš upjaté korektní způsoby, nemilosrdný pohled. Na nikom neviděla nic dobrého, ať to byl přítel či nepřítel. Nenáviděla samu sebe - aniž by k tomu měla nějaký zvláštní důvod. Byla samá zloba a zášť a jejím hlavním soužením byl bezesporu její syn. Když už to nemohla snést, zavolala mou matku, aby situaci probírala s ní. Má matka byla vždy ochotná vytáhnout paní Considinovou z bryndy. Říkala, že jí nikdy není kvůli jejímu irskému přízvuku rozumět. Kromě toho moje matka nebyla příliš soucitná. Měla své vlastní trable, jak říkala. (Já jsem byl jeden z nich.) I když Alec předstíral, že se on o mne stará, ve skutečnosti jsem to byl já, kdo se staral o něj. Jediný rozdíl byl v tom, že já jsem neměl místo, zatímco on ano. Každý den mne musel z toho či onoho důvodu vidět. Jestliže jsem byl večer doma, zavolal mi, aby mi řekl, kde se sejdeme. Nenáviděl jsem telefon - dokonce už tehdy - ale to mu nevadilo. Legrační na něm bylo, že studoval hru na klavír. Vzal jsem ho na jednu nebo dvě Wagnerovy opery, během nichž usnul. Nedokázal rozeznat jednoho skladatele od druhého. Nikdy neslyšel Brahmsa stejně jako Schumanna, Ravela či Debussyho. Říkal, že má rád jen lehčí "věci". Stejně to bylo s malířstvím. Neměl pro ně oko. Zajímala ho jenom literatura - a divadlo. V té době byl v módě David Belasco a jeho milénka, která jej proslavila - Leonora Ulric. Americké divadlo bylo tehdy v úpadku a začalo se zdvíhat až ve dvacátých a třicátých letech. Židovské divadlo bylo mnohem lepší, než americké. S divadlem Guild přišly některé nádherné hry, jako Čechovovy a Tolstého - a také hry Andrejeva a Gorkého. Řekl bych, že to tehdy jsem viděl "Dybbuka", nastudovaného souborem Habima Players. Nejprve jsem to viděl v hebrejštině, pak v jidiš a nakonec v angličtině. Bylo to nezapomenutelné. Exorcismus. Ale jak nesmírně odlišné od toho, co tehdy udávalo tón.

Abych se vrátil k Alekovi. Ano, myslel si, že mne učí - "přivádí k rozumu," jak tomu říkal. Jinými slovy mne učil sofistice. Pro mne to byla docela žertovná výchova. Nikdy jsem neměl rád nikoho z jeho kumpánů, ani muže, ani ženy. Nikdy jsem nesázel, nepil jsem. A nebyl jsem dobrým vyprávěčem historek. Zkrátka, byl jsem nudný společník, což ho posléze, když jsme jeli domů, vedlo k tomu, že začal rozkládat o tom, jaký že jsem divný pavouk. Snobský, myslel si. Vybíravý. Nesnášel jsem podle něj "obyčejné lidi." (Podle mne jeho "obyčejní" lidé patřili do ZOO.) Podle něj jsem nebyl šťastný, pokud jsem nemohl básnit o Nietzschem, Dostojevském, Andréu Gidovi a jim podobným.

Někdy, když se chtěl vytáhnout před nějakým novým děvčetem, zmínil jméno některého méně známého autora nebo titul jedné z jeho knih. Předstíral samozřejmě, že se také zná s autorem. Jedním z titulů, které rád takto používal, byla "Postprandiální rozhovory". (Postprandiální neznámá nic jiného než "po večeři".) Dívka, na kterou to neznámé slovo pochopitelně udělalo dojem, vykřikla: "O čem to proboha je?" Pak mne Alec pobídl, abych o knize něco pověděl. Většinou jsem si něco vymyslel - a bylo to jedno, protože ani jeden z těch dvou tu knihu nečetl. Což

mi připomíná, že ačkoli jsem nebyl tím, čemu se říká dobrý vypravěč, dokázal jsem někdy, zvláště s nezasvěcenými lidmi, vytvořit věci, které byly mnohem lepší, více vzrušující, než pouhé vyprávěctví. Někdy jsem dokonce risknul určité psychologické triky, které nikdy nezklamaly, když jsem chtěl mé posluchače oblnout. Později se mne Alec ptával úplně vážně, jestli na tom žvástu, co jsem vyprávěl u stolu, něco je. Věřil v mou schopnost odhadnout lidi. Kdykoli byl u někoho na pochybách, pozval mne, abych šel s nimi a prohlédl si je. Nikdy se ovšem mou radou neřídil. On sám byl samá historka a hýřil vtipy všeho druhu. Obvykle začíná konverzaci takhle: "Hene, poslechni si vtip, který jsem slyšel včera. Ten musíš slyšet..." Max Winthrop byl v příhodách a zvláště ve vtipech stejně dobrý, ale měl lepší smysl pro humor, než Alec. Celé hodiny jsme sedávali ve výčepu restaurace, pili pivo a bavili jeden druhého. Občas si některý z nás ucvrkl do kalhot, tak hurónsky jsme se smáli.

Jak jsem říkal, dostávalo se mi vzdělávání - "přivádění k rozumu", jak tomu říkal Alec. Poznal jsem spoustu věcí, které jsem nikdy poté nepoužil a vůbec sotva něco z toho mělo pro mne nějakou cenu. Kromě jediného: lidí. Celý svůj život jsem měl tu schopnost setkávat se s lidmi, studovat je, být jedním z nich. Jen málo záleželo na tom, z jaké třídy pocházeli, jaké měli vzdělání, a tak podobně. V podstatě jsme si všichni podobní, a přece je každý jedinečný. Je to divný paradox. Všichni jsou dotknutelní - a spasitelní. Ti ve vězení jsou často mnohem lepší než ti, kdo je tam dostali. Zlodějičci a pasáci jsou mnohem zajímavější, než kazatelé a učitelé, či než většina psychologů. Nikdo by neměl být zcela zavržen. Někteří by snad měli být chladnokrevně zavražděni, ale ne všichni vrazi jsou rozenými vrahy. Často jsem se podívoval nad tím, jak mnoho lidí jsem za svůj dlouhý život potkal. Vím bezpečně, že během čtyř a půl roku, které jsem strávil u Western Union, jsem potkal a mluvil s dobrým statisícem lidí. Přesto se považuji za samotáře. Samota mi nevadí. Jak jsem napsal někde jinde - "Přinejhorším je se mnou Bůh."

To byla jedna z věcí, které nemohl Alec vystát. Být sám. Bylo mu jedno, koho si vybral, prostě musel mít společnost. Přiznám se, že svobodě být sám jsem se naučil, až když jsem se stal spisovatelem. Předtím jsem také pořád někoho hledal. Člověk by řekl, že by to mělo být naopak, že poté, co se člověk stane slavným, by mu svět měl ležet u nohou. Stalo se to i mně, ale brzy jsem se naučil, jak se zbavit těchhle pochlebníků a patolízalů. Téměř všechna materiál v mých knihách - lidé, místa, události - pochází z doby před tím, než jsem začal psát. Co mám rád teď, je jít v davu a zůstat nepoznán. Nebo snad být poznán nějakou úplně nedůležitou osobou - číšnicí, pokojskou, a tak podobně. Nebo, jako tomu bylo ve Francii, být poznán řezníkem nebo pekařem, být požádán o strpení, než on či ona donese náruč mých knih a skromně požádá o můj autogram. To se mi stává jen v cizině. V této zemi lidé v takových obchodech obvykle nejsou sečtělí, spíše jsou, jak říkají Francouzi, inculte. Jak už jsem se zmínil, v Alekových očích jsem nebyl spisovatel a patrně jsem jim ani nikdy nemohl být. Stanleyho, zdá se, těšilo vidět ve mně ztroskotance. "Nevím, co na tobě mám, že tě musím vyhledávat," řekl mi do očí. "Možná je to proto, že jsi dobrý posluchač." Každý, kdo nás dobře znal, za chvíli poznal, co nás k sobě táhne. Přitahovala nás naše rozdílnost. A potom to, že měl rád komplice. Obdivoval také stejné herečky jako já - Elsie Fergusonovou, Marii Doro, Nazimovou, Elsie Janisovou, Olgu Petrovnu a další. Po intenzivních a dlouhých diskusích o relativních přednostech Dostojevského, Tolstého, Čechova či Andrejeva jsme se mohli sebrat a jít hrát kulečnick třeba po celý zbytek noci. O půlnoci jsme se často vrátili k němu domů a diskutovali, nebo se i přeli

o přednostech jiných spisovatelů. Nikdy nás povídání, hádání a diskutování neunavilo.

Zdalo se, že známe velice intimní detaily života toho druhého. Rádi jsme si vykládali o slabostech a libůstkách našich rodičů. To mne přivádí zase k Maxu Winthropovi a k výčepům. A zvláště k jedné větě, kterou přede mnou vypustil jedné noci. Tu o jeho matce - jak slunce vychází a zapadá v její prdeli. Když to řekl, Alec a já jsme jeden na druhého vrhli týž nevěřící pohled plný zkoprnělého úžasu. Ale neřekli jsme nic. Odešli jsme krátce nato. O několik nocí později se k tomu Alec vrátil.

"Nemyslel jsem si, že je až tak špatný," nadhodil. "Je to sentimentální kec."

Souhlasil jsem - nikdy jsem neslyšel nic horšího.

Naráz jsem řekl - "Ale Aleku, třeba si ona totéž myslí o Maxovi, a on je jí vším na světě."

"V tom případě jsou oba pitomci," řekl Alec. "Kdyby to řekli, nebo cítili, o Ježíši nebo Buddhovi, dokázal bych to pochopit - ale jeden o druhém! Ne, to už je moc. Víš, Hene, někdy si říkám, že Max není moc inteligentní. Ví, jak dostat dobré známky, složit zkoušky a takové podobné věci, ale co se týká jeho pohledu na svět, je jako dítě. Určitě sis toho všiml."

Jednoho dne, během konverzace - jedné z těch jako vystřižených z knihy - mi řekl: "Víš, Hene, já nejsem ve skutečnosti tak špatný člověk, jak si lidi myslí. Pravda, jsem tak trochu chlívák, moc piju a tak dál, ale mám dobré srdce. Nevyužívám lidi. Ale v tobě, ty potvoro, je něco zlého. Já se můžu chovat jako postava z knihy - knihy, která teprve musí být napsána, samozřejmě. Líbí se mi nutit lidi k tomu, aby mě neměli rádi. Ale ty vypadáš, jako že ti je jedno, jestli tě mají rádi nebo ne. Chováš se, jako bys byl něco lepšího. Jak jsi na to přišel, říkám si? Kde bereš takové nápady? Asi v těch knihách, co čteš. Ty nečteš knihy tak, jako je čtou jiní - ty jim věříš. Jednou jsi lovec Głahn, podruhé Aljoša a jindy zas Martin Eden. Jediný rozdíl mezi tebou a těmihle románovými postavami je ten, že ty máš oči otevřené. Víš, co děláš a kam jdeš. Můžeš do sebe nalívat vznešené myšlenky, ale neváhal bys ukrást čtvrták slepému trafikantovi."

"Nikdy mne nekritizuješ ani mi neděláš kázání, ale dokážeš, abych se cítil jako červ. Někdy se divím, že se bavíš s někým jako já. Tobě je to v podstatě fuk, s kým se kamarádíš. Jediné na čem záleží je, jestli od nich dostaneš nějaký drobný nebo doutník. Dovedu si představit, že bys dokázal vycházet i s vrahem, kdyby se o tebe dobře staral. Zdá se, že si myslíš, že ti svět dluží živobytí. Ty chceš, aby šlo všechno po tvém, že? Tebe nikdy nenapadlo, že by sis na živobytí mohl vydělat prací - ne proto, že bys byl líný, ale proto, že si myslíš, že jsi nad ostatními. Máš v sobě něco zvráceného. Nejsi jenom proti společnosti, jsi proti lidské přirozenosti. Nejsi jen ateista - samotná idea Boha ti připadá absurdní. Nepácháš žádné zločiny, ale v srdci jsi zločinec. Mluvíš o bratrské lásce, ale svému sousedovi nedáš ani hovno. A co se týče přátelství, ty neznáš význam toho slova. Pro tebe je přítel někdo, kdo ti pomůže z nesnází. A jestli nemá to, co potřebuješ, k čertu s ním. Jsi stoprocentně sobecký, stoprocentní egoista."

"Podívej se na sebe! Sedíš tady a nasloucháš mé tirádě s úsměvem na tváři. Nic z toho, co ti říkám, pro tebe nemá sebemenší význam. Ty nejsi utopista, ty jsi solipsista."

"No dobrá, Aleku, tak jsem solipsista. Ale proč to všechno? Dnes jsem ti přece neřekl ani o cent, ne?"

"Ne, ale jestli tě dobře znám, tak to ještě uděláš. Půjčil by sis i špinavé ponožky, kdyby sis to umanol."

"Možná, že jsem si od tebe někdy půjčil čistý kapesník, ale nikdy ne špinavé ponožky."

Naráz s úšklebkem povídá: "Vzal by sis i jeden cent, kdybych ti

ho nabídnul, nemám pravdu?" S úsměvem jsem mu odpověděl, že bych si ho určitě vzal.

"Jakto, že už nežádáš o velké sumy? Jsi teď tak skromný - stačí ti čtvrták, nebo dokonce deseticent."

"To proto, že jsem se naučil skromnosti," řekl jsem drze.

"Tím myslíš, že je lepší vrabec v hrsti, nežli holub na střeše, že?"

"Můžeš to postavit i takhle," řekl jsem. "Mimochodem, ty nikdy nebereš nic matce z peněženky?" dodal jsem.

"Vzal bych, kdybych věděl, kde ji má," odpověděl. "Proč se ptáš? Ty bereš?"

Přisvědčil jsem. "Jen malé obnosy," řekl jsem, "desetník, čtvrták, ale nikdy půldolar."

"A ona si toho nevšimne?"

"Předpokládám, že ne. Ale možná, že jen nemůže uvěřit, že bych klesl tak hluboko."

"Ale nemyslí si, že jsi anděl, ne?"

"Pochybuju. Řekni, co přesně si tvá matka myslí o tobě?"

"Usnadním ti to, Hene. To nejhorší!"

"To je povzbuzující," řekl jsem.

"Je dobré žít bez iluzí."

"Iluzí!" opakoval po mně. "To je přesné!" Zdálo se, že je se sebou momentálně velice spokojený.

"Předpokládám, že si myslíš, že já žiju v iluzích, že?"

"Ne, ne, Hene," odpověděl vážně. "Neřekl bych. Ty tvrdíš, že žiju v nereálném světě. A navíc velice pohodlně. To je snad to, co mě štve - skutečnost, že ty netrpíš. Neznáš soucit, výčitky svědomí, pocit viny. Nemáš žádné svědomí, ksakru. Chováš se jako nevinné nemluvně. To je další věc, kterou nemůžu vystát - ta tvoje nevinnost. Nebo to jen předstíráš?"

"Koukám, že dnes od tebe těžko můžu čekat nějakou pomoc," řekl jsem. "Ale vlastně jsem žádnou nečekal. Přišel jsem, abych ti dal peníze - splatil, co jsem dlužen."

Začal se bouřlivě smát. "A jak víš, kolik mi dlužíš?" zeptal se výsměšně.

"Protože jsem si to zaznamenával do tohohle notýsku." Otevřel jsem ten notes, prolistoval ho a řekl: "Přesně 52,75 dolaru - tolik ti dlužím."

"A ty mi to chceš splatit - teď, tady?"

"Samozřejmě. Proč se ptáš? Chceš radši, abych ti to zaplatil jindy?"

Zavrtěl hlavou. "Netvrd' mi, že jsi zdědil nějaké peníze," začal.

"Ne, Aleku, našel jsem je na ulici. Byla to peněženka. Přirozeně jsem ji prohledal. Málem jsem o ni zakopl. Prohledal jsem ji, abych zjistil, komu patřila. Věřil bys, že jsem byl skoro rozhodnutý ji vrátit majiteli? Pak jsem ale narazil na jeho vizitku s adresou v dobré čtvrti a rozhodl jsem se, že si ty peníze nechám. Jsem potřebnější než on, o tom nepochybuju."

"Říkáš mi pravdu?" ptal se s úsměvem na rtech.

"Samo že jo. Proč bych si vymýšlel takovouhle historku? Nebo si snad myslíš, že jsem ji ukradl?"

"Ne, Hene, nemyslel jsem si nic. Jenom mi to bylo divné. Lidé nenacházejí peněženky na ulici každý den, víš."

"Obzvlášť ne s několika sty dolary," řekl jsem.

To ho z nějakého důvodu rozčílilo. Naráz jsem se ocitl v kategorii zlodějů. Měl jsem podle něj vyvinout nějaké úsilí, abych ji vrátil majiteli nebo ji odevzdat na policii.

"Na policii?" zvolal jsem. "Ty ses zbláznil." Musel připustit, že jít na policii by bylo nepředložené. Zajímalo ho, co udělám se zbytkem těch peněz.

"Koupím vdově nějaký pěkný dárek," řekl jsem. "Ona to ocení."

"Na dobročinnost nic nedáš?"

"Tentokrát ne," odpověděl jsem. "Možná až najdu druhou."

"Půjčil bys mi něco, kdybych tě požádal?" zeptal se.

"Proč ne? Samozřejmě. Tolik, kolik budeš chtít - jen řekni."
"Dík, Hene, nechci ani cent. Jenom jsem tě zkoušel." Klábosili jsme ještě pár minut, a pak jsem ho opustil. Vypadal, že je se sebou z nějakého důvodu velice spokojený.
Když jsem odcházel, řekl: "Nemusíš si vést ten notýsek s mým účtem," řekl. "Věřím ti."
Nevím, kterou z jeho nálad jsem měl nejraději - snad tu hádavou. Bez ohledu na to, jak mne hodnotil, bez ohledu na to, jak za vlasy přitažená byla jeho obvinění, mne se to ani nedotklo. Byl pro mne studijní materiál, velice zajímavý studijní materiál. Musel jsem samozřejmě ještě být podroben zkoušce. Byl zatím jen student, student plný teorií a ideálů. Mnohem víc jsem věřil svému italskému příteli, Jimmymu Pastovi.
Bylo ale vzrušující přít se s ním. A zvlášť ho tahat za nohu. Znal mne jako své boty - a přece o mně nevěděl nic. On mne ani nechtěl poznat, nechtěl znát mé pravé já. Chtěl si uchovat můj obraz, který si o mně pro sebe vytvořil. Chtěl, abych se stal ztroskotancem - aby dokázal nějakou svou neurčitou představu. A docela jistě nevěřil, nedokázal uvěřit, že bych se jednou mohl stát dobrým spisovatelem.
Jednoho dne, úplně jako v ruském románě, se na scéně naráz neobjevil nikdo jiný, než sám Alekův starší bratr, který opustil domov už docela dávno, když Alec byl ještě dítě.
Bratr Bob během své nepřítomnosti zřejmě procestoval celý svět. Strávil dlouhou dobu v Asii, zvláště v Indii. Měl hodně co vyprávět o zvycích různých národů a jejich životních filosofích. Pro Alekovy rodiče to znělo skoro jako řečtina. Byli pyšní na svého syna, který skutečně vypadal jako pravý protiklad svého mladšího bratra.
Na Aleka nejprve udělal dojem. Vlastně ani předtím nevěděl, že má staršího bratra. Rodiče mu o něm nic neřekli, protože si mysleli, že je z něj bezvýznamný tulák. Co se mne týče, zaujal mě okamžitě. Obzvlášť mne zajímaly jeho duchovní a metafyzické ideje. Indie se mu stala něčím jako pravým domovem. Staří Considinovi byli přirozeně poněkud zmateni diskusemi, které mezi sebou vedli jejich synové a já.
Netrvalo to víc než pár týdnů, než si Alec s bratrem vlítli do vlasů. Alec jednoduše nedokázal překousnout všechny ty "spirituální nesmysly", jak říkal tomu, co nám jeho bratr servíroval.
Podíval jsem se, co přivedlo jeho bratra k návratu do rodičovského domu. "Jen obyčejný stesk po domově," vysvětloval. A také se bál, že přijde o americké občanství.
Jedním z kladných důsledků návratu Alekova bratra domů byla překvapivá změna, která se udála s Alekem poté, co si přečetl knihu svámího Vívékánandy, kterou mu bratr půjčil. Účinek měla nejen ohromující, ale i trvalý. Alec přes noc změnil životní styl. Byl teď víc než pevně rozhodnut stát se velkým architektem. Jestliže jsem byl já překvapen tímto obratem, jeho rodiče byli překvapeni ještě víc. Přičítali to bratrovu vlivu, který ovšem Alec vehementně popíral. Trval na tom, že je schopný myslet sám a nepotřebuje ničí pomoc.
To vše mi připomíná citát, který občas pronesl Alekův bratr. Byl od Gautamy Buddha a zněl takto: "Nezískal jsem ani to nejmenší z jedinečného prohlédnutí, a to právě z toho důvodu, že se nazývá jedinečným prohlédnutím."
Ještě jeden Buddhův citát měl rád. Byla to jeho odpověď na otázku, kterou mu položil kolemjdoucí cizinec. Na dotaz kdo a co je, Buddha odvětil: "Jsem člověk, který bdí."
Alekův bratr prohlašoval, že mu vrtá hlavou, jak můžeme, Alec a já, ztrácet tolik času diskusemi o literatuře, místo o samotné životní filosofii. Jména jako Strindberg, Bergson, Boccaccio pro něj neznamena nic. To pro nás byli tito autoři skutečným dechem života. Snad byla "literatura", ve které jsme si libovali, také

naší spásou. Pomáhala nám uvědomit si, že svatý a hříšník jsou si podobní, že svatost můžeme najít stejně tak ve špíně a zločinu, jako ve svatostáncích a u svatých. Přimělo nás to přijmout skutečnost, že prostoduchý idiot je nejen protivníkem geniálního člověka, ale často je mu i nadřazen. Byli jsme schopní žít v několika rovinách najednou. Nebyla žádná pravda a nepravda, ošklivost a krása, žádná pravda a faleš - to vše bylo jedno. Někdy jsme se pochopitelně museli jevit druhým jako blázni. Jednou jsme byli postavami z Čechova, Gorkého nebo Gogola. Jindy z Thomase Manna. Skoro rok jsem se podepisoval na dopisech "Hans Castorp", podle postavy z Mannova Kouzelného vrchu. Škoda, že jsme se omezili na literaturu, že jsme nevěděli téměř nic o velkých malířích a hudebnících. Bylo v nás hodně nadšení, ale málo úcty. Nevěděli jsme nic o ukázněnosti. Byli jsme jako divoká zvíř, která se živí tím, co je právě po ruce. Považuji to za krásné období svého života. Byli jsme libertariáni a libertini. Nikomu jsme neslibovali věrnost. Alekův bratr jednoho dne klidně oznámil, že za pár dní odjíždí do Indie. Ukázal nám fotku senzační Indky, kterou si bude brát. Seznámil se s ní v ašrámu Aurobindo. Chtěli žít v tom novém celoplanetárním městě Auroville poblíž ašrámu. On bude pracovat jako tesař a ona jako zdravotní sestra. Zdálo se, že se všem (a zvláště Alekovi) ulevilo, když tu novinu slyšeli. V důsledku příjezdu Boba Considina jsem se konečně poprvé rozešel s vdovou. Bob mne představil velmi neobyčejnému muži, ex-evangelíkovi jménem Benjamin Fay Mills. Mills přednášel v Carnegie Hall, na radnici a podobných místech, o všem možném. To od něj jsem se dověděl o Freudovi. Nicméně poté, co jsem se zdarma dostal do jedné z jeho speciálních tříd, zjistil jsem, že má bratra v Kalifornii. Přiměl jsem Millse, aby mi dal pro svého bratra doporučující dopis. Měl jsem v úmyslu jet na Západ a stát se kovbojem. Už za měsíc nebo o něco málo později jsem odjel na Západ, se skromnými úsporami, které pro mne matka odkládala. Odjel jsem, aniž bych se s vdovou rozloučil. Na půli cesty jsem jí napsal, že jsem na cestě do Juneau na Aljašce, což byla samozřejmě lež. Skončil jsem, jak známo z mých knih, v Chula Vista poblíž San Diega. Nikdy jsem se nestal kovbojem - byl jsem jenom obyčejnou, nekvalifikovanou pomocnou silou, která pracovala v citroníkovém sadu osm až devět hodin denně. Když jsem tehdy pracoval na ranči, jel jsem jednou večer do San Diega - ohlásil jsem, že jedu do bordelu. Když jsem si náhodou všiml plakátu oznamujícího přednášky Emmy Goldmanové, šel jsem si místo toho poslechnout ji a neodvratně jsem tak změnil celý chod svého života. Jakým báječným svátkem bylo naslouchat jejím přednáškám! Díky ní jsem se seznámil s dílem Nietzscheho a dalších význačných evropských autorů. Skrze četbu těch, o kterých přednášela, jsem se postupně rozhodoval, že se sám stanu spisovatelem. Pamatuji se, že jsem si na závěr jedné její přednášky koupil jednu z Nietzscheho knih. Byl to Antikrist. Dalo mi to dost námahy, než jsem přesvědčil člověka, co prodával ty knihy, že jsem schopen polknout tak silnou medicínu. Skutečně jsem musel vypadat velmi nezrale. A možná i jako venkovský balík, jelikož jsem ještě pořád dělal na ranči. Ať to bylo jak chtělo, díky návštěvám na jejích přednáškách jsem poznal všechny slavné současné evropské dramatiky, z nichž nejvýznamnější byl Strindberg. Přemýšlím, zda to byla ona, kdo mne seznámil s Hamsunovým dílem. Je to divné, že si nedokážu vzpomenout, jak a kde jsem se k němu dostal! Ale bezpečně jí vděčím za seznámení s ruskými dramatiky, stejně jako s některými německými a rakouskými. Dokonce za Rabindranátha Thákura vděčím jí! O několik měsíců později, zpět v New Yorku, jsem měl to štěstí, že jsem se seznámil s jedním mnichem, díky kterému jsem poznal dílo svámího Vívékánandy, za

což budu navěky vděčný.

Pár slov o Alekově románu s učitelkou. Přirozeně, Alec s ní nemohl mít poměr. Celé týdny jím hluboce pohrdala, navzdory květinám, bonboniérám, lístkům do divadla a dalším dárkům, které jí posílal.

Kousek po kousku začala roztávat. Už nemusel postávat přede dveřmi, aby jí popřál dobrou noc. Snad jí ho bylo líto, snad poznala, že má i lepší stránky, než jaké jí ukazoval prve.

Ve vší upřímnosti musím na tomhle místě říct, že přídavkem k hnusným, vrtošivým a hádavým stránkám jeho povahy dokázal být i okouzující. Dovedl dokonce okouzlit i mou matku, která nebyla přístupná lichotkám. Nikdy nezapomenu na své jedenadvacáté narozeniny. Byli tam samosebou všichni členové Klubu a jejich dívky. Přišla dokonce Cora, má milovaná. Vzpomínám si, že jsem s ní za celý večer tančil jen jedenkrát. Moje matka nám udělala mísu slabě alkoholického punče a později byla zděšena zjištěním, že do něj někdo nalil whisky a brandy (byla to práce mého přítele Aleka). K našemu velkému překvapení s sebou ten večer přivedl fantastickou holku - úplnou dámu, dá se říct - která měla pozoruhodný hlas. Když otevřela ústa, aby zazpívala "Polib mne zas", zdálo se nám, že nasloucháme našemu idolu Elsie Fergusonové.

Ke konci večírku jsem si všiml, že Alec a další dva nebo tři zmizeli. Protože jsem věděl, že punč zapůsobil na každého, myslel jsem si, že se šli trochu osvěžit na vzduch. K mému překvapení jsem je uslyšel, jak bouchli něčím těžkým nahoře na schodišti. Nebylo to nic jiného, než velká bedna na chléb, jakou nechávají obchodníci přes noc před obchodem. Otevřel jsem dveře do ulice, abych se podíval, co se děje, a všiml jsem si, že matka stojí hned za mnou. Právě v ten okamžik postavil Alec a jeho kumpáni bednu na hranu a pustili ji po schodišti dolů. Má matka vykřikla hrůzou a začala jim všem nadávat do pobudů. K mému podivení Alec přišel k matce, uchopil její bezvládné ruce a téměř se slzami v očích řekl: "Drahá paní Millerová, musíte nám odpustit. Víte, Henry má jedenadvacáté narozeniny jen jednou v životě a já jsem chtěl, aby bylo jisté, že na ně nikdy nezapomene." Má matka začala říkat něco o rozbitých schodech, ale on ji zarazil slovy: "Nebojte se o ty poničené schody, paní Millerová, já osobně dohlédnu, aby byly opraveny. Děkuji vám velice za nádherný večer, který jste nám připravila." A s těmi slovy odešel.

Blížil se čas prázdnin. Jeho dívka oznámila, že hodlá strávit prázdniny v Evropě. Jeho dívka pojedou do Paříže - na palubě francouzské lodi.

Nejprve to Aleka vyděsilo. Dokázal si představit, jak se zamiluje do nějakého francouzského kouzelného prince. Pak ho ale napadlo - proč by nemohl jet do Paříže taky? A proč ne (tajně, to se ví) na téže francouzské lodi? Počkal by si, až vyplují na moře a teprve pak by ji překvapil svou přítomností. (Obával se, že by mohla loď opustit, kdyby věděla, že on jede do Paříže taky.)

A tak si koupil lodní lístek a čekal, až byla loď dostatečně daleko od břehu, než oznámil svou přítomnost.

Byla skutečně překvapená, ale bezpochyby také polichocená tak vážným zájmem. A teď se, světe div se, do něj skutečně zamilovala. Bylo dohodnuto, že se vezmou v Paříži, hned jak tam přijedou. A tak i učinili.

V březnu 1930 jsem dorazil do Paříže já. V červnu téhož roku se Alec a Lýdie vzali v Paříži, což jsem ale nevěděl. Jednoho dne jsem popíjel v Café du Dôme, když koho to nevidím přicházet ruku v ruce - Aleca a jeho dívku. Nad několika Pernody vyličil vše, co se událo od doby, kdy jsem odjel do Paříže.

Rozhodli jsme se, že uspořádáme svatební oslavu. Vzal jsem je do Coupole o kousek níž v téže ulici a měli jsme tam božskou hostinu. Vypadali jako velice šťastný pár. Od té doby jsem uviděl Aleka až po čtyřiceti letech, kdy mne navštívil doma v Pacific

Palisades. Byl na cestě do Rena, aby se tam znovu oženil - s toutéž ženou. Jak se mi později svěřila, žít s Alekem nebylo vůbec jednoduché, ale ona bez něj nemohla být. K mému velkému překvapení, když se chystal odejít, vzal mne stranou, chytil za ruku, vřele mně objal a řekl: "Hene, ani nevíš, jak jsem šťastný, žeš to dokázal! Vždycky jsem věděl, že to v tobě je."

Kniha druhá

MÉ KOLO A JINÍ PŘÁTELÉ

Harolde Ross

BYLO TO V ČASECH FREUDA A DAVOVÝCH NEURÓZ, které seslal na svět.

Ted' už víme, co vlastně bylo v Pandořině skřínce. Mluvím o době mezi lety 1910 a 1924. To byla vskutku půvabná epocha. Žádné drogy, žádní hippies, přinejhorším jen opilí umělci a podvodníci. Je to doba slavných němých filmů se spoustou vynikajících hvězd všeho druhu. Předvoj tvoří Chaplin a Greta Garbo. Jsou nesmrtelní, jako snad i jiní velcí herci. Kromě Garbo tu byly i takové hvězdy jako Olga Petrovna, Alla Nazimová, Anna C. Nilssonová, Marie Doro, Alice Bradyová, Clara Kimball Youngová, abych jmenoval aspoň některé. Na divadle byly další hvězdy - Jeanne Eagelsová, Minnie Maddern Fiskeová, Leonora Ulricová, paní Leslie Carterová a kupa dalších. Pořád se něco dělo. První světová válka to vše změnila. Svět od té doby už nikdy nebyl stejný.

Bylo to také období první světové války, jedné z nejhroznějších válek vůbec. Stačí vyslovit jméno Verdun, abychom si to připomněli. Představte si zemi nikoho mezi dvěma válčícími stranami, pokrytou horami mrtvol, kdy útok z jedné či druhé strany znamenal nejprve plazit se přes mrtvá těla svých kamarádů. (Ale i ve starověku byla bitva u Platey, kde od rozbřesku do půlnoci padlo sto tisíc vojáků v boji muže proti muži.)

Bylo tehdy právě dost času k zachycení pohledů Eleanor Duseové, Sarah Bernhardtové a Mei Lan Fanga, slavného čínského herce, který hrál ženské role líp, než je dokázaly hrát samy ženy.

Uprostřed toho všeho jsem se seznámil s neobyčejným člověkem z Blue Earth v Minnesotě. Harolde Ross, klavírista, učitel hudby, později také šéf orchestru. Dřív než mne znal mou ženu. Vždycky s sebou přinesl aktovku plnou hudby, cestou domů si čítával partitury Brahmsa, Beethovena či Skrjabinu tak, jako si jiný čte knihu.

Vždycky dorazil kypící zdravím, tvář zčervenalou od drhnutí mýdlem a vodou. Nějaké to stéblo mu pořád ještě čouhalo z bot. Byl ztělesněné nadšení. V rukávě měl vždycky něco zajímavého - třeba o Nižinském, o Dreiserově nejnovějším románu, o poslední akvizici Metropolitní opery. Nikdy o utkáních v boxu, zápasení nebo cyklistické šestidenní. Na tyhle události jsem chodíval sám nebo s některým z mých "vulgárních" kumpánů, jak se o nich obvykle mluvilo. Ale pokud si vzpomínám, nedoprovázel mne ani jednou do opery.

Za války, když jsem pracoval v otcově krejčovství, jsem se seznámil s člověkem, který ve mně našel zalíbení. Jmenoval se Alfred Pach a spolu se svými bratry se obchodně zabýval fotografováním. Chvástali se, že byli dvorními fotografy všech prezidentů po Lincolnovi. Alfred Pach byl výstřední člověk. Odmítal brát do ruky peníze. Všechny své potřeby se snažil vyhandlovat. Dokonce i na míru šité obleky a pestré vesty od mého otce vyměňoval za fotografie.

Jednoho dne jsem se mu náhodou zmínil, že ten večer jdu do

Metropolitní opery na Carusa a Amata. Řekl jsem mu, že se jdu postavit do fronty na lístky, což jsem dělával často - mnohdy s prázdným žaludkem. Tím začala živá debata o hudbě. Když jsem mu řekl, že hraju na klavír už asi deset let, byl nadšený. Tenhle kouzelný děda dokázal sehnat volňásky na operu nebo klavírní recitály - skoro na každou hudební událost. Tak jsem viděl Nižinského v jeho nejslavnějším baletu, aniž bych si plně uvědomil, jak výjimečnou příležitost jsem dostal. Nemusím ani říkat, že jsem laskavosti starého pána plně využíval. Jaké osobnosti jsem viděl a slyšel! Patřili k nim Paderewski, Toscanini, Pablo Casals, Jan Kubelík, Alfred Cortot, John McCormack, Schumann-Heinková, Mary Gardenová, Geraldine Farrarová, Luisa Tetrazzini a spousta dalších. Jedním z velkých umělců, které se mi nepodařilo spatřit, ale kterého jsem znal z desek, byl židovský zpěvák Sirota. Já sám jsem s ním strávil rozkošné chvíle v pohřební síni v době, kdy jsem byl bláznivě a nešťastně zamilován do Cory Sewardové. Ještě dnes, když slyším jeho hlas, rozpláču se. Snad jediná vokální hudba, kterou mohu položit na stejnou úroveň s jeho, je Tristan a Izolda, zvláště milostný duet.

Pro mě byla opera opravdu něco výjimečného, i když byl právě jazzový věk a Roselandská tančírna stejně jako Smallova tančírna nahoře v Harlemu prosperovaly víc než dobře. Ale abych se vrátil k Haroldu Rossovi. Jako předkrm byly vždycky "Venkovské zahrady" od Percy Graingera. Ač jsem za život slyšel spoustu velké hudby, je to tahle melodie, která se mi vybaví jako první. Naslouchat mu, jak ji hraje, bylo něco jako poslouchat hymnu.

Během jeho návštěv v New Yorku vždycky musel navštívit svého přítele Ostergrena, který mne seznámil s dílem Knuta Hamsuna, jehož jméno mi tehdy nic neříkalo. Jako rodilý Nor poukazoval Ostergren na některé z hrubých chyb v anglickém překladu... (nebo se mi to jen zdá?). Bezpečně si ale vzpomínám, že první Hamsunovu knihu, kterou jsem četl (Hlad) mi dala má žena do kapsy kabátu, když jsem nasedal do vlaku z Rochesteru do New Yorku.

Když se ohlédnu zpět na to období, řekl bych, že New York byl tehdy velice civilizovaným místem. Měl všechno - včetně napětí ve vzduchu. Zvláště to Harolde Ross oceňoval, protože pocházel z Blue Earth. Pro mne zase byla fascinujícím místem Blue Earth - snad už kvůli tomu jménu.

Byla to éra němého filmu - Laurela a Hardyho a Wurlitzerů! Politici předáci nejsou nikdy vůdci. Vůdce musíte hledat mezi Probuzenými! Lao-c', Buddha, Sokrates, Ježíš, Milarepa, Gurdjieff, Krišnamurti. A Marie Corelliová, která pokořila jak muže, tak ženy! Stoprocentní, fanatická křesťanka. Za jejím archaickým stylem se skrýval obsah velkého významu. Copak bylo důležité, jestli zaspala svou dobu nebo ne? Žila "mimo čas".

Psala srdcem, a to se cení vždycky.

Ale zpět k hudbě. Objevil jsem seznam všech hudebníků, které jsem v té době slyšel. Je impozantní a svým způsobem zapadá do mých dnů hladu a nocí imaginární lásky. Všiml jsem si, že jsem zapomněl na Paderewského. Jaké opomenutí! Považte, že později, během mého třetího manželství, s ním má žena, Polka, měla krátký rozhovor v nějakém městě ve státě New Jersey, protože její otec byl velký polský vlastenec. A pak tu byl John McCormack, tenor, který si získal všechny, kdo ho uslyšeli. Když mí rodiče slavili stříbrnou svatbu, pustil jsem jim na gramofonu jednu z jeho nahrávek (Matka Machree), místo abych něco sám zahrál na klavír. Skutečnost, že moje tehdejší žena byla klavíristka a dávala hodiny klavíru (já jsem taky patřil k jejím žákům) neměla nic do činění s mou touhou po hudbě, dobré i špatné. Jeden večer jsem byl v opeře, a příští noc jsem strávil v roselandské tančírně u vytržení nad orchestrem Fletchera Hendersona. Jednu noc jsem se mohl rozplývat nad Toscaninim, a další nad zápasem (většinou tehdy, když měl bojovat některý z mých oblíbenců - Jim Londos a

Earl Caddock, muž tisíce chvatů). Právě dnes večer budu sedět u televize a dívat se na zápas a vroucně se modlit, aby tam byl Mil Mascaras a dokazoval svou odvahu.

V té době se Harolde Ross učil francouzštinu, ze které jsem já neznal ani slovo. Byl jsem tehdy šéfem personálního oddělení pro poslíčky u Western Union. Jednoho dne jsem měl v poště rukopis Harolde Rossa. Přeložil pro mne román Batouala od Reného Marana.

(Tehdy jsem četl překlady takových francouzských autorů, jako byli Anatole France, Pierre Loti, André Gide a jim podobných.)

Tušil jsem snad už tehdy, že brzo strávím nějaký čas ve Francii?

Dvě herečky, o které jsem se v té době nejvíce zajímal, byly Elsie Fergusonová a Elsie Janusová. Harolde často brával mou ženu do divadla nebo na koncert. Měl vybraný vkus a my jsme pak celé hodiny mluvili o autorech, hrách a hudebnících, které jsme zbožňovali. Nebylo to jako dnes, kdy člověk jednoho dne zhltně sám nějakou knihu, a druhý den s ní flákne do odpadkového koše.

Ne, lidé jako Dostojevský, Hamsun, Jack London pro nás něco skutečně znamenali. A stejně tomu bylo i s určitými herci, dobrými i špatnými. Kdo by dokázal zapomenout na Emila Janningse (zvláště v Posledním úsměvu?) nebo Davida Belaska, Sessue Hayakawu, Holbrook Blinna nebo, řekněme, Annu Heldovou a Fritzi Scheffovou či Paulinu Frederickovou? A pak tu bylo divadelní spolek Washington Square Players. Po jakých nádherných cizích hrách jsme tak žíznil - Andrejevovi, Tolstém, Gogolovi, "Plynu I" a "Plynu II" Georga Kaisera atd. atd.

Do toho všeho přišla ruská revoluce. Lenin. Skoncování s princem Kropotkinem a anarchisty. Ted' je to Trockij, kterého jsem vidával v čajovně na Druhé avenue v New Yorku. Ted' je opravdu všechno vzhůru nohama. Budoucnost je přinejmenším nejistá, řeklo by se. Zdá se, jako by naši dobří spisovatelé jako Theodore Dreiser, Sherwood Anderson, Eugene O'Neill vypadli z povědomí. Čteme ruské romanopisce - ty nové, které stvořila komunistická revoluce.

V Číně se stal ztělesněním zuřivosti Sunjatsen a můj přítel Bennie Bufano chce, aby mu seděl modelem. Pak prý zařídí, že jeho socha bude pokoutně umístěna někde v San Francisku. Bennie, ten záračný hoch ze Sullivan Street v New Yorku. Světoběžník s neustálým průvanem v peněženke.

Někdy v té době taky skončila cyklistická Šestidenní. Mimochodem, nevzpomínám si, že by mne někdy Harolde Ross doprovázel na nějakou sportovní událost. Harolde nebyl takový blázen jako já, který dokázal jet na Staten Island, aby viděl borce střední váhy Stanleyho Ketchela trénovat venku (míní se pod širým nebem) na nadcházející utkání s Jackem Johnsonem. Nikdy mne nenapadlo vyzvat ho, aby šel se mnou. Bral jsem ho takového, jaký byl, a on mne rovněž (dobrý základ jak pro manželství, tak pro přátelství!).

Pokaždé, když se vrátil do Blue Earth, dostal jsem od něj spoustu dopisů, vždycky na tomtéž žlutém papíře. (To mi připomíná plátna, která dal Stieglitz Johnu Marinovi a ten je měl celý život.)

V té době byl pro nás H. L. Mencken něco jako Bůh. Mencken a Bernard Shaw. Mezi námi "intelektuály" bylo módou vysmívat se všemu americkému. Mecken sám vymyslel celou řadu pejorativních výrazů, které měly charakterizovat amerického křupana. Napsal ale taky velkou knihu nazvanou Americký jazyk. O mnoho let později, po mém návratu z Francie, jsem měl telefonní hovor v hotelu Royalton. Volal Mencken, jestli by se mnou nemohl vidět. Byl nesmírně skromný a přívětivý. Řekl mi, že protestoval proti zákazu mých knih. Skládal mi samé lichotky, a tak když odešel, byl jsem z toho zmatený, protože jsem nebyl zvyklý na poklony od amerických literárních kritiků.

Bylo to éra Hippodromu a soudu s Evelynou Nesbittovou a taky Pélea a Melisandy, Mary Gardenové v Thad's, Gadske jako Brunhildy, Schumann-Heinkové a Franka Kramera - toho cyklistického šampióna. Ke slavným té doby patřili i takoví jako Ben Ami, který přišel

z Bowery hrát do divadla Guild. Z Ruska nepřišel jen Nižinskij, ale také Boris Godunov a Nastasja Filipovna z Dostojevského Idioty. A kromě Eleanory Duseové tu byl také nesmrtelný Pablo Casals. Byla to také éra obří vzducholodě Graf Zeppelin, která se vznášela přímo v hangáru. Spolu s Johnem Drewem, idolem matiné, tu byli muži jako Rudolf Valentino, Sir Thomas Lipton, závody jachet, Lillian Russellová a její milenec, muž se dvěma žaludky - Diamantový Jim Brady.

Tehdy byly spisovatelky jako Edna Ferberová a Fanny Hurstová. A taky hrstka lidí, kteří četli Marii Corelliovou. V neposlední řadě k té době patřila i Burleska na Houston Street. (Ještě teď se mi vybavují rysy rusovlasého dirigenta jejich orchestru, který hrál uhrančivě na klavír.) Taky tu byla slavná galerie Armory, ve které Marcel Duchamp vystavil svůj "Akt sestupující se schodů." Můj otec ještě nezačal vymetat bary s velkým Jackem Barrymorem. Ale i to zakrátko přišlo. A právě od samého Barrymora jsem se později měl dozvědět, jaký výborný společník byl můj otec, ač byl, jak by řekl Francouz, un inculte. Když o tom tak přemýšlím, New York byl v té době zaplavený neuvěřitelnými kráskami. Přišly z celého světa. A je tu ještě jedna velká postava, na kterou nesmím zapomenout - Rabindranáth Thákur, člověk, o němž se mluvilo a který byl uctíván stejně, nebo možná ještě více než Krišnamurti. Musel jsem si ho jít poslechnout do Carnegie Hall, kde mluvil krátce po svém příjezdu do Ameriky. Tenkrát mě doprovázel Harolde Ross, protože byl také Thákurovým obdivovatelem. Jaké zklamání nás ale čekalo! Přednáška spočívala hlavně v pomlouvání Ameriky pisklavým, kňouravým hlasem, který spojoval jeho slova do jedné dlouhé, nekonečné, malicherné stížnosti. Byli jsme oba nešťastní z toho, jak se nám náš idol před očima rozpadl v prach. Jak od té doby šla léta, má úcta a obdiv k tomuto muži rostl. To, co napsal a dokázal za svůj život, má nesporně tu nejvyšší cenu.

A jak bych mohl někdy zapomenout na den, kdy Charles Lindbergh přeletěl na jednoplošníku Atlantický oceán a celý svět lapal po dechu úžasem? V kalendáři amerických dějin je vyznačen červeně. Co se dělo s mým dobrým přítelem celou tu dobu? Tak za prvé opustil Blue Earth a usadil se v Rochesteru v Minnesotě. Pořád učil hře na klavír a dirigoval malý orchestr. A taky mi psal stále na tom samém žlutém dopisním papíře. Teď tam žije v domově důchodců, ale má ve svém pokoji klavír. Nikdy nepíše, co ho bolí - myslím, že je to jen stáří, tak jako u mé maličkosti. Byl, či stále je, samouk, kultivovaný až po konečky prstů, i když celý život strávil na venkově. Nesmazatelně obohatil můj život. Občas si říkám, jestlipak ještě hrává "Venkovské zahrady" od Percyho Graingera.

Bezalel Schatz

NEVÍM O NIKOM, KDO BY MU ŘÍKAL BEZALEL, PRO všechny to byl Lilik.

Tak jako Picassovi slušelo jméno Picasso, Lilikovi sedělo jméno Lilik. Používám minulý čas, protože už je to dávno, kdy jsem ho naposledy viděl - někde v jižní Francii na železniční křižovatce před dvaceti nebo i více roky. V současné době žije Lilik v Jeruzalémě. Tam se taky narodil a chodil do školy. Ale já jsem se s ním prvně setkal v Big Suru. Objevil se u mne na mé narozeniny, rozzářený a plný plánů, o které se rozhodl vzbudit můj zájem. Kniha Deník nočních můr, kterou jsme spolu udělali, je krásným a velice neobvyklým příkladem spolupráce, mohu-li to tak říct. Stejně jako Lawrence Durrell mě i Lilik zaujal okamžitě. Vyzařoval zdraví, vitalitu, optimismus. Byl neodolatelný. Nedalo mu žádnou práci, aby mne přesvědčil, že se s ním mám pustit do té knihy. (Ještě pořád mám pár kousků z toho malého nákladu.) Bylo to z větší části Lilikovo dílo. Nejenže udělal ilustrace a celkové uspořádání, ale taky sám připravil sítotiskové předlohy.

Myslím, že mu to zabralo skoro dva roky, než tu práci dokončil. Kdyby to vyžadovalo deset let, neviděl by v tom žádný rozdíl. Jeho vyjíměčně dobré zdraví mu umožňovalo pracovat dvakrát tak tvrdě, než obyčejný člověk. Kromě toho měl vzácný dar - víru. Nikdy se nepustil do něčeho, čemu plně nevěřil. Když už něco rozjel, byl jako lavina. Nic ho nemohlo odradit nebo zastrašit. Na tomhle místě bych měl říct pár slov o jeho vzdělání a výchově. Především měl štěstí, že měl za rodiče otce, který byl dvorním sochařem bulharského krále, a matku intelektuálku a spisovatelku, která utekla z carského Ruska. Měl svobodomyšlné, tvůrčí a shovívavé rodiče. Byli to ve skutečnosti oni, kdo dovezl do Izraele první klavír. Podle mne chodil do těch nejlepších škol. Tanec, herectví, atletika tam měly přednost před dějepisem, gramatikou a přírodními vědami. Vyšel ze školy jako dobře vybavený jedinec, vycházející se sebou samým i se světem (měl blízké přátele mezi Araby a mluvil jakž takž arabsky). Byl vynikající hráč fotbalu stejně jako tenista; mezitím se naučil hrát na housle. Jaký rozdíl je mezi jeho výchovou a výchovou našich dětí! V pubertě četl světové klasiky - Dostojevského, Andrého Gida, Thomase Manna, Anatola France a jim podobné - všechno v hebrejštině. K nim domů chodili takoví lidé jako Einstein a Elazar ben Jehuda, otec sionismu, který udělal z hebrejštiny živý jazyk; navštěvovali je malíři Marc Chagall, Diego Rivera a další. I když miloval svou vlast a byl v ní doma, nikdy se nestal šovinistou. Právě na té báječné škole se naučil kreslit a malovat. Dnes můžete vidět jeho díla všude. Jednu dobu žil a pracoval v Paříži. To ještě upevnilo pouto mezi námi. Kromě francouzštiny uměl také německy, rusky a polsky, nemluvě o angličtině a hebrejštině (ale ne jidiš!) V mnoha, mnoha směrech se Lilik vůbec nepodobal Židovi nebo Izraelci. Byl skutečný světoobčan, s lehkostí se pohyboval ve všech prostředích, do kterých se dostal. Když jsem se s ním prvně setkal, bydlel v Berkeley. Jelikož rodiče mé ženy Evy žili také v Berkeley, navštěvoval jsem je tam čas od času, zvláště během psaní Deníku nočních můr. O několik let později se však přestěhoval do Big Suru spolu se svou ženou Louisou, sestrou mé čtvrté ženy Evy. Tak jsme se stali švagry a dobrými přáteli. V Big Suru byl Lilik mým pomocníkem - protože kromě kulturního a tvůrčího vzdělání měl ještě něco: dokázal zařídít téměř vše. Bylo--li potřeba něco udělat, stačilo zavolat Lilikovi. Byl pořád po ruce, vždy ochotný, a často měl i originální nápad, jak by se to či ono mělo udělat. Sotva můžu vyjmenovat všechny jeho kladné vlastnosti a schopnosti. Byl to vskutku soběstačný člověk. Potíže měl jedině s úředníky britské vlády. (V té době ještě Izrael nebyl samostatným státem.) Ta situace jen přirostla jeho chytrost. Nikdy nedovolil okolnostem, aby ho deprimovaly. Přinejhorším zamumlal pár vybraných nadávek v hebrejštině nebo arabštině. Arabština, jak jsem pochopil, je bohatá na sprostá slova. (Z toho, jak jsem ho slyšel telefonovat s jeho matkou, jsem se naučil jedno hebrejské slovo - Imma jako matka.) Znělo mi to hezky, líp než v angličtině. Jeho vztah s matkou byl hezký, srdečný, zdravý. Podle mého skromného mínění byla však tak trochu otravná. Pokud si byl Lilik vědomý jejích nedostatků, nedával to znát. Během toho období v Big Suru jsem měl řádku židovských přátel. Všichni se mezi sebou znali, ale nemůžu říct, že by se nějak milovali. Každý z nich byl výjimečný a něčím významný. Já jsem se přátelil se všemi. Často jsem byl dokonce považován za Žida. Celý svůj život, jak jsem si znova a znova ověřoval, jsem byl obklopen židovskými přáteli, kterým jsem byl vždycky velice zavázán. Tak například jen židovský lékař by řekl pacientovi - gójovi jako já - že mu nemusí za jeho služby nic platit a dokonce mu nabídl drobnou finanční výpomoc. (Ne, já jsem se nikdy nesetkal s nežidovským doktorem, který by řekl něco takového.)

Před dvaceti pěti nebo třiceti lety, když jsme žili v Big Suru, jsem si poprvé v životě vydělal tolik, abych si mohl založit bankovní konto. Zmínil jsem se o Evě. Po našem sňatku v Carmelu jsme se rozhodli strávit líbánky v Evropě. (Ve Francii jsem nebyl od roku 1939.) Celé dlouhé roky před tím, než jsem slavil úspěch v Americe, jsem si psal s vlámským básníkem Pierrem Lesdainem. Když jsem teď byl v Paříži, napadlo mne, že ho vyhledám. (Nikdy předtím jsme se nesetkali.) Lilik chtěl jet s námi, jelikož jsem mu o mém příteli Lesdainovi hodně vyprávěl. Nejdřív jsme ale museli překonat jednu velkou překážku, a sice tu zkurvenou britskou vládu. Podle všeho k tomu potřeboval Lilik svolení britského konzula v Paříži. To nebylo vůbec jednoduché. Proč nemohl jet, proč mu nedal konzul svolení k výjezdu, bylo hlubokou záhadou. Zoufalý Lilik se rozhodl navštívit ho ještě jednou. Tentokrát si s sebou vzal aktovku se svými pracemi, že je tomu syčákovi ukáže. Jakmile ten člověk uviděl Lilikovo dílo, jeho postoj se úplně změnil. Tak Lilik je umělec, a jeho rodiče přijímali hosty jako byl Einstein... "Marc Chagall byl u nás častým návštěvníkem," nedbale prohodil Lilik. "Cože?" vykřikl konzul. "Řekl jste Marc Chagall?" "Samozřejmě," řekl Lilik. "Byl to dobrý přítel naší rodiny." Nato konzul sprásknul ruce. "Proč jste to neřekl dřív?" zvolal. "Nenapadlo mne, že by to mohlo být důležité," řekl Lilik. "Marc Chagall je náhodou jedním z mých oblíbených malířů," řekl konzul. "Člověče, vždyť vy jste mohl mít vízum už několik týdnů, kdybyste mi to byl řekl. Tak to hned zařídím..." Takhle tedy dostal Lilik i jeho žena povolení cestovat do Bruselu s námi.

"Takže on neměl žádný reálný důvod, aby tě celou tu dobu odmítal," zvolal jsem. "Ten zasraný pokrytecký všivák! Typický Brit. Neměl jsi chuť dát mu jednu do zubů?" Ba ne, Lilik byl ochotný na celý ten incident zapomenout. Najednou jako by sebral odvalu. "Neřekl jsem ti všechno. Jakmile jsem měl ty papíry v kapse, řekl jsem mu, že jedu s Henry Millerem a jeho ženou. Myslel jsem, že dostane záchvat!" "H. M.," mumlal. "Nikdy mne jeho čuňácké knihy nezajímaly, ale" - a teď se odmlčel, aby zauvažoval - "já si opravdu myslím, že ten chlap je génius." "Pak jsem si dopřál to potěšení a sdělil jsem mu, že ty jsi nejen můj dobrý přítel, ale taky švagr." "Snad nechcete říct, že si H. M. vzal izraelské děvče?" vykřikl. "Ale ne, vzali jsme si sestry, dvě Irčanky z -" "Nechtěl slyšet ani o slovo víc. Bylo to na něj všechno až příliš absurdní. Prostě mi pokynul, abych odešel." V Bruselu jsme se my čtyři ubytovali v domě Pierra Lesdaina. Chtěli jsme jít do hotelu, ale on o tom nechtěl ani slyšet. Přenechal nám svou postel a sám se svou ženou, přes všechny naše protesty, spal na podlaze. Lesdain patřil k těm bílým vránám, které, ač chudé jako kostelní myši, budí dojem, že se jim daří dobře. Trval na tom, že budeme jíst s nimi. Naštěstí obě naše ženy byly dobré kuchařky a pomáhaly madame, jeho paní, připravovat jídlo. Jedli jsme dobře a vína byla vynikající. Brzy jsme zjistili, že důležitou věcí u nich je česnek. K obědu, k večeři - všichni jsme pojídali celé stroužky česneku. Lesdain trval na tom, že je to dobré pro zdraví. Z úst nám všem páchlo fantasticky. Přidejte k tomu ještě to, že Lilik měl ve zvyku spustit kanonádu melodických prdů, a to většinou když jsme trávili po dobrém jídle. Ve skutečnosti dokázal prdět, kdy si zamluvil. Snažil se nám namluvit, že bral lekce od francouzského kabaretiéra, který bavil obecenstvo různými pšouky vyluzovanými na povel, mezi jinými i prdy hudebními! Ty časy v Lesdainovic kuchyni jsou nezapomenutelné. Ani snad nemusím říkat, co jsme se během jídla nasmáli. Lesdain si bral dovolenou, když zůstával s námi. Musela to být pro něj velká

úleva, protože dojížděl do zaměstnání přes celou Belgii. Odcházel z domu v pět ráno a vracel se okolo desáté večer. Navíc tu práci nenáviděl. Přitom nemusel dít jako otrok, protože jeho bratr byl ministrem něčeho. Pierre byl ovšem příliš hrdý, než aby přijal jeho pomoc. Byl básník a dával přednost tomu žít jako básník, rozuměj v chudobě. Zároveň ovšem na něm nebyla vidět žádná zášť nebo zatrpkllost; byl skoro svatý.

Jeho bratr Maurice, který byl také belgickým literátem, vlastníkem a redaktorem renomovaného časopisu, samozřejmě trval na tom, že nám čtyřem ukáže něco ze své země. Měl drahý vůz a šoféra, což nám umožňovalo projet většinu Belgie v rekordním čase. Na každé poledne a večer vybral vyhlášenou restauraci. Jedli jsme jako knížata. Jedním z měst, na která nikdy nezapomenu, byly Bruggy. Když jsem se procházel po březích kanálu, cítil jsem stejně jako v Amsterdamu, že jen ve městě takové starobylé krásy by měl spisovatel tvořit. Když jsem tam byl, napsal jsem něco pro jeden vlámský časopis. Myslím, že vlámsčinu bych se dokázal lehce naučit. Zdá se mi, že je blízko dolnoněmecké plattdeutsch. Jednoduché bylo rozluštit názvy ulic. Vždycky si je budu pamatovat.

Mezi malými výlety nebo pikniky, které jsme podnikli s Lesdainem a jeho ženou, byla i návštěva kláštera, v němž kdysi žil blahoslavený Ruysbroeck. Ležel na kraji nádherného bukového lesa asi tak dvě hodiny chůze od Lesdainova domu na předměstí Bruselu. Samotný Brusel mi připadal zoufale nezajímavý - asi jako jeho švýcarská sestríčka Ženeva.

Ve slavné katedrále v Gentu jsme viděli věhlasný oltář Van Eycka s mystickým Klaněním Beránkovi. Nejen že ve mně zanechal hluboký dojem, byl jsem i jat hrůzou.

Celou dobu, co jsem byl v Belgii, jsem myslel na to, že jsem v kraji, kterému se kdysi říkalo Nizozemsko. A také, ačkoli úřední řečí tu byla francouzština, ti lidé byli Vlámové a byli na to velmi hrdí.

Chudák Lesdain! Žil na nesprávném místě. Měl svým domovem učinit Bruggy, nezapomenutelné město, které je, jak už jsem řekl, stvořené pro básníky. Dokonce i já bych mohl psát poezii, kdybych v něm žil.

Řekl bych, že z Bruselu jsme jeli přímo do Londýna, a pak do Wellsu navštívit mého starého kumpána Alfréda Perlese.

Wells, jak skoro každý ví, má katedrálu s fantastickým průčelím.

Možná ještě výstižnější by bylo nazvat je surrealistickým. Kromě ní si ale nevzpomínám na nic, co by ve Wellsu stálo za zmínku. A přece - obchod s lihovinami! Pokaždé, když jsem doprovázel Alfa při nákupu vína, zdravil nás úslužně majitel, typický Angličan.

Oslovoval vždy Alfa Mistře Perlesi a evidentně na něj dělalo dojem, že Mistr Perles je spisovatel, který žil léta v Paříži.

Když jsem pozoroval, jak si vyměňují pozdravy, viděl jsem svého starého přítele v novém světle. Nebyl to už klaun, taškář, darebák, ale anglický občan, muž vysoce ceněný svými spoluobčany. Pochopitelně jakmile jsme vyšli z toho obchodu s vínem, vybuchli jsme oba v hlučný smích. "Ten starý prďola!" říkal Fred. "Tady jsou takoví všichni."

I když toho nebylo moc, co se ve městě jako Wells dalo dělat, dařilo se nám dobře pít a dosytosti se nasmát. Lilik, který se s Perlesem nikdy předtím nesetkal, byl unesen jeho vtipností a šprýmařstvím. Nikdy jsme spolu nezažili vážnou chvíli.

Nakonec jsme se vrátili do Paříže. Brzy po našem příjezdu Lilik rozhodl, že musíme navštívit malíře Vlamíncka. Nejprve jsem byl poněkud překvapen, protože jsem měl dojem, že Vlamínckova práce od jeho fauvistického období upadla. Byl jsem ale stejně jako Lilik zvědavý na seznámení s ním. Tou dobou muselo být Vlamínckovi přes sedmdesát. Právě se zotavoval po nějaké nemoci. V křesle seděl hromotluk vážící nejméně 95 kilo. Byl vždycky mohutný, dokonce i v mládí, když byl profesionálním cyklistickým

závodníkem. Když jsem se díval na jeho pupek a velkou zadnici, divil jsem se, jak se mu někdy vůbec mohlo podařit sednout na úzké závodní sedlo a přemýšlel jsem, jestli jeho váha nezplošťovala ty úzké galusky. Ať si byl tlustý, bylo to citlivé, estetické stvoření.

Než se stal malířem, studoval hru na housle a hrál v orchestru.

Bylo divem, že nás vůbec ve svém zuboženém stavu přijal. Ukázalo se, že je velmi přívětivý, velice příjemný, a když se dal dokupy, byl skvělý vypravěč s vtipným, břitkým jazykem. Byl svolný mluvil téměř o čemkoli. O čemkoli s výjimkou Picassa. "Viděl jsem picassovské negry, picassovský kubismus, picassovské to a picassovské ono, ale nikdy jsem neviděl picassovského Picassa!" Domov teď měl v Normandii, kde vlastnil velkou farmu, na které choval koně. Představil nás svým dvěma dcerám, velice zdravým, buclatým dívkám, které dokázaly vyzunknout pohárek čistého alkoholu bez mrknutí oka.

Jedním z malířů té doby, o kterém mluvil s velkým zanícením, byl Utrillo. Určitě byli v dávných dobách velmi dobrými kamarády, stejně jako s Derainem.

Nemohu se nezmínit o černošských sochách v téměř životní velikosti, které stály kolem krbu. Jak je všeobecně známo, Vlaminck byl jedním z prvních francouzských malířů, kteří je sbírali. Viděl jsem nějaké menší ještě u Zadkina, ale žádné jiné v téhle velikosti. Byly velice působivé a dobře tam zapadaly. Vlaminck to odpoledne obstarával většinu hovoru. Člověk měl dojem, že není ve společnosti lidské bytosti, ale celé epochy. Jen mne mrzelo, že jsem ho nikdy neviděl jet na kole. Když jsem tehdy chodil na cyklistické šestidenní závody v hale Madison Square Garden, viděl jsem nejrůznější typy cyklistů všech vah, ale žádného, který by se blížil Vlaminckovým rozměrům.

Když jsme od něj odjížděli, řekl jsem Lilikovi: "Tak tohle je určitě někdo, kdo tě nikdy nenavštíví doma v Jeruzalémě."

"Máš pravdu," odpověděl, "ale když už ses o tom zmínil, povím ti jméno jednoho, který tam byl - zrovna jsem na něj myslel."

"Kdo to byl?"

"Diego Rivera."

"To je divné," řekl jsem, "byl častým návštěvníkem u Anad's Nin, když žila na jihu Francie."

Oba jsme se cítili jako po dobrém jídle. Popravdě řečeno, byli jsme přezraní. Později jsem přečetl jednu či dvě Vlaminckovy knihy, protože byl taky spisovatelem. V jeho knihách byla hloubka, kterou jeho hovor postrádal. Dalo by se vlastně říct, že byl ve svých řečech poněkud jízlivý. Jeden jeho rys k němu nesesedl - jeho ústa. Měl malá ústa, která vypadala téměř jako třetí oko poulicí se z té velké hlavy. Možná kvůli nemoci nezněl jeho hlas jako hlas člověka takových rozměrů. Mně se zdál tenký a poměrně upejpavý, ale velmi účinný tehdy, když někoho peskoval nebo napodoboval, což mu šlo velmi dobře.

Po několik týdnů jsme nedělali nic jiného, než chodili po galeriích a muzeích a vynikajících skromných restauracích, které jsme si pamatovali ze starých časů. Když se blížil podzim, rozhodli jsme se, že si uděláme výlet do Španěl. Nikdo z nás tam předtím nebyl.

Jeli jsme beze spěchu na jih Francie a v Montpellier nás vzal můj přítel Jacques Temple na návštěvu k "velkému mistru francouzské literatury" Josephu Delteilovi, který žil se svou americkou ženou Caroline Dudleyovou kousek za městem v Tuilerie de Massane.

Možná, že jsem se setkal s Delteilem už dřív, snad prostřednictvím Lawrence Durrella. S jistotou si ale pamatuji, jak jsem jej potkal v Paříži začátkem třicátých let, když byl na vrcholu své surrealistické slávy. Vzpomínám si dobře na podivnou pekařskou čepici, kterou nosil, když jsme se tehdy vidali.

Připomínal mi jednu postavu ve skvělé židovské hře Dybbuk.

Nemusím zdůrazňovat, že se k nám Delteilovi chovali jako ke

královské rodině. Zůstali jsme v Montpellier několik dní a jezdili jsme do La Tuilerie a zpět a ochutnávali jsme v jeho sklepech vynikající vins d'ami. Myslím, že to bylo při jedné z těch vinných ochutnávek, kdy jsme zavedli řeč na náš chystaný výlet do Španěl. Jakmile jsme se o tom zmínili, Joseph a Caroline nás požádali, jestli by se k nám nemohli připojit. (Myslím, že Joseph tam už předtím byl dokonce několikrát.) Vyrazili jsme ve dvou vozech - Lilik a jeho žena v jednom, Eva a já s Delteilovými v druhém. Joseph řídil. Zanedlouho poté si Joseph sundal sako, aniž by jednou rukou pustil volant, a netrvalo ani několik minut a svlékal i svetr, pod kterým měl několikery noviny, které ho měly chránit před chladem. Okamžitě jsem se s Josephem cítil blízce spřízněn, protože i já jsem jako teploměr a barometr, citlivý k sebemenším změnám teploty nebo počasí. Pořád zavírám a zase pouštím topení. Občas, jak jsme projížděli Rousillonem, Joseph vystoupil z auta a ptal se na cestu. Znal ji naprosto bezpečně, ale rád si vyměnil pár slov v místním nářečí. On sám se narodil za humny hradbami obehnaného Carcassonu. Jsem si jist, že vděčí za část svého jazykového mistrovství tomu, že v mládí mluvil provenšálsky. Docela určitě jsem v životě nepotkal žádného francouzského spisovatele písíciho s takovou vervou, vtipem, postřehem a invencí.

Navštívili jsme všechna slavná maurská města, která ležela na cestě do nádherné Córdoby s její mešitou, v níž, věřte nebo nevěřte, je uvnitř křesťanský kostel - skutečné znesvěcení. Stejně jako v Amsterdamu a Bruggách jsem v Córdobě cítil, že je to místo pro básníky. I tady byl zvuk vody, vody protékající zahradami, vody protékající místnostmi domů, aby jim přinášela chládek. Córdoba a Granada byly pro mne zlatým hřebem. Bylo tu ovšem ještě jedno město, Segovia, ležící jen kousek od Madridu, jímž procházel starodávný akvadukt.

Tam jsem se seznámil s budoucím toreadorem, který se cvičil v umění zabíjet býky na bicyklu. Říkal, že jeho rodiče jsou velmi chudí a že jestli se stane toreadorem, může rychle zbohatnout a postarat se o ně. V Americe by se snažil stát fotbalistou nebo hráčem baseballu, v Mexiku boxerem.

Nejvýznamnější událostí naší cesty bylo, že jsme dostali průjem. Začalo to Lilikem, který nikdy nebyl moc opatrný na to, co jí. Potom jsme to jeden po druhém chytli i my ostatní. Některé ze záchodů v hotelích a kavárnách jsou dosud vryté v mé paměti. Lidé byli všude srdeční a štedří, i když byli většinou docela chudí. Bylo těžko uvěřit, že tam před dvaceti lety došlo k tak krvavé revoluci. Měl bych se také zmínit o krásných krčmách bez jediné chybičky, zájezdních hostincích patřících státu, které měly opravdu velmi slušné ceny. A také o jednom slavném granadském hotelu jménem Washington Irving, jednom z nejlepších, které jsem na celém světě navštívil. Ani on neměl chybu, byl pohodlný a ani ne drahý.

Jedinými připomínkami revoluce byly nápisy na zdech kaváren, oznamující, že "zpěv není povolen". To mělo zabránit politickému pomlouvání.

Je těžké říct toho dost o samotných Španělech. Ač žijí v chudé zemi, uchovávají si tu starodávnou vznešenost, pohostinnost, štedrost a šarm, pro které se na ně nedá zapomenout.

Ještě o jednom městě, bych se měl zmínit - o Toledu, domově El Greka. Je ponuré, hrdé, povýšenecké, ze všech pórů dýchá katolicismem, až vzbuzuje skoro hrůzu. Jako černý had se jím klikatí řeka Tagus. Ulicemi procházejí často náboženská procesí, pochmurné připomínky časů inkvizice. A přesto se v tomto přísném prostředí nachází okouzující příbytek El Greka, který dodává jistý půvab a lehkost tomu ponurému městu.

Zdá se mi, že se příliš často navzájem izolujeme. Tak jsme jeden večer já a Eva jeli do městečka či vesnice poblíž moře, a tam

jsme uviděli na pláži nikam nevedoucí kamenné schodiště. Bylo těžké určit, zda bylo někdy součástí nějaké budovy, či zda to byl jen šprým nějakého neznámého surrealisty.

Kousek před hranicemi jsme opustili Delteilovy. Rozhodli jsme se, že ze Španělska pojedeme přes Andorru, jediné knížectví, které jsem dosud navštívil. Naší první zastávkou ve Francii bylo Foix, kde jsme měli první dobré francouzské jídlo. Poblíž leží Montsegur, kde byl zadržán poslední z katarů. Z respektu před jejich památkou jsem vystoupil z auta, poklekl vedle silnice, a šeptnul krátkou modlitbu za jejich duše.

Ted' jsme směřovali k městu, které bylo železničním uzlem. Tady jsme se měli rozdělit, Lilik a jeho žena měli namířeno do Marseilles, odkud se chtěli plavit zpět do Izraele, zatímco já a Eva se vrátíme na chvíli do Montpellier. Povídali jsem si na nádraží dlouhou dobu. Nakonec jsem si rozdělil s Lilikem tu trochu zbylých peněz. Ten zjistil, že když tu sumu určitým způsobem vydělí, dojde k číslu tři, což bylo podle něj dobrým znamením. A vskutku měl štěstí. Brzy po jeho návratu setřásl ze sebe Izraelci britskou nadvládu, ustavili se jako nezávislý stát a začali prosperovat. Kolik význačných lidí odešlo do Izraele, ať na dovolenou, či na stálo.

To, že jsem nevěnoval tolik prostoru Delteilovým je dáno tím, že většinu času si trávil po svém. Ale přátelství, které se na té cestě vytvořilo, zůstalo pevným. Delteil měl štěstí, mohl bych dodat. Z renegáta se z něj stal možná nejvýznamnější francouzský spisovatel dneška. Přesto pokračuje v obdělávání své vinice a vede prostý život.

Vincent Birge

VINCENT... STARÝ DOBRÝ VINCENT. TAK NA NĚJ vždycky vzpomínám.

Vincent nikdy nikomu neublížil. To se může zdát jako nepřilíš velká ctnost, když se to řekne takhle negativně. Vyjádřeno pozitivně, řekl bych, že vyzařoval dobrotu, soucit, pochopení. Abych ukázal, jak působil na lidi, popíšu vám, jak na něj reagovala moje matka. Byla na smrtelném loži, když se mi k nám podařilo pozvat Vincenta na návštěvu - ale možná, že přišel jen o vlastní vůli, aby mi nějak pomohl. Nicméně: matka ležela v posteli. Když Vincent vstoupil do místnosti a pozdravil ji, jako by ji pokropil živou vodou. Posadila se na posteli, pokynula mu a řekla jakoby sama sobě: "Kéž bych měla takovéhohle syna!" - a to jsem stál přímo vedle jejího lůžka já, "renomovaný" autor nemravných knih.

S Vincentem jsem se potkal před několika lety v Big Suru. Řekl bych, že jsme si už nějaký čas psali. Byl tehdy zaměstnán u TWA a psal mi z celého světa. Taky mi posílal krásné dárky. Potom ale ztratil práci, protože přestali potřebovat radisty. Brzy však našel jinou, u jedné texaské naftařské společnosti. Nepochopil jsem, co přesně tam dělal.

Při cestování po světě pochytil Vincent francouzštinu a portugalštinu a vypadal jako velmi schopný člověk. Určitě uměl taky italsky. Zřejmě měl nadání na jazyky.

Nakonec se objevil v Big Suru, obtížený dárky pro mne a pro děti. Člověka jako Vincent bylo snadné mít rád. I když vyrůstal ve strašné bídě, podařilo se mu vystudovat universitu ve Waco v Texasu.

Jeho rodinný život nebyl moc dobrý, což na něm zanechalo stopy. Jednou z jeho charakteristických předností byla touha pomáhat druhým. Domnívám se, že tato vlastnost měla původ v jeho rodinném životě, chudobě a zanedbanosti. Tak například do svých šestnácti nebo sedmnácti si nemohl dovolit koupit boty. Jeho rodiče byli tak chudí, že bydleli v pronájmu u jedné černošské rodiny. Jinými slovy, tihle chudí běloši byli ještě chudší, než chudí černoši.

Portugalsky se naučil, když pobýval nějakou dobu v Brazílii. Když jsme se my dva o pár let později ocitli v Portugalsku, úplně jsem se na něj spolehnul. Jeho francouzština byla také bezchybná, jak jsem zjistil, když jsme spolu cestovali po Francii. Tou dobou jsme se už znali několik let. Kdykoli jsem měl možnost jet do zahraničí na dovolenou, vybral jsem si přirozeně Vincenta jako svého sekretáře, šoféra a mechanika. Měl zlaté ruce.

Jedním z důvodů, proč jsme se stali tak dobrými přáteli bylo to, že Vincent četl dobré knihy a debatoval se mnou o nich. (On sám nikdy nezkoušel psát, ale jeho dopisy byly vždy zajímavé.) Kromě toho četl ve třech jazycích. Měl taky vynikající paměť.

Nějaký čas jsem pobýval v Reinbeku u Hamburku, protože jsem se zamiloval do jedné sekretářky z nakladatelství Rowohlt, Renaty Gerhardtové. Jednoho dne se tam objevil můj starý přítel Emil a po něm ještě Vincent. Emil byl na cestě do rodné Vídně. O pár měsíců dříve jsme Vincent a já vyzvedli starou fiatku, kterou jsme nechali u mého dobrého kamaráda Alberta Mailleta ve francouzském městě Die. Vincent ji řídil až do Reinbeku a já jsem jen tak čekal na své potěšení.

Mezitím jsme se Renata a já rozhodli, že spojíme naše síly někde mimo Německo, nejraději ve Francii. Měl jsem tehdy dost peněz na to, abych pronajal dům, ba dokonce usedlost. Určitě jsem o tomhle výletě už někde podrobně psal. (Vincent by si na rozdíl ode mne vzpomněl kde, ale teď je v Louisianě a já nemám jeho adresu.)

Každopádně jsme my tři opustili Renatu a její dvě děti s ujištěním, že docela jistě během pár měsíců něco najdeme. Jak se ukázalo, musel jsem být pryč aspoň osm nebo devět měsíců. Když jsem se vrátil do Reinbeku, aniž se mi podařilo něco sehnat, našel jsem tam úplně jinou Renatu. Byla studená jak psí čumák, naše odysea ji vůbec nezajímala a se mnou zjevně skončila jednou provždy.

Když se teď dívám zpět, vidím, že jsem byl víc zaujat svým cestováním, než hledáním domova. Projeli jsme nejhezčí části Německa a Rakouska, pak jih Francie, zvláště Rousillon, část Itálie, oblast Ticina ve Švýcarsku a nakonec jsme skončili v Portugalsku. Z té fantastické cesty pamatuji nejživěji Vincentův boj s hmyzí havětí - štěnicemi, komáry, šváby, prostě celou škálou hmyzu. Jasně si vzpomínám, jak když jsme našli hotel na přnocování, Vincent nejprve stáhl prostěradla ze své postele, aby se přesvědčil, že tam nejsou štěnice. Obvykle jsme spali v jednom pokoji a bylo téměř jisté, že v jeho posteli nějaké budou, kdežto v mé ne.

Jednou jsme byli ve vesnici v jižní Francii, kde žil Pablo Casals. Nasměroval jsem tam Vincenta v naději, že ho uvidím, ale on už v té době odjel do Portorika. Byla to krásná, ospalá vesnička. Bez nějakého zvláštního důvodu jsem najednou navrhl, abychom navštívili místní kostel. Vstoupili jsme do něj a poklekli, abychom se pomodlili. Když Vincent najednou vyskočil a vyběhl z kostela, vstal jsem rychle a šel ho hledat. Vedle kostela byly veřejné záchodky. Vešel jsem a zavolal jsem jeho jméno. Najednou jsem uviděl nahou paži nad záchodovými dveřmi naproti vchodu. "Tady jsem!" křičel. "Hledám tu zasranou havěť. Kostel je tím zamořený." Celý se vysvlékl a pozorně prohlédl každý kousek oblečení.

Co se týče hmyzu, nejhorší to bylo ve Vídni a v Budapešti. Byly tam všechny možné druhy. V Aténách v momentě, kdy jste rozsvítili světlo v koupelně a na záchodě, švábi vylezli ze svých úkrytů. Byli velcí a když jste na nějakého šlápli, hnusně to křuplo. Zapomněl jsem uvést, že jsme taky projeli Španělskem - povětšinou v dešti. Od Lisabonu po francouzské hranice bez ustání pršelo, což ovšem nebránilo zuboženým dětem, aby nestály podél silnice s rukama nataženými po almužně, tváře poznamenané hladem a bolestí. Tak jsem ztratil lásku, ale zažil jsem úžasnou bláznivou cestu napříč Evropou. Domů jsem se vrátil letadlem z Hamburku. Už si

nepamatuji, kam z Reinbeku namířil Vincent. Další věc, kterou jsem se o něm později dozvěděl byla, že si vzal Francouzku, se kterou má šesti- nebo sedmiletou dceru.

Dvakrát se pokoušel farmařit. Jednou to bylo v jižní Kalifornii, podruhé v severní části státu New York. V Kalifornii byl takový nedostatek vody, že se nedalo vypěstovat skoro nic. A když tam asi za rok objevili vodu, netekla zas přes jeho pozemek. Prostě pech! Tehdy ovšem Vincent neznal nic jiného než smůlu. Ztráta místa u TWA byla pro něj docela rána. (Musel mít v Brazílii, kde se naučil portugalsky, docela pěkné časy.)

O několik let později ho i se ženou poslala naftařská společnost na Maltu. Malta nebyla zrovna dvakrát zajímavé místo, soudě podle jeho dopisů. Tam ho taky potkala zatím největší smůla. Jednou v noci se vracel autem se ženou a dítětem domů. Vjel do díry, které si nevšiml. Žena utrpěla velmi těžká zranění, ale dítěti se naštěstí nic nestalo. Kdyby se té holčičce něco stalo, zlomilo by to Vincentovi srdce. Zbožňoval ji od chvíle, kdy se narodila.

V každém dopise mi posílá její fotografie.

Když se vrátil do Států, usadil se v jednom městečku na severu státu New York. Znovu se pokoušel farmařit. Vincent to s rostlinami uměl. Dokázal je vypěstovat i na poušti. Moc dobře si vzpomínám, jak tenkrát v jižní Kalifornii chodil od rostliny k rostlině s hrnečkem vody v ruce. Jako kluk musel vstávat ve tři nebo ve čtyři ráno, aby chytil mlékařské auto, které ho dovezlo do města. Když se dostal ke škole, dospával se na trávníku nebo na školním schodišti. Jen málo Evropanů si dokáže představit, jak strašlivá bída existovala v téhle zemi, a to nejen mezi černochy a Mexičany, ale i mezi bělošskou chudinou.

Během našeho výletu došlo k několika divným a několika zábavným událostem. Například v Benátkách, městě snů. Vypadaly přesně jako v představách, které jsem si udělal ze všech těch fotografií a rytin, co jsem za svůj život viděl. Kupodivu jsem nebyl ani tak okouzlen a nadšen, jako když jsem přijel do Verony. Během jednoho dne jsem upadl do hrozné deprese, přímo sebevražedné, aniž bych k tomu měl nějaký zjevný důvod. Po jednom či dvou dnech jsem se rozhodl napsat jednomu slavnému astrologovi v Hamburku, se kterým mne seznámila Renata. Uplynulo několik dní, těžkých jako olovo, když náhle během oběda, zatímco jsem zíral na velké nástěnné hodiny přede mnou, mne ta špatná nálada opustila - stejně rychle, jako mne popadla, a opět jaksi bez příčiny. Večer jsem sedl ke stolu a napsal jsem tomu příteli astrologovi do Hamburku. Za den nebo dva přišel od něj dopis, ve kterém stálo, že ví, že mne ta deprese už opustila, a že se za mne modlí! Řekl jsem o tom Vincentovi, ale na něj to neudělalo žádný dojem. Nějakých osm či devět let poté, co jsem opustil Renatu v Reinbeku, jsem od ní dostal dopis, v němž psala, že důvodem k tomu, proč mi tehdy dala košem, bylo právě doporučení našeho přítele astrologa, aby nepokračovala ve vztahu se mnou. To mi bylo velkou hádankou. Když jsem si to ale střízlivě rozebral, musel jsem uznat, že měl pravdu, když jí to radil. Zpackal jsem už čtyři manželství, a žádné další už nemělo přijít.

Ale abych se vrátil k Vincentovi a jeho skepticizmu - nebo bych snad měl říct zdravému rozumu? Někde během naší cesty jsem dostal pozvání k návštěvě u Georgese Simenona. Žil ve Švýcarsku v docela krásném starém zámečku. Tehdy byl s námi ještě Emil White. Věděl jsem, že Simenon by zrovna neuvítal, kdybych k němu dorazil se dvěma kamarády, o kterých nic nevěděl. Tak jsem požádal Emila a Vincenta, aby na mne počkali v Lausanne. Během návštěvy chez Simenon jsem se od jeho přítele dozvěděl o astroložce z jedné vesnice poblíž, která velice stála o to, aby se se mnou viděla. Zavolał jsem Vincentovi, aby mne tam zavezl. Ukázalo se, že jde o jinou velice známou astroložku - madam Jacqueline Langmannovou. Byli jsme u ní sotva pár minut, když nás požádala o prominutí, že by se ráda odebrala do svého pokoje a pracovala na mém horoskopu.

Přirozeně jsem souhlasil. Během pár minut ode mne získala všechny údaje, které k vypracování horoskopu potřebovala. Měl bych dodat, že od chvíle, kdy jsme se setkali, jsme brali jeden druhého jako starého přítele. Celá jiskřila, když se mnou mluvila. Asi za deset minut vyšla rozzářená ze svého pokoje s poznámkovým blokem v ruce. Zjistila toho dost na to, aby mi podala ohromující přehled mého dosavadního života. (Teď si vzpomínám, že jedna z věcí, které řekla a která na mne udělala dojem bylo, že jsem se neměl nikdy ženit. Milostné romány ano, ale žádné manželství.) Četla ve mně jako v knize; ve skutečnosti později napsala (francouzsky) knihu o mém životě a mém horoskopu. Vše, co mi řekla, na mne tak zapůsobilo, že jsem naléhal na Vincenta, ať si také nechá udělat horoskop. Ale Vincent odmítl. Řekl, že je to všechno nesmysl a dodal, že planety, o kterých mluvila, už dávno nejsou v pozicích, které ona měla za zaručené. Madame Langmann našťástí neztrácela čas vyvracením jeho argumentů. Ani snad nemusím zdůrazňovat, že od toho dne jsme byli těmi nejlepšími přáteli. Asi o rok později mne navštívila v Kalifornii v doprovodu našich společných přátel. Její kniha zatím, bohužel, v angličtině nevyšla. Říkám bohužel, protože kdyby existovala v angličtině, nedovolila by mnohým z mých ctitelů, aby mi kladli takové otázky, jaké mi kladou.

Jak jsem už řekl, pokračovali jsme v našem údajném hledání toho pravého místa v Portugalsku. Tou dobou jsem si uvědomil, že sním, a že by bylo téměř nemožné vytvořit domácnost se dvěma dětmi americkými, dvěma německými a jednou německou macechou. Tak jsem se vrátil do Reinbeku, a když jsem viděl, že vztah mezi mnou a Renatou skončil, vrátil jsem se do Kalifornie sám, smutnější a o něco chytřejší. Aspoň věřím, že je tomu tak. Něco v mé povaze mi říká, že nikdy nebudu světem poučen. Ať se dopustím jakýchkoli zločinů, pořád budu nevinným bláznem. Vincent a já jsme pořád nejlepšími přáteli. Jde z jednoho zaměstnání do druhého, ale snáší to dobře. Je někým v naší společnosti vzácným - čestným člověkem, člověkem, jakého hledal Diogenes. Je moudrý, snášenlivý, ale vyhýbá se všemu, co zavání mysticismem. Je člověkem, pro kterého mají váhu fakta, ne teorie či sny a splašené myšlenky.

Podle mne, a neříkám to rád, má těžký život a tak málo štěstí jen proto, že potlačuje toho snílka v sobě. Není nikomu za blázna, ale podle mého skromného mínění by opak byl pro něj lepší. Jedním bezpečně je, a to vynahradí všechny jeho nedostatky - je opravdovým, loajálním přítelem, přítelem na celý život. Oč důležitější je být takový, než zvládnout úspěšně to či ono! Bůh ti žehnej, drahý Vincente, jsi solí země.

Emil White

PODÍVÁŠ SE MU DO OČÍ A CÍTÍŠ VNICH HLUBOKÝ, nevysvětlitelný smutek. Přesto je to velký žertěr a vypravěč, který vás dokáže rozesmát i rozplakat.

Co na něm tak přitahuje ženy? Nikdy jsem tuhle otázku nevyřešil, i když se známe důvěrně a dlouho. Člověk může jen zavrtět hlavou a tiše mu závidět. Protože dokonce i v zapadlém Big Suru je jeho dům něco jako přestupní stanice pro chvilkové známosti, zvláště pro orientálky.

Samozřejmě je vynikající kuchař, je vyjimečně ohleduplný, opravdu soucitný a ochotný pomoci. To ale nejsou vlastnosti, které ženy přitahují k mužům. Nebo, pokud takové vlastnosti obdivují, netáhnou je rovnou do postele. Emil měl právě to nadání par excellence pro rychlou práci se ženami. Jen na nějakou hodí oko a už ví, jak daleko s ní může zajít. Obvykle to je až do konce!

Emil je podivnou směsicí nestydatosti a respektu. Mohli jste k němu přijít se svou manželkou, milenkou nebo ženou, kterou se chystáte ošoustat. To je jedno. V rozmezí několika minut si ji

vzal stranou nebo ji pozval, ať se přijde podívat na jeho petúnie či co, a rovnou vám před nosem ji líbal a osahával. Byl absolutně bez zábran a zdánlivě se choval ve vši nevinnosti. Měli jsme ve zvyku nazývat to jeho "evropskými způsoby". To kvůli tomu, že Emil, když porovnával Američanky a Evropanky, vždycky došel k závěru, že Američanka chce být spíše znásilněna, než aby se jí někdo dvořil. Jinak je to hračka dostat ji. Ale ve Vídni nebo v Budapešti podle Emila bylo vyspat se se ženou něco tak přirozeného, jako přejít od jídelního stolu do salónu. Doprovázelo to dobré jídlo a pití a příjemná konverzace. Jinými slovy sex musel být okořeněn, a ne podáván syrový. Proč ale podléhaly takovému chování orientálky, bylo poněkud záhadou. Aby bylo jasno, přes všechnu svou zručnost a techniku byl Emil také rozeným obdivovatelem žen. Věděl, co je potěší, kde se jich dotýkat. Dokázal je rozesmát nebo rozplakat bez velké námahy. Kromě toho byl jeho dům vždycky něco jako muzeum, ať to byla chatrč, nebo jako teď - pěkná vilka. Rád jím hosty prováděl. Byly tam jeho obrazy, jeho knihy, jeho fotografie a vždycky někde kousek erotiky. Přirozeně, když velebil krásu nebo podivuhodnost nějakého předmětu, nechal svou ruku volně bloudit po těle své krásy. Obzvláště byl zaměřený na prsa a pěkné zadečky. Dokázal poplácávat zadeček tak láskyplně, že by se necítila uražená ani hraběnka. To bylo součástí jeho "uctivého", ba až obdivného přístupu. Později šel ovšem tvrdě na věc. Často místo návštěvy na jedno odpoledne u něj děvče zůstalo týden nebo měsíc - a vrátilo se znovu.

My, jeho přátelé a sousedé, jsme jeho taktiku pozorovali zas a zas. Někdy se samozřejmě předváděl. Jako by ti chtěl říct: "Myslíš si, že tuhle bude těžké dostat? Tak se podívej!" a začal na ní pracovat. Jeho manévry byly tak účinné a prováděné s takovou nedbalostí a smělostí, že jsme začínali věřit, že ženy obecně nic nemilují víc, než být veřejně osahávány. Samozřejmě, že ne všechny měly rády takové jednání. Pár si mi jich stěžovalo, že je to bezcitné, mužské šovinistické prase, a tak dál. Ale abychom ho správně ocenili: většina ze žen, které znal, ho milovala.

To mi připomíná mé první setkání s Emilem. Byl jsem v Chicagu, navštívit Bena Abrahamsona v knihkupectví Argus. Nikdy předtím jsem o Emilu Whitovi neslyšel. Jak jdu po Michiganském bulváru, nějaký muž nárazem vyrazí přes ulici, aby mne pozdravil. Opět to známé: "Nejste vy Henry Miller?", které jsem slyšel už stokrát. Ale tentokrát to bylo jiné. Emil mne znal skrz naskrz z četby mých knih. (Až dodneška si líp než já pamatuje, co jsem napsal. Když si nejsem jist, do které ze svých knih se mám na určitou pasáž podívat, napíšu Emilovi a vždycky dostanu správnou odpověď.) Naše náhodné setkání mělo za následek pozvání k obědu s několika jeho přáteli u něj v bytě. Ochotně jsem přijal, protože jsem ihned poznal, že to není obyčejný obdivovatel, ale spíše pokrevní bratr. A tak jsem šel. K mému překvapení u stolu sedělo několik přitažlivých mladých žen. Byly pro mne, jak se Emil vyjádřil - skoro jako by mi nabízel kytici rudých a bílých růží. Jídlo bylo mimochodem vynikající. Skládalo se z plátků studeného masa, kaviáru a nějakého druhu uzené ryby. Opravdová hostina. Bral jsem za hotovou věc, že kromě toho, že ty dívky byly obdivovatelkami Henryho Millera, byly všechny jeho souložnicemi. Podle Emila mi byly všechny k dispozici, čehož jsem ale bezprostředně nevyužil. Zapomněl jsem uvést, že v knihkupectví Bena Abrahamsona jsem potkal jiného horlivého fanouška a sběratele mého díla. Trval na tom, abych u něj bydlel, dokud budu v Chicagu. Takovému pozvání jsem sotva mohl odolat, jelikož jsem byl jako obyčejně na suchu. Ten člověk byl absolventem Michiganské university, velice sečtělý, ženatý a zjevně zámožný. Choval náklonnost k nemravným knihám, fotkám a pornografickým filmům. Své bohatství skrýval v sefůvém skrytém za posuvnými

dveřmi. Každý večer po večeři je vytahoval z úkrytu a ukazoval mi je. Brzo se mi znudilo prohlížení necudných fotografií, ale ne sledování pornofilmů. Každou noc jsme on, jeho žena a já seděli s drinkem v ruce a dívali se na nějaký film. Potom mne jeho žena dostrkala do postele.

Ale zpět k Emilovu harému. Jedna z jeho přítelkyň, která se nezúčastnila toho oběda, slyšela o tom, že jsem v Chicagu a pozvala mne na odpoledne k sobě do bytu. Nedělala žádné okolky s tím, že se se mnou chce vyspat. Protože přečetla Obratníky, podezřívám ji, že si myslela, že budu dobrý instruktor. Byla to divná holka, ve dvaaadvaceti ještě panna, a vyjímečně vášnivá. Vášnivá a čistotná. Když jsem si hrál s její kundičkou, měla po ruce hygienické kapesníky, abych si mohl utřít prsty. Řekl jsem jí, že bych si je radši neutíral, že rád vdechuji parfém její píči. Přirozeně se musela nejdřív vysprchovat, pak přinesla umyvadlo s teplou vodou a umyla mi ptáka, aniž by si uvědomila, že tohle je postup obvyklý v bordelech. Kromě toho byla atletka - hotová hadí žena. Určitě četla o tantrické józe a všech těch fantastických pozicích, jaké používali vyznavači tohoto kultu. Musím říct, že na dvaadvacetiletou pannu byla zdatnou adeptkou. Málem jsem si pochroumal záda, když jsem se jí snažil vyhovět. Když jsme skončili - považte! - klekla mi k nohám a políbila mi chodidla, pak koule a ptáka a nakonec pupek, přičemž vměla hluboké díky za to, že jsem ji defloroval.

Asi tak rok po mém seznámení s Emilem v Chicagu jsem se usadil v Big Suru. Bydlel jsem na Parkington Ridge v chatě, kterou mi pronajal starosta Carmelu. Byl jsem sám, člověk z města, který nikdy předtím neměl v ruce sekýru ani pilu. Emil, který měl tehdy dobře placenou práci na Aljašce, se nějak dozvěděl, že jsem v Big Suru, a napsal mi, že by se tam ke mně velmi rád připojil. Nabídl se, že mi bude dělat kuchaře, umývače nádobí, sekretáře a osobního strážce v jednom a navíc bezplatně. Souhlasil jsem a on dorazil do týdne, jako obvykle s dárky. Jeden z balíčků obsahoval nějakou lahůdku z Aljašky, kterou jsem předhodil svým kočkám, jelikož mi úplně došlo žrádlo pro kočky. (Kočky byly v Ridge velice důležité, protože byl zamořen potkany, hraboši, sysly, chřestýši a dalšími potvory, v neposlední řadě i jedovatými škumpami. Když jsem Emilovi řekl, co jsem provedl, byl nejen šokován, ale taky hluboce raněn, což mu sotva můžu vyčítat. Nicméně mi brzy odpustil a dostal svého slovu, že mi bude všemožně pomáhat.

Během osamělých večerů jsem častokrát vytáhl svou soupřavu na malování akvarelů a začal jsem malovat. Emil mne velice pozorně sledoval. Po čase získal dojem, že by taky mohl malovat, kdyby to zkusil. Začal tím, že mi pomáhal s mými malbami. Když já jsem například namaloval strom, on jej přikrášlil silnější kůrou a větším počtem listů a větví - něco na způsob Celníka Rousseaua. Někdy přidal postavu, akt. Výsledek byl obvykle monstrózní, ale Emilovi to dodávalo odvahy a sebevědomí. Zanedlouho si vypracoval svůj vlastní styl, něco na pomezí primitivismu. Lidem se jeho věci líbily: prodával své malby za slušné ceny. O něco později se pokusil vykoupit zpět některé ze svých obrazů. Začal silně pochybovat, jestli ještě bude někdy malovat. Pokud by v tom pokračoval, myslím že by dnes byl slavný a žádaný. Když tam se mnou žil na Parkington Ridge v té malé chatě, neměl jsem žádné auto, a on taky ne. Jednoho dne mi stloukl takové vozítko, jaká si dělávají děti v ghettu. S ním jsem byl schopen vyvézt na dvě míle vzdálený kopec špinavé prádlo, nákupy, petrolej a další věci, které doručil pošťák ke schránce u silnice. Tahal jsem je oděný jen do plstěného klobouku a suspenzoru. Emil nebyl nikdy skoupý na slovo. Kromě toho, že byl dobrý vypravěč, miloval i diskuse o politice - o světové politice. Mě samého politika nudila. Nevěděl jsem o ní ani zbla, ale někdy jsem se s ním pokusil zkřížit kordy. Vždycky mne na hlavu porazil. Kuriózní na

této laskavé a vznešené duši bylo, že byl nadmíru kritický, autoritářský a tvrdohlavý jako mezek. Když jsem mu napsal dopis, musel mi odpovědět poukazy na to, co jsem opominul, co jsem napsal nesprávně a tak dál. Byl puntičkář na chyby, úplně jako učitel.

Když se člověk podíval na jeho stůl, řekl by, že je na něm totální chaos. Papíry a dokumenty navršené do kupek se válely dokonce po podlaze a na posteli. Přesto podobně jako Blaise Cendrars věděl přesně, kde co leží a dokázal to taky v mžiku najít. (Cendrars mi jednou ukazoval v hotelu svůj pokoj, jehož podlaha byla pokrytá knihami. Ležely bez ladu a skladu na jedné velké hromadě. Do té nepořádné kupy si vždycky ulil hrst zmuchlaných bankovek, které dokázal vystrchat, než bys řekl švec. Tyhle peníze byly pojistkou pro případ nouze. Kdykoli vyrazil na dlouhou cestu, dělal tohle bezpečnostní opatření.) Jiná věc, týkající se Emilovy práce: Emil všechno dělal sám, bez pomoci. Nepotřeboval sekretářku. Měl výtečnou paměť a nepotřeboval proto žádnou kartotéku. Byl to zkrátka machr. Měl taky velice šikovné ruce, které dokázaly spravit cokoli. Ty dvě dřevěné chaty, které obýval poté, co jsme opustili dům na Partington Ridge, byly z větší části jeho dílem. K té, kterou měl u dálnice poblíž Anderson Creeku, byla přilepená otevřená bouda, která sloužila jako jeho umělecká galerie. Je div, že nikdo nikdy žádnou z jeho maleb neukradl, protože nevěřím, že by si je bral přes noc domů.

Jak už jsem naznačil, Emil měl talent pro něco, co by se dalo nazvat neoprimitivismem. Jeho vášeň pro detail a přesnost, o kterých jsem se už zmínil, se promítaly i do jeho díla. Dokázal dělat ulice a domy jako architekt - pohádkový architekt, samozřejmě. Navzdory tomu, že byl barvoslepý, jeho barvy byly správné. (Je úžasné, jak málo barvoslepost vadí v malování. Cožpak neřekl Picasso: "Když mi dojde červená, použiju modrou"?). Některými svými pracemi - mám na mysli speciálně jednu, kterou nazval "Tygr" - evokoval vzpomínky na Rousseaua. I když Emil Rousseauovo dílo znal, pochybuji, že by jím byl ovlivněn. Podobně jako on se snažil malovat věci takové, jaké jsou. Každý vidíme svět jinýma očima a Emil ho bezesporu viděl třeba, které patřily jen jemu. V některých malbách byl básníkem, i když spíše dadaistickým. (Viz tu, kterou nazval "Já sám nejsem zdejší." To samo o sobě byla třída a velmi whitovské dílo. A jestli ne whitovské, tak schwittersovské.) Proč po několika letech malování nechal, nevím. Jestli tomu dobře rozumím, měl neustálý strach, že už nikdy nedokáže namalovat něco takového, jako dělal dřív. Dokonce některé své práce vykupoval zpět. (Jako slípka, která se bojí, že přijde o svá písklata.) Stejně se ale chovali i někteří opravdu velcí malíři, i když z odlišných důvodů.

Zmínil jsem se o jeho posedlosti Welt Politik. Mluvit s Emilem neznamenal nikdy jen tak nezávazně tlachat. Narodil se v karpatské vesničce, ale vychován byl ve Vídni. Během nezdařené revoluce odcestoval do Budapešti, aby pomohl revolucionářům. Bylo mu tehdy jen patnáct nebo šestnáct. Abych to zkrátil, chytli ho a odsoudili k smrti zastřelením. Postavili ho ke zdi a byl připraven zemřít. Najednou si hlídač všiml, že mu z náprsní kapsy košile čouhají nějaké rakouské peníze a dovolil Emilovi, aby mu je dal. O dva roky později se mu podařilo dostat se do New Yorku, kde našel příbuzného, který mu potom nějakou dobu pomáhal. Kéž bych si vzpomněl na jeho historku o tom příbuzném. Byla to jedna těch jeho tragikomických, přímo z Emilovy knihy "Směšných povídek", pandán k povídce "Můj život jako ozvěna."

Osud mu zasadil dvě kruté rány. Jak si jistě každý domyslel z předchozího vyprávění, Emil nebyl typ na ženění. Z jeho horoskopu nemůže být pochyb, že pokud jde o manželství, byl zatracen. Jeho první žena byla jedna z nejúchvatnějších krás, které kdy prošly Big Surem. Byla původem Maďarka a ve svém

temperamentu měla něco papriky. To ale nebyla příčina jejich problémů. Bylo to něco mnohem horšího, s čím se dá mnohem obtížněji vyrovnat. Částečně to bylo v tom, že ze dvou dětí, které měla z předchozího manželství, jedno bylo debilní. Kromě svých dětí přitáhla ještě klavír, což bylo velmi vítané. Měla překrásný hlas a docela dobře hrála. Ale ten její syn! Emil ho nemohl snést. Během několika týdnů se rozešli. Při tom, kolik se na něj nalepilo ženských, je s podivem, že nebyl ženatý desetkrát nebo dvacetkrát. Několik let po rozvodu se oženil se svou druhou ženou. Vůbec jsem nechápal, co ho vlastně vedlo k tomu, že si ji vzal. Podle mě to bylo vcelku líné, náladové stvoření. Řekl jsem, že neměla nadání. Porodila Emilovi dva syny, ale matkou jim nebyla. Tou se stal Emil. Miloval děti a vlastní obzvlášť. Bylo deprimující, přijít k němu na návštěvu. Jiskřičky v jeho šelmovských očích vyhasly. Skoro spolu nemluvili. Umyslně drželi tichou domácnost. Když jste u nich zůstali na oběd, jídlo dělal Emil. Když děti vyžadovaly pozornost, byl to Emil, kdo se o ně staral. Byl jim nesmírně oddán. Vyrostli z nich bystří, poslušní kluci a Emil byl na ně velmi hrdý. Pak mu jednoho dne žena oznámila, že odjíždí s jiným, mladším mužem do Austrálie a kluky si bere s sebou. Před Emilem jako by se otevřela propast. Byl naprosto zničený z vyhlídky na ztrátu dětí a dělal co mohl, aby mu zůstaly, leč neúspěšně. Po několika letech se rozhodl, že si udělá cestu kolem světa a zastaví se v Austrálii, aby viděl své děti, které už dospívaly. V době, kdy jsem Emila poznal, dokázal vyžít z deseti dolarů na týden; bylo s podivem, jak se mohl sebrat a stát se světoběžníkem. (Odpověď na to se objeví záhy.) Každopádně když k nim v Austrálii dorazil, nenašla se pro něj ani postel v domě. Musel spát v kůlně na hrubé železné pryčce mezi hromadami harampádí. Kluci si ho pamatovali, ale nejásali tak, jak si představoval. Bylo to zkrátka smutné, rozčarující shledání. Z Austrálie Emil zamířil do Japonska. Tím pro něj nastal šťastný obrat. Japonsko a Japonci - to bylo něco pro Emila. Nesetkal se tu s ničím jiným než se zdvořilostí, laskavostí a krásou. Okamžitě se do té země zamiloval. (Vždycky jsem se divil, že se vůbec ještě vracel do Ameriky. Já bych to určitě neudělal.) Samozřejmě se bezhlavě zamiloval do japonských dívek. Zvlášť jednu chtěl s sebou vzít zpět do Ameriky, ale její rodiče ji to nedovolili. Vzpomínám si na dlouhou korespondenci, kterou s ní vedl po svém návratu do Států. Čas od času mi ukázal dopis od ní. Přes pokulhávající angličtinu byly její dopisy plné půvabu a něhy. Byly v nich samozřejmě i roztodivné anglické obraty (ne však v anglo-japonské hatmatilce), ale myšlenky byly zcela japonské. Jedna z nich se mi moc líbila a tak jsem si ji napsal na zeď své pracovny: "Děkuji ti, že mne vždy oslovuješ miláčku." Na angličtině téhle věty není samozřejmě nic vadného. Slyšel ale někdo o americkém děvčeti, které by bylo vděčné za to, že je oslovují miláčku? Myslím, že podruhé jel do Japonska proto, aby ji přesvědčil, aby si ho vzala a odjela s ním do Big Suru. Pochopitelně neuspěl. Japonsko není zemí romantických lásek. Když už, tak je to země lásky a sebevraždy. Naštěstí, jak jsem řekl na začátku kapitoly, Japonsko přišlo k Emilovi. Zdálo se, že jedna Japonka ho doporučovala druhé. Bylo skoro nemožné navštívit ho, aniž by tam nebylo nějaké japonské děvče - ať už na odpoledne či večer, a nebo na týden či měsíc. V počátcích mého pobytu v Big Suru jsem měl mnoho dámských návštěv, zvláště mých ctitelek. Jednou jsem to komentoval před Emilem, že jich přichází až příliš mnoho, takže se nedostanu k práci. Hned měl po ruce odpověď: "Tak je posílej dolů ke mně!". To jsem k plné spokojenosti všech zúčastněných taky dělal. A vskutku některé z těch romantičtějších ctitelek mi psaly po přechodném pobytu v Anderson Creeku, děkující za to, že jsem je seznámil s tak okouzlujícím hostitelem, jako byl Emil White.

Zapomněl jsem ale vysvětlit, jak se Emil vyhoupl z bídy mezi bohaté. Pokud si dobře vzpomínám, vydělal na tom, že posílal knihy na dobírku. Provizi určitě neměl vysokou. Vydělával okolo deseti dolarů týdně, za které dokázal docela slušně žít. Nepěstoval samozřejmě žádné zlozvyky, nikdy nepil přes míru, vykouřil jen tři až čtyři cigarety za den, nepotřeboval rádio ani televizi. Jeho jedinou neřestí byly ženy, ale ty ho nestály nic. Většinou mu i nosily praktické dárky. Myslím, že za nájem neplatil nikdy víc než sedm nebo osm dolarů měsíčně. Bydlel celkem blízko pramenů Hot Springs, které tehdy byly grátis. Tam se chodil nejen koupat v teplé vodě a slunit se, ale taky si v nich pral prádlo. Jinými slovy, i když dnes to může znít divně, žil život obyčejného člověka. Ba lepší - žil si jako paša. Jak už jsem řekl, Emil byl skutečně velmi sečtělý. Když žil v Chicagu, byl častým návštěvníkem klubu Dill Pickle, který proslavili takoví spisovatelé jako Ben Hecht, Maxwell Bodenheim, Theodore Dreiser, Sherwood Anderson, William Faulkner a další osobnosti. Zmínil jsem se o klubu Dill Pickle, protože Emil měl vždy co dočinění se spisovateli. Nebyl jen velký čtenář, ale i čtenář vnímavý, s velice dobrou pamětí. Nikdy jsem ho neviděl číst nějaký škvár, což nemůžu říct o většině svých intelektuálních přátel. Kromě toho byl nenapravitelný pisatel dopisů. Někdy se mi zdálo jako by byl v kontaktu s celým světem. Podle mne se v hloubi srdce sám považoval za spisovatele - víc, než za malíře. Možná, že to měly za následek jeho dlouholeté svazky se spisovateli. Zároveň byl Emil velice praktický člověk. Nebyl jen domácí kutil, v jeho hlavě se točily všelijaké nápady. Nevím už, jak k tomu došlo, ale jednoho dne přišel na nápad vydávat časopis o Big Suru. Kromě toho, že jej redigoval, psal do něj i články. Navíc rozvážel jednotlivá čísla po pobřeží, což samo o sobě byla fuška. A když si lidé o ten časopis psali, sám jim odpovídal. To, co v té době a ve svém věku dokázal, byl malý zázrak. Otázkou zůstalo, zda tím udělal společnosti dobrou či medvědí službu, protože krátce poté, co se objevily jeho publikace, se do tehdy téměř neznámého Big Suru začali hrnout turisté. Mám podezření, že jsem to bezděčně odstartoval já. Mé dopisy putovaly po celém světě. Kromě čtenářů, kteří mi ztěžovali život, se našlo i pár podivnů, kteří občas napáchali nevýslovné škody. Každopádně si Emil na slávě a kráse tohoto Ráje pěkně pomohl a začal hromadit slušný majetek. Po čase vydal další dva "Průvodce", jeden o Carmelu a okolí, druhý o Hearstově zámku. Toho se prodalo přes 300 000 výtisků. Z těchto výdělků si mohl dovolit cestu okolo světa, když se mu zachtělo. Honem musím dodat, že bohatství ho nezkazilo. Zůstal tím samým skromným, šetrným Emilem, který každodenně jedl těž jídla. Snad jediným luxusem, který si dovolil, byl nákup dobrého stejsnu, který potřeboval na rozvážení svých "Průvodců" po pobřeží od San Franciska po San Luis Obispo. Před několika lety se zdálo, že na tom není dobře. Jednou mi napsal, že dostal mrtvici, což si ale všichni vyložili, že má Parkinsonovu nemoc. Emil tu situaci přijímal se stoickým klidem. Na žádný pád nezměnil svůj životní styl. Naštěstí během necelého roku se mu zdraví vrátilo a teď, ať je mu ve skutečnosti kolik chce, vypadá zdravý jako rybička. Jeho japonské přítelkyně ho neopustily, ani ty ostatní. Co mu ještě zbývá udělat, je napsat svůj životní příběh. Pochybuji ovšem, že to někdy udělá. Nebýt slábnoucího zraku, jeho přítel Henry Miller by to udělal za něj. Možná, že jej ale napíše nějaká feministka, třeba Kate Milletová! Kdybych měl napsat jeho epitaf, zněl by asi takhle: Zde leží muž, který upřímně miloval ženy navzdory jejich chybám a slabostem, či snad právě kvůli jejich nedostatkům.

Efraim Doner

ENCORE UN JUIF! (JEŠTĚ JEDEN ŽID!) TENHLE VŠAK pochází z diaspory, a ne z ghettá. Chasidský Žid, kristepane, který nemá mezi Židy protějšek. Člověk musí jemu rovné hledat mezi Peršany nebo Araby - v mantických sektách, že! Nikdy předtím jsem nepotkal jemu podobného. Je absolutně jedinečný, nezředený, úplný. Chtělo by se o něm psát v polštině nebo staré francouzštině. Angličtina je na to, aby popsala jeho povahu a duši, příliš mdlá, plochá, příliš slabá. Protože jedině v něm ze všech přátel a známých, které jsem kdy měl, převažuje duše. Jelikož je chasid, vždy kolem vás krouží, luská prsty a mumlá modlitby. Každému se z něj hned zatočí hlava. Každý z něj dostane žízeň a potřebu povídat. Protože on rozsvěcuje! Rozšiřuje srdce i duši. Převrací přirozený pořádek všech věcí. Ač je Žid, je víc vším jiným, než Židem. To značí, že je stoprocentním Židem. Je Židem dvacet čtyři hodiny denně - i tehdy, když dělá na nějakém plátně. Bez ohledu na to, jak vážně bere svou práci malíře, jeho srdce neustále zpívá - z Bible. Bible a Don Quijote jsou jeho dvě nejoblíbenější knihy. Tu druhou čte každý rok znovu - ve španělštině. Mohl by ji číst i francouzsky, polsky nebo v jidiš, kdyby takové překlady byly k dispozici. I když zná důkladně pět jazyků, působí dojmem, jako by jich ovládal deset nebo dvacet. O všem ví víc, než by se čekalo.

O jeho mládí nevím skoro nic. Nejsem si dokonce ani jist, jestli se narodil v Polsku. Mohlo to docela dobře být v Minsku nebo Pinsku. Řekl bych, že jeho otec nebo dědeček byl rabinem. Ba ne, jsem si tím přímo jist. Jak jinak by přišel k tak exaltované povaze?

S touhle fenomenální bytostí jsem se seznámil v Big Suru. Žil na Carmelské vysočině a my jsme každý týden měli jeho dům, když jsme jeli do Monterey na nákupy. Na zpáteční cestě jsme se u něj obvykle zastavili a poobědvali s ním, jeho ženou Rózou a někdy s jeho dcerkou. S tou bylo občas pěkné trápení. Jelikož ji vychovali dva ultraliberální rodiče, dělalo jí potěšení vyjadřovat svůj protest. Protest proti čemu?, ptával jsem se sám sebe. Její nejtroufalejší projevy byly pro oba rodiče stará vesta. Taše, jak se jmenovala, se ale nikdy nepodařilo vytočit ani matku, ani otce. Jejich shovívavost mne vždycky překvapovala. Zdálo se, že dokážou pochopit cokoli a všechno.

Jídlo u Donerů bylo vždycky slavnostní. On i jeho žena uměli výborně vařit. Všechno bylo vynikající - i vína, koňak. Ze všeho nejlepší ale byla konverzace, ve které obvykle vedl mon cher Efraim. Byl jako člověk z raného středověku. Disputoval téměř o všem. Jeho oblíbenými tématy ale byl Starý zákon, proroci, zázraky, skutečný jazyk, ať už to byla hebrejščina, jidiš nebo angličtina. Jaký požitek bylo poslouchat, jak rozebírá své oblíbené kapitoly Knihy Jobovy. Dokázal Bibli oživit, zvláště pro takového góje jako já. Postavy, o nichž ze široka vykládal, byly bez výjimky velké, ať to byli muži nebo ženy. Mluvil o nich, jako by je skutečně znal. (Jak moc se jeho rapsodie lišily od nudných kázání, kterým jsem musel jako hoch naslouchat v našem presbyteriánském kostele!) Jeden by neřekl, že mluví o týchž osobách.

Pozorovat samotnou přípravu jídla byl zážitek. Většinou mu Róza pomáhala. Jeden se staral o maso, drůbež nebo rybu, ten druhý o zeleninu a omáčky. Sem tam jeden z nich odběhl do zahrádky natrhat bylinky. Klíčovou roli hrála petrželka. Nikdy jsme neměli jídlo bez pažitky nebo potočnice. A samozřejmě bez česneku. Nehrálo roli, jestli se ti dva před jídlem hádali nebo škorčili. Jakmile přišel čas večeře, oba toho automaticky nechali. Během přípravy jídla většinou Efraim držel přednášku o "božských" účincích petržele, česneku, či něčeho jiného. To vše mělo povzbudit naši chuť k jídlu. Stolování vždy začalo krátkou modlitbou v hebrejštině. Efraim pak brzy začal vzpomínat na knihy, které nedávno přečetl, nebo měl zrovna rozečtené. To vedlo

k živé diskusi o mrtvých i současných - Cervantesovi, Hamsunovi, Proustovi, Joyceovi, O'Caseyem a nakonec o nikom menším, než o Isaaku Bashevisi Singerovi, kterého jsme oba zbožňovali. Doner četl ve třech nebo čtyřech jazycích, a o to byla jeho pozorování bystřejší. Neunavovalo ho velebit jidiš jako psaný jazyk. Obyčejně jsem se pak styděl, že se nevěnuji studiu jidiš, nebo aspoň něčtu anglické překlady z něj. (Pokud jsem to dobře pochopil, psaná jidiš je lepší než hebrejšтина).

Hovor se netočil jen kolem literatury. Dotkli jsme se mnoha námětů, mezi jiným astrologie.

Po hlavním chodu jsme měli vždycky božský moučník doprovázený koňákem, armaňákem nebo třešňovicí. Ten drink opětovně rozvázal Efraimovi jazyk - tentokrát například na téma skvělých francouzských vín a líkérů. Ať přišla řeč na cokoli, mluvil jako labužník a znalec. Občas jsem ho podezíral, že si vymýšlí, ale nikdy jsem ho nepřichytil, abych tak řekl, *flagrante delicto*.

Stejně to bylo s ping-pongem, naší oblíbenou zábavou. Nemůžu říct, že bych ho někdy viděl prohrát, ať s amatérem, či s profesionálem. Ne snad že by byl tak obratný hráč, spíš byl nezdolný, skutečný zaběhlec. (Mimochodem, jsem si jist, že se narodil ve znamení býka.) Úplně jiná stránka se ale projevila, když se měl pustit do malování. Před tím prováděl celý rituál. Tehdy odhaloval svou svatost. Nejprve se s modlitbičkou naděl do modré zástěry, pak si namíchal barvy. Jsem si jistý, že než se poprvé dotkl štětcem plátna, vyslal ke svému Jehovovi další modlitbu, kterou žádal, aby mu bylo povoleno ten den udělat něco extra dobrého. Cokoli dělal, dával do toho celé srdce i duši.

Od té doby, co jsem před deseti či dvanácti lety opustil Big Sur, jsem ho viděl jen jednou nebo dvakrát. V té době, i když si ho pár z nás vysoce cenilo, byl v uměleckém světě poměrně neznámý. Ne že by mu na tom nějak záleželo. Celý život byl chudý; bral to jako součást umělcova údělu. Ve skutečnosti jsme tehdy byli oba chudí. On byl ale vynalézavější. Ve dnech, kdy jsem se svou ženou jezdíval do města, Efraim stával u benzinové pumpy poblíž svého domu a čekal, až pojedeme okolo. "Tak jak jste na tom dnes s penězi?" ptal se. "Jestli potřebujete nějaké prachy, stačí říct, a půjčím vám od pumpaře." Mokrát mi vtisknul do ruky desetidolarovku. Přitom on sám podle mě asi neměl v bance ani vindru. Když však cokoli potřeboval, vždycky byla nějaká cesta, jak to dostat. Doslova "věřil Pánu." A byl vždy ochráněn. Těžko říct, jestli to bylo díky boží milosti, nebo jeho bezvýhradnou vírou v život.

Už jednou jsem použil v souvislosti s ním slovo *fenomenální*. Jeho temperament, jeho živost, jeho neselhávající entuziasmus si zamiloval každý. Jeho energie byla nevyčerpatelná. Byl dárcem. Když se vám něco v jeho domě něco moc líbilo, řekl vám: "Vezmi si to s sebou. Je to tvoje." Díky tomu nebyl nikdy chudý, jak se stává jiným. Protože čím víc dával, tím víc dostával. A on dokázal brát stejně lehce jako dával. Chudoba pro něj byla znamením svatosti. I když by se dokázal přit až do soudného dne, smýšlel skutečně liberálně. Dokázal porozumět kráse a logice jiných náboženství. V jeho pojetí byl judaismus univerzální. Jak už jsem řekl, byl to člověk středověku, učený, vyzrálý, nadšený, bez ustání uctívající svého Pána a Učitele. Mnohokrát jsem naslouchal hovoru o svatosti, ale až u Efraima Donera jsem ji viděl ve skutečnosti. Jeho malý dům byl útočištěm pro potřebné, kteří žízni po vědění a pravdě.

Ve svém příbytku v Carmelu nežil ještě dlouho, když do tohoto místa začali proudit návštěvníci. Přicházeli z celého světa a dostávalo se jim královského přjetí. Byl skutečně nevyčerpatelný. Rozdával se plně svým hostům. Nikdy neřekl: "Je mi líto, dnes jsem moc zaměstnaný, nemůžu vás přijmout" nebo "Je mi líto, nemáme dost jídla na další talíř." Dokázal zázraky s málem. (Podělil chléb a ryby a vodu proměnil ve víno.)

Jednoho dne došlo ke skutečnému zázraku. Jeho žena Róza byla po léta hluchá. Pak čistě náhodou objevila lékaře, který slíbil, že jí sluch vrátí. A taky se mu to podařilo. Nikdy nezapomenu na její líčení toho, jak na ni zapůsobilo, když znova uslyšela zpívat ptáky. Jelikož jsem sám skoro hluchý, vím, jaký rajský pocit je slyšet cvrlikání ve stromoví.

Jak jsem řekl, jejich domov byl svatý. Byli chráněni tak, jako svatí obvykle bývají. Ve shodě s židovskou tradicí se nikdy nepokoušeli druhé obracet na svou víru. Jako svatý František z Assisi se chovali k ateistům a katolíkům tak, jak se chovali ke svým souvěrcům. Praktikovali skutečný liberalismus, ne jen intelektuální.

Pamatuji se, jak jsem absolvoval svatební obřad s Evou, mou čtvrtou ženou, na dvorku jejich domu. Byla to civilní svatba, jelikož ani Eva, ani já jsme nevyznávali žádné náboženství. Přesto to ale byl církevní obřad, jelikož ho uspořádali Donerovi. Na každý pád to byla radostná, slavnostní událost, doprovázená vynikajícím jídlem a vínem.

I když jsem Efraima viděl po svém odchodu z Big Suru jen jednou nebo dvakrát, dojem, který na mne udělal, nikdy nevybledne. Od něj jsem se dozvěděl o umění žít daleko víc, než od kohokoli jiného. Myslím, že Žid by o něm mluvil jako o "dobrém Židovi", ale pro mne znamenal mnohem víc. Pro mne byl dobrým Číňanem, dobrým ne-křesťanem - zkrátka, dobrou lidskou bytostí. A to dnes znamená mnoho. Ani mu nemusím žehnat. Byl požehnán už dávno. Samotná jeho existence je požehnáním, na jaké se nezapomíná. Ještě jedním mne Doner tak silně přitahoval. Také on dříve žil a pracoval v Evropě. Vlastně se tam narodil. Když byl ještě docela mladý, přišel do Paříže. Znal to město důvěrně. Hladověl v něm. Je pravdou, že mnoho jiných mých přátel nějaký čas žilo v Paříži, ale nebyli jí poznamenáni, abych tak řekl. Jiní, kteří tam nebyli, znali tamní život z knih, jež přečetli. S Efraimem to bylo jako tančit valčík. Jedno jméno - autora, malíře, ulice, kostela - vyvolávalo jiné. S nikým jiným v Big Suru jsem nemohl tak nadšeně mluvit o lidech jako de Nerval, Marcel Duchamp, Vlaininck, Matisse, Utrillo, Francis Carco, Man Ray, George Grosz, Duhamel (sága o Salavinovi), Reverdy, Roger Vitrac, Zadkine nebo o díle Andrého Gida, Anatola France, Andrého Bretona (jeho Nadje). Nakazili jsme jeden druhého svými vzpomínkami. Dokázala nás rozpálit i pouhá jména ulic - například rue Mouffetard a Place Contrescarpe. Nebo rue de Seine a rue Mazarin. Či Grands Boulevards! Také les Portes a Place Violet. Každý z nás měl svou zásobu anekdot a u toho druhého padaly na úrodnou půdu. Už jen pouhá zmínka o André Bretonovi měla za následek hodinový gejzír. Protože kolem Bretona se soustředila celá surrealistická skupina a bývalí dadaisté. Kdo v Americe někdy slyšel o Jacquesovi Vaché, člověku, jenž měl tak moc ovlivnit Bretonův život? Mluvil tu někdo o Maxi Jacobovi a době, kterou strávil s Picassem? Kdo četl tu strhující knihu La Nostalgie de Paris od Francise Garka? Kdo se kdy zmínil o Blaise Cendrarsovi nebo Jeanu Gionovi? Se všemi těmi spisovateli a malíři byla svázána jména ulic tak drahých naší paměti, ulic, kterými jsme chodili s prázdnými žaludky, ulic (a hotelů), kde slavní umělci žili a umírali. Jaký rozdíl byl mezi tím v Paříži bydlet a v Paříži pracovat jako umělec! Jak jsme zbožňovali všechny ty malé restauranty, kde se dalo jíst tak levně! Jak krásné bylo znát nějakého hodného Francouze, od kterého bylo možné si půjčit pár franků, když byl na tom člověk hrozně bledě! Jak vábivé byly lavičky v parcích, když člověka bolely nohy a byl na dně, hotov vzdát hru! Při těch obědech u Donera jsme si oživilí naše požehnané, chudobou poznamenané dny v Paříži. (Kdo v Paříži nehladověl, Paříž nezná.) I když ani jeden z nás nechodil do kostela, i kostely vyvolávaly půvabné vzpomínky. A nakonec tu byly i prostitutky a žebráci. Někdy se ta spodina společnosti chovala s královskou důstojností. Některé

z prostitutek na Montmartru byly jak základní kameny nezapomenutelného držení a chování. K velkému dobru Francouzů bylo těmto vyhnancům společnosti dovoleno chodit po ulicích, a užívat si restaurací a kaváren, pokud na to měli. Byli velice důležitou součástí pařížského života.

V jistém smyslu bylo postojem Pařížanů nebýt ničím překvapen. Bezpochyby v duchu tohoto postoje jsem jednou dostal od Mary Reynoldsové, milenky Marcela Duchampa, jako dárek můj Obratník Raka vázaný v lidské kůži. (Vůbec si nemůžu vybavit, co se s tou knihou stalo. Ukradl mi ji snad někdo, nebo jsem ji zase daroval já? Dal bych cokoli za to, kdybych věděl, do čích rukou se dostala.)

Když se zmiňuji o Duchampovi, kterého jsem popisoval jako nejcivilizovanějšího člověka, jakého jsem kdy potkal, připomíná mi to jedno setkání s ním, na které nikdy nezapomenu. Jak každý ví, brzy ve své kariéře nechal malování a věnoval se šachům. Jednou, když jsem jej navštívil u něj doma, se mne zeptal, zda umím hrát šachy. Řekl jsem mu, že umím, ale jsem špatný šachista. Asi měl ten den strašnou potřebu si zahrát, protože mi řekl: "Dám ti svou královnu, věž a střelce, a kdyby to nestačilo, zbavím se i pár pěšců."

Už když jsem slyšel ta slova, byl jsem poražen. Začali jsme hrát a během několika tahů jsem dostal mat. Jelikož jsem do Paříže přijel v roce 1930, měl jsem čas nasát do sebe trochu surrealistického ducha. André Breton byl ještě naživu a byl tehdy považován za "Papeže" hnutí. Přečetl jsem několik z jeho knih a ty mne upoutaly. Popravdě řečeno na mne ale udělal větší dojem Céline než Breton. Každopádně to, co se snažím říct je, že to byla doba plná velice zajímavých lidí, ať duševně zdravých, či ne. Znal jsem pár z těch umělců, jako byli Max Ernst, Kokoschka, Man Ray, Duchamp. Bretona samého jsem potkal jen jednou - na nějakém bláznivém večíрку. Vypukla rvačka. Podařilo se mi vypátrat Bretona, jak stojí u krbu s hlavou opřenou o ruku, a pozoruje nezúčastněně šarvátku. Vypadal přesně tak, jak ho všichni popisovali - jako lev (nebo jako páter vyklouz). Něco mne pudilo, abych šel k němu a představil se mu. Byl vřelý a přátelský, a vůbec ne nedůvěřivý, jak jsem čekal já. Zmiňuji se o těch příhodách, protože naše rozhovory se jimi jen hemžily.

Všiml jsem si, že jsem věnoval jen málo prostoru Donerově malování. Už jsem napsal, že jeho přístup k práci byl svatý. Ve všem, čeho se dotknul, byla krása a upřímnost. Sem tam prodal nějaký obraz. Skutečnost, že intervaly mezi prodejem jednotlivých obrazů byly dlouhé, jej od práce neodrazovala. Šel do svého ateliéru svědomitě každý den - jako kněz na mši. I na tu nejvšednější věc pohlížel uctivě. Nerozhodovalo, jestli pracoval na zátiší, portrétu, nebo krajině. Obdivoval, ba co pravím, miloval své vlastní práce. A měl proč. Všechny obsahovaly nějakou část jeho samého - srdce, jater, ledvin, čehokoli. A všechny byly prodchnuté jeho duší. Obraz bez duše u něj byl jako člověk bez duše, tedy mrtvý. Když přemýšlím o té době, uvědomuji si, že byl jedním z těch skutečně mála amerických umělců, kteří chápali požehnaní chudoby. Ačkoli byl stoprocentní Žid, obdivoval velkého ducha svatého Františka z Assisi a rozuměl mu. Myslím, že mu dával přednost před Ježíšem, stejně jako já. Zároveň bylo v mém příteli Donerovi něco donkichotského. Ve všem, co dělal byl kousek donkichotství. I když vyprávěl o prorocích, líčil je jako donkichoty - a cožpak jimi nebyli?

Na závěr musím dodat, že kromě něj jsem nepoznal nikoho, kdo by se dokázal houževnatě přit po celé hodiny, aniž by se rozčilil. Vždy znal smířlivou odpověď, kteráž zlobu odvrací. Na závěr diskuse vždy vstal, kroužil a luskal prsty, zatímco přednášel nebo prozpěvoval modlitbu.

Nezdržel jsem se u jeho chyb. Byly nedůležité - ve srovnání s

jeho přednostmi. Pax Vobiscum, cher ami!

Jack Garfein

SVÉ MLÁDÍ STRÁVIL VNĚMECKÉM KONCENTRAČNÍM TÁBOŘE.

Dokonce i tam byl jako miláček bohů. Tam také poznal umění rozlišování.

Co mne na něm při našem prvním setkání ohromilo, byl rozsah jeho znalosti a mistrovství v angličtině, která mu byla cizím jazykem.

Když se setkáme, létají jiskry. Není jen velice vlídný, okouzluje a vzrušuje, ale je také velkým vypravěčem, který vás očaruje.

Jeho kariéra režiséra začala docela brzy, v New Yorku, s O'Caseyho první hrou, Stínem střelce. Ze školy, kterou později založil, vyšla celá řada vynikajících herců.

Člověk nemusí být v jeho společnosti dlouho, aby si uvědomil, že hned po divadle jsou jeho velkou vášní ženy. Miluje je tak, jako zahradník miluje květiny. Nijak to nezakrývá, je to prostě smyslný člověk. A jako takový je jako slavný houslista.

Podobně jako Napoleon věří, že nejlepší obranou je útok. Útočí na všechno s touž chutí. Je obdařen nesmírnou chutí do života. Hltá věci, stejně jako lidské bytosti.

Když s ním mluvíte, cítíte, že je vyjímečně vzdělaný. Budí dojem, že ví a zná všechno - a do hloubky! Má patrně předsudky jako my všichni, ale nedává je najevo. Připomíná spíše středověkého mistra, než současníka.

Když mluví, všechno se dává do pohybu. Říká věci, které vás v tu chvíli ohromí, překvapí, zmatou.

Je pro něj typické, že pořad vypadá rozzářeně, pořad poblázněný do toho, co dělá, ať je to cokoli.

K jeho oblíbeným dramatikům patří Strindberg. Obzvláště má rád Slečnu Julii, Št Vance a Věřitele. Zná jejich postavy skrz naskrz. Zmínit se o Strindbergovi nebo Dostojevském znamená zdvihnout stavidla jeho výmluvnosti na celé hodiny. Od svých studentů očekává nejvyšší úsilí. On sám ze sebe také vydává vše. Kromě toho není nikdy hotový s vysvětlováním. I když si myslíte, že nějakou knihu, scénu či postavu znáte bůhvíjak dobře, Jack vám může vysvětlit, co jste přehlédli nebo nepochopili. Ke svým žákům je stejně nemilosrdný jako k sobě. Dokáže mluvit stejně poutavě o talmudu nebo Starém zákonu, jako o moderním nebo starověkém dramatu.

Je perfekcionista, houževnatý jako buldok. Nic nenechá být, dokud to nezvládne. Je taky velmi citlivý a uznalý. U člověka s tak rozličnými chutěmi a tak břitkým intelektem může, ale nemusí taková něha překvapovat. Jedno se o něm nedá říct - že by byl intelektuální snob. Je tak všestranný, vždy zapálený, stále hledající odpověď, obvykle na skutečnou situaci, že se stal "úplnou" lidskou bytostí. Je jako varhany, z nichž lze vymáknout tu nejjemnější, nejvznešenější hudbu.

Žije na vysoké noze, ať na to zrovna má, či ne. Má široké srdce a rozsah jeho zájmů je prostě překvapující.

Když jsem ho pár týdnů neviděl, určitě mezitím přečetl všechny velké ruské autory, nebo třeba skandinávské dramatiky. Nebo snad podnikl nějaký výzkum o gnosticích. Vždycky mne překvapí tím, co právě dělal. Zjednodušeně řečeno je to kosmologický člověk. Jeho světem je vesmír.

Jeho žákyně se do něj vždycky zamilují - a on do nich. Jeho heslem je "Vše pro lásku."

Rozhovory s ním jsou vždycky velmi podnětné. Vždycky je plný překvapení, někdy erotických, jindy učených.

Je hluboce věřící, aniž by patřil k nějaké církvi nebo synagoze.

Byl by z něj například vynikající rabin, zvláště pro to, jak je pantičkářský.

Tím, že je perfekcionista, to s ním mají jeho žáci poněkud těžké.

Má nezdolnost obra a znalosti encyklopedisty.

Zmínil jsem se o jeho sečtělosti. Je nenasytný čtenář s dobrou pamětí. Když přečte nějakou knihu, zná ji z paměti. Pamatuje si všechny knihy, které přečetl, což je přinejmenším fenomenální. A přitom ta různost přečteného! Já sám, ač už nejsem velký čtenář, dokážu jen zřídka vyprávět příběh nebo zápletku knihy, kterou jsem právě přečetl. Přesto o ní dokážu mluvit - nekonečně dlouho, zdá se.

Jack má dvě nádherné dospívající děti. Ač jsou plodem bouřlivého manželství, není na nich vidět žádné neurotické napětí. Půl roku žijí se svou matkou, herečkou Carol Bakerovou, a půl roku s Jackem. Když žijí s matkou, uvidí pěkný kus světa. Mluví plynule několika jazyky. Jsou pozoruhodnou poctou oběma rodičům. Jakův život s Carol Bakerovou mi poněkud připomínal můj život s jednou z mých žen. Bouřlivý, divoký, fascinující.

Jak jsem řekl, je hluboce věřící, aniž by chodil do synagogy. To opakuji proto, že na první pohled dělá dojem nezaboha. Jeden velký židovský spisovatel někde řekl: "Člověk, který neustále mluví o Bohu, je bezbožník." To je přesné. Když Jack mluví o nějaké jednoduché věci, člověk cítí jeho božskost. Tím se podle mne podobá Krišnamurtimu, který je proti mistrům a guru a všem takzvaným svatým. Byl to Rámakrišna, kdo jednou řekl svým žákům, aby nešli v jeho stopách, protože jeho láska k Bohu je neřest?

Doufám, že jsem to objasnil. Abych to vyložil ještě prostěji, řeknu, že Jack prostě miluje život. Ale celý život; v jeho podání není nic "posvátnějšího nad tebe". Vše je svaté, a ze zla často vzejde dobro. Voil'a člověk podle mého gusta.

Už jsem se zmínil, že Jack dělá dojem dobře vychovaného člověka. Je zvláštní, že to začalo v koncentračním táboře. Zalíbil se jednomu ze strážných, a ten si předsevzal, že ho naučí to, co by se měl naučit ve škole. Podivné, taková změkčilost mezi zabíjáckými nacisty, skutečný paradox. Tak například na Štědrý den mu jeho věznitelé dali kus koláče a sklenici vína. Zdá se, že i nestvůry mohou mít srdce. Díky těmto okolnostem má Jack to nejshovívavější a nejvíce chápavé srdce. Myslím, že to byl on, kdo jednou citoval z Eckermanových Rozhovorů s Goethem. Jednoho dne Goethe pravil: "Myslím, že není zločinu, ani toho nejohavnějšího, kterého bych se nedokázal dopustit." Tolik "První Evropan."

Jack má rozum ostrý jako břitva a široké srdce. To je vzácná kombinace. Kdyby naslouchal svému rozumu, mohl se stát oslavovaným rabim, kdyby poslouchal jen své srdce, mohl se stát svatým, židovským svatým, bien entendu! Ale on je celý člověk, rozumný, člověk minulé epochy. Teď produkujeme velké učence, velké mudrce, velké vědce, dokonce velké hudebníky, ale žádné muže velkého srdce. Produkujeme vzdělance, kteří mohou být zrůdami, mistry (v náboženském slova smyslu), kteří se ukáží být podvodníky. Vše, čeho se v dnešním světě dotýkáme, má v sobě něco falešného. Je to věk umělých hmot, nic není tím, čím se zdá být.

Teď se mi chce říct něco, čím možná budu šokovat některé čtenáře.

Myslím, že chlapecká zkušenost Jacka Garfeina z nacistického koncentračního tábora dokládá, že někdy ze zla vzejde dobro. Neznám žádné jiné vysvětlení pro jeho benevolenci, jeho smysl pro humanitu, jeho porozumění a soucítění.

Konec konců, je to tak divné, co jsem právě napsal? Nevděčí snad křesťané za svého boha Ježíše zradě jeho žáka Jidáše?

Až jednoho dne jsem se z úst lékaře, který sloužil ve válce, dozvěděl, že více než polovina strážných v koncentračních táborech byli dobrovolníci, pocházející z jiných zemí, než Německo.

Už dost.. Mohli byste si myslet, že pronáším obhajobu nacistů, přitom máloco může být dál od pravdy.

Znova zdůrazňuji, že v lidském stvoření se mísí zlo a dobro.

Ještě jsme neviděli dokonalého člověka, i když jsme měli pár

ušlechtilých příkladů lidských bytostí. Stačí říct, že ne všichni byli svatí. Víme též, že byli takzvaní svatí, kteří měli blíže ke zrudám.

Abych obrátil list. Vidět Jacka Garfeina, jak ovíví svou paží kolem ženy a líbá ji, je velkým požítkem. Byl-li to opravdu chťič, co inspirovalo jeho chování, pak musí být pokládán za jednu z ctností.

Tohle je jen chabý příklad toho, proč jsem dřív řekl, že Jack je svatý muž. Možná je svatý muž, který si, z velikosti svého srdce, povoluje občas zhřešit. (A neprocházet přitom fraškou následné lítosti.) Ne, jeho chování připomíná spíš chování mistra zen-buddhismu, jehož náboženství není žádným náboženstvím. Žádné pokání, žádná vina, žádná hanba! Jak osvěžující!

Joe Gray

TOHLE MĚLA BÝT POSLEDNÍ KAPITOLA. NEBUDU UŽ ale riskovat další odkládání, protože můj život teď může skončit kdykoli. A nechtěl bych, aby v "Přátelích" chyběl Joe Gray, který pro mne tolik znamenal. Řekl jsem znamenal? Mním znamenal, protože v mé paměti je stále živý a čilý.

Joea milovali muži, ženy, děti i zvířata - a nebo jím opovrhovali. Narozen a vychován v East Side na Manhattanu, měl všechny charakteristiky původu, ze kterého vzešlo tolik slavných osobností. Jenže Joe nebyl tím, co byste nazvali slavnou osobností. Abych byl upřímný, Joe neměl žádné ambice - a to se mi na něm líbilo. Byl docela spokojený s tím, že dělá kaskadéra, dvojníka, herce šteků. Stal se jím po krátké kariéře v ringu. Ve skutečnosti by mu vyhovovalo nedělat vůbec nic, obešel by se jen s malou penzí. Tedy tak malou, aby mohl zajít každý den na pláž, číst své oblíbené autory a tahat s sebou tři nebo čtyři dobře vypadající ženské. A samozřejmě svého nerozlučného psa Byrona. Jeho kariéra boxera byla sice krátká, ale poznamenala jej.

Změnila jeho fyziognomii - k lepšímu! Pravý židovský nos, se kterým se narodil, mu zlomili při jednom z jeho prvních zápasů. Nezápasil dlouho, protože velmi záhy ve své kariéře dostal K.O. To ho zřejmě přivedlo k rozumu. Rychle si uvědomil, že se nikdy nestane Benny Leonardem, který byl tehdy jeho idolem. Jeho starší bratr, Mack Gray (přezdívaný Zabiják Mack), žil v Hollywoodu a měl pohodlnou práci - dělal manažera jedné velice populární hvězdě. Mack naléhal na svého bratra, aby se k němu přistěhoval, že mu najde práci u filmu. Ještě než jel za bratrem do Hollywoodu, nechal si udělat od plastického chirurga nový nos. Z rabiáka se stal fešák, za kterým se ženské rády ohlédly. Tak Joe nasedl na vlak a přijel do slunné Kalifornie, přesně jak si přál.

Nejel tam ovšem bez toho, že by už neměl dvě srdcelomné zkušenosti s opačným pohlavím. Neopětovaná láska. Jak často jsme o ní mluvili u večere. Joe patřil zjevně k těm, kteří nikdy nepřenesou přes srdce ženskou zradu. Zahořkl na ženy obecně, nic jim nepromíjel a byl na ně tvrdý. Přesto měl vždycky nějakou po ruce, obvykle i několik naráz. Dosáhl toho, že se do nich nikdy nezamiloval; jen prostě nemohl odolat tělesné žádosti. Nebral je už jako osoby, ale jako majitelky velkých koz, božských stehén, velkých zadnic a tak dál. Vždycky si je okamžitě rozložil na díly. Někdy jsem s ním jezdil na víkend. Chtěl mi ukázat, jak jednoduché je dostat nějakou píču - kteroukoli. Sledovat jeho taktiku bylo snadné, ale taky trapné. Říkal, že nejradši má služby, služby z Jižní Ameriky, které dělají za ubohou mzdu v bohatých židovských rodinách na Beverly Hills. Byly "vždycky vděčné" za dobrou šoustačku a jídlo. Nepokoušel se o herečky, které tam všude posedávaly a čekaly na svou příležitost, byť byly sebekrásnější. Byly podle něj namyšlené. Nicméně často tyhle krasavice vodil ke mně domů - po straně mi pošeptal "pro tebe". Musím říct, že jsem ve svém životě nikdy neviděl tolik nádherných

žen. Jak ale rychle poznamenával, vždycky jim něco chybělo. Jeho pohrdání herci a herečkami bylo neutuchající. "Jediné, co všichni umí," říkával, "je číst ze scénáře." Jako obecné konstatování to bylo samozřejmě docela pravda. Když je poznáte, zjistíte, že většina z nich má v hlavě vygumováno. Myslím, že nemusím vyjmenovávat ty, kteří tvořili výjimku z toho pravidla, ani ty ostatní.

Možná to byla jeho hrubá mužnost, snad to bylo tím fešáckým nosem od plastického chirurga, ale v Joeovi prostě bylo něco nesmírně přitažlivého pro téměř všechny ženy. Vždycky mne překvapovalo, jaké typy mi vodil. Měl jsem se zmínit, že krátce poté, co jsem dorazil do Los Angeles, jsem na Joea narazil v domě našeho společného přítele. Skamarádili jsme se okamžitě. Svým způsobem to byl z jeho strany obdiv k hrdinům. Začal mne číst jen velmi krátce předtím, než jsme se potkali. Dřív to nebyl žádný velký čtenář, i když k jeho oblíbeným kupodivu patřili Byron, Shelley a Keats. Byrona dokázal recitovat z paměti. Dokonce dal jméno Byron svému psovi.

Zmiňuji se o tom jen proto, že když přivedl ke mně domů nějakou ženu, dostávalo se jí tím privilegia setkat se s "velkým Henrym Millerem, géníem Henrym Millerem" atd. atd. Bylo to, jako by mi nosil čerstvé květiny.

Ty ženy, obvykle lehkověrné naivky, byly připravené ve mně vidět to, co jim Joe řekl. Často ho štvla lehkost a drzost, s jakou jsem přijímal jejich přítomnost, například způsob, jakým jsem je bral okolo ramen a líbal. Dával to ale najevo až po jejich odchodu. Ač byl tvrdý a hrubý, nebyl na takové chování zvyklý. Nebo, když to vezmeme jinak, asi se mu zdálo, že by ty holky měly dělat větší okolky. Byl za tím pozůstatek z puritánských dob, který dřímá v každém Američanovi. Počítám, že můj pobyt v Paříži vymazal část toho nesmyslného předsudku. Jinak jsem byl mnohem naivnější, mnohem nevinnější než Joe. Nazýval mne romantikem, ne bez pohrdání.

Rozzuřilo ho, když jsem řekl, že mi nevadí, když mi nějaká ublíží - pokud ji miluji. Když miluji, říkal jsem, miluji tělo i duši. Kvůli tomu mne měl za masochistu. Nebo slepého blázna a ještě desítky jiných věcí. Nic z toho mu ale nebránilo, aby ke mně nechodil na radu. Protože i když ho zřejmě ženské přestaly bavit, neubránil se tomu, aby ho čas od času nějaká nelapila. Samozřejmě že na mé rady nikdy nedal. Kdepak, pane, Joe Gray ne. Končilo to tím, že dal radu on mně, radu, o kterou jsem se neprosil. Ještě víc než radit přátelům měl Joe v oblíbě je škádlit a terorizovat. Mně ty jeho šaškárny připadaly zábavné. Povzbuzoval jsem ho, aby ještě přitopil pod kotlem. Dám vám příklad. Někdy čas poté, co jsem poznal Joea, jsem se zamiloval do Hoki Tokudové, kterou jsem si později vzal. Joeovi se ale od první chvíle silně nelíbila. Na rozdíl ode mne na Japonkách nic zvláštního neviděl. Ve skutečnosti měl všechny za pijavice. Ona za něčím jde, říkal. Pochopitelně jsem poznal v Joeově chování silný prvek žárlivosti. Ta Hoki se chystala ukrást mu jeho nejlepšího přítele. Je nebezpečná. A tak dál. Nerozuměl ale tomu, že mne jeho tirády rajcují. Hecoval jsem ho, aby pokračoval, aby vybalil i to nejhorší. To ho štválo. Moje odevzdanost a souhlas se mu zdály jako zrada na mé lásce k Hoki.

Pak jednou přišel den, kdy mne po večeři ve třech Joe vyzval, abych si ji vzal. "Bude ti dobrou manželkou," řekl. Takového něco bych si od něj ještě před týdnem ani nedokázal představit. Jen tak tak, že jsme ho nevzali s sebou na líbanky, protože Joe nikdy v Paříži nebyl a velmi stál o to vidět, jak se tam umělci chovají. (Asi vlivem Obratníku Raka.)

Ode dne naší svatby Joe sledoval Hoki jako ostříž. Každý den se ptal: "Jak to jde?" "Chová se podle předpokladů?" a tak dál. Byl neúnavný. Z každé chybičky udělal dramatický incident. Brzy mi řekl, že mne vždycky varoval, že ona není k ničemu. Bylo

to jako na houpáče. Jelikož jsem se nikdy nevyjadřoval tak ani onak, správně usoudil, že je to fiasko.

Nakonec kus té hořkosti smyl ping-pong. Tou dobou jsme hrávali Joe a já, někdy spolu s dalšími dvěma nebo třemi přáteli, téměř denně několik hodin. Joe hrál nejlíp při zvucích Skrjabinovy Páté klavírní sonáty nebo Ravelova Kašpara noci. Stejně jako u spisovatelů byl prudký ve svých náklonnostech a odsudcích i u skladatelů. Pokud jde o literáty, které neměl rád, obvykle jsem sdílel jeho názory. Ale u skladatelů ne! Joe byl nejlepší v oceňování - nebo odsuzování - spisovatelů. U člověka, který neměl žádné pořádné vzdělání, bylo úžasné, jak bystré měl úsudky o spisovatelích. Na muže, který se dokázal tak snadno vlichotit ženám, bylo úžasné pozorovat jak miluje svého psa. Byron měl ve všem přednost. Samozřejmě, že tuhle štědrá náklonnost k psovi vyvolalo několik trpkých nezdarů u žen. Zradily ho třikrát nebo čtyřikrát, což mělo za následek, že byl absolutně neoblomný, pokud šlo o jakýkoli další cit vůči druhému pohlaví. Všechna jeho pozornost se upřela na Byrona a mne. Neobešel se bez občasně šoustačky, ale už se nikdy nedokázal zamilovat. Byl absolutně neúprosný. To ženám nebránilo, aby se na něj nelepily. Aby je uchlácholil, vyspal se s nimi, a pak na ně zapomněl. Přesto nedokázal odolat pokušení s nimi flirtovat, svádět je, ale nikdy neřekl "Miluji tě!" Slovo láska vypadlo z jeho slovníku.

Častokrát mi své ženy vodil domů a nabízel mi je jako pěkný kousek šťavnatého ovoce. Naštěstí nebyly vždycky nadšené náhražkou, kterou jim nabídl.

Joe mi nevodil domů jen ženy, ale nosil i dárky všeho druhu. Zvláště knihy, produkty pro zdravou výživu, oblečení (často to byl odložený oblek nějaké filmové hvězdy) a nejčastěji nahrávky Skrjabina, Ravela, Debussyho a jiných. Nebo novou sadu pingpongových míčků, protože jsme je rychle opotřebovávali. Kromě darů pro mne nosil také dárky mým dětem, Tonymu a Val. Pokud zůstal na večeři, což bývalo často, pořídil si menší opici z vína a whisky nebo z armaňaku, pokud jsem náhodou nějaký měl. Když jsem ho varoval, aby jel domů opatrně, řekl mi, ať nemám péči, že pokud se opije příliš, Byron ho bezpečně dopraví domů. Jednou večer, když si dal pěkně do trumpet, jel domů tak opatrně, až vzbudil podezření policie. Právě když se třefoval do svých domovních dveří, přijeli poldové a odvezli ho do lapáku. Prosil je, aby neublížili Byronovi a nabídl jim, že zaplatí za jeho ubytování a stravu, tak psa nechali.

Na tu noc Joe nikdy nezapomněl. I když už zažil ledaco, nebyl zvyklý na společnost takových šmejdů, s jakými ho dali do cely. Vyšel z toho zážitku jako zlomený člověk. Kdyby byl devótní katolík nebo ortodoxní Žid, určitě by se dal aspoň na měsíc na pokání. Nepřestal kvůli tomu pít, jen se trochu mínil.

Joe měl i své vážné stránky. Dalo by se říct, že byl věčným studentem. Knihy ho fascinovaly, možná proto, že na ně tak dlouho kašlal. Nic ho nemohlo odradit v jeho čtenářských pokusech. Jak mi jednoho dne vysvětlil, když začal číst mé knihy, věnoval pozornost titulům a autorům, o kterých jsem se v nich zmiňoval. A tak se začel do Blaise Cendrarse, Jeana Giona, Ferdinanda Céline, Richarda Jefferiese, tedy do mnoha autorů, o kterých ještě před krátkým časem nic nevěděl. Navíc diskutoval o jejich díle se mnou nebo s každým, kdo se namanul. Často když mi vracel vypůjčený výtisk, poplácal ho a zvolal: "To je ale zatraceně dobrá kniha, víš to?" Odvětil jsem mu: "Samo, Joe, vždyť proto jsem ti doporučil, ať si ji přečteš." Na to mi řekl: "Kam ty na ty knížky chodíš?"

Díla jako Píseň světa od Giona nebo romány Isaaka Singera ho přivedly na týden do transu.

Pokud vím, Joe se nikdy neprovinil tím, že by četl nějaký škvár. Opovrhoval lidmi, kteří takové knížky četli. Ve filmových ateliérech měl s sebou vždycky dvě nebo tři knihy, aby je mohl

půjčit, pokud našel dobrého posluchače, nebo jak to podával on, někoho, kdo chtěl být vyléčen. Podle Joea byla dobrá literatura léčebným prostředkem. I když byl Žid, do templu chodíval jen na Jom kipur, prý z úcty. Jinak mu kázání nic neříkala, ať je pronášel Žid nebo křesťanský kněz. Byly to podle něj samé sračky. Joe nikdy neztrácel čas hovory o politice nebo náboženství. Stejně tak se mu nechtělo mluvit o filmech. Litoval těch oblouzněných holek, které denně proudily do Hollywoodu, doufajíce, že se z nich jednoho dne stanou hvězdy. Jeho náklonnost k nim mu však nebránila, aby je nezneužíval. Když se mu zalíbila nějaká začátečnice, zahrál to na ni jako kterýkoli jiný hollywoodský všivák. Slíbil jí hory doly, jen aby mu dala. Dalo by se říct, že se s ní vyspal ze soucitu. Když ji potkal o šest měsíců později, jak posedává na lavici, řekl jí: "Co tady děláš, copak jsem ti neřekl, na koho se máš obrátit? Ztrácíš čas, šukáš ty nesprávný ptáky. Tady nesmíš šoustat pro potěšení, ale abys vylezla o kousek výš na žebříku. Jsou to samí všiváci, to jsem ti řekl už před půl rokem. V té smečce není ani jeden slušnej. Vidíš támhle toho maníka (ukázal na známého filmového herce)? Ten by se vyspal třeba s tvou babičkou, kdyby si myslel, že mu to k něčemu bude. Pozor na vlky!"

Je srandovní, že Joe si dovedl hrát na svůdce i ochránce zároveň. A všichni ho za to měli rádi. Nebyl to všivák jako ti ostatní. Měl opravdu dobré srdce a svým způsobem i svědomí. Když hrál ping-pong na tóny Skrjabinovy Páté klavírní sonáty - měli jsme aspoň šest nahrávek s různými virtuózy - kořenil Joe hovor povídáním o svém nejnovějším oblíbeném autorovi, o pipce, kterou předevčírem někde sebral - o jejích kozách, zadku, stehnech, pikantními novinkami o slavných boxerech a významu zdravé výživy, kterou se každodenně svědomitě krmil. Ty jeho zdravé krmě mi tak lezly na nervy, že jsem jednoho dne dal dohromady seznam svých oblíbených jídel a připíchnul jsem ho v kuchyni na dveře do spíže. Byla to samá jídla, po kterých přibývá cholesterolu - šťavnatá, tučná, chutná. A na konec jsem napsal velkými písmeny "ŽÁDNOU ZDRAVOU VÝŽIVU, PROSÍM!"

Kromě knih miloval Joe i mé akvarely. Vždycky mne prosil, abych mu nějaký dal jako úplatek pro kohosi, kdo rozhodoval o obsazování rolí. Sám se spokojil jen s tím, co se mi nevyvedlo. Nakonec s nimi vytapetoval stěny svého kutlochu. S malířstvím to bylo stejné jako s literaturou. Joe brzy poznal to dobré. Jeho oblíbencem byl Modigliani, následovaný Bonnardem, Georgem Groszem, Renoirem a Matissem. Picassa považoval za podvodníka. Nikdo by ho nikdy nepřesvědčil, že se ve svých preferencích mylí. Joe měl na všechno a na všechny velice vyhraněné názory. Když někoho viděl po prvé a nelíbil se mu, bez obalu mu to řekl. Bylo jedno, jestli je to ženská, nebo chlap. U žen používal trochu mírnější výrazivo, ale nikdy ne postoj. Pokud šlo o chlapa, bylo zážitkem poslouchat, jak pokračuje. Takové urážky, jaké ze sebe sypal, mohl vymyslet jen bývalý boxer. Joe se takhle nechoval proto, že by chtěl toho druhého nasrat. Jenom prostě nedokázal držet jazyk za zuby. Kašlal i na to, že ten dotyčný mohl být můj přítel. Když ta osoba odešla, řekl mi: "A to si říká tvůj kamarád! Jak můžeš snášet takové voly? Vždyť jsou to samí vlezprdelkové." Bylo mu jedno, že to třeba byl nějaký významný člověk - lékař, umělec, psychoanalytik. Psychoanalytiku zvysoka pohrdal. Místo psychiatrů nabízel Joe lidem dobré knihy. Doporučoval celou řádku takových terapeutických děl - od Hermanna Hesseho po Jeana Giona. Vždycky měl po ruce určité mé knihy, z nichž při takových příležitostech nahlas předčítal. Měl taky nádherný poznámkový sešit plný citátů oblíbených pasáží ze všech knih, které přečetl. Pokusil jsem se ho nabídnout několika nakladatelům, ale jim se nelíbil tolik co mně. Pro mne byl tenhle sešit něco jako klíč nebo dveře k tomu nejlepšímu v literatuře. Když se Joeovi nějaká kniha líbila, nepřestával

o ní mluvit. Doporučoval ji jednomu každému, bez ohledu na jeho vzdělání nebo kulturnost. "Čtěte!" říkal. "Udělá vám to dobře." I když začal svůj život jako boxer, box ho nijak zvlášť nezajímal. "Jsou to všechno podfukáři," tvrdil. "Samí šupáci." Pokud se týče zápasení, bylo pro něj absolutně nepochopitelné, jak se člověk jako já může na ně každý týden dívat v televizi. Říkal jsem mu, že je mi jedno, jestli to všechno jenom filmují, mně se to prostě líbilo. Dívat se na ty šejdiře mě bavilo víc, než naslouchat intelektuální přednášce nebo sledovat televizní inscenaci.

Joe jen zřídka doporučoval nějaký film. Někdy to mohl být i nepříliš dobrý kousek, pokud v něm hrál některý z jeho oblíbenců. Joe se kamarádil s celou řadou známých filmových herců. Tak například jedním z jeho favoritů byl George Raft. Měl pro něj jen samou chválu, ať říkaly klepy, co chtěly. Bylo překvapivé, jaké typy přátel Joe měl - ze všech koutů světa, těch nejhezčích i těch nejtemnějších. To bych mu přičetl k dobru. Se všemi mluvil stejným jazykem. Jako kaskadér a dvojník některých známých herců měl šatník perfektně vybavený jejich odloženou garderobou. Sem tam mi některé z těch odložených obleků za 350 dolarů padly jako ulité. "Vem si to," říkal Joe, "je to tvoje." Díky tomu si nikdy nemusel kupovat šaty, a já taky ne. (Po většinu svého života jsem nosil oblečení po někom. Teď k stáru začínám vypadat jako elegán.)

Na začátku naší známosti mne Joe rád zval do dobrých restaurací. Jak jsem zjistil, často je vybíral ne podle toho, jak se tam vařilo, ale kvůli některé číšnici, která mu padla do oka. Pár let jsme pravidelně chodili k Stefaninovi na Sunset Boulevard. Líbil se mu tamější bar a ženy, které tam mohl nabalit. Taký velice obdivoval šatnářku. Byla to, jak Joe říkal "skutečná ženská", což byl z jeho úst vzácný kompliment. Šlo o italskou herečku, která přišla do Hollywoodu, aby tam udělala štěstí, ale neuspěla. I já jsem ji obdivoval. Myslel jsem na ni jako na "dámu, talentovanou dámu."

Skoro každý den byste Joea našli na pláži, kousek od bulváru Chautaugua. Říkal, že potřebuje slunce, ale ve skutečnosti tam chodil kvůli ženským. Častokrát mi ukázal na nějakou čtyřicátnici a řekl mi: "Ježkovy oči, Henry, tu bys měl vidět před dvaceti lety, když jsem ji prvně poznal já! To byla prcka, to byly kozy! V posteli patřila k těm nejlepším, co jsem měl. A koukni se na ni teď. Stará škatule."

Na pláži byl vždycky obklopen kroužkem přátel obojího pohlaví. Přitahoval je jak mouchy mucholapka. Většinu z nich adresoval jedovaté poznámky jako: "Proč neuděláš něco s tím tvým pupkem?" nebo k ženě: "Začínáš nějak kynout. Koukni se na své kozy - vždyť už je máš jak dvě hlávky zeli!"

To všechno jeho kamarádi brali v dobrém. Někdy ho přiměli, aby zaplatil za potrat nebo rozvod. Joeovi to nevadilo. Bral všechno tak, jak se seběhlo. "To je život," říkával, a začal mluvit o Gauguinovi nebo van Goghovi. "Podívejte se, co ti zkusili!" říkal.

K většině mladých, usilovných umělců neměl žádnou úctu. Nebyli, řečeno Joeovými slovy, "seriózní". Všichni umělci, které obdivoval, byli mrtví.

Obvykle míval dobrou náladu. Když mu bylo blbě, nedával to na sobě znát. Nemusím snad ani říkat, že byl vždycky v dobré kondici, i když to trochu přeháněl s flámováním.

Těmi zkaženými akvarely, kterými jsem ho zásoboval, byly stěny jeho pokoje brzo pokryté. Občas se ze mne pokusil vymámit nějaký dobrý. Když něco moc chtěl, obvykle to dostal. Tak se mu taky podařilo za ta léta získat několik z mých nejlepších obrazů.

Popravdě řečeno ani ty nepovedené nevypadaly tak špatně.

Když ho navštívila nějaká kočka, kterou uháněl, vždycky jí nejdřív ukazoval moje akvarely. Pak pěkně ponenáhlu nasazoval své

obvyklé zbraně - sklenici laciného vína, poškrábanou desku s Debussym, hezký kobereček u sálajícího krbu, a než jste se nadáli, už ji svlékal. Všechno bylo u Joea věci techniky. Když jste věděli, na jaké struny udeřit, dostali jste ji bez námahy. Kdo to nevěděl, prohrál. A Joe neměl pro prohrávající pochopení. Čas od času musel opustit zemi jako dvojník Deana Martina nebo jiné hvězdy. Joeovi se tyhle výlety do zahraničí líbily. Jako každý jiný turista směřoval k vyhlášeným památkám - v Itálii k hrobům Shelleyho a Keatse, ve Švýcarsku k zámku na Ženevském jezeře, který byl Byronovi inspirací k Vězni chillonskému, v Německu Štarnberské jezero, ve kterém se utopil šílený Ludvík Bavorský. Jeho povolání ho přirozeně zavedlo na mnohá slavná místa. Ve Švýcarsku se například snažil marně navštívit jednu z rezidencí Hermanna Hesseho - tu na hoře v Ticinu. Joe byl zblázněný do jeho Siddharty: byl pro něj - a pro mne, přiznávám, též - něco jako Nový zákon. Dokázali jsme o něm mluvit celé hodiny.

Slyšet Joea mluvit o jeho oblíbených autorech jeho vlastním žargonem, to bylo něco. V tom jazyce dokázal diskutovat celé hodiny o takových autorech, jako byl Proust, Elie Faure, Thomas Mann, ba dokonce James Joyce - byť prohlašoval, že Joyce je nad jeho chápání. Vždycky, když jsem procházel jeho ložnicí na záchod, zastavil jsem se tam, abych se podíval na dvě věci: pár boxerských rukavic, které mu dal jeho idol Benny Leonard, a malý zarámovaný obrázek jeho matky. Ta fotografie mne velice zaujala. Když jsem se na ni Joea zeptal poprvé, řekl: "To je moje matka. Báječná žena. Strašně jsem ji miloval. Byla na mne tak hodná." Skoro pokaždé, když jsem měl její obrázek, prosil jsem ho, aby mi o ní řekl víc. Žárlil jsem na jeho odpovědi. Kdybych měl takovou matku jako on, mohl ze mne dnes být jiný člověk. Možná ne tak slavný, ale lepší člověk. Nemít matku, kterou miluješ a které věříš, je vážný nedostatek. Často jsem si všiml, že ti nejtvrďší maníci si nejvíc vážili svých matek. Jeden slavný francouzský spisovatel, jehož dílo obdivuji, říká někde ve svých knihách, že muž, který nemiluje svou matku, je zráda. A já jsem svou matku celý život nenáviděl! Jeden by se divil, jak může někdo tak milovat svou matku, a přitom se chovat tak hrozně k ženám. (No, pomyslete na Napoleona.) Joe vlastně ženy miloval, ale nikdy jim nedokázal odpustit zradu. A tu mu připravily ne jednou, ale dvakrát nebo třikrát. Já jsem se nikdy nevyrovnal se ztrátou své první lásky - a bezpochyby už ani nevyrovnám. Naštěstí to nevztahuji na jiné ženy, i když je mi jasné, že přesně to si o mně myslí některé mé čtenářky.

Joe byl k ženám přitahován úplně přirozeně. Bral je, jako vy berete květiny nebo cizokrajné ptáky. Nikdy jim ale nevěřil. Nikdy.

Jaké šílené konverzace jsem vyslechl, když jsem se pokoušel si dát šlofíka v tom jeho kutlochu! Jednou mne třeba probudilo Joeovo klení a nadávání z plných plic. Otevřel jsem oči a viděl jsem ho, jak se u telefonu šklebí od ucha k uchu. Mezitím hulákal na ženskou na druhé straně drátu.

"Ty děvko! Copak jsem ti neřikal, abys mi už nikdy nevolala? Co máš zase za problém? Znova potrat, nebo co? Už ti nemůžu pomoci. Neudělal bych to, ani kdybych mohl. Nemá to cenu. Ty se nikdy nepoučíš. Seš pitomá děvka. Máš místo mozku kundu. Ne aby tě napadlo tlouct mi na dveře ve dvě nebo ve tři ráno. Nech toho chlastání! Drž nohy u sebe! Jestli to nemůžeš vydržet, tak si občas zaonanuj. To ti neublíží. Poslyš, ty seš katolička, ne? Je mi tě líto. Všecko je to na hovno a ty seš průseráčka..."

Ta holka se pokouší dostat ke slovu. Joe říká: "Už nechci slyšet ani slovo o tom sviňákově. Vyser se na něho! Je to čurák. Proč si nenajdeš někoho pořádného, třeba jako já? Ale neotravuj mě. Nemám čas na takové zvrácené rajdy jako jseš ty."

Děvče se mu snaží něco říct. Myslím, že mu chce sdělit, že miluje

jeho, jenom jeho.

"Takový hovadiny už jsem slyšel," říká Joe. "Nedělej ze mne blbce. Ty nemůžeš nikoho skutečně milovat. Chápeš to? Tak sbohem, mám práci." A zavěsí.

Joe mne nikdy nepřišel navštívit bez nějakého dárku, a to chodil často. Nikdy nepřišel ve špatné nebo mrzuté náladě. Byl vždycky hlučný, žoviální, hýřil historkami. Skutečnými historkami ze života. Zrovna si narazil neobyčejnou kočku - jaké ta má nohy! A jaké kozy! A tak dál. Jednou zase sebral nějakého spisovatele, podruhé to byl vyřízený herec. Nebo mu něco připomnělo pana tohoatoho, kterého podle něj znal v Hollywoodu každý. Ten člověk byl totiž známý tím, že měl obrovskýho ptáka - hotový koňský ocas. Vtip byl v tom, že občas, když se procházel s jiným chlapem a povídali si, vytáhl to svoje klátidlo a dal ho příteli do ruky. Joe byl samý žert. Když pohrdal nějakým "podlézavcem", jak jim říkal, s potěšením mu zatelefonoval ve čtyři ráno: "Hele, co je s tebou? Už je půl osmé. Myslel jsem, že jsi ke mně měl přijít v sedm!" a nato zavěsil. Ten chlapík už pochopitelně neusnul. Zavedl zvyk navštěvovat každou neděli slavné lahůdkářství v Hollywoodu, kde se obvykle scházeli herci. Joe je všechny znal. A většinou z nich opovrhoval. Na tyhle sedánky obyčejně chodila známá filmová herečka, která byla blázen do psů. "Miluje psy víc než chlapy," říkal Joe. Pak dodal šeptem: "Vím, že se mnou chce spát, ale já nemám zájem. Mluví s ní o psech."

Pokud jde o lásku ke psům, nikdo nemůže milovat psa víc, než Joe miloval Byrona. Bral ho všude s sebou. Občas mu zarecitoval pár veršů z Byrona. Všichni připouštěli, že to zvíře je skutečně jedinečné. Nebyl to pes - byl to napůl člověk. Visel na každém Joeově slově, jako by to bylo Písmo. V jeho pohledu na Joea bylo tolik něhy, tolik obdivu, že to bylo víc než láska. Pokud někomu byli psi ukradení, Joe s ním nechtěl nic mít.

Pokud naopak někoho měl rád, dokázal pro něj udělat cokoli. Co se týče dáreků, které mi nosil, bylo to často jídlo. Ačkoli nebyl velký jedlík, choval k jídlu velkou úctu. Bolelo ho, když mne viděl, jak jím mrhám. Přestože jsem hladověl mnohem víc než Joe, nebránilo mi to vyhodit dobré jídlo do odpadků, když jsem měl dost. (Nenáviděl jsem, když mi matka přikazovala, abych dojedl vše, co mám na talíři. Někdy jsem sebral odvalu a řekl jsem jí, že nejsem žádný odpadkový koš. U stupidních, konvenčních Němců bylo takové chování hříchem. Všiml jsem si, že Židé to často cítili stejně.) Joea taky bolelo, že jsem se nikdy nedotknul pokrmů zdravé výživy, které mi nosil.

Všiml jsem si, že ač byl Žid, s Židy se moc nestýkal. Ti učení ho k smrti nudili. Často přerušil konverzaci (řekněme o psychoanalýze) řka: "Pojďte, dáme si ping-pong." Za to by od góje dostal jednu do zubů, ale židovští intelektuálové tímhle způsobem své pěsti nepoužívali.

Joe byl taky samé překvapení. Jednoho dne přišel a blouznil o Montaignovi, slavném francouzském spisovatel. (Měl poznámkový sešit plný citátů z jeho díla.) Ale Montaigne, ač vysoce ceněný, není zrovna nejvhodnějším námětem k hovoru u jídla. Joe o něm přesto mohl mluvit hodiny.

Jednoho dne mne požádal o tužku, vylezl na židli a napsal na zed' mé pracovny toto: "Muž, který se ožení se svou milenkou, je jako člověk, který si nasere do klobouku, než si ho dá na hlavu." Joe to podepsal - Montaigne.

Joe napsal na zdi mé pracovny spoustu věcí. Jedna byla od Céline a zněla takto: "Seru na to všechno ze značné výšky." Joe stejně jako my všichni Céline zbožňoval. Jednoho dne jsem ho překvapil, když jsem mu pověděl, že Francouzi považují Céline za antisemitu. "I kdyby neměl rád Židy," řekl Joe, "byl to velký spisovatel.

Některé z těch židovských pitomečků, co nás krmí sračkama, bych vyměnil za Céline kdykoli."

To byl celý on - vždycky bezprostřední, nikdy se nevyjadřoval

opatrně.

Měl jsem Joea rád proto, že nebyl ctižádostivý a také proto, že byl samouk. Nezapomenu na den, kdy objevil zen. Měl knížku pod paží a na tváři široký úsměv. Podával mi ji, řka: "Henry, to je ono. Tohle dává smysl. Rozbíjí to ten židovsko-křesťanský nesmysl. Otevře ti to oči, rozesměje tě, vyloudí z tebe pěkně hlasitý prd. Proč jsem o tom neslyšel dřív? Ušetřilo by mi to spoustu utrpení." Tak pokračoval, šťastný jako blecha. Pak jednou večer, když jsme sledovali televizi, uslyšel poprvé Alana Wattse. Pohled, který na mne vrhl, byl plný nejvyššího úžasu. "Proč nemají v synagoze někoho jako on?" ptal se. "Ježiši, Henry, nikdy jsem neslyšel někoho mluvit tak rozumně. Ty říkáš, žeš ho kdysi znal? To ti závidím. Já se tady zahazuju se všemi těmi mizernými herci, cvoky a poseroutky." A zase začal svou tirádu o hercích, kteří jsou k ničemu, jak umí jenom číst ze scénáře, bez stopy myšlenky v hlavě, a tak dál.

Nikdo, kdo jednou Joea potkal, na něj nemohl zapomenout. Bylo to jako elektrický šok. Na začátku našeho přátelství mne brávil s sebou na hollywoodské večírky. To byla nuda! Joe ale vždycky sliboval: "Počkej ještě chvíli, než noc skončí, přijdou pěkný šťabajzny." Srandovní bylo, že se dokázal tak vytahovat, až s ním mluvil každý, muži i ženy, jako by tam byl ten nejdůležitější. Když se mu nějaká holka zalíbila, slíbil jí práci a vše, co chtěla. Jak se noc krátila, vytahoval z kapes své vizitky jako lístky od prádelny. Bylo překvapivé, kolik z těch děvčat si jeho vizitku nechalo a den nebo dva poté mu zavolalo. Tou dobou se mu už jejich jména vykouřila z hlavy.

"Wanda?" opakoval. "Ach ano, ty jsi ta blondýnka, že?"

"Ne," mohla odpovědět, "já jsem ta malá tlustá s tmavými vlasy."

"Tak mi polib prdel!" odvětil by a zavěsil.

Samozřejmě kamkoli mne Joe vzal, uváděl mě do rozpaků představováním ve stylu: "Tohle je můj přítel Henry Miller, ten spisovatel. Víte, autor Obratníku Raka, Světa sexu..."

Osoba, kterou tak oslovoval, často neznala jména Henry Miller, Obratník Raka a kdoví co ještě dodal, ale s velkou chutí předstírala, že je zná. Někteří mi dokonce připomínali, že jsme se potkali v Paříži, Londýně, Berlíně nebo jiném místě na míle daleko od Ameriky, kde nikdy v životě nebyli.

Na takových večírcích bylo mou nejobvyklejší otázkou: "Co tu mají dobrého?" nebo "Bude se tu jíst?". Joe mi vždycky nějaké jídlo sehnal. "Ty se vždycky ptáš po žrádle," říkal. "Poslyš, já jsem tě s sebou vzal proto, aby ses seznámil s těmi dámami. Podívej se na tamhleto s velkýma kozama! Chceš, abych tě představil?"

"A ty ji znáš?"

"Samo že ne. To ale není na závadu. Kromě toho, ty jsi slavný spisovatel. Budou jenom šťastní, když tě poznají. Budou učit blahem. Já tyhle čubky znám!"

Víc, než všechny ty pipky, co mi přivedl na návštěvu, mne na Joeovi Grayovi zaujalo porozumění knihám, které měl rád. Nad krbem měl vyrovnané ty nejkouzelnější tituly, které si kdo mohl přát. Když Joe četl knihu, zhltnul ji, jak se říká, i s chlupama. Ležela v něm dny, týdny, měsíce. Nejen, že si dělal poznámky a opisoval pasáže ze svých oblíbených knih, ale taky četl knihy, o kterých se autor zmiňoval. (Neznám lepší cestu jak přijít na to, které knihy stojí za přečtení.) K jeho cti budiž řečeno, že znám jen jednoho dalšího člověka, který jako on sbíral a četl báječné knihy, a to byl John Cowper Powys. Když jsem ho navštívil ve Walesu, můj zrak padl na sloupek knih vedle mne. Jejich tituly se daly dobře přečíst. Byla to samá klasika - Homér, Vergilius, Dante, Villon, Rabelais, Dostojevskij, Shakespeare, Marlow, Webster, řeční dramatikové, Ovidius, Lukrécius, Longinus a další. Pamatuji se, že mne to docela překvapilo, a tak jsem se ho (poměrně drze) zeptal, jestli se do nich vůbec někdy podívá. K mému ohromení řekl: "Ale Henry, já je všechny jednou za rok

přečtu." A to je četl v originále! Powys byl samozřejmě výjimečný člověk. Opětovná četba klasiků z něho neudělala suchara. Naopak - zvyšovali jeho žízeň po životě.

Na Joeovi jako čtenáři se mi líbila uctivost, se kterou mluvil o určitých autorech. Nezapomenu, jak se pustil do Richarda Jefferiese, autora Příběhu mého srdce. Tahal tu knihu s sebou všude a neustále ji někomu půjčoval, ať dotyčný chtěl nebo nechtěl.

Taky si vzpomínám na jeho reakci poté, co poprvé četl Dostojevského. "Jakto, že mi o tom chlapíkovi nikdo dřív neřekl!" zvolal. "To není spisovatel, to je kouzelník, obr."

Nejzvláštnější bylo vidět ho, jak zpracovává nějakou kočku s pomocí některého ze svých oblíbených autorů. Protože, jak jste jistě vytušili, v Joeových očích většina ženských byly slepice. Pozorovat ho, jak to dělá s jednou z těch "slepice", řekněme s Dostojevským v hrsti, bylo jako dívat se na rafinovaného podvodníka. Pokud se některé z nich skutečně líbila knížka, se kterou na ni Joe vyrukoval, udělal by pro ni cokoli. Vizitky pro "slepice" nebyly ovšem jen pouhým prostředkem pro apoteózu Dostojevského nebo jiného jeho favorita, Hermanna Hesseho. Způsobem, jakým přistupoval ke spisovatelům a malířům, přistupoval i k ženám. Bylo k neuvěření slyšet ho vychvalovat přednosti nějaké rajdy, do které se zamiloval. "Ty ji neznáš," začínal. "Možná, že je to rajda, ale dá se jí věřit."

"Jak to myslíš, Joe, věřit?"

"Takhle: když nemáš prachy a potřebuješ pomoc, běž za ní. Pomůže každému pitomci, protože nikoho lepšího nezná. Viděl jsem ji, jak strčila stodolarovku jakémusi budižkničemu, který si ani nezasloužil vytřít jí zadek."

"Dobrá, i když je to šlapka, je to přítel v nouzi. Možná ti dokonce dá zadara, když se jí líbíš."

Jinou zas měl rád proto, že byla taky zblblnutá do zdravé výživy.

A další zas proto, že milovala psy. "Čistě mezi náma," řekl,

"myslím, že s nima šuká. Všimni si, jak k ní vždycky Byron čuchá.

Psy má fakt ráda, ale kočky a ptáky nenávidí; uhodneš proč?"

Za tu dobu, co jsme žili v tom bláznivém světě jménem Hollywood, jsme narazili na spoustu zrůd, myslím tím skutečných zrůd, které patřily k atrakcím. Mezi nimi byla i jedna trpaslice, kterou měl Joe docela rád. Velice ho zajímala, hlavně asi proto, že to byla velká čtenářka.

Lidi, které neměl rád, a byli to často Židi, neměl v lásce

kupodivu ani Byron. Jak jsem řekl, Byron byl napůl člověk.

Dokázal pochytit věci, které Joeovým slepicím nikdy do hlavy nevešly. Byl taky pěkně nadržená potvora. Pořád něco rval - nohu,

kus nábytku, palmový list nebo něco jiného. Na šoustání ale ve

svém životě moc štěstí neměl. Je to divné, když jeho pán a mistr

byl na tyhle věci takový expert. Postupně jsem přišel na to, že

Joe nepokládal fenky, které byly k dispozici, za dost dobré pro svého Byrona. Mnozí Joeovi přátelé hledali pro něho tu správnou čubičku, ale nikdo s tou pravou nepřišel. Joe říkal, že Byron má cenu zlata.

Když měl práci mimo město, chtěl, aby telefon zůstal vyvěšený a on mohl ve volném čase mluvit s Byronem. Takže když uslyšel, jak

Byron štěká na zvuk jeho hlasu, Joe mohl pokračovat

v jednostranné konverzaci, kterou by i chovatel psů považoval za

neuvěřitelnou. Častokrát neměl Joe na dobré jídlo pro sebe, ale

Byron nesměl přijít zkrátka. Byron žral jen to nejlepší, to

nejdražší. A Joe byl z toho šťastný.

Jednou jsem Joea potkal, když zrovna vylezl ze svého doupěte.

Křenil se na celou hubu.

"Co se přihodilo, Joe," povídám, "že vypadáš tak šťastně?"

"Pojd' se mnou," vybízí mne. "Právě vyrážím do ulic v naději, že narazím na jednu dámu, která bydlí v tomhle bloku. Flirtoval jsem s ní."

Když jsem uslyšel slovo "flirtoval", nemohl jsem uvěřit svým uším.

"No jo," pokračuje, "myslím, že je romantický typ. Dobře vypadá, dobře se oblíká, je zdvořilý a tak dál."

"Povídej dál," řekl jsem a přemýšlel, jestli to zas bude jedno z jeho poblouznění.

Vyložil mi, že si všiml toho, že vychází z domu každý večer v přesně stejnou dobu. On chodí venčit psa, a tak ji potkává, jelikož bydlí jen několik vchodů od ní. Jednou večer se místo obvyklého pozdravu při míjení se zastaví a řekne: "Ahoj krasavice, nejdeš dneska nějak brzo?"

Odpověděla chladně: "Co je ti do toho? Proč tě vídám každý večer u našeho vchodu?"

"Protože," povídá Joe, "mám na tebe hroznou chuť."

"Tak tu," opáčí ona, "si strč do prdele."

Poněkud zaskočen jazykem, který použila, praví Joe: "Takhle se mluví s džentlmenem?"

"A kdopak ti nakukal, že seš džentlmen?" odpálí ho.

"Ale dámo," povídá Joe, "buďte trochu lidská. Já jsem váš soused, víme?"

"Nevíme," odsekne. "Padej, ztrat' se!"

V tu chvíli se odněkud vynoří Byron a začne otlapkávat Joea.

Byron se jí jaksí zalíbí a ona trochu změkne.

"Krásný pes," říká. "Odkud ho máš?"

Tak si Joe vymýšlí dlouhou historku, aby mu neutekla.

Dívka se sehne k Byronovi, aby ho pohladila. Když ho hladí, Joe ji popleská po stehně. Holka dělá, že si ničeho nevšimla. Joe rychle navazuje: "Pojď na chvíli ke mně. Udělám ti čaj nebo něco."

K jeho překvapení se k němu připojí a než bys řekl švec je v jeho doupěti a prohlíží si mé akvarely na stěně.

"Ty seš malíř?" ptá se.

"Ne," povídá Joe. "Jsem u filmu. Jsem kaskadér. Někdy dubluju Deana Martina."

Víc nemusel říkat. Od té chvíle se konverzace stočí

k zajímavějším věcem. Zjevně tak jako ty druhé, když slyšela "u filmu", roztála. Nemusel jí vařit žádný čaj - hodila do sebe pár neředěných bourbonů, objala ho a už mu jela po ptákově.

"Jako když se svalí kláda," popisoval to Joe.

"Co se stalo potom - hodil sis s ní jednu rychlovku?"

"Kdepak," odpověděl mi. "Rozhodl jsem se, že mě o to musí poprosit. Řekl jsem jí, aby došla zase zítra. Uvidíš, zítra mi zazvoní u dveří. Tydle pipky znám. Nechtějí mě, chtějí se dostat k filmu. Měl bys vidět tu změnu, když uslyšela "Dean Martin". Možná si myslí, že se s ní krátce pomiluju, a pak z ní udělám hvězdu. Kráva! Jsou nepoučitelné."

"Kam jdeme, Joe?"

"Nikam. Jen jsem chtěl, aby se Byron proběhl."

Obávám se, že ve snaze nakreslit úplný portrét mého přítele jsem asi zveličil jeho chyby a slabůstky.

Joe byl jedním ze tří mých nejbližších přátel v Americe. Nebylo nic, co by pro mne neudělal, když jsem potřeboval jeho pomoc. Byl vždycky srdečný, i když trochu prudšas. Miloval i nenáviděl intenzivně. Pro něj neexistovalo nic mezi tím.

Mnoho lidí o něm mluvilo jako o svém příteli. Joe viděl přátele jen ve dvou nebo třech z nich, ti ostatní byli u něj jen známí, kamarádi z mokré čtvrti a tak podobně.

Pokud nesouhlasil s vašim názorem, nesouhlasil divoce. Byl prudký ve všem. Ze všeho nejvíc nenáviděl pokrytce, lidi, kteří říkali jedno a mysleli si něco jiného.

Vůči ženám nechoval nenávist, jen jim prostě nedůvěřoval. Pokud jde o ně samé, Joe je přitahoval jako magnet. On to do značné míry přičítal plastické operaci svého nosu. Já jsem přesvědčen, že by to bylo úplně stejné, i kdyby měl tu svou starou skobu.

Protože vyzařoval vřelost, entuziasmus, důvěru. Nikoho nenechal padnout. V tom, že se považoval za svého druhu léčitele, měl pravdu. Každý, kdo s ním přišel do styku, cítil v Joeových vibracích něco zvláštního. Dokonce i ti, pro něž pracoval v ateliérech, říkali, že má ten dar.

Smál se lehce a srdečně. Nikdy nevypadal, že má špatnou náladu, a ani ji moc často nemíval.

Říkával jsem mu, že je rozený přírodní léčitel, že by měl být rabínem, a ne kaskadérem. Joeova léčitelská metoda byla poněkud zvláštní: léčil prostřednictvím knih. Když byla vhodná příležitost, ubohému trpícímu přečetl pár pasáží ze svého tlustého, citáty vyplněného poznámkového sešitu. Kdyby mu někdo řekl, že to je metoda, jakou používají křesťanští učenci, ušklíbnul by se.

Byl ve všem skrz naskrz originální. Ti, kterým byl po chuti, na něj nikdy nezapomněli. Na něj a jeho psa. Lidé se ptávali na Byrona, jako by to byl člověk. A Joe se k němu také tak choval. Mám štěstí, že v každé době mám dva nebo tři dobré přátele, na které se mohu spolehnout, když jsem v nouzi. Být požehnán jen jedním dobrým přítelem většinou stačí. Přátelé pro mne znamenají víc, než náhradu chybějících peněz. Když říkám přátelé, myslím na obyčejné lidi, ne ty vyjimečné. Oni jsou totiž vyjimeční schopností dávat, sloužit, přiběhnout na zavolání, podržet druhého. Skoro všichni měli smysl pro humor. Nebyli to nikdy kazatelé nebo rádci. V každém z nich bylo vlastně něco praštěného nebo excentrického. Dalo by se říct klaunského. Především byli nesobečtí. Joe Gray byl nesobecký, pokud šlo o ženy. Ne proto, že by jimi pohrdal, ale spíš proto, že je bral jako dary shůry. Navenek se k nim mohl chovat jako ke psům, ale každý, kdo ho znal, znal ho nějak jinak. To, co jim vydávalo Joea na milost a nemilost, nebyla kunda, ale to, že viděl jejich andělskou tvář. Vždy se pokoušel ochránit je před hrozbou bezpráví nebo pokoření. Svým způsobem byl přestrojeným rytířem Kulatého stolu. Přátelé, které měl, byli blízcí přátelé. Nedokázal tolerovat cokoli vlažného. Jako bývalý profesionální boxer se někdy dopouštěl neuvěřitelných urážek. Například jednou uprostřed prudké hádky v baru mne chytil za ruku a řekl: "Pojď, vypadneme odsud!" Když jsme byli venku, řekl jsem: "Co se děje, Joe, proč jsi mu nedal jednu do zubů?" a Joe odpověděl: "Protože nesmím. Kromě toho, takový vůl mi za to nestojí. Umí se jenom naparovat, to je všechno."

Později, když jsem viděl film Zlý den v Black Rocku, ve kterém Spencer Tracy hraje jednorukého muže zběhlého v jiu-jitsu, ocenil jsem Joeova slova. Našel jsem v něm i nový pohled na sebe samého jako člověka, který se obvykle spoléhá na svou schopnost vyplat se ze špatné situace.

Jeden z nejkrásnějších dnů s Joem jsem strávil v Big Suru. Bob Snyder tehdy točil dokumentární film o mém životě a jediné co jsme potřebovali byl pohled na Big Sur. Vzali jsme s sebou Michia Watanabeho, který žil v mém domě v Pacific Palisades. Nebyl jsem v Big Suru už víc než deset let. Domek na Partington Ridge vypadal přitažlivěji než kdykoli předtím. Mí společníci se do toho místa samozřejmě zamilovali. Kdo by odolal? Strávili jsme tu noc a na cestě domů jsme se dali do zpěvu starých písniček jako "Sejdeme se večer v krajině snů", "Jsi velká krásná panenka", "Růže z Pikardie" a tak podobně. Dokonce Michio, který se narodil a byl vychován v Japonsku, pochytil ten duch. Byl to nádherný způsob, jak završit vzrušující cestu. Big Sur vypadal krásněji než kdy dřív. (Byl to patrně můj úplně poslední výlet sem. Doby mého cestování jsou pryč, stejně jako mé dny práce.)

Jak jsem už řekl, Joe nebyl jen kaskadér, ale i dublér Deana Martina. Na fotografiích se pozoruhodně podobali jeden druhému. Joe pro Deana rád pracoval. Při několika příležitostech s ním cestoval do zahraničí, včetně Mexika. Jednou se Dean připravoval

na natáčení právě tam. Byla to drsná krajina, ale Joe měl Mexičany rád a navíc byl bez peněz. Proto navzdory své zlé předtuše Deana doprovázel. Za několik dnů byl k mému velkému překvapení zpátky v Los Angeles. Ještě víc jsem byl překvapen, když si stěžoval, že mu není dobře a chystal se jít k lékaři. Říkám "překvapen", protože Joe byl nejen ukázkou zdraví, ale i blázen do zdravé výživy, věřil v metody dr. Bieler a absorboval tolik slunce a kyslíku, kolik jen mohl.

Věřím, že mu Dean nabízel, aby šel k jeho vlastnímu doktorovi - nebo to možná byl lékař Elizabeth Taylorové. Viděl jsem ho den poté, co ho přijali do nemocnice. Vypadal zdravý jako řípa. Když jsem se ho ptal, co mu je, nedokázal mi to přesně říct. Myslel si, že to bude asi ze špatného mexického jídla.

Každopádně další den byl mrtev. Nebylo mu ještě ani padesát, a byl skvělou ukázkou zdraví a joie de vivre. Nikdy jsem se nedozvěděl, co ho podle lékařů zabilo.

Jeho poslední slova, zdá se, patřila jeho psu Byronovi. Později jsem zjistil, že ho adoptovala jedna z dcer Deana Martina. Bůh jí za to požehnej! Dodnes se mě lidi ptají: "Co se vůbec stalo s Byronem?"

Můj nejlepší přítel

VĚRTE NEBO NE, BYLO JÍM MÉ KOLO. TOHLE JSEM koupil na Madison Square Garden, po cyklistické šestidenní. Vyrobili ho v Kamenici v Čechách a ten závodník, kterému patřilo, byl myslím Němec. Od jiných závodních kol se liší tím, že horní štangle se sklání směrem k řídítkům. Měl jsem dvě další kola americké výroby. Ta jsem půjčoval svým přátelům, když je potřebovali. Ale na tom z Garden jsem jezdil jenom já. Byl jako domácí miláček. Proč ne? Copak mne neprovázelo v časech nepohody a zoufalství?

Ano, zmltal jsem se v mukách lásky, mé první lásky, která je vždy nešťastnější než ty druhé. Přátelé mnou byli znechuceni, opouštěli mě, nebo já je, jednoho po druhém. Byl jsem skleslý a osamělý. Nevzpomínám si, jestli rodiče věděli o mé situaci, vím ale, že mě něco trápilo. To "něco" byla krásná mladá žena jménem Cora Seward, se kterou jsem se setkal během svých školních let. Byli jsme tak naivní, že jsme se políbili snad jen dvakrát nebo třikrát - například na večírku - a nikdy víc. I když jsme měli oba telefon, nikdy jsme si nevolali. Proč? ptám se sám sebe. (Asi by to bývalo moc odvážné.) Psali jsme si, ale naše dopisy se jaksi mýjely. Pamatuji se, jak jsem každý den po návratu domů běžel nejprve ke krbové římse, na kterou se dávaly dopisy, a téměř vždy mne tam vítala prázdnota.

Tehdy jsem většinu svých dní zasvětil hledání práce (údajně). Ve skutečnosti jsem chodil do kina nebo do kabaretu (pokud jsem si to mohl dovolit). Najednou jsem přestal dělat i to, a nedělal jsem nic. Nic kromě ježdění na kole. Často jsem byl v sedle od rána do večera. Dojel jsem kamkoli a obvykle v rychlém tempu. Někdy jsem potkal u vodotrysku v Prospect Parku cyklisty trénující na šestidenní. Dovolili mi, abych jim udával tempo v mírném úseku od parku ke Coney Islandu.

Navštěvoval jsem stará oblíbená místa jako Bensonhurst, Ulmer Park, Sheepshead Bay a Coney Island. Pořád, ať byla scénérie kolem jakákoli, jsem myslel na ni. Proč mi nepíše? Bude na příštím večírku? A tak dál, a tak dál. Nikdy jsem na ni nemyslel nemravně, nikdy jsem nesnil o tom, jak se s ní jednou budu milovat nebo dokonce hladit její mezírku. Ne, byla jako princezna z pohádky, nedotknutelná dokonce i ve snu.

Ani mne nikdy nenapadlo jet na Greenpoint, kde bydlela, a jezdit její ulicí tam a zpátky v naději, že ji koutkem oka zahlédnu.

Místo toho jsem jezdil do vzdálených míst, svázaných s mým dětstvím a šťastnými časy.

Myslel jsem na ty idylické časy kajicně, s těžkým srdcem. Kde byli všichni ti drazí kamarádi z mého raného dětství? Procházeli týmiž trýzněmi, nebo už byli někteří ženatí?

Někdy, když dočtu dobrou knihu, nemyslím na nic jiného, než na postavy z ní. Postavy, o nichž jsem přemýšlel nejvíce, jsou z Dostojevského, obzvláště z Idiota, Bratrů Karamazových a Běsů. Vskutku to už nebyly postavy z knih, ale živé bytosti, lidé, kteří obývali mé vzdušné zámky a snový život. Takže když myslím na taková nemožná idividua jako Smerďakov, propuknu naráz ve smích - jen proto, abych se rychle vzpamatoval a obrátil své myšlenky k ní. Nedokázal jsem ji vytlačit z mysli. Byl jsem jí posedlý, uchvácený, oloupený. Kdybych na ni díky nějaké velké náhodě narazil, určitě bych měl svázaný jazyk.

Ó ano, jednou za uherský rok jsem od ní dostal dopis, obyčejně z nějakého letoviska, kde trávila prázdniny. Vždycky to byl krátký dopis v lehkém konverzačním tónu, a podle mého mínění postrádal cit. Má odpověď se jejímu psaní značně podobala, navzdory tomu, že mi pukalo srdce.

Úplně jsem se poddal srdcebolu. Trpěli jiní lidé mého věku týmiž bolestmi? Byla první láska vždy tak bolestná, neohrabaná a jalová jako ta má? Byl jsem snad zvláštní případ, "romantik" prvního řádu? Odpovědi na mé sebezpytné otázky byly obyčejně vepsány v tvářích mých kamarádů. Od chvíle, kdy jsem pronesl její jméno, vyzařoval z nich naprostý nezájem. "To na ni ještě pořád myslíš?", "To ti to nestačilo?" a tak podobně. A nevyslovené - jak může kluk takhle zblbnout? Ještě ke všemu kvůli holce.

Jak jsme tak šlapali (já a můj dvojník), procházel jsem si všechny základní fakty odpředu dozadu a zpátky. Jako bych studoval nějaký algebraický teorém. Nejednou jsem při tom narazil na soucítící duši! Byl jsem tak opuštěný, že jsem začal své kolo nazývat přítelem. Vedl jsem s ním tichou konverzací. Samozřejmě jsem se o ně velmi pečlivě staral. Což znamená, že pokaždé, když jsem se vrátil domů, postavil jsem kolo na řídítka, sehnal jsem si kus čistého hadru a leštil náboje kol a špice. Pak jsem vyčistil řetěz a znova ho namazal. Přitom jsem udělal na kameni chodníčku nepěkné skvrny. Matka si stěžovala a prosila mne, abych si pod kolo podkládal novinový papír, než ho začnu čistit. Někdy byla tak popuzená, že mi plná sarkasmu řekla: "To se divím, že si tu věc nebereš i do postele!" Já jsem odsekl: "Kdybych měl pořádný pokoj a dost velkou postel, tak bych to dělal."

To byla další nesnáze, se kterou jsem se musel vyrovnávat - neměl jsem svůj vlastní pokoj. Spal jsem v úzké dětské ložnici, komoře ozdobené jen závěsem, který měl zadržet první ranní slunce. Knihy jsem čítal u jídelního stolu. Tu komoru jsem používal jen tehdy, když jsem poslouchal desky. Právě při poslechu některých mých oblíbených desek v té ponuré místnosti jsem procházel nejtrpčími mukami lásky. Každá deska, kterou jsem položil na gramofon, jen prohlubovala můj zármutek. Největší pohnutí - od nadšení k absolutnímu zmaru - mi připravoval židovský zpěvák Sirota. Hned po něm to byl Amato, baryton z Metropolitní opery. A po nich přišli Caruso a John McCormack, milovaný irský tenor.

Staral jsem se o své kolo, jak by jiný pečoval o Rolls Royce. Když potřebovalo opravit, odnesl jsem ho vždycky do opravny na Myrtle Avenue, která patřila černochovi jménem Ed Perry. Ten s kolem jednal v rukavičkách. Nikdy nezapomněl vycentrovat obě kola. Často mi za práci nic neúčtoval, protože prý nikdy neviděl člověka, který by byl do kol takový blázen jako já.

Byly ulice, kterým jsem se vyhýbal, a ulice, kterým jsem dával přednost. Architektonický styl některých ulic mě vlastně popoháněl. Byly ulice usedlé a ulice sešlé, ulice plné půvabu a jiné hrozitánsky nudné. (Copak neřekl Whitman někde:

"Architektura je to, co to s tebou udělá, když se na ni koukáš.")

Jako člověk stížený chorobnou toulavostí jsem byl schopen vést propracovaný vnitřní rozhovor a zároveň vnímat scénérii, kterou

jsem projížděl. Jízda na kole byla ale trochu odlišná; musel jsem dávat pozor na cestu, abych se nevymlel. V té době byl šampionem v cyklistickém sprintu Frank Kramer, kterého jsem samozřejmě zbožňoval. Jednou se mi podařilo dostat se za něj při jedné z jeho tréninkových jízd z Prospect Parku na Coney Island. Pamatuji se, že mě poplácal po zádech, když jsem ho dohnal, a řekl přitom: "Dobrá práce, kámo, vydrž!" Ten den je v knize mého života zapsán zlatým písmem. Pro jednu jsem zapomněl na Coru Sewardovou a poddal jsem se snům o tom, jak budu jednoho dne závodit v Madison Square Garden s Walterem Ruttem, Eddie Rootem, Oskarem Eggem a dalšími slavnými cyklisty.

Jak jsem si zvykl trávit tolik hodin denně na kole, kamarádi mne zajímali čím dál méně. Kolo se stalo mým jediným přítelem. Mohl jsem se na ně spolehnout, což jsem nemohl říct o svých tehdejších kámoších. Je velká škoda, že mne nikdo nevyfotografoval s mým "přítelem". Dal bych všechno za to, kdybych věděl, jak jsme tehdy vypadali.

O mnoho let později v Paříži jsem si pořídil jiné kolo, tentokrát obyčejné, s brzdami. Aby člověk zpomalil, musel pěkně šlápnout do pedálů. Mohl jsem mít ruční brzdu na řídítkách, ale to bych si připadal jako padavka. Bylo nebezpečné a vzrušující uhánět ulicemi na plné pecky. Naštěstí tehdy ještě nejezdilo tolik automobilů. Člověk musel dávat pozor především na děcka, hrající si uprostřed vozovky.

Matky varovaly své děti, aby byly opatrné a dávaly si pozor na toho bláznivého mladíka, který se s oblibou řítí ulicemi. Jinými slovy jsem se brzy stal postrachem sousedství.

Byl jsem jak postrachem, tak vzorem. Děcka žebroňovala u svých rodičů, aby jim rodiče koupili kolo, jaké mám já.

Jak dlouho může bolet srdce, aniž by puklo? Nemám potuchy. Vím jen, jak vyčerpávající je dvořit se dívce in absentia. Dokonce na mé jednadvacáté narozeniny, což byla velká událost v mém životě, jsem od ní seděl odtažen a bál se jí říct o své lásce. Naposled jsem ji viděl krátce nato, když jsem sebral odvahu, abych zazvonil u jejích dveří a řekl jí, že odjíždím do Juneau na Aljašce stát se zlatokopem.

Skoro ještě těžší bylo odloučit se od mého kola z Kamenice v Čechách. Musel jsem ho dát jednomu ze svých kamarádů, ale už si nevzpomenu, kterému.

Musíte mít na paměti, že i když mi pukalo srdce, dokázal jsem se od plic zasmát. Když jsem měl prachy, chodil jsem na varietní představení v Palace, nebo jsem trávil odpoledne v kabaretu na Houston Street, nebo v některém jiném. Komedianti z těchto představení se později dostali do rádia a televize. Doslova jsem se dokázal smát na nepravém místě, dokonce i tomu, co mne zachránilo. Už tehdy jsem znal slavný citát z Rabelaise: "Na všechny neduhy ti předepisují smích." Z osobní zkušenosti můžu říct, že to je velká moudrost. Dnes je smíchu tak zatraceně málo - není divu, že obchodníci s drogami a psychoanalytici jsou na koni.

Knihy třetí

JOEY

Joey
ČÁST I

NĚKDY JSEM MU ŘÍKAL ALF, NĚKDY FRED, JINDY

Joey. On mě obvykle oslovoval Joey, zřídka Henry. Myslím, že jsme se poprvé setkali v roce 1928 při mé první cestě do Evropy.

Seznámil jsem se s ním prostřednictvím mé tehdejší ženy June, která pobývala v Paříži už rok se svou milovanou přítelkyní Jean Kronske. Jean se potkala s Fredem a Fred se do ní zamiloval - "bláznivě", jak vždycky přiznával. Pokud jde o mou ženu June, později se mi svěřil, že si o ní nic moc nemyslel - byla pro něj typickým "středoevropským typem", ať už to znamená cokoli. Když jsem ho poznal lépe, během našich společných let ve Villa Seurat, uvědomil jsem si, že znal a byl obdivován několika neobyčejnými ženami. Častokrát zůstal v jejich hotelu, nebo ony pro změnu v jeho, což byl obvykle mizerný hotýlek, jakými se Paříž občas "honosí".

Zajímavé na jeho vztahu k ženám bylo, že ho všechny milovaly a zbožňovaly. Nikdy se neoženil a ani o tom nikdy neuvažoval. Hovořil tak, jako by byl vášnivě zamilován do každého z těch stvoření, ale způsob, jakým vyjadřoval svou vášeň, ho obvykle prozradil.

Hned zkraje je nutno přiznat, že Fred či Alf či Joey byl tak trochu rošťák, ba možná lump, ale roztomilý. (Nikdy jsem nepotkal muže ani ženu, kteří by ho nenáviděli.)

Narodil se, jak vždycky uváděl, ve Vídni, a zdálo se, že ke svému rodnému městu choval velkou náklonnost. Co je zvláštní, já se ženou jsme navštívili Vídeň zrovna v tom roce, kdy jsme se s ním seznámili v Paříži. Tou dobou (1927) měla Vídeň zpustlý vzhled města, které prošlo těžkou válkou. Rozpadala se ve švech. Strýček mé ženy, který býval plukovníkem u honvédských husarů, teď rozvážel na kole cívky filmů pro nějakou filmovou společnost. Za tu práci dostával jen pouhou almužnu.

Už jsem někde jinde psal o vídeňské havěti. Nikdy ve svém životě jsem neviděl tolik štěnic lezoucích po zdi, jako v tomhle slavném městě. Také jsem nikde jinde nepotkal tak hlubokou, odpornou bídu. O nějakých dvacet třicet let později jsem se vrátil do Vídně s jedním přítelem z Big Suru. Tentokrát vypadala o něco lépe, ale ne o moc. Silně mi připomínala Brooklyn z dob mého dětství.

Mezi návštěvami jsem strávil nějakou dobu v Německu. Zjistil jsem, že Vídeňáci (a Rakušáci vůbec) se u Němců netěší velké úctě. Vždycky o nich mluvili jako o "zrádcích".

Udělal jsem tuto odbočku proto, abych trochu osvětlil Joeyho povahu, jeho původ atd. Podle toho, co mi řekl, jeho rodina patřila k lepší společnosti. Dostalo se mu dobrého vychování a když vypukly hrůzy 1. světové války, udělali z něj poručíka. Naštěstí pro něj došlo na začátku jeho kariéry k velice důležitému incidentu. Myslím, že jeho oddíl bránil před nepřítelem nějaké postavení. Vojáci měli rozkaz střílet teprve až uvidí běhla svých protivníků.

Fred zrovna velel. Jak se nepřítel přibližoval, Fred ztratil odvahu vydat rozkaz ke střelbě. Četař, který si uvědomil, co se děje, převzal velení a zachránil tím regiment od totálního rozprášení. Freda pochopitelně postavili před polní soud a odsoudili ho k smrti zastřelením. Ale jeho rodiče měli vlivné známosti nahoře, a tak místo před popravčí četou poslali Freda do blázince. Válečná léta strávil jako blázen. Po vyhlášení míru se vrata blázince otevřela a všichni chovanci byli puštěni na svobodu. Fred odtud zamířil do Paříže. Míval francouzskou guvernanku, a znal tudíž francouzsky dost na to, aby se tam protloukl. (Uměl taky trochu anglicky.)

Od té doby až do chvíle, kdy jsem se v třicátém vrátil na pár let do Paříže, vedl Fred obvyklý nejistý život někoho, kdo má uměleckou duši. I když se z něj nikdy nestal cvok, byl bezpochyby výstřední. A milý. Vždycky, když se mluvilo o jeho chybách nebo poklescích, muselo se dodat - ale je milý. Bylo to ve cvokárně, kde přečetl všechny ty knihy, o kterých mluvil? V době, kdy jsem na něj narazil, byl výborně obeznámený s literaturou německou, francouzskou a anglickou. Na prvním místě mezi těmi co obdivoval

nebo uctíval stál Goethe. Dokázal by o něm mluvit celé hodiny. Také znal důvěrně většinu oslavovaných francouzských autorů - jak prozaiků, tak básníků. Začínal s Villonem, pokračoval dekadenty a symbolisty devatenáctého století - Villiers de l'Isle Adam, Mallarmé, Baudelaire, Rimbaud, všemi známými romanopisci a esejisty. Samuel Putnam, a to byl nějaký vzdělanec a překladatel, o Perl'esovi mluvil jako o prvotřídním učenci. Byl jako doma mezi německými básníky - Schillerem, Heinem, Hölderlinem a dalšími. Kdo Joeyho znal, ví, že všechnu svou učenost bral na lehkou váhu, ba někdy popíral, že nějakou má. Joey byl klaun, "vždy šťastný a rozzářený" kumpán, který nás vždy rozesmál, až jsme se prohýbali. Jednu chvíli měl při citování Hölderlina slzy na krajíčku, a vzápětí se řehtal jako blázen.

Jeho tvář vždy zářila, ústa roztažená úšklebkem nebo dobromyslným úsměvem. (Nedávno mi poslal své foto s tímž nevázaným výrazem; nevypadá na něm ani o den starší.) Já jsem ho viděl rozezleného jen jednou. To bylo v Clichy, kde jsme se spolu nějaký čas dělili o jeden malý byt. On se holil a já, zatímco jsem ho pozoroval, jsem mu vyčítal jeho chyby - jen drobné hříšky. Pak mi to ale nedalo a začal jsem ho popichovat se vši vážností. Viděl jsem, jak jeho tvář nachová. Evidentně jsem to přehnal, protože mrsknul s břitvou do umyvadla a skočil po mně. Dostal jsem pěknou ránu do zubů a překotil jsem se do prázdné vany, kde jsem se praštil do hlavy, až to křuplo. Hned jsem se z ní vyhrabal a omlouval se mu. Pak se omluvil on mně a brzy bylo všechno v naprostém pořádku. Už nikdy se nic podobného neopakovalo.

Když se ohlédnou zpět na ta báječná léta strávená spolu, vidím jeho tvář vždy rozzářenou úsměvem. Dalo by se to nazvat "videňským" úsměvem, jako se mluví o úsměvu japonském. Už jsem se zmínil, že Joey byl tak trochu rošťák, někdy dokonce pěkný lump, či jak by se řeklo, opravdový čubčí syn. (Ještě jednou: ale roztomilý!) Už jsem někde popisoval (nebo to byl on?), jak jsem obírali našeho přítele Michaela Fraenkela o pěkné sumičky. Byla to sehraná akce. Zatímco já jsem Fraenkela zatáhl do vášnivě diskuse o tom či onom, Joey vytáhl z náprsní kapsy Fraenkelova kabátu peněženku. Když bylo přetopeno, vždycky si jej přehodil přes opěradlo židle. Ten se potom divil, když jsme ho pozvali na večeři! Věděl, že jsme pořád švorcoví.

Když jsem se seznámil s Anad's Nin, Joey se do ní přirozeně šíleně zamiloval. Psal jí překrásné dopisy, prozrazující jeho city. Byly velmi rafinované a literárně propracované - to byla jeho silná stránka. Nejprve odmítala být na něj přívětivá a nebrala ho vážně. Jak šel čas, Fred byl do ní čím dál víc blázen. Znal mnoho žen, ale jí se žádná nevyrovnala. Byla někým z jiného, etérického světa. Rozhodl se, že o ní napíše knihu - řekl bych, že byla ve francouzštině. (Začal psát anglicky, až když se přestěhoval do Anglie.) Naneštěstí pro něj Anad's rukopis, který jí ukázal, nepřijala příznivě. Důvod? Byl příliš upřímný; zmiňoval se o jménech a okolnostech, které urážely její smysl pro slušnost. Tak to aspoň podala ona. Ve skutečnosti jí asi vadila jeho "pravdivost." Anad's, jak ví každý, kdo četl její Deníky, byla velice zkušená, zběhlá lhářka. Abych užil vlídnější slova, byla "dobrá ve fabulování." Věřím, že ke mně byla upřímnější než ke komukoli jinému ze svých přátel nebo známostí. Jak ji ale znám, musím poznamenat, že patrně i mně občas vykládala báchorky. Každopádně byl teď Fred v nemilosti. Používám tenhle zvláštní výraz, protože u Anad's byl buď někdo v milosti, nebo byl v nemilosti. Byla jako vévodkyně, která rozděluje svou přízeň. Často o ni člověk přišel kvůli úplné maličkosti. Získat její odpuštění dalo zabrat asi jako výstup na Fudžijamu.

Fred, který do psaní o ní vložil své srdce, se nedal zastrašit. Objevil, jak ji rozdělit (à la Šalamoun) na dvě různé osoby - jednu tanečnici, druhou spisovatelku. Dalo mu velkou práci dokončit tento kus literární chirurgie; poté přinesl rukopis

Anaďs ke schvlen. Tentokrát nebyla jen rozhořčen, přímo zuřila. Neboh Fred byl vyhořten ode dvora - neodvolateln. (Měl bych dodat, že uř nikdy její přátelství nezískal zpět.) Tohle byla vzpomínka spíše na ni, než na n. Podotýkám, že později také Lawrence Durrell přšel o její přízeň, ale byl buď šikovnější, nebo odolnější než Fred, protože získal zpět její náklonnost - dokonce ne jen jednou, ale vícekrát.

Myslím, že Anaďs byla na Freda tak tvrd proto, že nedokázala ocenit jeho klaunstv. Na rozdíl od Wallace Fowlieho neviděla spojitost mezi klauny a anděly.

I kdyř na první pohled vřichni brali Anaďs jako andělskou bytost, musím říct, že do ní měla daleko. Mrnji řeceno byla velice rozporupln stvořeni.

Tentokrát byl Fred pln zdrcen. Nepokusil se získat zpět její náklonnost. Jednoduše se na to vykařlal. Řekl bych, že to bylo v době, kdy mne chodíval navřtvovat - řasto bez ohlášení - jeden mj ctitel ze Švédska. Byl to asi nejnudnjší patron, kterého jsem kdy potkal. Co bylo jeřt horř, nevdl jsem, jak se ho zbavit. Seděl u mn jak přlepen, dokud jsme nedorazili poslední flařku.

Kdyř ke mně vpadl, dokud tam byl Fred, poslední jmenovan se rychle zvedl, chpnul svůj baret a řekl: "Tak zítra, Joey!" To se muselo stát několikrát, než to tomu řvdkovi dořlo. Tehdy, jednoho veřera poté, co Fred kvapn odeřel, se ke mně obrátil ve vř nevinnosti:

"Mlo, proř on vřdycky odchází, kdyř j přjdu? On m nemá rád?"

"Nemá rád?" opakoval jsem. "Pohrd tebou! Nemůže t ani vidět."

"Řekni mi proř, Mlo. Nikdy jsem s ním nemluvil."

"Protože, kdyř uř ti to musím říct, jsi strařný emmerdeur."

"A ty si to o mně myslř taky?"

Rychle jsem odpověděl: "To si př! Ty seř ten nejvřř otrava, co znám."

Mysleli byste si, že po takov replice mn musel dt přes hubu, a nebo odejít bez jediného slova. Kdepak. Místo toho strávil dalř půl hodiny vysvětlováním, proř je takov emmerdeur.

Za svůj řivot jsem poznal jen tří nebo řtyř řvdy; vřichni byli hrozí otravov. Jeden byl znm břnk, kter přelořil poezii některých slavných francouzských symbolist do řvdřtiny.

Vymnli jsme si pár dopisů, a pak jednoho dne napsal, že mne přjede navřtvit a kde bychom se mohli sejít. Navřhl jsem kavárnu na rohu Boulevard St. Michel a ulice vedoucí k Pantheonu. Bylo pt odpoledne. Třil jsem se na to setkání, protože jsem znal jeho literrn reputaci. Nicméně po pěti minutách jsem ho měl pln zuby. Jedin, na co jsem myslel bylo, jak se vymluvit a zahrnout kramle. Nakonec jsem jednoduše řekl, že jsem zapomněl na řchzku, kterou jsem si uř dřív na tentř den a hodinu domluvil. Vstal jsem, potřl mu rukou a rozlouřil se. Pamatuji se, že jsem zahrnul za roh a řel směřem k Pantheonu. Brzy jsem ze strachu, že by mne mohl sledovat, odbořil do postranní uliřky. Tolik o řvdech.

Nakonec m po asi jednorořnm pobytu v Pařizi popadl jednoho dne stesk po domov. Chtěl jsem telegrafov rodiřm, aby mi poslali peníze na zpteřn cestu lod, ale neměl jsem v kapse ani vindru. Pamatuji se, že jsem seděl na terase le Dme a řkrbal jsem vzkaz, kter jsem potom hodil Fredovi do schránky. Ptal jsem se ho v něm, jestli neví o někom, kdo by mi pjřil peníze na cestu dom.

V neuvřiteln krtk době se objevil v kavárně, přsedl si ke mně a řekl: "Joe, ty dom nepojedeř. J t nepustím. Dej si jeřt pití. Zkus tentokrát pernod. To přejde. J uř jsem ten pocit zařil mockrát. Nesmř se tomu poddat."

Takhle jsme seděli, dali si pár dalřch skleniřek a záhy jsme mluvili o jiných věcech, mořzn i o nařem milovanm Goethovi a jeho Břni a pravdě. Ke konci měl dobr nápad - seřzene mi msto

v amerických novinách vycházejících v Paříži, The Chicago Tribune - místo korektora, jako má on.

"Dostanu zaplacen?" zajímal jsem se hned, protože se mi vybavila čerstvá zkušenost učitele angličtiny na Lycée Dijon. "Samozřejmě že dostaneš, Joey," odpověděl. "Nebude to moc, ale na živobytí ti to vystačí." S tím jsme se rozešli.

Nejspíš krátce po téhle epizodě se mi podařilo půjčit si psací stroj a začal jsem psát Obratník Raka.

Od toho momentu se můj životní styl změnil. Začal jsem se dívat na celý francouzský svět novými očima. Co bylo zlé, nebylo nikdy tak zlé jako v Americe. Taky jsem ve volném čase začal číst ve francouzštině. Nevím, jak jsem to mohl zvládnout, když si vezmu, že moje mluvená francouzština byla doslova ohavná.

Každopádně jsem měl velké štěstí, že jsem padl na Moravagine od Cendrarse. Pamatuji se, že jsem si z něho četl kousek každé odpoledne v Café de la Liberté poblíž montparnaského hřbitova.

K mému překvapení Fred, obeznámený s Cendrarovým dílem, se v něm zrovna dvakrát nezhlédl. Anad's jakbysmet. Pro mě to byl velikán mezi současnými francouzskými spisovateli. Každého Francouze, s kterým jsem se seznámil, jsem se musel zeptat, jestli zná Cendrarovo dílo. Jak šel čas, přečetl jsem doslova všechno, co kdy napsal. Často jsem z toho byl na palici, když jsem četl ty nekonečné pasáže, psané slovníkem redaktora encyklopedie. I to patřilo to Cendrarovým půvabům, že si půjčoval ode všech profesí, ze všech řemesel.

Nechme na chvíli Cendrarse. Budu o něm mluvit o něco později, až se dostanu k dokončení Obratníku Raka. Vraťme se teď k jinému nudnému patronovi, tentokrát Američanovi z kansaské Topeky. Byl považován za experta na reklamu - alespoň v Americe. Byl to pompézní, nadutý chvastoun a bůhví co ještě. Viděl jsem se s ním jen jednou, krátce, na nějaké recepci. Později jsem se seznámil i s jeho manželkou. Byla to fascinující žena, a taky spisovatelka.

Vyšlo jí už několik knih. Jednou z nich byl životopis mého oblíbeného amerického spisovatele, Sherwooda Andersona. Bavili jsme se spolu báječně, kdykoli jsme se setkali. Jednou jsem ji navrhl, jestli by nechtěla přijít na večeři chez nous - řekl jsem jí, že obstojně vařím. Byla potěšená a hned dodala: "Můžu s sebou vzít manžela? Myslím, že jste se s ním už setkal," a opakovala jeho jméno. Na mou věru jsem si ho pamatoval a když jsem informoval Freda o datu té večeře, dodal jsem: "Dáme mu co proto!"

Od chvíle, kdy na něj Fred upřel oči, nelíbil se mu, přímo ho nemohl vystát. Ačkoli to byl Američan a náš host, vypadal jako Erich von Stroheim. Byl arogantní, hrubý, a věděl všechno líp než ti druzí.

Omluvil jsem se, že se musím podívat na gigot d'agneau, které jsem připravoval k večeři. Fred přišel za chvíli za mnou.

Pošeptal mi, v ruce láhev - "To je všechen koňak, co máme." Na to nás oba napadlo jedno a totéž: načurat do odlivky a podat to tomu parchantovi jako aperitiv. Věděli jsme, že je to ožrala a čekali jsme, že ten rozdíl nepozná. Samozřejmě jsme byli opatrní - nenačurali jsme do zbylého koňaku moc.

Posadili jsem se k tabuli a než jsme začali jíst, nalil jsem něco koňaku do sklenice našeho hosta a jenom kapku do ostatních.

K jídlu jsme měli přichystáno vynikající archivní víno.

Pozorovali jsme jeho obličej, když vyprazdňoval svou sklenici - jen tak ji do sebe hodil. Slabě se ušklíbl, ale nepronesl žádnou poznámku stran špatné chuti. Zakrátko jsme začali mluvit jeden přes druhého a chválili jehněčí. Jeho žena začala povídat o André Bretonovi, papeži surrealistického hnutí. Najednou se ke mně obrátil on sám a zeptal se mě bez obalu: "Co je to surrealistické hnutí, o kterém se tolik mluví? Můžete mi říct, kdo je to surrealista?"

Dobromyslně a nevině jsem mu s úsměvem odpověděl: "Surrealista

je maník, který vám načurá do pití, než vám ho naservíruje." Pěkně se mu protáhl obličej. Okamžitě pochopil, kam mířím. (Kromě toho, Fred se usmíval jako měsíček.) Aniž by prozradil své pocity, požádal o svou hůl a klobouk, prkenně povstal stylem "von Stroheim" a popřál nám všem dobrou noc. To byl jeden otrava, kterého jsem opravdu správně otípoval. Sranda je, že se jeho žena neurazila. Ve skutečnosti se zdála být vcelku pobavená, jako by mu to přála.

Ten malý žert - špatný žert - byl patrně projevem kocoviny z mých prvních dní v Paříži. I když druhá světová válka už visela ve vzduchu a cítili to všichni, pořád ještě byla doba her. Vskutku, právě díky katastrofě, která byla před námi, mohli lidé, a zvláště umělci, rozjíždět nejrůznější bláznivá hnutí. Dadaismus kvetl deset či více let před tím, než jsme se Fred a já pokusili založit nové hnutí, které jsme označili jako "nový instinktivismus." Bylo to z větší části hnutí proti všemu.

Myslím, že už jsem se někde zmínil, jak se Joey pokusil protlačit jeho (či naše) šílené nápady do seriózního literárního časopisu Samuela Putnama - The New Review. Byl to svým způsobem špatný žert, typický pro tu dobu.

Bylo to asi třetí rok mého pobytu v Paříži. Prakticky od začátku jsem začal psát Obratník Raka. Konečně jsem ho dokončil. Než jsem začal uvažovat o vydavateli, musel jsem ho nechat redigovat, sestříhat. Marň jsem se kolem sebe rozhlížel po vhodném redaktorovi. Anad's Nin nepadala do úvahy. To nebyl její typ knih. Jednoho dne, možná na Fredův vlastní návrh, jsem ho požádal, jestli by mi s tím nepomohl. Okamžitě souhlasil. Stále jsme oba dělali korektory pro pařížské vydání Chicago Tribune, což znamená, že jsme pracovali od osmi nebo devíti večer do dvou či tří ráno. Pak nás čekala rychlá hodinová procházka domů. Během "přestávky" kolem půlnoci jsme se všichni s výjimkou sazečů uchýlili na drink do kavárny zvané U tří kadetů na rue Lafayette. Nevzpomínám si už, co nás k tomu vedlo, že jsme se rozhodli redigovat Obratník po odpoledních právě v téhle kavárně. Měli jsme při jejím výběru šťastnou ruku, protože po několika sezeních jsme si všimli, že nás pozorně sleduje trpaslík, který chodil do kavárny každodenně stejnou dobou. Jednoho dne jsme s ním zapředli hovor. Brzy jsme zjistili, že mluví stejně dobře francouzsky jako anglicky a že je navíc pošuk. Jako by ho pro nás udělali na zakázku. Zvláštní byl vztah mezi ním a Fredem. (Teď jsme měli dva Joey.) Náš malý přítel nebyl jen mírně blázen, ale taky trochu učenec. Věděl všechno o surrealistických spisovatelích a malířích a dokonce se dušoval, že osobně zná Andrého Bretona. Fred a já jsme byli přirozeně naladěni spíše na dadaistickou, než na surrealistickou vlnu. Když jsme spolu v kavárně mluvili o mém rukopisu, připomínali jsme trio komediantů, které připravuje nový výstup. Zdálo by se, že se jen smějeme, žertujeme a pijeme.

Nakonec ale přišel den, kdy jsme byli s prací hotovi. Měli jsme smíšené pocity - radost z dokončené práce se mísila s lítostí, že se my tři musíme rozejít. Trpaslík to z nás tří nesl nejlépe. Řekl, že se patrně setkáme jednoho večera v cirkusu Medrano, kam jde vystupovat s nějakými opicemi z brazilského pralesa.

Tři nebo čtyři roky po vydání Obratníku Raka Fred vydal dvě své knihy ve francouzštině. Jedna se jmenovala Sentiments Limitrophes a druhá Le Quatuor en Ré Majeur. S žádnou z nich jsem mu nebyl schopen pomoci. I když má francouzština byla slabá, obě knihy jsem přečetl a důkladně jsem je ohodnotil. Fred říkal, že psal už dřív (německy), ale já bych řekl, že teprve těmito dvěma knihami prorazil. Nestaly se z nich sice bestselery, ale obdržel vynikající recenze od francouzských kritiků a osobní ocenění od mnohých předních francouzských spisovatelů.

Někdy mezi těmito dvěma událostmi jsem napsal pamflet, který mu měl pomoci ze svízelné finanční situace. Jmenovalo se to Co uděláte s Alfem? Poslali jsme letáky a dopisy o jeho malou

plaketu řadě prominentních francouzských a britských autorů. Záměrem té akce bylo získat příspěvky na to, aby se mohl přestěhovat do Ibizy nebo jiného místa se slunečným a přívětivějším podnebím. K našemu překvapení mimo jiné přispěli i André Gide a Aldous Huxley. Teď se musím přiznat, že jsem na svého kamaráda ušil pěknou boudu. Jelikož byl jako adresát uveden Henry Miller, byl jsem to já, kdo otvíral poštu. Protože jsem tehdy byl bez vındry, občas jsem nějaký příspěvek ulil pro sebe. Zapřísahal jsem se, že to všechno vrátím, až se postavím na nohy. (Což se mi za celou dobu, kdy jsem byl ve Francii, nepodařilo. Moc dobře si pamatuji, jak jsem se vrátil do New Yorku z Řecka bez centu v kapse. První věcí, kterou jsem udělal po ubytování v hotelu bylo, že jsem zavolal jednomu dobrému příteli a poprosil ho, aby mi půjčil pár dolarů.) Musím říct, že Fred tu mou malou zlodějnu bral s humorem. Asi by udělal totéž, kdyby situace byla obrácená. Byl taky velice vděčný za jídlo a pití, o které jsme se dělili, když jsem se konečně usadil ve Villa Seurat. Někdy zhruba v té době, nebo to možná bylo po vydání Obratníku Raka, což trvalo rok nebo dva, mi napsal z Řecka Lawrence Durrell. Obratník ho okouznil a vyhrožoval, že mne brzy navštíví. Jak slíbil, tak učinil. Když se objevil, byl u mne zrovna Fred. Okamžitě jsme si všichni tři výborně porozuměli. I když ve svých pozdních spisech se Durrell stal hermetickým autorem, v té době byl ještě veselý, bujarý dadaisticko--surrealistický pták jako já nebo Joey. Jít s ním do kina znamenalo zaručenou zábavu. To proto, že jak se začal Durrell smát, propuklo v smích celé kino. Jednou nebo dvakrát jsme byli dokonce vykázáni. (Jak nápadně se to podobá záměrnému surrealistickému představení, kdy se šlo do kina a uprostřed promítání se z koše hlučně vytahovaly sendviče, odzátkovala se láhev vin rouge a začalo se mluvit nahlas.) Pro tento druh šaškáren byl Joey jako stvořený. Například jsme se my tři vydali na procházku a když jsme náhodou šli okolo policejní stanice nebo komisařství, Joey se od nás odtrhl, vystoupil po schodech ke stanici (většinou měla dveře dokořán) a zakřičel z plných plic: "Je vous emmerde tous! Salauds! Imbéciles!" Pak rychle seběhl dolů se schodů a kývnul nám, abychom šli za ním, což jsme s klidem učinili, abychom ho nakonec našli stát na nároží a kouřit jeho Gaulois Bleu. V té době, a myslím, že i dlouho po ní, obyčejní občané, zvláště mladí, francouzskou policii nenáviděli a pohrdali jí. Policisté se rekrutovali většinou z hornaté Auvergne a byli to přirozeně vesničtí balíci, citliví na urážky. To, co Joey udělal, se rovnalo hozené rukavici. Dělal takové věci, aby se předvedl, aby nám dokázal, že i když není žádná korba, nebojí se. Dalším důvodem bylo, že pohrdal pařížskou policií. Kromě toho, že byl klaun, šašek, šprýmař a dobrý kumpán, není pochyb, že byl také kašpar. Skoro každý večer v průběhu pobytu Durrella a jeho paní v Paříži, který trval rok nebo dva, byl gala večerem. Je to zvláštní, i když možná nijak překvapivé, že se těch hýřivých soaré nikdy nezúčastnila Anad's Nin. Jednak nebyla žádný piják. (Mnohem snáze propadala pokušení zkusit opium.) Navíc, jak jsem už naznačil, hnusila se jí vulgarita a hlučné veselí. Ty naše večírky rozhodně nebyly uhlazené. Je příznačné, že tam nechodila ani Durrellova žena. Pokud by k tomu došlo, asi by to skončilo katastrofou. Byli oba horkokrevní a myslím, že neměli daleko k tomu jeden na druhého vztáhnout ruku. Jeden z těch večírků byl natolik výjimečný, že na něj nikdy nezapomenu. Myslím, že jsme tam byli jen my tři. Já jsem uvařil večeři a ostatní dodali víno a koňak. (Při těchto příležitostech jsme pili jen ta nejkvalitnější vína.) Bylo to v dobu, kdy Hitler vyvolával všude znepokojení. Občas jsme si ho s Joeyem troufli poslouchat na nějakém veřejném místě - z rádia, pochopitelně. Sledovali jsme pobaveně, musím přiznat, jeho svedpou němčinu. Když jsme šli domů, Joey parodoval jeho

řeč - uměl to báječně.

Na tom zvláštním večeru ve Villa Seurat Durrell Joeyho popichoval, neustále mu nabízel pítí a řehtal se každé hloupé poznámce, kterou Joey udělal. Ten v rozjaření převrhl láhev a rozbil několik skleniček, a díky tomu vypadal směšněji než kdy jindy. Z nějakého důvodu byl bosý. Když došlo k té nehodě, neuvědomil si nejprve, že podlaha je pokrytá skleněnými střepy. Všiml si toho teprve až uviděl, že mu z ran na nohách teče krev. Byl z toho snad ještě víc odvázaný a potřeštěný. Začal tancovat kolem stolu a zpívat německé písničky. Při každém kole si dal pěkný lok vína, koňaku, nebo něčeho jiného. K našemu velkému pobavení začal horečně imitovat Hitlera. (Mimochodem: ač jsme oba civilizované osoby, nepřišlo nám, že bychom mu měli zastavit krvácení nebo ho požádat, ať přestane s tím šílením. Durrell i já jsme se hystericky smáli. Ani ve snu nás nenapadlo, že bychom ho měli požádat, ať se postará o své zranění.) "Ještě, ještě!" nepřestávali jsme křičet. A dostali jsme víc! Teď začal recitovat německou poezii, špatnou i dobrou. Připojili jsme se zpěvem Lorelei a dalších známých německých písní. Nakonec se Joey zhroutil na gauč. Jeho chodidla vypadala, jako by byl ukřižován. Durrell odešel do svého doupěte, já jsem se uložil do postele vedle. Místnost vypadala strašně - podlaha pokrytá zbytky jídla, rozbitým sklem, lahvemi, krvavými skvrnami. Vzbudil jsem se ráno okolo šesté tím, že jsem slyšel Joeyho procházet mou ložnicí do koupelny. Choval se, jako by nechápal, co se dělo.

Mumlal si pro sebe něco o zvracení a pádu na gauč do vlastních zvratků. Když následující dopoledne přišla femme de ménage uklidit, úplně se zhrozila. Řekla mi, že mne vždycky měla za slušného člověka, ale takový chlív - no to v životě ještě neviděla. Snažil jsem se ji uchlácholit dobrým spropitným a ona se uklidnila. (U Francouzů v jakékoli životní situaci pár franků dokáže divy.)

Dnes, po strašlivé krvavé lázni druhé světové války, se zdá být nemožné, že taková stvůra jako Hitler nám mohla přinést tak nádherný večer. Je těžké uvěřit, že kdysi byl jen špatným vtípem. Ale takový už je život.

ČÁST II

ASI TAK V DOBĚ, KDY VYDAL SENTIMENTS LIMIT Ophes a vyšly na ně recenze v literárních časopisech, dostal nádherný dopis od Rogera Martina du Gard, spisovatele, kterého si velice vážil. Přesně po takovém ocenění toužil a také si ho i zasloužil. Byl z toho u vytržení.

To už nebydlel v hotelu Central, ale byl hostem v apartmá našeho společného přítele Eugena Delacourta. Eugene byl básník, který vyjadřoval velký obdiv jak k mému, tak Fredovu dílu. Byl v každém ohledu dobrý společník. Chybělo mu jen jediné - smysl pro humor. V nejlepším případě jsem zachytil, jak mu na rtech pohrává slabý úsměv. Ale byl dobrosrdečný, soucitný a vyjimečně velkodušný. Kromě těchto předností měl také milenkou s vlasy černými jako havran. Ariadne byla tak trochu sochařka. My čtyři jsme spolu často večereli v nějaké obyčejné restauraci a odtud jsme šli do kina nebo do naší oblíbené kavárny. Eugene mimochodem zatáhl účet - za všechny.

Jednou večer oznámí svým obvyklým smrtelně vážným způsobem, že mu právě umřel dědeček a že ráno odjíždí na pohřeb. Jede na ostrov Oleron v jižní Francii a bude zpátky asi za tři nebo čtyři dny. Když slyšel tu smutnou zvěst, Fred se pohotově zeptal, jestli by nemohl být u mne, než se Eugene vrátí.

"Proč bys to měl dělat?" zajímal se Eugene.

"Abych se vyhnul komplikacím," odpověděl Fred.

"Nesmysl!" zvolal Eugene. "Chci, abys tam zůstal a dohlédl na Ariadne."

"Jsi si jistý, že mi můžeš věřit?" řekl Fred.

"O čem to prosím tě mluvíš - samozřejmě že ti můžu věřit. Nous sommes des amis, quoi."

Dál se o tom nemluvalo. Příštího rána odjel Eugene na jih. Do oběda už byl Fred v posteli se svou černovlasou schovankou. Třetí den večer přišel Fred ke mně do Villa Seurat i se svou světenkou. Oba byli samý úsměv - a proč taky ne, když šoustali jak o život od chvíle, kdy Eugene odjel na venkov.

Chvilí jsme si povídali, a pak si Adriane sedla na pohovku v mé pracovně, hlavu opřenou o zeď. Pili jsme vychlazené bílé víno a začínali jsme být my tři velice amoureux. Najednou jsem se k ní naklonil a dal jsem jí na rty několik vřelých polibků. Odpověděla dychtivě a vsunula mi jazyk do úst. Fred ztlumil světla - byli jsme téměř ve tmě. Po několika minutách jsem se rozhodl vyzkoušet další otvor. Sáhл jsem tím směrem, ale nahmatал jsem něco pevného a chlupatého. Slabý a přitom radostný hlas odtud zvolal: "To jsem já, Joey." Všichni tři jsme se rozesmáli a rozpletlі se.

Rozsvítili jsme zase světlo a rozhodli se, že budeme pokračovat přirozenou, pohodlnější cestou. Má ložnice byla naproti pracovně. Můžeme ji mít oba najednou. Adriana se souhlasně usmála. Otázka byla - kdo ji osedlá první?

Joey si myslel, že bych to měl být já, jako hostitel. Neviděl jsem žádný smysl v přesném dodržování etikety a šel jsem do mé manželské postele. Jelikož Adriane toho neměla moc na sobě, netrvalo jí svlékání dlouho. Měla nádherně stavěné tělo. Byla to pastva pro všechny smysly. Hladili jsme se, líbali a laskali, dělali všemožné bláznivé věci, ale ani zaboha se mi nechtěl postavit. (Možná proto, že to bylo vše tak snadné.) Nakonec jsem se vzdal pokusů a zavolal jsem na Joeyho do mé pracovny. Přiběhl okamžitě. Přiznal jsem se ke své impotenci a že teď je řada na něm, aby zkusil štěstí. Ihned skočil do postele a vlezl na ni. Nicméně za asi deset minut jsem slyšel, jak mě Joey volá. Přišel jsem do ložnice a našel jsem ho ležet zklamaně vedle Ariadne. I on zjistil, že mu to nejde.

Místo abychom to brali tragicky, všichni jsem se oblékli a šli jsme do Coupole se napít a něco malého si zakousnout. Ariadne to brala s humorem. Říkala, že to je jedna z věcí, které se někdy ženám stávají. "Mimochodem," dodala, "Eugene se vrátí zítra. Dnes jsem od něj dostala dopis."

O dva dny později se u mne objeví Fred - okolo osmé ráno, což na něj bylo brzy. "Můžu se u tebe vykoupat?" zeptal se.

"Samozřejmě," odpověděl jsem, načež on hned vrazil do koupelny. Sotva do ní zapadl, už bylo slyšet prudké klepání na dveře.

Otevřel jsem a koho nevidím - Eugene! Začal jsem říkat "Bon jour!" ale on mi do toho skočí s "Où est-il?" (Kde je?). Pokrčil jsem rameny, protože jsem si ihned neuvědomil, na koho se ptá. Surově mne odstrčil bokem, prošel mou ložnicí a otevřel dveře do koupelny. Tam na něj čekal třesoucí se Joey. Prvé slovo z Eugenových úst bylo "Salaud", po němž následoval zvuk políčku. Z Eugenových úst se řinula další epiteta, vždy následovaná políčky nebo ranami. Slyšel jsem, jak mu Eugene nadává, že se nebrání. "Zbaběle!" zařval a zase se ozvaly rány. To nevypadalo dobře. Netroufl jsem si jít Freda zachraňovat, protože i mně bylo určena část z tohoto trestu - nebo mu Ariadne řekla jen o Fredovi, a o mně ne?

Každopádně se za pár minut objevil Eugene, protáhl se kolem mne beze slova a zmizel. O chvíli později se ukázal Joey, potlučený, ale s úšklebkem na tváři.

První, na co jsem se ho zeptal, bylo: "Jak ses mohl nechat takhle mlátit?" Zašklebil se ještě víc, tentokrát ještě trpněji, a odpověděl: "Nezkoušel jsem to, protože jsem si to zasloužil."

"Chceš říct, žeš měl ruce u těla a nechal jsi ho, aby si z tebe

udělal boxovací pytel?"

"Přesně tak," řekl. "Jsem vinen. Udělat něco takového kamarádovi byla svinářna. Zasloužil jsem si každou ránu. Dokonce se po tom cítím dobře. Jaksi to konejší mé svědomí."

Tím jsme tu věc nechali plavat. Dokonce jsem se ho zapomněl zeptat, kam vlastně půjde spát. (Nemohl jsem mu nabídnout přístřeší u sebe, protože bych riskoval, že naštvu Anad's.)

Čím víc jsem dupal o tom, jak se odmítl bránit, tím víc jsem ho musel obdivovat. Každý z nás někdy dostal nakládačku, ale jen málokdo dobrovolně. Měl naprostou pravdu v tom, že ten trest upokojil jeho svědomí. Byl v tom ale ještě jeden záhadný faktor, který jsem nikdy nevyluštil. Proč práskla Ariadne Freda, a mne ne? Proto, že celá pravda by byla pro Eugena moc velkým soustem? Nebo chtěla udržet přátelství, které mne a Eugena spojovalo už léta? Těžko říct, co motivuje chování ženy. Mužům se zdá, že jsou blízké kočkám. Jedním slovem jsou "zrádné". To jsou samozřejmě i muži. Ale ženy se s tím snad rodí. Muži tuhle vlastnost získávají s prohlubující se životní zkušeností. Svým způsobem i ve Fredovi bylo něco kočičího. Ženy ho obdivovaly, milovaly, pomáhaly mu, ale obvykle podvědomě cítily, že se mu nedá věřit. Bavil je, pochleboval jim, využíval je - a z nějakého nevysvětlitelného důvodu jim to přiliš nevadilo. Jeho neustálé lichocením mělo na ně uklidňující účinky. Kromě toho není žádným velkým tajemstvím, že ženy bývají snadnou kořistí podvodníků, lhářů a darebáků. Můžou odmítnout vzdát se hodnému a čestnému muži, který si jich váží, a nechají se svést prvním Romeem, který jde okolo. Nejen to, ale jejich podvědomí je mnohem odpornější, než u mužů. Například žena, pokládána za ztělesnění ctnosti se ukáže být lascivní čubkou - co víc, zneuznanou děvkou. Může být neřestná, chtít, aby byla šoustána jen určitým způsobem, v neobvyklých pozicích, a při tom všem hrát roli dobré manželky a oddané matky. Kristepane, někdy může být obojím současně.

Pochopitelně, že je mnoho mužů náchylných k týmhle lstem a zradě, ale nejsou obvykle tak rafinovaní jako ženy. Mnohem snáze zradí sami sebe. Jsou mnohem bezstarostnější.

Proč se nám muž, který se stal paroháčem, jeví směšným? Raimu, slavný francouzský herec, sehrál tuto roli v obou jejích polohách úžasně. Byl zároveň naivní a směšný, a pak tragický v tom pravém, shakespearovském duchu.

Nemyslím, že by Fred někdy trpěl zlomeným srdcem. Možná ještě když byl mladý, ale ne poté, co dospěl. O svém mládí se moc nešířil. Vypadalo to, jako by tím obdobím vůbec neprošel.

Z university asi nastoupil do armády a potom do blázince.

Domnívám se, že právě tehdy a tam toho přečetl nejvíc. Věřím, že německý instinkt k učení vybavil jejich blázince dobrým čtivem.

Jsem si téměř jist, že právě tam poznal Goetha - Rozhovory s Eckermannem, Báseň a pravdu, Cestu do Itálie, snad také Fausta a Viléma Meistera léta učednická. Když byl opilý a šaškoval, často citoval větu "Das ewige Weibliche zieht uns immer hinein."

Pronášel tu slavnou větu s touž falešnou vážností, s jakou by nějaký Lžiježíš mohl citovat Zlaté pravidlo (Co nechceš, aby ti činili jiní, nečini ty jim).

Dokázal také tímto způsobem recitovat s jednou rukou pod šaty své přítelkyně, kde dráždil její poštěváček. Nebo uměl recitovat na záchodě. V jeho šprýmech a rošťárnách bylo něco rozkošného. Člověk slychává o mužích, kteří zradili svou vlastní matku, když nutně potřebovali jídlo nebo nové ponožky. Navíc jim podobní nejsou vždy zcela ohavní - ba naopak. Proto se pořád vracím k podobnosti mezi kočkou a darebákem. Co mi připadá na kočce tak opovrženíhodné, je podlézavost, s níž se drbe o vaši nohu, nebo přede jemně a měkce - je to jako okrást slepého žebráka o jeho almužnu.

Při všech jeho kočičích charakterových rysech chci znova zdůraznit, že navzdory tomu, jakých hnusných věcí byl Joey

schopen, zůstal roztočilým chlápem, kamarádem. Dokázal vás bezostyšně jednou rukou okrást a druhou laskat. Asi je něco pravdy na německé charakterizaci Rakušanů, a zvláště Vídeňáků, jako "proradných". Totéž můžete slyšet o Italech, jak se na vás smějí, když vám vrážejí dyku do zad. I oni jsou roztočilým druhem lidí a jejich chyby jim všichni odpouštějí. Turistky s oblibou líčí, jak hrozní jsou ti Italové, že dokáží ženu štípnout do zadku, i když má po boku svého manžela. Musíte mít ale na paměti, že ženy potají milují štípání do zadku, zvláště od Istivých Italů.

Když byl Obratník Raka venku asi měsíc nebo dva, objevila se na něj recenze od nikoho menšího než od mého oblíbence Blaise Cendrarse. Vyšla v malé revui zvané Orbes, vydávané jedním z Cendrarsových největších obdivovatelů. Krátce po tom mne Cendrars a jeho přítel neočekávaně navštívili ve Villa Seurat. Ke svému zděšení uviděli na mých dveřích ceduli s rukou psaným nápisem: "Nerušit! Génie pracuje." Cendrars to bral s nadhledem a odmítl mne vyrušit, ale jeho přítel, který k němu vzhlízel jak k bohovi, byl nanejvýš popuzen. Chtěl ty dveře vyrazit. O dva týdny později přišel Cendrars sám. Tentokrát jsem šel otevřít okamžitě. Právě byl u mne Fred. Znova jsme neměli nic na pití a byli jsme na mizině. Navíc jsme neměli náladu na žádnou zábavu. Vysvětlil jsem Cendrarsovi upřímně naši situaci, věda, že to pochopí. Nicméně jsme si rozdělili to málo koňaku, co nám zbylo a hospodařili jsme s našimi přiděly během dvou či tříhodinového sezení s Cendrarsem, jak nejlépe jsme uměli.

Strávili jsme spolu kouzelné odpoledne, mluvili o všem možném, nejvíce o jeho dobrodružstvích v různých částech světa. Teď si vzpomínám na dvě jeho zmínky, které mě překvapily. Jednou byl jeho odpor k dílu Marcela Prousta a druhou jeho fascinace Rémy de Gourmontem - jako člověkem i jeho psaním. Jedna podivná příhoda, kterou líčil, mi utkvěla v paměti. Myslím, že právě on nás informoval, že de Gourmont byl malomocný a vycházel ven jen v noci. Jednou večer se chystal Cendrars přejít přes jeden ze slavných pařížských mostů, když si všiml postavy nakloněné přes zábradlí, která tupě zírala na svůj odraz ve vodě. Podíval se znova a byl si jist, že je to jeden ze dvou mužů, které tehdy nejvíce obdivoval (tím druhým byl Gérard de Nerval). Ano, byl si jist, že je to Rémy de Gourmont - viděl dost jeho fotografií na to, aby si tím mohl být jist.

Jelikož se svému idolu nechtěl vnucovat, Cendrars nonšalantně popošel o několik kroků, takže se de Gourmonta téměř dotýkal, a také se naklonil přes zábradlí a pohlédl do Seiny. Hrozně rád by byl s de Gourmontem promluvil, ale styděl se mu sám představit. Začal tedy mluvit ke svému obrazu ve vodě o věcech, které věděl, že budou jeho idol zajímat a naznačil mu, že mluví o něm. Myslím, že začal hovorem o autorech, jimiž se de Gourmont zabývá v jedné ze svých méně známých prací o latinské literatuře. Nevím, jestli de Gourmont nějak odpověděl, ale alespoň se neodtáhnul. Bylo to gesto pro Cendrarsovo charakteristické. I když to byl drsný dobrodruh, byl zároveň jedním z nejvznešenějších a nejcitlivějších mužů, které jsem kdy potkal.

Odpoledne příjemně pokračovalo, Cendrars obstarával většinu hovoru, zatímco Fred a já jsme naslouchali s otevřenými ústy, zcela oněmělí. Nakonec Cendrars oznámil, že mu vyhládlo a zeptal se, jestli bychom s ním nepovečeřeli. Řekl, že zná na Montmartru báječnou skromnou restauraci, poblíž které měli kdysi ateliér Picasso a Max Jacob. Jestli se nemýlím, bylo to v rue de l'Abesse.

Aby nám usnadnil přijetí svého pozvání, nalhal nám, že právě to ráno dostal neočekávaně šek od jednoho ze svých nakladatelů. Za rohem naší ulice, v rue de la Tombe-Issoire, bylo stanoviště taxíků. Ta restaurace byla skutečně útulná hospůdka s barem, který už byl plně obsazený hloučkem děvek. Bylo zřejmé, že

majitel i ta děvčata Cendrarse dobře znají. První, co udělal, když jsme se usadili, byla objednávka na un coup de champagne pour les jeunes filles en fleurs. Paroduje Prousta, dodal se sklenicí v ruce, že ony jsou pravými vyslanci Francie. Tím se okamžitě vytvořila srdečná atmosféra.

Když došlo na jídlo, Fred a já jsme se nabídli, že mu jeho steak nakrájíme. Zdvořile nás odmítl s tím, že číšník je zvyklý dělat to za něj. O chvíli později se chystal vlézt do výkladu, aby nám ukázal, že se svou jedinou rukou dokáže dotknout jakékoli části svého těla (ale nedokáže si pokrájet steak). Na druhou stranu je dobře známo, že řídil své Bugatti nejen v hustém pařížském provozu, ale i podél Amazonky. Právě mezi lovci lebek se naučil triku, který nám teď předváděl - jak se zbylou levou rukou dotknout kterékoli části těla. Řekl nám, že mu to zachránilo život, protože domorodé lovce lebek tento jeho kousek velice pobavil.

Bylo zajímavé si všimnout, jak mu ani důvěrný vztah k těm děvkám neubíral na vznešenosti. Tento muž, který ztratil pravou paži jako legionář, byl týž člověk, který na anketní otázku: "Které vlastnosti si u ženy ceníte nejvíce?" odpověděl: "Nevinnosti." Jídlo bylo skvělé, patrně připravené speciálně pro něj a jeho přátele. Zalévali jsme je jeho oblíbenými víny. Byla to královská hostina a jak Fred, tak já jsme měli trochu v hlavě.

Když nám Cendrars navrhl, abychom šli protáhnout bary na grands boulevards de Montmartre, Fred si vymyslel nějakou omluvu a opustil nás. (Udělal to ze slušnosti, protože nechtěl dál zneužívat jeho pohostinnost.) Já jsem musel jít s Cendrarsem, protože mne bral jako skutečného kamaráda. Mnohokrát během naší konverzace poukázal na podobnost našich životů před první světovou válkou. Rád připomínal, že i on byl vandrák a žebrák v New Yorku, že nenávidí práci, že jeho jedinou vášní je četba, atd.

Tak jsme se začali stavovat v barech - tu v jednom, tu v druhém. Všude nás okamžitě poznal majitel, barman i návštěvníci. I když to byl tvrdý chlapík, všiml jsem si, že zůstal věrný svému bílému vínu (obvykle Mersault) spíše než pernodu nebo koňaku.

V jednom baru s hroznem děvek u pultu rozepjal blůzku dívce stojící naproti němu, vytáhl ven její krásný prs a otočil se na mne: "Regarde-moi ça! C'est beau, n'est-ce pas?" Chtěl, abych si zblízka prohlédl její rozkošné "nichons", které měly barvu hroznů. To vše jako dobrá zábava, žádná okázalá vulgárnost.

Děvčata ho zjevně znala a uznávala ho jako slavného spisovatele, i když pochybuji, že ho některá z nich četla.

Ke čtvrté ranní se mi podařilo se od něj utrhnout. Řekl jsem mu (popravdě!), že musím jít na hlavní poštu poslat nějaké dopisy, které musí odejít jedním z těch rychlých zaoceánských parníků do New Yorku.

Památka, nezapomenutelná noc. Už nikdy se neopakovala! Zpět k mon copain, Alfovi, Joeymu, Fredovi... Les Degourds du Onzième od Courtelina. O této knize jsem mnohokrát chtěl mluvit s Fredem, ale nikdy k tomu nedošlo. Existovali jistí autoři, jak francouzští, tak angličtí, o kterých se přede mnou nikdy nezmínil. Přesto byl vyjimečně sečtělý. To mi připomíná, že jsem dosud zapomínal zmínit se o dvou postavách - malíři Hansi Reichelovi a Betty Ryanové, dívce z dolejšího poschodí. Jednoho časného vánočního rána se u mne srazili na návštěvě Reichel a Fred. I když jsme na Vánoce kašlali, cítili jsme, že si tahle příležitost žádá nějakou skromnější oslavu. Jako obvykle jsem měl jen zbytek lahve bílého vína. Všechny prázdné lahve z předešlých nocí byly vyrovnány jak vojáci u mého stolu. Ani v nejmenším neodrazen, navrhl Reichel, abychom rozlili zbytek vína do tří skleniček velkých jak náprstek. To jsme udělali, navzájem jsme si popřáli, a jak jsme začali konverzovat, dávali jsme si pozor, abychom si vždy lízli jen kapku.

Tato procedura Reichlovi připomněla jeho pobyt ve francouzském zajateckém táboře během první světové války. (Musel kvapem opustit Německo, protože byl obviněn, že ukrýval komunistického dramatika Ernsta Tollera.) V zajateckém táboře, kde byly přiděly malé nebo žádné, se oblékl do zástěry, dělal, že je číšník a obcházel vězně a každého se zeptal, co si dá k jídlu. (Nejprve odřikal imaginární jídelníček, až každý polykal sliny.) Předváděl nám některé z šaškáren, které tehdy použil. Jeho představení se nám moc líbilo. Od této příhody přešel na povídání o svém přátelství s Paulem Kleem, z jehož napodobování byl často obviňován. Nikdo, kdo se důvěrně seznámil s dílem obou, by k takovému závěru nemohl dojít. Teď mu dělalo radost vykládat nám svým nenapodobitelným způsobem (používal francouzštinu, angličtinu a němčinu), jak velmi podobní si oni dva v mnoha směrech jsou. Ve skutečnosti to podal tak, že jsou jako bratři. Jak si vzpomínám teď, o mnoho let později, Reichel nám řekl, že nejen stejně mysleli a malovali, ale také oba hráli na housle, zamilovali se do dvou sester. "Jak bychom mohli nemalovat podobně?" dodal. "Byli jsme jako dvojčata."

Pak se stalo, že zrovna pode mnou bydlela v přízemí mladá žena, také malířka, která byla zapáleným obdivovatelem Reichelovy práce. A Reichel naopak byl zaníceným ctitelem této mladé ženy. Ve skutečnosti s ní měl tajný román. Ta žena byla velice citlivá a andělská osoba, ale také poněkud výstřední. Dávala přednost společnosti mužů před společností žen.

Jednoho dne pozvala do svého přízemního bytu patnáct nebo dvacet ze svých kamarádů. Kromě vybraných vín nám nabídla koňak, chartreusku a jiné likéry. Večere probíhala báječně, dokud toho Reichel nevypil příliš. Pak se jako vždy změnil na démonické, svárlivé stvoření. Vždycky mne podezřívával, že dělám té mladé ženě návrhy - a nebyl daleko od pravdy. A tak začal velmi neomaleným německým stylem blábolit úplné nesmysly. Ukázal na jeden ze svých akvarelů na zdi a řekl, že pro něj nic neznamena a že ho může zničit stejně lehce, jako ho namaloval. Z nějakého bláznivého důvodu jsem i já byl v poněkud ďábelské náladě, takže jsem ho začal provokovat. Nakonec jsem vstal, popošel k obrazu, o který šlo, položil jsem na něj ruce, a vyzval jsem ho, ať ho tedy zničí před námi všemi. Opravdu jsem věřil, že je toho schopen, ale k mému velkému překvapení to odmítl a svou sklenicí plnou vína mrštil o druhou zeď. To naši hostitelku nesporně vyplašilo. Reichel, viditelně ponížený, volal po silnějším pití a začal německy klít.

Následně se zvedlo několik francouzských hostů k odchodu. V krátké době se postupně rozloučili a odešli všichni. Zůstal jsem s ní sám. Viděl jsem, že je značně opilá a neměl jsem zájem zúčastnit se toho, co by mohlo následovat. Tak jsem jí za chvíli dal také dobrou noc a pustil se po schodech k sobě nahoru. Ta mladá dáma byla pobouřená z neúspěchu jejího večírku a navíc se cítila i potupena. Sebrala několik prázdných sklenic a hodila je po mně. Dál jsem stoupal po schodišti a neotočil jsem se ani o kousek. To ji bezpečně rozzuřilo. Na kamenných schodech se třísily na padrt' další sklenice. Asi na hodinku pak byl klid. Šel jsem spát. Najednou jsem tu mladou dámu slyšel volat mé jméno. Otevřel jsem dveře a viděl ji stát pod schody. Chystala se jít nahoru. "Ale co to sklo!?" volal jsem. "Kašlu na ně," zněla její odpověď. Po skleněných střepejích vystoupila na schody se zkrvavenými bosými nohama. Samozřejmě jsem jí je umyl a dělal jsem co jsem uměl, abych zastavil krvácení. Byla stále v zasmušilé náladě. "Co to do tebe vjelo?" zeptal jsem se. "Ty!" odpověděla. "Ty jsi provokoval Reichela. Věděls, že mě miluje. Udělals to schválně."

Nemohl jsem to popřít. Jediné, co jsem mohl udělat, bylo obvázat jí chodidla a pozvat ji k sobě do postele.

Prosím čtenáře, aby bral předchozí epizodu s rozbitým sklem jako

mezihru vánoční passacaglie, ve které budu teď pokračovat .
Opustili jsme Reichela, Freda a mne, když jsme usrkávali
z náprstků koňaku, který Reichel rozdělil na tři stejné díly.
Během konverzace, či spíše "reminiscenci", které se konaly celé
to ráno, se mi zdálo, podobně jako už při dřívějších
příležitostech, při kterých se oslavovala minulost, že Fred nikdy
neměl žádné dětství, nebo na ně úplně zapomněl, či snad se prostě
ztratilo v temnotě dějin. Zato já, a ne jen při této
příležitosti, ale naopak častokrát ve svém životě, jsem si
dokázal vzpomenout (s potěšením) na tolik, tolik věcí z období
mezi mým pátým a desátým rokem života v naší "staré čtvrti".
Zpět k tomu Štědrému dni roku 1930. Nejprve ranní návštěva, pak
ospalé odpoledne, kolem čtvrté zase nakoukl Fred, jestli jsem
nějakým zázrakem nesplašil něco k jídlu. "Lituju, Joey, nebylo
štěstí. Budeme si prostě muset utáhnout opasky." Po další hodince
ale k zázraku došlo. Okolo páté se ozvalo klepání na dveře. Jdu
je otevřít a za nimi stojí půvabný párek - mladý muž a žena
středního věku, kteří právě přijeli z Anglie. Doufali, že budou
moc strávit část Štědrého dne s Henrym Millerem, jehož knihy
obdivuji. Ještě jsem jim skoro ani nepředstavil Freda a už mě
napadlo, abych jim řekl pravdu o naší situaci - že jsme na
mizině, nemáme ani sousto jídla a ani kapku likéru ve spižárně.
"Máte u sebe nějaké peníze?" zeptal jsem se bez obalu.
Samozřejmě měli. Budou jenom šťastní, když budou moc skočit pro
nějaké jídlo pro nás všechny.
Jaký dar shůry! Požehnali jsme jim a řekli jim, kde můžou jídlo
koupit.

Vrátili se za půl hodiny, obtíženi dobrotami - pečeným kuřetem,
zeleninou, ovocem, lahvemi vína a likérů, cigaretami. Mysleli na
všechno. Žena, které budu říkat Pat, se hned dala do přípravy
večeře. Mladík, neznámý spisovatel, pomáhal upravit tabuli a
celou dobu mluvil o knihách. Brzy jsem zjistil, že zná mé
oblíbence - Cendrarse, Maxe Jacoba a francouzské malíře - Braqua,
Matisse, Bonnard a další.

Fred mezitím pomáhal Pat připravovat jídlo. Vypadalo to, že se
živě baví. Později mi řekl, že se mu svěřila, že je básníčkou,
"trošku bláznivou", a teprve nedávno ji pustili z blázince. A
ještě ke všemu britského!

Za chvíli jsme si sedli ke stolu a pustili jsme se do předkrmů,
na které také mysleli; byla mezi nimi i celerová remuláda (sic).
U tabule jsme postupně zjišťovali, kdo je ta mladá žena s bílými
vlasy. Byla básníčkou, ne sice známou v každé anglické
domácnosti, ale dosti v literárních salonech a blázincích. U
stolu byl nápadný vznikající vztah mezi ní a Fredem (seděli
naproti sobě). Málodky jsem viděl Freda tak rozradostněného a
vyrovnaného. Recitoval francouzské a německé básníky. Ona na
oplátku citovala ze svého díla, které bylo znamenité a neobyčejně
moderní. Ani nebylo šílené - spíš to byla směs chladu a vášně,
zdrženlivosti a nenucenosti, imanence a permanence, nočních
výtoků, asamary, křehkých narcisů. Vína, která přinesli, byla
vynikající, ze zámeckých archivů. S dezertem přišel armaňak,
chartreuska a další. Vskutku královské hody!

Uprostřed zábavy Pat najednou vstane, dojde k Fredovi a obejmě
ho. Bylo to dlouhé, vřelé objetí. Vinou se k sobě vedle stolu.
Najednou, beze slova, ji Fred uchopí za paži a odvádí ji do mé
ložnice. Tam, jak jsem se později dozvěděl, ji krátce, leč
důkladně pomiloval. Za několik minut se vracejí a zaujmou svá
místa u stolu. Vypadají zcela nenuceně.

Až do jejich odchodu to byla poezie a píseň. Nemohl jsem si
nevšimnout nápadného spříznění těch dvou. Možná to bylo tím, že
mu její propuštění z blázince připomnělo jeho vlastní pobyt ve
cvokárně "v důsledku válečné nehody"? Ačkoli patrně nebyla žádná
spojitost mezi těmito dvěma událostmi, je skutečností, že
nedlouho po jejich setkání odjel Fred do Anglie a stal se

britským občanem, a když začala válka, přihlásil se do British Pioneer Corps, či jak se to jmenovalo.

Už uplynulo půl hodiny od chvíle, kdy odešli, a my dva jsme ještě seděli u stolu. Z místa, kde Fred seděl, nemohl vidět na okno nad mým balkonem. Bylo to jen okénko, ale dost velké na to, aby jím mohl dovnitř posvítit měsíc. Naráz pohlédl na okno a vydal ze sebe výkřik. Ubývající měsíc ve třetí čtvrti se zrcadlil právě v tom okénku. Vypadal jako vykousnuté kolo ementálu.

Fred okamžitě vyskočil na nohy a posel na druhou stranu pokoje. Opakoval to, co mi už říkal několikrát - že ho pohled na měsíc vždycky znervózní. Byl jako náladová ženská. Nabídl jsem mu další armaňak, ale on se rozhodl, že už má dost, sebral svůj baret a odešel.

Zůstal jsem sám s odpadky a špinavým nádobím. Všude byl nepořádek. V rozrušení jsem úplně zapomněl, že zítra má přijít femme de ménage, a tak jsem se pustil do uklízení. Jak jsem poklízal ten nepořádek, začal jsem si bručet sám pro sebe, vyvolával jsem si příhody z dětství, scény u klavíru v domě mé lásky, kdy jsem hrál její oblíbené melodie. Ve vzpomínce jsem vstal z klavírové stoličky, objal ji vřele, pak jsem jí rukou vjel pod šaty a ucítil její teplou, tepající kundičku. Dál už jsem si ve svých představách nepovolil jít. V tu chvíli jsem naráz pomyslel na své staré přátele a známé v naší staré čtvrti.

"Šťastné Vánoce, paní Reynoldsová!" křičel jsem. "Hezký Štědrý den, pane Ramsayi, vy starý kozle! Pěkné Vánoce, pane Pirossa, ať vám banány zrají co nejpomaleji! Zasraný Ježíši! Zasraná Panno Mario! Zasraný Gautamo Buddho! Mír na zemi s neutronovými a vodíkovými bombami! Ať žije trip! Ať žije Syfilida, sestra Satanova! Když jsi zamilován, musíš ničit napravo i nalevo: Ať žij metaři! Ať žije šílenství! Nový den se smráká k horšímu. Utíkejte jako o život! Kryjte se! Ošousejte svou sestru, svou matku, svou tetu, svou sestřenicí! Ani drobeček minulosti nezůstane! Ani sousto, ani smítko! Vytřete dočista do čista. Čistá, překrásná anihilace!"

"Růžičko, růžičko, přines mi vzpomínku na mou milou."

"Do píči s váma! Zem vás odvrhla. Satan vás odvrhl. Cherubíni vás odvrhli. Rozplýváte se do nicoty a nezanecháváte po sobě ani ždíbek vzpomínky. Jste mňi než hovno v trávě! La la!"

Během války jsme si s Fredem psali. Zjistil jsem, že chce napsat knihu o mně a o našem přátelství. Dal mi vědět, že by mne rád na pár měsíců navštívil v Big Suru, pokud bych ho mohl pohodlně ubytovat. Tehdy jsem byl ženatý s Evou McClure. Děti žily na jihu se svou matkou a jejím novým manželem. Moc se jim to nové uspořádání nelíbilo. Můj syn Tony to nesl obzvlášť těžce. Volával jsem mu každý týden. Všiml jsem si, že odpovídal jednoslabičně - jo, ne, snad, a tak podobně. Bylo mi z toho nanic.

Blížila se ale doba prázdnin a oni mohli zůstat pár měsíců se mnou a Evou.

Fred už přijel a okamžitě se přizpůsobil našemu životu. Nikdy nezapomenu na údiv a radost, které se mu zračily ve tváři, když jsme ho vzali do obchodu v Monterey. Jako obvykle jsme se stavili na oběd u stánku s hamburgery. Nemyslím, že Fred někdy předtím hamburger viděl, natož jedl. Měl výraz neskrývané radosti, jaký vidíte na tváři dětí v televizní reklamě, když se pokoušejí zdolat nějaký obří sendvič.

Mé ženě Evě se Fred líbil. Měli jsme přítele Mexičana, či spíše Panamce, který našel ve Fredovi rovněž velké zalíbení a nabídl mu sexuální uspokojení, pokud by se mu postavil. A taky tu byly horké prameny, kam jsme chodili obvykle jednou týdně.

Celkem vzato bylo všechno prima.

Konečně přišel čas, abych si vyzvedl své děti na prázdniny. Měli jsme se setkat na autobusovém nádraží v Santa Maria. Pokud se nepletu, měl jsem starý ojetý džíp, který se hodil spíš do muzea. Fred chtěl jet se mnou. Slyšel toho o dětech hodně - nejen od Evy

a mne, ale také od sousedů. Eva je popisovala jako "drahoušky."
Freda, zdá se, překvapilo, že umím tak dobře řídit. (Byl jsem vždycky hrozný nemehlo.) Život na venkově mne ale naučil spoustě věcí, které bych v New Yorku nebo Paříži považoval za nemožné. Takže jsme dorazili na autobusové nádraží a tam na lavičce pokojně seděly mé dvě děti se svou matkou a otčímem. Na první pohled bylo vidět, že byly vydrhnuté do běla, oblečené jako ze škatulký a dostaly příkaz sedět klidně, dokud nepřijedeme. Ve chvíli kdy jsem se objevil, vyskočily z lavičky a křičely a mávaly na mne. "Tati, tati!" ječely. Chovaly se, jako by je právě pustili z vězení. Viděl jsem, že Fred, který neměl nikdy co do činění s dětmi, se začal trochu strachovat. Rychle jsme je nacpali do džípu na zadní sedadlo, a vyrazili směrem domů. Ve chvíli, kdy jsem sešlápl plyn a zamířil domů, začala úplná vřava. Zasypany mě stovkami otázek. Občas jsem mrknul bokem po Fredovi a myslím, že jsem na jeho tváři rozeznal pohled rostoucího zděšení. Jistěže se děti chovaly jako neovladatelný párek divokých zvířátek. (Ale jak líbezných!) Mne pochopitelně také vzrušilo tohle neočekávané přijetí. Došlo mi, aniž by to daly slovem najevo, jak tuhá disciplína musela panovat v domě jejich matky. Tak jsem jim dovolil, aby pokračovaly tím svým roztomilým způsobem. Zpívaly, ječely, ptaly se na tisíce věcí o svých starých (mladých) kamarádech, a tak dál. Čiré bláznovství. Když jsem nějakou chvíli jel, došlo mi, že se stmívá, a že bychom měli přespát někde v motelu a pokračovat nazítří ráno. Myslím, že jsem zvolil Andersen, známý hotel a restauraci. Vzali jsme si velký třílůžkový pokoj. Nejprve jsme si dali hamburgery a čaj nebo kolu. To je rozjařilo, a tak když jsme se došli na pokoj, dostaly záchvat amoku. Fred na mne vrhl pohled, který říkal: "Nemohl bys je aspoň trochu zklidnit?" Já jsem ale byl tak šťastný, že je vidím v tak povznesené, i když bláznivé náladě, že jsem se je nepokoušel brzdit. Nevadilo by mi ani kdyby to tam rozcupovaly. Došlo přirozeně na debatu, kdo bude spát s kým. Navrhl jsem, aby Tony a Val spali spolu a Fred a já každý zvlášť ve své posteli. Myslím, že to byl Tony, kdo chtěl spát se mnou nebo s Fredem. Že nebylo po jeho, začala polštářová bitva. Brzy každý z nás čtyř házel polštáře na ty druhé. Říkal jsem si, že by nás mohl kvůli tomu povyku správce hotelu vyhodit, ale naštěstí nás nechal být. Muselo to trvat několik hodin, než byli schopni usnout. Viděl jsem, že Fred byl už taky utahaný. Naše bitky ve Villa Seurat byly ničím ve srovnání s těmito vylomeninami. Příštího dne jsme dojeli domů a Eva nás vřele uvítala. Okamžitě nám začala vařit skvělý oběd. Tony mezitím našel některé ze svých starých hraček a velký cylindr (do opery), který si nasadil a začal blbnout na zahradě. Bylo zvláštní pozorovat mého syna, který byl stejně jako Fred narozen ve znamení Panny (dokonce stejného dne v měsíci), jak šaškuje, což byla i Fredova parketa. Dozajista měli něco společného, i když si nemyslím, že by si toho byl Fred tak docela vědom. Bral ty dva za "nestvůry", jako by to byly cirkusové atrakce. Pořád mezi sebou a nimi udržoval jistý odstup, podobně jako se o něj pokoušel (neúspěšně) Moricand vůči Val. Jaké neštěstí je nemít vlastní děti! Jistěže můžou člověka dostat do nesnází, ale rozhodně stojí za všechnu bolest a nepohodlí. Jen lituji, že jsem jich nebyl schopen zplodit plný tučet. Fred u nás zůstal dva, tři či čtyři měsíce a dokončil svou knihu, Mon Ami Henry Miller, už zde v Big Suru. Jaká krásná, milující kniha to je! Je napsaná srdcem, dá-li se to tak říct. Žádné sračky, žádné akademické hodnocení, jen prostá, čistá, přirozená pravda. Natahuji tuhle kapitolu o něm se slzami v očích. Byl to opravdový přítel, přítel, na jakého se nezapomíná.

Napsal jsem byl místo je. Je stále naživu a pořád žije v Anglii, i když teď bydlí v Dorsetu, kraji Thomase Hardyho. Můj syn Tony, který byl vždy jeho tajným ctitelem, jej má v úmyslu navštívit někdy během letošního roku. Tentokrát se Fred nesetká s divokým indiánem, ale s pohledným, inteligentním mladíkem, který je odštěpkem ze starého kamene. Kéž si to ti dva narození ve znamení Panny pěkně užijí.

EPILOG

Drahý Joey,

Nejspíše už víš, Anad's umřela asi tak před rokem. Před smrtí dala dvěma svým nejdražším přátelům pokyn, aby vydali její Deníky znova - přesně v té podobě, jak je napsala, aby je přeložili do dětské deníčkové angličtiny, a napsali životopis, který by vypověděl celou pravdu o jejím životě. To všechno je teď v běhu. Možná také víš, že erotická kniha, kterou zadržovala až do své smrti, jde nyní na dračku. Jmenuje se Venušin pahorek. Ted' o jiné drobné, ale dojemné věci. Před smrtí napsala Hugovi, svému prvnímu manželovi dopis, ve kterém ho prosí o odpuštění za všechny své "ztřeštěnosti", své lži, své podvody za jeho zády, zkrátka za všechny špatnosti, kterých se dopustila jako jeho manželka, a kterých, netřeba dodávat, bylo bezpočet. K jejímu potěšení a soulagement jí řekl, že ji vždy miloval a že si byl vědom jejich "bláznivín" (to je mé označení, ne jeho) a že na nich není nic, co by jí musel odpouštět. To vše mi připomíná, jak se k tobě chovala, jak nesmířitelná vůči tobě byla. Přitom ty ses neustále pokoušel dát najevo jí i všem ostatním, jak moc ji máš rád.

Zanechala po sobě spoustu obdivovatelů a zbožňovatelů, většinou mladých žen. Jak budou reagovat, když odhalím pravdu, kterou už nemohu skrývat? (Pravda, kterou jsem se dozvěděl o chování Knuta Hamsuna za druhé světové války, nezměnila mé city vůči němu. Je stále mým hrdinou.)

My (tedy ty, já a Durrell) jsme věděli o Anad'sině lhaní a podvádění dlouho, předlouho. Zmínil jsem se už o tom, když jsem vyprávěl, jak jsem se ocitl v její nemilosti. Tys nebyl jediný, koho zapudila, byli i jiní. Co mi ale pořád leží v žaludku, je krajní podlost jejího chování vůči tobě. Koneckonců, co vlastně bylo tvým proviněním? Žes vypověděl pravdu o ní a jejich vztazích. Ale tys to udělal bez zášti, se vší poctivostí. Naneštěstí to nechtěla vidět.

Ještě dlouho potrvá, než si celý svět bude vědom její chorobné lhavosti, jejího překrucování skutečnosti, její dvojakosti. Já sám, jenž jsem byl snad jejím nejlepším přítelem, jsem o ní psal jako o strašlivé lhářce či báhorkářce, nazvěte to jak chcete. Probíral jsem tuto stránku její povahy s jejími nejvěrnějšími, nejoddanějšími přítelkyněmi. Shodli jsme se, že její neschopnost říkat pravdu byla založena na její neschopnosti přijmout skutečnost. Musela změnit skutečnost tak, aby odpovídala jejímu vidění světa. Možná si pamatuješ na její opovrhování vulgaritou, která pro ni byla horší než hřích. (Zmínil jsem se už v tomto vyprávění, že se nikdy nezúčastnila našich "orgií".) Právě toto nucení ji přimělo napsat Deník. Člověk je v pokušení říct - vše zde bylo naruby.

Ted' přicházím k tomu, proč jsem začal s tou dlouhou odbočkou. Zkusme vzít tvůj původní rukopis o ní a najdeme pro něj vydavatele. Konec konců, není to žádná klepařina, ale oslavný hold Anad's. Ano, Joey, je to "milující portrét", něco mnohem lepšího, než co jsem udělal já pro tebe.

Ted' je ten správný čas. Její Venušin pahorek byl na seznamu bestsellerů po řadu týdnů. Je ironií osudu, že ta, která tak

pohrdala vulgaritou, získá po smrti slávu velice erotickým dílkem!

Bohužel si pamatuji jen ducha té knihy, kterou jsi věnoval nadpozemským stránkám její bytosti. V těch dobách jsem si (žertem) říkával: "Joey je na tyhle věci dobrý." Měl jsi skutečně mnohem blíž k pochopení její velmi zvláštní povahy než já, který jsem byl jejím důvěrným přítelem. Když se ohlížím zpět na ta léta, mnohokrát jsem viděl na tvé tváři výraz, který mi říkal, že jsem drzý, necitlivý Američan. Často se to stávalo, když jsem se tě zeptal na nějakého slavného německého spisovatele, na jehož jméno jsem někde narazil. Tys jednoduše řekl: "Ten není pro tebe, Joey," a to bylo vše. Nedovedeš si představit, jak zdrcující tyhle prosté repliky byly. Neříkal jsi mi tím jen to, že jsem se narodil v Brooklynu, nemám opravdové vzdělání, ale i to, že jako většina Američanů vím málo či nic o Evropě, a že ať dělám co dělám, nikdy nezískám rozhled a citlivost, kterou je požehnána většina Evropanů. Jak velkou pravdu jsi měl! Když jsem přijel do Paříže, stál přede mnou celý nový svět - jazyk, literatura, kultura, společenské chování, stravovací návyky, všechno. Anad's, ač narozená ve Francii, nikdy opravdově neporozuměla své rodné zemi tak, ani si ji necenila, jako ty, který jsi v ní byl cizincem stejně jako já. Ne s Anad's, ale s tebou (a také s Larrym) jsem vedl dlouhé diskuse o francouzských autorech, francouzských zvycích, francouzských ulicích. Anad's, která byla nějaká čtenářka, zřejmě jen klouzala po povrchu.

V hlubším slova smyslu jí chyběl náboženský instinkt. Když se zřekla katolicismu, zavřela dveře před všemi mystérii. A přece, navzdory jejím chybám a nedostatkům zůstávala v našich očích stvořením, které není z tohoto světa, ani ze sfér nebeských, ale vznáší se blaženě mezi Nebem a Zemí. Byla stále éterická, stále bezelstná, stále nevinná. Přitom byla pomocnou rukou, něco jako Matka Země. Před neštěstím nedokázala zavírat oči tak, jako před vulgaritou. Pokud zhřešila, a jen Bůh ví, zda zhřešila, bylo tím hříšníkem dítě, dítě, které ještě neotevřelo oči na svět.

Ty, Joey, můj drahý, věrný příteli, víš tohle vše líp než kdo jiný. Tehdy jsem svým drsným, americkým způsobem bral tvé psaní (zvláště o Anad's) jako "vyšívání." "Na tyhle věci je dobrý." Když jsi však napsal Sentiments Limitrophes a Le Quatuor en Ré Majeur, začal jsem si uvědomovat, s kým žiju, jak vskutku nádherný pohled na život máš. Dal bych nevím co za to, kdybych si ty knížky mohl dnes přečíst znovu.

I když to možná vypadá, že jsem se v celé téhle knize zaobíral více tvým "nemravným" chováním, tvým neustálým šaškováním a nevázaností, jsem si jist, že víš, že ses vznášel mezi šaškem a andělem - tak, jako se Anad's vznášela mezi Nebem a Zemí. Možná by pro to, co chci vyjádřit, byl vhodnější výraz "idiot." Mám samozřejmě na mysli "Idiota" Dostojevského, a ne ten význam, v jakém jej berou naši skuteční idioti. Čím jsem starší, tím plnovýznamnější a dražší mi je tohle slovo. Tak ti, Joey, říkám, jako jeden idiot druhému, prozatím sbohem. Kéž žiješ dál svůj bezstarostný život až do samého konce. Přinesls nám smích i slzy. Žehná ti

Henry
POSTSKRIPTUM

Měl bych se dotknout ještě jedné drobnosti. Je to divné, ale ty a Anad's jste měli něco společného. Mním chybějící dětství. Chybějící kamarády z dětství. Ať vzpomínám jak vzpomínám, nevybavuje se mi, že by se někdo z vás šířil o dětských přátelstvích. U mě je tomu jinak: teď víc než jindy se mi zdají léta mezi mými pěti a deseti těmi nejdůležitější, nejnádhernějšími roky mého života. Kromě toho si nedovedu dětství

bez kamarádů vůbec představit. Dokonce i panenka nebo dřevěný kůň jsou něčím k zapamatování, v čem člověk najde zalíbení.

Vy oba jste však existovali ve vakuu. Nemíním tento nedostatek nebo mezeru analyzovat - to nechávám psychologovi, jestli to dokáže. Je tu ještě jeden drobný rys, který jste měli společný - potřebu soukromí. Často jsem cítil, že ani jeden z vás nemá, co by skrýval, či za co by se styděl, ale vy jste si prostě nepřáli sdílet naprosto vše - dokonce ani s nejlepším přítelem.

Možná se zcela mýlím, ale myslel jsem si, že bych svá podezření měl nechat zaznít nahlas. Nic to nemění na mých citech k tobě.

Jen jsi tím prostě "záhadnější", bližší k andělu, než ke klaunovi. Byls tím, kdo věří na zázraky, pamatuješ? Stále tě slyším, jak mi říkáš: "Neboj se, Joey, něco se stane." A já vím, ono se obvykle něco stalo. Přisuzoval jsem tento tvůj dar nějakému duchovnímu eskamotérství, které sis přinesl z dětství, ze světa, o němž nic nevím. Připomíná mi to, jak směšné muselo být mé neustálé odhalování vlastní duše. Pamatuješ si na tu drobnou historku, jak jsem ti vykládal o své návštěvě u jedné židovky, která byla spiritistkou? Instinktivně jsem cítil prázdno v blízkosti srdce, či spíše tam, kde jsme si jako děti představovali, že duše žije, a pomyslel jsem si: "To má skutečně pravdu, musel jsem ztratit duši už dávno." Ale už dost. Teď cítím, že se opět shledáme v příštím světě, někdy a někde.

DALŠÍ ŽENY V MÉM ŽIVOTĚ

PŘEDMLUVA

PŘED PÁR DNY JSEM MĚL NAROZENINY - ŠESTAOSMdesáté. Myslel jsem si, že už toho moc nenapišu, jestli vůbec něco.

Dvě spolu nesouvisející události posledních dní hrozí, že změní mé rozhodnutí, a já napíšu ještě alespoň jednu knihu. Prvním důvodem byla nepřítomnost poměrně velkého kusu akvarelového papíru, který ležel na klavíru. Byl tam několik týdnů a naráz je pryč. Na něm byla naškrábána, páté přes deváté, jména téměř všech žen, které hrály nějakou roli v mém životě. Vzpomínám si, že jsem řekl svému synovi Tonymu, který ten list náhodou objevil, aby na něj dával dobrý pozor. Ne že bych zrovna pomýšlel psát o všech těch stvořeních.

Druhou příčinou byla Simenonova poznámka v jeho knize Když jsem byl stár. Konstatoval, že není spisovatel (bohužel), ale romanopisec, a že být romanopiscem působí více bolesti, než nadšení. Ta poznámka mi leží v žaludku. Ptal jsem se sám sebe, jak bych se já zařadil. Okamžitě jsem usoudil, že zcela jistě nejsem romanopisec. Ať je to dobře nebo špatně, od samého začátku mé literární kariéry jsem se považoval za spisovatele, za budoucího velmi významného spisovatele. Romány nejsou nic pro mne, i když mnozí z mých čtenářů považují příběhy, které popisují, za vymyšlené. Já sám jsem na rozpacích, když je mám někde zařadit.

Abych se ale vrátil k ženám, jejichž křestními jmény jsem pokryl list akvarelového papíru. Z nějakého mně neznámého důvodu mám teď nutkání o nich psát. Možná nepoužiji jejich pravá jména, neslibuji navíc, že budu úplně pravdomluvný nebo přesný v tom, co o nich napíšu. Nejradši o nich přemýšlím jako o Jeunes Filles en Fleur, jak zní trefný název jednoho Proustova svazku. Proustův překladatel Scott Moncrieff pojmenoval tento svazek V kvetoucím háji, což není nic menšího než božské osvětlení.

Hlavním motivem mého psaní o těchto ženách je vyvolání atmosféry časů, ve kterých žily. Nebudu předstírat, že podám jejich životní příběhy, ale jen jejich esenci a vůni, jak jsem ji tehdy vychutnával. Nebudu vám ani namlouvat, že jsem se všemi spal.

V tomto punktu to byl spíše Simenon, kdo lámal rekordy. I když jsem ve svých předchozích pracích hodně zabýval sexuální stránkou mých vztahů se ženami, musím nicméně teď konstatovat, že ženy, o kterých jsem psal, měly mnohem více jiných stránek, než ty, o kterých jsem psal já. Žena je nevyčerpatelný námět. Jako cokoli jiného, řekne skeptik. Ale podle mého skromného mínění je na ženě víc, než aby vyjadřovala nekonečnost sexu.

Paulina

PAULINA BYLA MOU PRVNÍ MILENKOU. SEZNÁMIL jsem se s ní, když jsem dával hodiny klavíru. Bylo to v domě její přítelkyně, jejíž dceru jsem učil hrát na klavír za pětatřicet centů za hodinu. Byl jsem ještě stále šíleně zamilován do Cory Sewardové. Vyučoval jsem hře na klavír, abych si přilepšil ke skrovnému platu, který jsem dostával jako úředník Atlas Portland Cement Co. Při návratu domů z hodiny jsem se zastavoval v cukrárně poblíž našeho domu na dva banánové řezy. Stály mne třicet centů. Zbylý pěták jsem často hodil znechuceně do kanálu. Abych si opatřil peníze na jízdné na příští den, raději jsem prohrabal matčinu peněženku. Vidíte, jak malý smysl pro realitu jsem měl.

Zpět k Paulině. Obvykle seděla v křesle dál od klavíru. Vždy byla hezky upravená, jako by se chystala jít do divadla nebo na koncert. Vlasy měla vždy pěkně načesané a na tváři příjemný úsměv. Její přítelkyně, matka méžačky, byla naopak spíše cuchta, která nedbala na oblečení a líčení.

Paulina pocházela z malého města ve Virginii. Měla velice příjemný jižanský přízvuk. Její přítelkyně Louisa mohla být odevšad, nebo odnikud. Měla podnájemníka, černocha, jehož milenkou se záhy stala. Znal jsem ho jako majitele opravy kol, kam jsem chodíval. Nevěděl jsem ale nic o vztahu mezi nimi, to jsem se doslechl až později od Pauliny.

Paulina mi začala říkat Harry. Henry jí připadalo moc nijaké. Musím se přiznat, že jsme si nepadli do náručí hned. Ve skutečnosti to vypadalo, že se nejdřív zamiluji do její přítelkyně. Louisa byla lascivní děvka, která se nemohla dočkat, až hodina skončí, aby se po mně mohla vrhnout.

(Obě ženy měly po třicítce, a mně bylo osmnáct.) Další věc, kterou jsem se dozvěděl o Louise, bylo, že má syfilis. To mi pomohlo odrážet její útoky.

Obyčejně, když hodina skončila, doprovodil jsem Paulinu k jejímu bytu. Byla chudá jako kostelní myš, ale držela si elegantní, útulný byt, za který platila snížené nájemné za to, že tam dělala domovnici. Měla syna a byla rozvedená. Její bývalý byl vojenský muzikant. (Vždycky o něm mluvila jako o "Shooterovi", což bylo jeho příjmení, ale psalo se "Chouteau".) Její syn George byl jen o rok mladší než já a prodával boty. Měl velmi příjemný, jemný tenor. Často se svou matkou zpívali spolu - polohlasem. Okouzlovalo mě, jak si při domácích pracích Paulina broukávala sama pro sebe. (Od té doby jsem poznal jen jednu ženu, která zpívala a broukala.)

Z předchozího je jasné, že teď už jsem žil s Paulinou. (A přitom jsem stále šíleně miloval svou první lásku.) Čekalo se, že půjdu na universitu v Cornellu, ale na poslední chvíli se můj otec rozhodl, že si to nemůže dovolit, i když jsem měl příslibené stipendium na němčinu. Vybral jsem si tedy místo toho práci za 30 dolarů na měsíc. Pochopitelně, že jsem své noční procházky pod okna mé milé musel značně omezit.

Jednou během toho období jsem ji náhodou potkal večer na Coney Islandu. Byla to hrozně trapná chvíle, protože do mne byla zavěšená Paulina. Při jiné příležitosti, poté, co jsme se přestěhovali do jiného bytu, jsem přes mého přítele zjistil, že má Cora Sewardová se vdala a žije v domě naproti. Neřekl jsem o tom Paulině, ale čas od času mne přistihla, jak se dívám z okna přes dvůr se zasněným výrazem ve tváři.

Během celého šileného dospívání jsem se udržoval v dobré fyzické kondici. Nevykouřil jsem víc než jednu nebo dvě cigarety, když jsem byl na večírku, a pil jsem víno jen tehdy, když jsem šel do italské restaurace, které tehdy ještě byly vzácné. Žádné tvrdé pití. Spousta sportování. Jak už jsem vysvětlil dřív, docela dlouhý čas jsem prakticky žil na kole. Kromě toho jsem běhával před snídání tři až pět mil. Než jsem začal žít s Pauline, měl jsem ve zvyku projít každé ráno při návratu z Coney Islandu kolem jejího bytu. Stávala na terase schodiště a čekala, až půjdu okolo. Když jsme se uviděli, jen jsme si zamávali. Ale večer, po večeri, to už jsem musel být u ní, žhavý do milování. Byla dost stará na to, aby mohla být mou matkou. Syna porodila, když jí bylo čtrnáct nebo patnáct. Jak obrovský rozdíl byl mezi těmi dvěma ženami! Paulina byla citlivá, drobná, krásně stavěná, a měla vždy veselou náladu. Byla nevzdělaná, ale ne hloupá. Pro svůj nedostatek školního vzdělání mi připadala snad ještě roztomilejší. Měla vkus, takt a zdravý postoj k životu. Nezamilovala se do mne na první pohled. Myslím, že cítila, do jakého maléru se žene. Musela od začátku vědět, že to pro ni skončí tragicky. To já jsem se choval, jako bych byl slepý, hluchý a němý. Nepochyboval jsem o ničem. Nekoukal jsem ani milimetr kupředu. Bylo to samozřejmě mé zasvěcování do světa sexu. Krásnější snad nemohlo být. Pokud jde o Paulinu, musela být bez sexu už řadu let. Nikdy se znovu nevdala a pokud vím, neměla ani žádné milence. Oba jsme lačnili po sexu. Milovali jsme se do bezvědomí. V našem vztahu bylo podivná mezihra, kdy se setkala s neočekávaným protivníkem. Tím byl klavír. Nechal jsem vyučování a rozhodl jsem se, že se ve hře zdokonalím já sám. Pronajal jsem si klavír (tehdy to bylo ještě za pakatel) a začal jsem cvičit u ní v bytě. Ležela na posteli a čekala, až skončím. Byla tehdy těhotná, a patrně potřebovala mnohem více pozornosti, než jsem jí věnoval. Pryč byly zimní večery, kdy jsme seděli u kuchyňských kamen, ona na mém klíně, a šoustali o sto šest. Spát jsme chodili před půlnocí. Její syn George se vracíval právě v tuto dobu. Vždycky jsme slyšeli jeho kroky na schodech. Když jsme ho zaslechli, zahrabal jsem se hluboko do peřin, aby si mě George nevšiml, až se bude sklánět nad matkou, aby ji políbil na dobrou noc. Určitě tušil, že tam jsem s ní, ale nikdy to nedal znát. V cementárně, kde jsem pracoval, jsem měl idol jménem Ray Wetzler. Žil v newyorském atletickém klubu a byl to nějaký atlet. Uctíval jsem zem, na kterou vstoupila jeho noha. Často se mne vyptával na můj sportovní život a na "vdovu", jak jsem jí říkal. Měl o mne neobvyklý zájem, ne snad že bych byl dobrý pracant, to jsem rozhodně nebyl, ale protože jsem byl divný ptáček, naprosto nepodobný ostatním dělníkům. Jednou, když si spolek Xerxes, jehož jsem byl členem, pronajal sál na ples, pozval jsem narychlo Raye Wetzlera, aby se přišel seznámit s Pauline. Příštího dne jsem byl unesen, když mi řekl, že je krásná a vůbec nevypadá na svůj věk. Líbil se mu její jižanský přízvuk i postava. Bylo mi tehdy jednadvacet, byl jsem jakýs takýs sportovec, klavírista, totální romantik, hladovějící po sexu a vychutnávající jej plnými doušky. (Tehdy jsem věřil, že ji miluji.) Obdivovala mne, tím jsem si jistý. V hloubi duše jsem byl puritán. Cítil jsem se vinen - považte! - že šoustám ženskou, která by mohla být mou matkou. Jednoho dne jsem nadhodil téma manželství. Nepostavila se k tomu příliš kladně. Snažila se poukázat na absurdnost takového nápadu, a především, že by to nemohlo fungovat. Neslyšel jsem na její argumenty. Rozhodl jsem se, že na to téma zavedu řeč s mou matkou. Vidíte, jaký jsem byl naivní vůl. Pamatuji se, že jsem seděl u kuchyňského stolu. Matka byla zaměstnána přípravou pečeně na oběd. V ruce měla velký nůž na krájení masa. Sotva jsem ta slova vypustil z úst, matka ke mně přiskočila a máchala tím dranzírákem. "Už ani slovo," řvala,

"nebo ti to vrazím do srdce!"

Nepokusil jsem se o odpověď. Znal jsem svou matku - pokud se rozlítla, byla schopná udělat cokoli. Když jsem ten incident líčil Paulině, řekla velmi prostě: "Věděla jsem, že by to nešlo, Harry. Víš, co si o mně myslí tvoje matka. To je moc špatné." A nechala to téma být.

Mezitím začalo být její těhotenství problémem. Paulina nechala měsíce utíkat, ne z bezstarostnosti, ale proto, že nebyla schopná sehnat někoho, kdo by jí udělal potrat. A byla to taky otázka peněz. (Co není?)

Pořád jsem měl to místo v cementárně. Nedostal jsem přidáno, a taky jsem to nečekal. Ani ženatí chlapi s dětmi tehdy nedostávali víc než já.

Jednoho dne, když jsem přišel z práce, našel jsem ji ležet na posteli napříč, s nohama svěšenýma se přes postranice. Byla na smrt bledá a na posteli a na podlaze byly krvavé skvrny.

Přiklekl jsem k ní a zeptal se: "Co se stalo?" Mírně pohnula rukou a slabounkým hlasem řekla: "Podívej se do psacího stolu."

Běžel jsem ke stolu, otevřel zásuvku a uviděl jsem tam dětské tělíčko, zavinuté do ručníku. Rozbalil jsem ho a spatřil jsem dokonale vyvinutého chlapečka, rudého jako indián. Byl to můj syn. Dusil jsem se, když jsem si to uvědomil. Brečel jsem při pomýšlení na bolest, jakou musela vytrpět. Zdá se, že je toho mnoho, proč ženy trpí. Za sexuální potěšení, které nabízejí nám mužům, je jim odplatou jen bolest. Doktor - nevím který, nikdy jsem ho neviděl - se rozhodl rozsekat dítě na kousky a spláchnout do záchodu. Ten se samozřejmě ucpal - a domácí na všechno přišla. Byla nejen rozzlobená, ale i šokovaná a vyhrožovala, že uvědomí policii. Nevím, jak se Paulině podařilo přesvědčit ji, aby to nedělala, ale výsledek byl ten, že jsme se museli fofrem odstěhovat.

Kupodivu jsem nikdy nezjistil, co byl ten doktor zač. Měl jsem podezření, že v tom má prsty Michael, chlap, kterému Paulina každý týden splácela půjčené peníze. Jak jinak by byla schopná sehnat sumu potřebnou na pokoutní potrat? Michael měl své účetnictví v malém sešitě. Byl velice srdečný, přívětivý, a vždy ochotný půjčit další peníze, pokud by bylo potřeba. Paulina mu splácela jen po troškách - myslím, že to nikdy nebylo víc než dolar. Pochybují, že by takový systém dnes ještě někde existoval - snad jen mezi černochoy nebo Mexikánci. Jak jsem ale mnohokrát řekl, i chudoba bílých byla tehdy stěží uvěřitelná v této krajině hojnosti. Mluvil jsem o tom, že klavír ohrožoval Paulinin sexuální život. Možná ještě větším ohrožením byly knihy, které jsem neustále četl. Byla úplně zmatená z tloušťky knih, které jsem domů nosil, ale i z množství, které jsem jich dokázal zhltnout.

"K čemu je ti všechno to čtení dobré?" ptala se. A já jsem potřásl hlavou a odpověděl: "Nevím, prostě mě baví číst." Tehdy nebylo rádio ani televize. Občas jsme zašli do kina na němý film, což tehdy přišlo na deset centů. Jaké krásné filmy jsme viděli, jaké velké herce!

Když jsme přišli domů, museli jsme vystoupat dvě ramena schodů, než jsme došli k našemu bytu. Nikdy nezapomenu na to, jaké potěšení mi dělalo jít za ní a štipat ji do zadečku. Jak jsem ji polechtal, začala hned ržát jako kuň. Jakmile jsme otevřeli dveře bytu, ocitli jsme v kuchyni a tam na nás čekal kuchyňský stůl. Lehla si na něho, nohama mi obepjala krk a já jsem do ní vjel jak šílenec. Neznám žádnou jinou ženu, která by měla sex tak ráda jako Pauline - a přitom velice přirozeně. Během těchto zápasů byla vždycky v dobré náladě, smála se a žertovala. Neměla žádné neurotické ani intelektuální problémy.

Abychom se nějak protloukli, našli jsme si podnájemníka. Pocházel z Texasu a pracoval jako řidič tramvaje. Byl to velký, příjemný, prostoduchý člověk, se kterým nebyl problém vyjít. Všechno, co

požadoval, byl pořádný steak, pečené brambory a postel na vyspání.

Na poschodí pod námi bydlel manželský pár, který jsme dost často vidávali. Byli ve středních letech. On se jmenoval Lou Jacobs a ona Lottie. Byla náruživou kuřačkou cigaret, zatímco on kouřil dýmku. Lou Jacobs mne z několika důvodů silně přitahoval. Zprvč byl mi něčím jako otcem; zadruhé byl velký čtenář, čtenář velkých knih, v neposlední řadě měl krásný, i když sardonický smysl pro humor. Tak nějak jsem si představoval Ambrose Bierce. Cynický, ale laskavý, sardonický a nábožný, filosof a učitel v jednom. Když jsme spolu zrovna nehráli šachy, probrali jsme spoustu autorů. Stejně jako Marcel Duchamp byl fantasticky dobrý šachista, který nehrál podle příruček, ale na základě instinktu a intuice. U něj, stejně jako u Reného Crevela, "žádná troufalost nebyla osudovou."

Nabízel mi všechny možné figurky, samozřejmě s výjimkou své královny. Často dokonce zahájil hru tím, že zaútočil pěšcem na věž. Byl zcela nepředvídatelný. Měl se svou ženou zřejmě před několika léty nějaké tragické nedorozumění - řekl bych, že ji přistihl v posteli s jejím šoférem. Za trest se s ní už nikdy nemiloval. Choval se k ní s upjatou zdvořilostí, jako by byla královnou celé zeměkoule, ale nedotkl se jí. Zdálo se, že ona má vůči němu i přes jeho kruté zacházení velký respekt. Pokud jde o Paulinu, jeho chování vůči ní bylo vždy plně úcty, obdivu a sympatií. Považoval ji za velmi krásnou a velmi ženskou. (Často jsem později přemýšlel o jejich astrologických znameních. Tehdy jsem toho o astrologii věděl velmi málo.)

Od některých lidí se dozvíte to, od jiných ono. Od Lou Jacobse jsem se naučil mnoho.

Chodil jsem s Paulinou už téměř tři roky. Brzy měly přijít mé jednadvacaté narozeniny. A vbrzku také měly vstoupit Spojené státy do první světové války. Byl jsem ještě pořád věrným členem spolku Xerxes a také jsem stále miloval Coru Sewardovou. To mě ve skutečnosti nikdy nepřešlo. Čím dál víc mých kámošů si mě dobíralo kvůli tomu, že chodím s "vdovou". Jak málo věděli o rozkoších, které může starší žena nabídnout mladíkovi. Paulina totiž nebyla jen mou milenkou, ona byla i mou matkou, mou učitelkou, mou chůvou, mou společnicí, všim v jedné osobě. I když se mým kamarádům zdálo, že je pro mne moc stará, nemyslel si to ani Lou Jacobs, ani tramvaják z Texasu, ani Ray Wetzler, můj idol.

Krátce před srpnem 1914 se na scéně objevil můj kamarád z dětství, Joe O'Reagan. Jako vždycky přišel s nějakými penězi, které nastřádal ve svém posledním zaměstnání. Ani Joeovi se nezdála Paulina na mě moc stará. Ve skutečnosti mu hned padla do oka. Bylo to jako dar shůry, že se Joe objevil zrovna tehdy, kdy se objevil. Peněz, které mi dal, nebylo zrovna málo. Znamenaly to, že jsme si mohli místo roštěné občas dopřát pořádný velký biftek. Nějakou dobu bylo všechno prima a úžasné, všichni jsme spolu dobře vycházeli. Ale Joe, který byl vždycky nemrava, začal v mé nepřítomnosti jet po Paulině. Jednou po návratu domů jsem ji našel se slzami v očích. Joe to na ni zase zkoušel. "Vím, že je to tvůj nejlepší kamarád," začala. "Zbožňuje tě. Měl by ale mít víc úcty ke mně. Neměl by zkoušet zradit svého nejlepšího přítele."

Dělal jsem, co jsem mohl, abych Joea omluvil. Znal jsem ho jako své boty. Šoustal by i se svou sestrou, kdyby mohl. Už byl prostě takový. Byl ale taky roztomilý a štedrý.

Jednoho dne vyšla zpráva, že vypukla válka. (Teprve jsme se měli připojit k holocaustu.) Zdálo se, že válka změnila život každého, dokonce i nás, kteří jsme ještě nebyli jejími účastníky. Všechno bylo vážnější, přísnější a krutější.

Zapomněl jsem už, jak nebo proč Joe zmizel, ale nakonec to udělal. Seznámil jsem se s očním lékařem, který věřil, že se

člověk může zbavit brýlí, pokud provádí oční cviky a žije na čerstvém vzduchu. Díky jeho přednášce jsem pojal nápad, že se vzdám všeho a pojedu na Západ, abych se stal kovbojem. Byla to ode mne všivárna, ale opustil jsem Paulinu, aniž bych se jí slovem zmínil o svých záměrech. Řekl bych, že jsem jí napsal ze Zahrady Bohů v Coloradu dopis, ve kterém jsem věci vysvětloval, jak nejlíp jsem uměl.

Ani snad nemusím říkat, že se ze mne žádný kovboj nestal. Našel jsem práci na citroníkové plantáži v Chula Vista v Kalifornii.

Celý den jsem házel uschlé větve do ohně. Nikdy jsem nejel na koni - nanejvýš na vozíku taženém oslem.

Po několika měsících téhle dřiny jsem se rozhodl vrátit se do Brooklynu. To rozhodnutí nabylo na naléhavosti díky náhodnému setkání s anarchistkou Emmou Goldmanovou. Došlo k němu následovně.

Jednou večer mi kamarád, kovboj z ranče, řekl, že jede do města do bordelu. Zeptal se mne, jestli nechci jet s ním a já jsem souhlasil. Když jsme dorazili do San Diega, první věc, kterou jsem zahlédl, byl velký plakát, oznamující, že právě ten večer tam má přednášku o slavných evropských autorech Emma Goldmanová. Tím bylo pro mne rozhodnuto. Řekl jsem kamarádovi, že do bordelu půjdu někdy jindy.

Pro mě to byla světoborná událost - slyšet Emmu Goldmanovou mluvit o spisovatelích, které jsem tak obdivoval - Nietzsche, Tolstém, Gorkém, Strindbergovi a dalších. Změnilo to celý běh mého života.

Odešel jsem po přednášce s vědomím, že ze mne nebude kovboj, ale spisovatel.

Jak se ale vrátit domů, a neztratit přitom tvář? Nakonec jsem přišel na nápad. Napsal jsem Paulině, aby poslala mým rodičům telegram - jakoby z Kalifornie -, ve kterém stálo: "Je mi líto, že je matka nemocná. Hned odjíždím. Podepsán Henry."

Mou matku ten telegram neošálil. Byla to ona, kdo mne čekal u vrat, a pohled v jejích očích říkal vše.

Nějakou dobu jsem žil zase doma, ale navštěvoval jsem Paulinu každý večer a často jsem u ní zůstal přes noc.

Byla stejná jako předtím. Zatímco jsem byl pryč, její syn George zemřel na tuberkulózu. Myslím, že texaský tramvaják odešel taky.

I když bylo všechno při starém, jak jsem říkal před chvílkou, nic už nebylo stejné. Víc a víc jsem si uvědomoval, že musím zpřetrhat pouta. Už jsem nemyslel na Coru Sewardovou, ale na to, jak budu volný. Pomohlo mi, že jsem potkal ženu, která se měla stát mou první manželkou. Byla to má učitelka klavíru.

Chodil jsem s ní už několik měsíců, když se Spojené státy definitivně připojily k boji Spojenců proti císaři. Opět jsem opustil Paulinu, tentokrát navždy a opět bez vysvětlení. Bylo to opovržením hodné jednání, to mi potom došlo, ale tehdy a dokonce i později pro mne bylo typické. Jednoho rána jsem se probudil v posteli se svou učitelkou klavíru a náhle mi svítlo, že bych taky mohl být odveden do té krvavé války. To byla poslední věc na světě, o kterou bych měl zájem. Vyskočil jsem z postele, vykřikl jsem: "Musíme se vzít!" a běžel jsem k holiči dát se oholit a ostříhat. Vzali jsme se v cuku letu a já jsem se cítil docela bezpečný ohledně odvedení do války.

Od počátku to byla mesaliance. Neustálé hašteření a hádky.

Chyběla mi harmonie a klid mých dnů s Paulinou.

Jednou v noci, když jsem se vydal sám na vyjížďku na kole, jel jsem okolo kina, ve kterém dávali zahraniční film, který jsem moc toužil vidět.

Otevřel jsem dveře kina, abych mohl vejít - a koho nevidím stát přede mnou s baterkou, jako Paulinu.

Vykřikla: "Harry!" a zatáhla mě dovnitř. Plakala. Odvedla mne na prázdné místo a za minutku si ke mně přisedla.

Slzy už jí tekly po tváři proudem.

Stále opakovala: "Jak jsi mi to mohl udělat?"
Zamumlal jsem pár nejapností, jelikož jsem byl příliš dojatý, než abych toho řekl moc. Cítil jsem se hluboce vinen, velmi kajícně. Nebylo, co bych uvedl na svou omluvu. Doprovodil jsem ji k jejímu novému obydlí, kde pracovala jako služebná, a mezitím se mi podařilo ji vysvětlit, že poté, co jsem ji opustil, jsem se oženil. To vyvolalo nové slzy, nové vzlyky.
Byl jsem tak rozrušen, když jsem ji opouštěl, že na cestě domů jsem se rozhodl, že Paulinu vyzvu, aby bydlela s námi. Proč ne? Byla mým andělem strážným. Proč bych jí to nemohl oplatit? Nemohl jsem se dočkat, až tu novinu řeknu své ženě. Mohl jsem tušit, jakého přijetí se dostane mému naivnímu návrhu. Nejen že se tomu vysmála (copak se lze divit?), ale ještě mě vyplísnila, že jsem nejen idiot, ale navíc i filantrop. Podle ní jsem si historku o setkání s Paulinou v kině vymyslel. Podezírala mě, že jsem se vídal s Paulinou i tehdy, když jsem se dvořil jí (sic). Navzdory ironii této situace jsem za ni dál orodoval. Abych zmírnil svůj návrh, ujistil jsem ji, že nemám ani v nejmenším v úmyslu spát s Paulinou. Chtěl jsem jí jen nabídnout střechu nad hlavou a trochu lidské účasti. Jenže to bylo, jako bych hrách na zeď házel. Zahořkl jsem. Nikdy jsem jí tu "krutost", jak jsem to nazval, neodpustil. Paulině to ale pranic nepomohlo. Styděl jsem se za své selhání při pokusu o nápravu její situace, že jsem ji nikdy nevyhledal, nezavolal, nikdy jsem ji už neviděl. Často jsem přemítal, jak asi skončila, protože najisto to nemohla vydržet dlouho. Doufám, že osud k ní byl milosrdný. Není pochyb, že jsem byl prvotřídní zkurvysyn. Možná, že některé byly, kterými jsem trpěl od té doby, byly míněny jako trest za mé chování. Nejhorší z toho všeho bylo, že její dobrý vliv na mne se vůbec neprojevil ve všech mých následujících manželstvích. Nebyl jsem stvořen pro manželství, to je zřejmé. Narodil jsem se jako tvořivý jedinec, spisovatel, nic menšího, Bůh chraň. Jediné poučení, které mi přinesly všechny tyhle pletky, je to, že umělec by se neměl ženit.

Miriam Painterová

MIRIAM BYLO JEJÍ KŘESTNÍ JMÉNO. MIRIAM PAINTEROVÁ. Považoval jsem je za krásné jméno tehdy, asi před pětasedmdesáti lety, a myslím si to dodnes.

Každodenně jsme odcházeli ze školy ve stejnou dobu, přesněji řečeno z různých škol, ale nedaleko od sebe. Její byla na rohu Moffatt Street a Evergreen Avenue a moje na rohu Covert Street a Evergreen Avenue. Její cesta domů vedla mou ulicí - Decatur Street, což znamenalo, že jsme brzy šli vedle sebe a mluvili na sebe přes ulici - ona na jedné její straně, já na druhé.

Byla jako faun, měla hopsavou chůzi, což mne nutilo k neustálému poklusu, abych s ní udržel krok.

Šli jsme takhle spolu jen podél jednoho dlouhého bloku, od Evergreen Avenue po Bushwick Avenue. Tam se náhle otočila a zamávali jsme si na rozloučenou.

Naše konverzace z jednoho chodníku na druhý neměla nikdy kloudnou návaznost. Dnes už si na ni ani v nejmenším nevzpomínám, všechno, co si pamatuji, byl její přirozený temperament, kouzlo, veselost a to, o co jsem se obzvlášť zajímal. Skutečnost, že je o tři až čtyři roky starší než já, mne těšila. Ostatní dívky nebyly zdaleka tak přátelské, nebo, řeknu-li to jinak, dosažitelné.

V den, kdy jsem se s ní viděl a mluvil s ní, se mi dařilo vše, na co jsem sáhnul. Bylo to jako u jednoho známého hudebníka, Pabla Casalse, který si po ranní procházce pokaždé sedl k cellu, aby zahrál nějakého Bacha. To mu zajistilo dobrou náladu na celý den. Děvčata mého věku, která jsem znal a se kterými jsem si hrál, se proti Miriam Painterové zdála být hrubá a vulgární. Miriam byla

předurčena stát se "dámou", tím jsem si byl jist. Možná proto mezi námi při našich každodenních setkáních zůstával odstup šířky vozovky. Nikdy jsme se nedotkli, nikdy nepolíbili - jen jsme šli každý po svém chodníku.

Utkvěla mi v paměti po minimálně sedmdesát pět let. Nebylo to žádné protahované přátelství. Řekl bych, že trvalo nejvýš jeden nebo dva roky. Nebylo to žádné pobláznění, jaké mne později drželo mnohokrát. Jednoduše prošla dveřmi, které nevedly nikam, a už se nevrátila. Miloval jsem ji (nebo její obraz), ale nebyl jsem do ní zblázněný. Všechno bylo nádherné, a přesto bez většího významu. Tak o tom uvažuji teď. Nepodvádím ale? Nebylo v tom zdánlivě všedním přátelství něco velmi význačného?

Není možné, že by to mohlo být mé zasvěcení do kouzla ženy? Zdá se, že v mém životě hrály ženy dvojí roli. Láska většinou začínala tím, že jsme byli dobří přátelé. Později přišel sex, a pak ďábel, kterému bylo třeba zaplatit. Většina mých lásek vždy začínala vůní, prostou svůdností stvoření z jiného světa. Řídil jsem se instinktem. Nikdy jsem toho nevěděl moc předem o ženě, která mne později pobláznila.

Pokud mi paměť dobře slouží, v té době existovala na newyorské scéně žena se jménem Painterová - nebo to snad byla Fay Bainterová? Tím mohlo pro mě její jméno být přitažlivější. Na rohu Decatur Street a Bushwick Avenue byla velká proluka. Byla obehnaná vysokým plotem, na kterém často velké billboardy propagovaly divadelní nebo hudební hvězdy. Někdy mi už pouhý titul utkvěl v paměti na celá léta, jako Rebeka z farmy v Sunnybrook, i když jsem ho nikdy neviděl. Nebo to bylo jméno velké zpěvačky - například madam Schumann-Heinková nebo Mary Gardenová. Nebo Laurette Taylorová či Alla Nazimova. Z nějakého důvodu už sama jejich jména byla magická. Určitě se o nich nemluvalo u nás doma nebo mezi mými kamarády z ulice.

Co se skrývá ve jménu? můžete se ptát. A já odpovídám: "Všecko!"

Marcella

BYLA SE MNOU NĚJAK SPŘÍZNĚNÁ, SNAD JAKO SEstřenice z druhého kolena. Poznali jsme se, když jsme byli oba v pubertě. Obyčejně jsme se setkávali o prázdninách nebo při narozeninách u jedněch našich příbuzných.

Hrál jsem na klavír už pět nebo šest let, a když jsem šel někam, kde měli klavír, bral jsem si s sebou roličku not. Byly to noty dvojího druhu - populární písně a klasická hudba jako Grieg, Rachmaninov a Liszt.

Marcella, která obyčejně byla na těchto slavnostních setkáních, říkala, že hraji krásně. Měla pěkný hlas a znala všechny písně z mé sbírky not. Byla veselá a plná života.

Jednou jsem se jí zeptal, jestli by se mnou nechtěla jít do kina.

Ochotně souhlasila. Když jsme se vrátili k ní domů, nějakou chvíli jsme stáli v chodbě, líbali se a laskali. Přitom jsem zamumlal: "Viš, Marcello, myslím, že tě začínám milovat."

Krátce nato jsem narazil na vdovu a moje pletky s ní trvaly několik let. To znamenalo i konec rodinných setkání, konec narozeninových oslav. Definitivně jsem skončil s těmi nesmysly. A samozřejmě jsem úplně zapomněl na Marcellu.

Od jednoho z mých příbuzných jsem se dozvěděl, že se dala dohromady s nějakým křupanem, který prodával auta. Zjevně jim to spolu moc neklapalo. Marcella prý se hodně změnila. Tak zaprvé začala pít. Zdá se, že čas od času se opila do němoty. Další divnou věcí bylo, že dál žila s tou nulou, ale nikdy se nevдалa - a to přitom měla přísné katolické vychování.

Občas se ke mně doneslo, co dělá. Vždycky to byly zprávy překvapivé, nepříjemné a skličující. Jelikož jsme se pohybovali v úplně odlišných kruzích, nikdy jsme se nesetkali od toho dávného večera, kdy jsem ji vzal do kina. Pak došlo k náhlému

úmrtí v rodině a koho jsem nepotkal na pohřbu jako Marcellu. Za ta léta se hrozně změnila. Vypadala víc tlustá, hrubá a ucuchtaná.

Když jsme opustili hřbitov a šli se napít do zahradní pivnice, podařilo se mi zůstat na pár vteřin s Marcellou o samotě. Přistoupil jsem k ní, srdečně jsem ji pozdravil a nevině jsem se jí zeptal, co se jí proboha stalo, že se tak změnila.

K mému obrovskému překvapení chladně odpověděla: "Ty! Je to všechno tvoje vina!"

"Moje?" zalapal jsem po dechu. "Jak to myslíš?"

"Jednou jsi mi řekl, že mě miluješ a já jsem ti uvěřila."

"A co?"

"Čekala jsem na tebe!"

"Tys celé ty roky čekala, aniž bys mi vůbec dala o tom vědět?"

Přikývla.

"Takže proto jsi začala pít?"

Opět přikývla.

"To byla zatracená blbost!" zvolal jsem. Rozbrečela se.

Dodal jsem: "Víš, Marcello, nevědomost se dá odpustit, ale ne blbost." Když jsem to ze sebe vypravil, otočil jsem se na podpatku a odkráčel jsem.

Asi o rok později jsem se dozvěděl, že umřela - v okresní nemocnici. Stal se z ní beznadějný alkoholik. Tiše jsem si pro sebe zamumlal: "To byla vaše chyba, pane Henry. Buďte příště opatrný, až budete chtít někomu říct 'Miluji tě'."

Camilla

JEJÍ PLNÉ JMÉNO BYLO CAMILLA EUPHROSIA FEDRANT. Měla ve svých žilách černošskou krev - nebo bych měl říct bělošskou? Pro mě to byla mulatka, což je termín, který tady není zrovna běžný pro lidi se smíšenou krví.

V době, kdy jsem byl personálním referentem v oddělení poslíčků společnosti Western Union Telegraph v New Yorku, Camilla byla mou sekretářkou. Už jsem úplně zapomněl, jak k tomu místu přišla.

Řekl bych, že poslala žádost řediteli společnosti. Měla vynikající předpoklady - byla absolventkou velmi dobré střední školy, měla vybrané způsoby, byla pohotová a velmi dobře vypadala. Kromě toho uměla dobře mluvit.

Seděla naproti mě u společného pracovního stolu. Často, když jsem skončil pro ten den s nájímáním poslíčků, jen jsme tak seděli a povídali si. Byla vyjíměčně inteligentní mladou dámou, která ve skutečnosti vůbec nepotřebovala to vynikající vzdělání, jakého se jí dostalo.

Krátce po tom, co se stala mou sekretářkou, začal jsem najímat ženy na doručování telegramů ve výškových budovách, v jejichž přízemí většinou pobočky Western Union sídlily. Vedení společnosti si myslelo, že by to mohlo dobře působit. Za touhle inovací nebylo žádné feministické hnutí.

Jednoho dne mi Camilla řekla: "Pane Miller, myslím, že některé z těch ženských poslíčků při své práci melouchaří. Mám tady spoustu stížností od našich zákazníků."

Zeptal jsem se: "Co tím chcete naznačit?"

"Když to mám říct naplno," odpověděla Camilla, "tak některé z těch žen vzaly tu práci proto, aby mohly nabízet jinou službu - prostituci."

Ke svému vlastnímu překvapení jsem se slyšel, jak říkám: "Nemůžu jim to vyčítat. Kdybych byl na jejich místě, možná bych udělal totéž. Víte, tohle je považováno za nejubožejší práci na světě."

Na to mi odpověděla: "Dovedu si představit ubožejší práce - umývače nádobí, popeláře a tak dál. Neodsuzuji ty ženy, ale myslím si, že pan Tenaten (mínala generálního ředitele) by měl být informován."

Nesouhlasil jsem s ní. Vyložil jsem jí, jak jsem ve starém personálním oddělení předstíral, že nějaké ženě nabízím práci, a pak jsem ji po skončení pracovní doby v šatně šukal.

"Myslím si, že jste byl hulvát," řekla chladně, poněkud překvapená mým volným pojetím morálky. Na druhé straně věděla, kolika klukům jsem pomohl ze své vlastní kapsy. Věděla, že si mne váží a chodí ke mně se svými problémy.

"Už o tom nemluvme," navrhl jsem. "Nešla byste se mnou dnes na večeři?" Ochotně souhlasila. Takhle už jsme spolu v poslední době párkrát byli. Obvykle jsem zvolil útulnou hospůdku ve Village, kde byl i taneční parket a trio muzikantů. Mezi jednotlivými chody jsme tančovali, dá-li se tomu tak říkat. Ve skutečnosti jsme dělali to, čemu se někdy říká "šoustačka na sucho." Camilla byla, jak se dnes říká, "sexy". (Já jsem ji měl za lascivní čubku.) Nikdy jsem se nedozvěděl, odkud pocházela, řekl bych, že z Kuby nebo odněkud ze Zadní Indie. Zmínil jsem se, že byla mulatka. Měla tak světlou pleť, že se mohla vydávat za bělošku. Kromě světlé kůže to byla i její mluva a chování, které bylo na mnohem vyšší úrovni, než u bílé Američanky, dokonce i velmi vzdělané.

Jestliže bylo požitkem tancovat s ní, ještě větší radostí bylo s ní konverzovat. Byla výjimečně sečtělá, a to nejen v angličtině, ale i ve španělštině a francouzštině. Myslím, že ve skrytu duše věřila, že má spisovatelské vlohy.

Mezi mladými, které jsem nájímал, a se kterými jsem byl poměrně důvěrný, byl i kluk, kterému říkali Blackie. Bylo mu patnáct nebo šestnáct, byl pohledný, inteligentní, a vypadal o něco starší, než ve skutečnosti byl. Aniž bych mu to říkal, uhodl, že jsem do své sekretářky tak trochu udělaný. Jednou si mě vzal stranou a řekl mi, že má pro mne zajímavé zprávy. Nevím už přesně, jak to začalo. Ale jakýmsi bizarním způsobem se seznámil s Camillinou přítelkyní, bílou aristokratkou z Nové Anglie. I když byl proti ní mnohem mladší (jí bylo něco přes třicet), dal jí kopačky. Skončil tu historku hlasitou otázkou, jestli náhodou ty dvě nejsou lesbičky.

Všiml jsem si, že mého malého přítele neměla Camilla v lásce, a tak jsem jí o tom nikdy neřekl.

Netrvalo jí to dlouho a všimla si, že jsem vcelku velkorysý člověk. Když jsem neměl dost prostředků, abych půjčil někomu ze svých ubohých poslíčků, vypůjčil jsem si potřebné peníze od někoho z kolegů. Camilla se podívovala, že jsem vůči těm chudákům až příliš štědrý. Řekl jsem jí, že ne, že nikdo nemůže být dost štědrý k těm, kdo jsou potřební. Byla opačného mínění, což mě překvapovalo, protože měla černošskou krev a musela se životem probíjet. Pokoušel jsem se jí vysvětlit, že bílí jsou na tom někdy hůř, než černoši. O tom silně pochybovala. Pověděl jsem jí, že jsem byl pouliční žebrák a vandrák. Řekla, že jsem jiný, že jsem se snížil až k takovým věcem proto, že se chci stát spisovatelem.

Byla výjimečně dobrosrdečná, a často mi pomáhala zvláštními způsoby. Já jsem jí občas řekl: "To je od vás zatraceně bělošské!", na což mi vždycky odsekla: "Myslíte zatraceně černošské, ne?" Dodala, že považovala ochotu pomáhat druhým u černošů za projev jisté slabosti. Odpověděl jsem, že já jsem si nevšiml, že by si černí nějak moc pomáhali - alespoň ne víc než židé pomáhají židům nebo bílí bílým.

Mé poznámky jí trochu vzaly dech. Abych ještě přilil oleje do ohně, odvážil jsem se říct, že kdybych k tomu byl okolnostmi donucen, tak bych nejen kradl, ale dokázal bych i zabít. To bylo na její křesťanské svědomí už viditelně moc. (Byla ještě ke všemu katolička.)

Zmiňuji se o těch hovorech o černých a bílých, protože do té doby nikdo neřekl nic veřejně o Camilliných předcích. Jednoho dne ovšem jedna z těch krys, co se najdou v každé organizaci, mým vlezprdelky, zjistila, že moje sekretářka je zčásti černošského původu. Za tepla donesl tu informaci mému šéfovi, generálnímu řediteli. To byl člověk, který mne přijímal a který se mnou

vždycky jednal uctivě.

Telefonicky mi řekl, co se o Camille dozvěděl, a dodal pokrytecky, že: "Všichni víme, že společnost přijala pravidlo nezaměstnávat černochoy. Myslím," dodal, "že jí musíme dát výpověď." Neřekl ovšem kdy nebo jak.

Okamžitě sdělil, co se stalo. Téměř okamžitě řekl:

"Nestarejte se, pane Miller. Nechám se ohlásit u Newcomba Carltona," - tehdejšího prezidenta společnosti a podle mne muže, který ji přijal. "Neodvážím se mě vyhodit," dodala.

Vím jistě, že Camille nabídli místo v havanské pobočce Western Union, což bylo lepší místo s vyšším platem.

Pokud mi paměť dobře slouží, ona to místo odmítla a podala výpověď. Co se s ní stalo potom nevím, protože sám jsem ze společnosti odešel o několik měsíců později.

Melpo

KRÁTCE POTÉ, CO JSEM SE VRÁTIL Z ŘECKA, STAL jsem se hostem v domě Gilberta a Margarety Neimanových v Beverly Glen. Dům, který obývali, bylo menší stavení stranou cesty. Tam jsem začal dělat akvarely za to, co mi kdo dal - dolar či dva, starý kabát, pár bot, cokoli. Byl jsem skutečně v úzkých kvůli zakazu knih, které jsem napsal ve Francii. Že bych si ale našel nějaké místo, to mě ani nenapadlo. Pořád jsem jen psal a v noci jsem maloval akvarely. Byl jsem tam jen několik měsíců, když mě jednoho dne nečekaně navštívil jeden Francouz. Přišel mě pozvat na recepci, pořádanou jednou Řekyní v jistém honosném hotelu, vzdáleném několik mil. Řekl mi, že pro mne přijede šofér s limuzínou. Ona žena by byla velice ráda, kdybych přijel, protože četla mou knihu o Řecku a ta na ni hluboce zapůsobila. Francouz dodal, že je velice krásná a štedrá. Nebylo těžké mne přesvědčit, abych přijal její pozvání. Otázka byla, co na sebe? Měl jsem jen jeden oblek pro všechny příležitosti a ten už byl silně obnošený. Boty potřebovaly opravit. Nevěděl jsem o nikom, kdo by mi mohl půjčit vhodné oblečení, a tak jsem se rozhodl jít v tom, co jsem měl. Hotel se ukázal být vskutku elegantní. Tabule byla prostřená venku, byl tam i taneční parket a hudebníci. Většina hostů už dorazila.

Okamžitě, jak jsem dorazil, Melpo mi vyšla v ústrety pozdravit mě. Byla samý úsměv a vyjadřovala svou vděčnost za to, co jsem udělal pro její zem. (Měla na mysli mou knihu Kolos z Maroussi.) Úplně se mi z toho lichocení zatočila hlava - a to jsem ještě neměl šampaňské. K mému překvapení trvala na tom, že si musím sednout po jejím boku u tabule jako čestný host.

Nebyla jen krásná, jak sliboval ten Francouz, ale i laskavá a citlivá. V mnoha směrech mi připomínala Anad's Nin, která se mi v tu dobu už definitivně odcizila. Jako Anad's vypadala křehce, ale byla ve skutečnosti silná a zdravá. Byla také velice milá. Myslel jsem si, že budu velmi ostýchavý a neohrabaný, ale ona mne okamžitě uklidnila. Zdálo se mi, jako by se chtěla ospravedlnit za své bohatství a zdánlivou okázalost. Vycítil jsem, že je ve skutečnosti prostá, přímá a necítí se mezi bohatými dobře. Ten Francouz mi řekl, že je manželkou nějakého předního řeckého rejdáře, Onassisova rivala. Trochu mne vystrašilo, když se o tom zmínil, ale teď, když jsem byl v její společnosti, cítil jsem se jako doma.

Netrvalo mi dlouho zjistit, že je velice inteligentní a také sečtělá. Mluvila pěti jazyky.

Nevím, jak se to dozvěděla, ale věděla, že jsem na dně. Ta skutečnost ji ke mně přitahovala o to víc.

Když začala hudba hrát, obrátila se ke mně a zeptala se, jestli bych si nezatančil. Přitom už odsunula svou židli od stolu. Ze zdvořilosti jsem přitakal, ale rychle jsem jí vysvětlil, že nejsem žádný velký tanečník. Odvětila, že to nevádí. K mému

vlastnímu překvapení jsem si vedl na parketu docela dobře. Hudba k tanci byla naštěstí staromódní. Zjistil jsem, že jsem ještě nezapomněl, jak se tančí waltz nebo two-step. Při tanci jsme mluvili. Svěřila mi sama některé překvapivé informace o sobě - snad proto, abych se necítil nesvůj. Všechno šlo krásně. Než večer skončil, zeptala se mě, jestli by mne nemohla doprovodit domů. Řekla, že špatně spí a je zvyklá být celou noc vzhůru. A tak mne dopravila až do mého zapadáku na Beverly Glen. Při loučení se mne zeptala, jestli by mi nevadilo, kdyby se u mne občas večer stavila. Chtěla by mě vzít na projížďku a povídat si se mnou. Pokaždé mi nejprve zavolala, aby se ujistila, že mám čas. Pak mne vyzvedl její šofér. Někdy se mě zeptala, jestli bych s ní nešel na večeři. Vždycky jsme jedli v dobrém, prostém restaurantu. Než jsme dojedli, podala mi pod stolem peníze na zaplacení účtu. Většinou to bylo dvakrát víc, než kolik bylo potřeba. Řekl jsem, že si ráda povídala. Uměla znamenitě konverzovat a vždy měla co vyprávět. Procestovala skoro celý svět - byla doma v Riu stejně jako v Londýně, Paříži, New Yorku či Tokiu. Naše hovory se točily vždy kolem knih a míst, dvou nevyčerpatelných témat. Celou tu dobu, a dokonce ani později jsem ji nikdy nepolíbil ani neobjal. Měl jsem k ní velkou úctu. Zpočátku byla překvapená tím, že nemám auto. "Jak se někam dostanete?" ptala se. "Chodím pěšky," odpověděl jsem. Jaké to byly procházky! Do vesnice a zpátky s balíkem prádla na vyprání hozeným přes rameno. Nahoru do Hollywood Hills a zpátky ve čtyři ráno. Jen jednou mi jistý řidič nabídl svezení; byl to poměrně významný filmový režisér, který v tu dobu žil s Marlene Dietrichovou. Ostatní, kteří mě míjeli, mi nevěnovali ani náznak pozornosti. Hádám, že jsem pro ně byl jen další vandrák. Melpo si byla dobře vědomá mé chudoby. Nicméně předstírala, že si jí nevšimla - až do dne, kdy mi jednou zavolala. Byl to téměř monolog. Šlo o to, že se už nemohla dál dívat na to, jak žiju v takové chudobě - já, který jsem jedním z největších spisovatelů na světě. Já, který jsem toho tolik udělal pro její národ. Ona je přitom tak bohatá a nic nepotřebuje. Co pro mě chce udělat, a trvá na tom, že mi dá auto, nějaké nové šaty, a složí na moje jméno v bance menší sumu peněz. Pochopitelně jsem byl tak zaskočen její nabídkou (či žádostí), že jsem nebyl schopen slova. Prosil jsem ji, ať zatím nic nepodniká a nechá mě vyspat se na to. Té noci jsem měl nejpodivnější sen za celý svůj život. Zdálo se mi, že ke mně ráčil promluvit Bůh. Říkal mi, že se nemám bát, že na mě dohlíží a že se už nikdy neoctnu v krajní nouzi. Ve skutečnosti budeš mít skoro vše, co potřebuješ, dodal. Nechci říct, že tohle jsou přesně Jeho slova, ale zhruba ten význam měla. V jistém smyslu mi toho řekl mnohem víc - i věci, které bych se styděl svěřit papíru. Přirozeně jsem se následující ráno probudil užaslý a jásající. Zavolal jsem Melpo hned po snídani a vylíčil jsem jí svůj sen. Dodal jsem: "Doufám, že si uvědomujete, že nemůžu přijmout vaši šlechetnou nabídku. Opravdu teď nic nepotřebuji. Mám to, co většině lidí chybí, a vy to víte. Nicméně vám z hloubi srdce děkuji." Krátce poté, co k tomu došlo, Melpo musela odjet z New Yorku, aby se připojila ke svému manželovi. Měsíc či dva později jsem dostal její dopis z Paříže. Pak jsem od ní měl zprávy jen jednou za čas. Myslím, že se rozvedla a žije s jiným mužem někde poblíž Paříže. Zůstáváme přáteli. Doufám, že je stále naživu a přečte si tyto řádky, které jsem o ní napsal. Jak je báječné, říkám si, že jsem se nikdy nepokusil se s ní milovat. Mohla by mi snad nabídnout víc, kdyby mi nabídla i své tělo?

Byl-li to opravdu Bůh, s kým jsem mluvil ve spánku, pak to určitě byla ona, kdo jej k tomu inspiroval, jakkoli svatokrádežně to může znít.

Sevasty

ŘEKL BYCH, ŽE TO BYLO NĚJAKÝ ČAS POTÉ, CO JSEM poznal Melpo, kdy jsem padl do náručí Sevasty. Můj přítel mi ji ukázal v knihovně, kde pracovala. Dodal, jako by to chtěl nějak stvrdit: "Je to Řekyně."

Ano, Sevasty byla Řekyně, ale narodila se v Americe. Její matka, která byla asi tak v mém věku, se narodila jako já 26. prosince. Byla Řekyní do morku kostí a poněkud naháněla hrůzu - alespoň mně.

První chyba, kterou jsem udělal, bylo, že jsem vyslovil Sevastino jméno špatně. V telefonu jsem ji oslovil Sevasty místo Sevasty. Ještě pořád jsem bydlel v malém domku (Green House) na Beverly Glen. Byl jsem stále chudý jako kostelní myš, a rozumí se samo sebou, neměl jsem žádné auto. Pořád jsem chodil pěšky - všude. Sevasty v tom čase žila kdesi v Hollywood Hills - asi osm mil ode mne. Horlivě jsem se jí dvořil, pořád pěšky. Byla to zkouška vytrvalosti. Častokrát jsem se vrátil až ve čtyři ráno. Unavený, s rozbolavěnými nohama, a často odmítnutý.

Měli jsme spolu přesto velké milostné scény, buď na dvoře jejího domu, nebo za Green House. Vášnivé milostné scény, které nás oba vyčerpávaly. Ale žádný sexuální styk, protože trpěla obsedantním odporem k milování. Vypadalo to, že se jen nedávno rozvedla s nějakým mladým Řekem, který byl spíš hřebec než lidská bytost. Kromě toho absolvovala hysterektomii a měla příšerný strach z toho, že jí narostou vousy, nebo bude mít nohy jako klavír. Nezmínil jsem se o jejím zevnějšku ani o její postavě - obojí bylo úchvatné a mučivé. Byla dokonalým ztělesněním sexu. Když jsem ji někdy muchloval, zdálo se, že omdlí.

Právě v tu dobu byl v Green House ještě jiný host (nebo vyžírka, jak se to vezme). Jmenoval se Dudley. Vysoký, pohledný, talentovaný (na psaní i malování). Podle Dudleyho byl můj románek se Sevasty něčím na způsob špatného vtípu. Věděl, že mne naprosto ovládl. Já jsem se tím vůbec netajil. Jak se říká, stačilo, aby kývla prstem. Jednou mi napsala nebo zavolala, abych se jí ozval - mělo to být přesně ve dvě odpoledne. Dudley navrhl, abychom šli před tím, než ji budu volat, do baru. V baru se mě zeptal, jestli chci s tím nesmyslem pokračovat věčně. Samozřejmě jsem odpověděl: "Ne!" "Pak mě poslouchej," začal. "Vidíš ty velké hodiny nad barem? Počkejme, až budou ručičky ukazovat řekněme deset minut po druhé, a pak půjdeme domů. Nevolej jí! Přijímáš hru?"

I když to pro mne bylo utrpením, udělal jsem, k čemu mne vybídl, a k svému překvapení jsem s ním šel domů a cítil se docela normálně - ve skutečnosti bych měl říct, že jsem cítil ulehčení. Příští den jsem od ní dostal spěšný dopis, přesně jak Dudley předpověděl, který se mě ustaraně ptal, jestli se stalo něco, co mi zabránilo jí zavolat. Podepsala se "s nehynoucí láskou." To vše bylo velkou úlevou, ale já jsem byl ještě pořád pod vlivem jejího kouzla. Jedl jsem, pil jsem, spal jsem Sevasty. Sevasty byla to a Sevasty byla ono. Každý v mém okolí věděl o mém poblouznění.

Pak jednou zčistajasna se objevil u mne úplně neznámý člověk, který řekl, že by mi rád pomohl, pokud mu to dovolím. Zeptal jsem se: "Jak?" A on odpověděl: "Navrhoval bych vám, abyste si promluvil se svými Prabhávánandou." To jméno mi nebylo neznámé, protože jsem byl několikrát zván jeho zapálenými žáky, abych navštívil ašrám, ve kterém svámí žil a učil.

"Nechcete tam zatelefonovat a zeptat se, jestli vás svámí přijme?" řekl cizinec.

Proč ne? pomyslel jsem si. A tak jsem o několik minut později

zdvihnul sluchátko a požádal jsem, aby mi předali svámího. K mému velkému překvapení to vzal on sám. "Co pro vás mohu udělat?" zeptal se ihned. Řekl jsem mu, že jsem v zoufale nepříjemné situaci a hrozně potřebuji promluvit si pár slov s někým jako je on. K mému obrovskému překvapení odpověděl: "Přijďte okamžitě, jestli můžete. Velmi rád se s vámi seznámím a promluvíme."

Našel jsem nějakou výmluvu, proč ho nemohu navštívit ještě to odpoledne a zeptal jsem se, zda by mne mohl přijmout příští den v deset dopoledne. Jeho odpověď byla okamžitá a srdečná. "Beze všeho," řekl. "Přijďte kdykoli se vám to hodí."

Do postele jsem šel v povznesené náladě. Konec konců, navržená schůzka byla přesně to, co jsem potřeboval. Chtěl jsem, aby mne někdo vážně vyslechl.

Přesně v deset ráno jsem zaklepal na jeho dveře. Otevřel je s vřelým úsměvem a potřásl jsme si rukama. Já jsem mu ale záhy sdělil, že jsem přišel jen ze zdvořilosti. Dodal jsem, že během noci se něco stalo a můj problém se rozplynul. "Je mi líto," řekl jsem, "ale teď vás vůbec nepotřebuji."

Na to on rychle odpověděl: "Jak ale víte, že já nepotřebuji vás?"

Jak to řekl, vzal mě za paži a odvedl mne do svých pokojů.

Zjistil jsem, že nemusím zacházet do žádných detailů ohledně Sevasty. Jednoduše jsem mu řekl, že se ten problém vyřešil sám ve spánku. Co jsem mu zapomněl říct bylo, že to byla jeho slova, způsob, jakým se mnou mluvil po telefonu, které patrně byly tím impulsem, který vedl k mému osvobození.

Nemarnili jsme tedy časem na Sevasty a mé bláznovství, ale začali jsme mluvit o věcech hlubšího významu. Pamatuji se, že jsem mu řekl o své velké lásce k svámímu Vívékánandovi a Rámakřišnovi a jiným velkým duchům. Mluvili jsme o všem možném ještě asi hodinu, úplně jako bychom se znali celý život.

Opustil jsem ho s pocitem, že jsem získal opravdového přítele.

Obzvlášť si pamatuji, jak se úzkostlivě vyhýbal tomu, aby na mě naléhal s účastí na jejich setkáních, a nepokoušel se mě ani přesvědčovat. Místo toho mne přijímal takového, jaký jsem byl, jako jinou lidskou bytost.

Nakrátko po této radostné události jsem se přestěhoval do Big Suru a zůstal jsem tam sedmáct let.

Znova jsem se oženil a stal se otcem dvou nádherných dětí. Když jsem žil v Big Suru asi rok, dostal jsem dopis od Sevasty, ve kterém se mne ptala, jestli by mě nemohla navštívit. Přirozeně jsem souhlasil.

Když přijela, vypadala přesně tak nádherně jako vždy, ale tentokrát bez vábivé moci, kterou nade mnou dřív měla. Vzal jsem ji na dlouhou procházku do lesa, během které jsme zapředli vážný, ale velmi přátelský hovor. Když se chystala k odjezdu, obrátila se na mne s výrazem, který jsem u ní nikdy předtím neviděl a řekla: "Ty nejsi jen velký spisovatel, jsi i velký muž."

Hrdinou tohoto příběhu byl pochopitelně dobrý svámí Prabhávánanda. Budiž jeho jméno požehnáno!

Teta Anna

BYLO MI ASI TŘINÁCT LET, KDYŽ SE PRVNĚ OBJEVILA na obzoru teta Anna, jak jí matka říkala. Nebyla to moje opravdová teta, ani teta mé matky. Možná byla něco jako matčina sestřenice z druhého kolena. K mé matce, která ji vždycky nazývala zrůdou, byla v nějakém záhadném příbuzenském vztahu. Její bratr byl debil, o kterém se povídalo, že mu ruku ukousl kůň.

Měla za manžela místního politika, hrubiána, jímž má matka pohrdala. Ve skutečnosti to byl docela slušný člověk, jak jsem zjistil později. Typický politik tehdejší i dnešní. Jak mohl dojít k tomu, že si vzal andělskou tetu Annu, mi nikdy nebylo jasné.

V tetě Anně bylo cosi velmi zvláštního. (Mimochodem, má matka jí

vždycky říkala Annie, a ne Anna. Anna - to bylo vyhrazeno šlechtičně ze slavného Tolstého románu.) Anniny návštěvy v našem domě byly řídké a uběhlo mezi nimi vždy hodně vody. Matka ji vždycky poznala, když prošla brankou z ulice. Rychle se ke mně otočila a téměř uctivým tónem řekla: "Henry, teta Anna je tu. Běž jí otevřít!"

Já jsem samozřejmě vyskočil, šťastný jako blecha, že můžu jít tetě Anně naproti. Vždycky mě vřele objala, protože jsem zrudl.

Bylo mi kolem třinácti a jí bylo ke třiceti. Pro mě neměla věk, ani pohlaví. Byla prostě andělská, ne z tohoto světa. Myslím, že byla i to, čemu se říká krásná, ale na mne udělaly dojem jiné její vlastnosti, než ty výhradně ženské. Zkrátka, jak by řekli Řekové, byla to bytost nejen etérická, ale možná i božská.

Po celou její návštěvu má matka seděla a zírala na ni. Anna si nejspíš byla vědomá mého zbožného obdivu a proto až dohovořila s mou matkou, obrátila se na mne způsobem, který se mi zdál být velice osobní. O čem jsme mluvili si už nevybavuji, ale bylo to myslím značně osobní a důvěrné.

Před mýma očima byla žena, která byla jiná než ty druhé. Ten rozdíl byl v její andělskosti. (To mi připomíná, jak jsem jednou viděl Gretu Garbo mnoho let poté, co její kariéra na scéně a u filmu skončila. Byl to jeden z jejích raných filmů a měl jsem s sebou izraelskou herečku, která do té doby žádný film s Gretou Garbo neviděla. V momentě, kdy se Garbo objevila na plátně, má mladá izraelská přítelkyně se zajíkla, jako by ji někdo bodnul. Pokud jde o mne, vhrkly mi slzy do očí. Plakal jsem tiše a bez ostychu. Plakal jsem pro její neobyčejnou krásu a též pro její půvab a herecké umění.)

Byl jsem tehdy ještě moc mladý na to, abych obdivoval nějaké herecké hvězdy. Neviděl jsem dosud žádná dobrá představení na Broadwayi, a ta místní šmírácká na mne neudělala žádný dojem. Věděl jsem, proč je Anna tak odlišná od jiných žen. Naneštěstí jediné ženy, které jsem tehdy poznal, byla má matka a její přítelkyně nebo příbuzné. Když jsem na ně (později) myslel, uvědomil jsem si ty rozdíly: v mluvě, držení těla, gestech, chůzi. Přítelkyně mé matky byly většinou Němky. V Brooklynu byla tehdy pro německý prvek charakteristická laskavost a půvab; v jejich případě byl opak pravdou.

Anna byla také německého původu a pocházela z velmi provinciálního předměstí. Anna však mluvila jako anděl, vypadala jako anděl. Ač skrznastrž ženská, přece měla v sobě něco navíc, co ji odlišovalo od ostatních. Jen o několik let později jsem narazil na práce málo známé autorky z devatenáctého století, Marie Corelliové. Anna patřila k hierarchii těch výjimečných osobností, stvořených Corelliovou. Většina z nich měla nádech božství. Jakto, že tato stvoření je nám dáno potkat jen jednou za život? Jako neznámá a neviditelná stvoření, která se rojí kolem nás a která necítíme, tato zemsky-nebeská těla ovlivňují naše životy, i když je nedokážeme brát na vědomí. V některých evropských zemích jsou známi jako "skřítci".

Celý svůj život jsem chtěl či nechtěl poměřovat Annou jiné lidi jejího typu. Dokonce se mi poštěstilo s jedním nebo dvěma takovými žít. Tak jako dokážeme rozpoznat svatého podle zářivé aury kolem jeho hlavy, dokážeme poznat přítomnost andělských bytostí, bez ohledu na to, jak se oblékají nebo chovají.

Nejsme snad mocně ovlivněni věcmi nebo bytostmi, jejichž reálnou existenci odmítáme připustit? Není to právě neznámo, co nás vede vpřed a vzhůru? Goethe to nazval "das ewige weibliche" - věčná ženskost. Máme oči, ale ne zrak, kterým bychom je rozpoznali. Jsou tu mezi námi, abych tak řekl, "na zapůjčenou".

Florrie Martinová

MARTINOVI ŽILI JEN NĚKOLIK VCHODŮ OD NÁS, když jsme bydleli

v "naší staré čtvrti" - Williamsburgu v Brooklynu. Jejich dcera Florence s Carrie Sauerovou mne jednou dotáhly na policejní stanici za to, že mluvím sprostě. Pouze její a má matka jí říkaly Florence. Pro všechny ostatní to byla Florrie, což se víc líbilo i jí samé.

Když jsme se z "naší staré čtvrti" přestěhovali do "ulice prvních trápení" ve čtvrti Bushwick, Martinovi nás záhy následovali. Do jejich rodiny patřil ještě Starouš Martin a jeho syn Harry, který byl o rok nebo dva starší než já, ale byl na svůj věk poněkud zaostalý. Starouš Martin byl charakterní člověk. Vydělával si práci pro velké hotely na Manhattanu, které zbavoval potkanů a myší. Používal k tomu dvě fretky, které nosil v kapsách svého vyšisovaného kabátu, kabátu, který mu sahal až po kolena a který už dávno vyšel z módy. Jeho žena byla svíčková bába se smutným a zbožným výrazem. Jako mí rodiče to byla luteránka. Naši ovšem nikdy nevšimli do kostela - luteránského ani metodistického, katolického či presbyteriánského.

Bylo mi teď okolo sedmnácti a Florrie Martinové muselo být kolem dvaceti tří nebo čtyř. Byla přitažlivá a měla velmi světlé vlasy. Občas mě požádala, abych ji vzal do kina, na nějakou slavnost, nebo si zatančit. V předsíni jejich bytu mi vždy dala dlouhý, vlhký polibek. Nebyl jsem na takové chování u starších žen zvyklý. Rozpalovalo mě to, a tak jsem byl u Martinů častým návštěvníkem. Muselo to být v době, kdy jsem chodil do posledního ročníku na střední škole, protože jsem tehdy už byl členem slovního spolku Xerxes. Kamarádil jsem se taky s jejím bratrem Harrym, který byl pro její rodiče jen prostáčkem - "flákačem" a "budižkničemu". Harry mne měl rád a ukazoval mi tu "odvrácenou stranu života". Díky němu jsem uviděl první burlesku ve svém životě, typ představení, jaký dnes už neexistuje. Byl jsem velice šokován a zcela okouzlen; vlastně jsem tam od té doby byl denním hostem. (A nikdy jsem toho nelitoval.) Harry mě taky naučil hrát kulečnicko nebo kostky o pití u baru. Pobavilo ho, že jsem se tak rychle chytil.

Martinovi byli velmi přátelští ke každému, alespoň dotud, dokud patřil k církvi. Vždycky mne zvali na kávu a koláč nebo zmrzlinu. Čím častěji jsem Florrie vidával, tím víc jsem ji zbožňoval. Byla stále oslnující, vždy nápomocná a nikdy si nelibovala v kritice, jako to dělali mí rodiče. Aniž bych si to kloudně uvědomil, šíleně jsem se do ní zamiloval.

Spolek Xerxes... Bylo zvykem, že jsme se setkávali vždy u někoho z nás jednou za týden nebo čtrnáct dní. Jednou to bylo u mne. Ten večer jaksi neprobíhal tak, jako obvykle. Byli jsme vůči sobě jaksi rezervovaní, snad kvůli mé výstraze, že se musíme chovat tiše. Žádal jsem o to všech dvanáct přítomných proti své vůli, jen proto, že mne matka prosila, abychom brali ohled na sousedy. Když se v jedné chvíli utišili, jeden z kamarádů se mě zeptal, jestli bych jim nezahrál. Slyšel prý, že dělám obrovské pokroky ve hře na klavír. Ochotně jsem souhlasil a sedl jsem ke klavíru, abych zahrál Lisztovu Druhou maďarskou rapsodii, jedinou, kterou jsem od něj znal. Hrál jsem zapáleně a s elánem a k mému úžasu jsem sklídl velký potlesk. "Encore, encore!" křičeli. Polichocen tím, že si můj styl tak považují, uvolil jsem se hrát dál.

Tentokrát to byl Schumann nebo Rachmaninov, už nevím. Spíš asi Schumann, protože si pamatuji, že když jsem ten kousek dohrál, byl jsem ve velice rozvázně poetické náladě - hors de moi-meme, abych tak řekl. Ano, seděl jsem tam chvíli poté, co jsem zavřel noty, v polotransu. Ta hudba mne očarovala. Tentokrát byl potlesk méně silný. Kouzlo náhle prolomil nějaký chraptivý hlas, který chtěl vědět, jestli se pořád vídávám s Florrie Martinovou, a jak nám to jde. Na to navázaly jiné hlasy, jeden s otázkou, jestli s ní spím, a druhý, jestli je dobrá v posteli. Brzy se všichni členové spolku rozjařeně rozchechtali. Já jsem se prudce otočil na stoličku a rozbrečel jsem se. Ne jen rozplakal, brečel jsem a

vzlykal. Jeden z členů ke mně přišel, vzal mě okolo ramen a řekl: "Ježíš, Heene, neber si to tak, vždyť jsme jen žertovali!" To přineslo další výbuch slz a vzlyků. (Jen dvakrát nebo třikrát v životě jsem brečel tak, jako tu noc.) Co se stalo? Co zapříčinilo ten výlev citů? Myslím, že zčásti to byla hudba, a zčásti skutečnost, že má láska k Florrie Martinové měla v sobě čistotu, jaké ti nezralí hlupáci nemohli porozumět. Řekl bych, že to ale především bylo dospíváním. V mnoha směrech jsem zůstal dospívajícím po celý svůj život. (Například jsem nevěděl až do jednoho jiného dne, že jsem stále schopný podobného výlevu citů.) Myslím, že tomu říkají "puberta". Období úplných protikladů - jeden den horko, druhý den zima; nejbližší přítel dnes, bezcitný zkurvysyn zítra. A tak dál. Způsob, jakým rodiče posuzují toto období u svých potomků, je bolestný. Říkají jim, že "dospívají", "stávají se z nich muži." Nic nemůže být vzdálenější pravdě. Je to období, kdy člověk ztrácí jednu z nejvzácnějších lidských vlastností - nevinnost. Jaká to je ztráta, vědí jen básníci. Stát se mužem v této páchnoucí civilizaci je totéž, jako stát se krysou. Znamená to pohyb zpět, ne pokrok. Veškeré vědění a zkušenost, na které kladé člověk takový důraz, se mi jeví jako naprostý nesmysl. Růst neznamená arteriosklerózu. Růst je tím, co Francouzi označují jako épanouissement. Skutečně to shrnuje jedno francouzské rčení: Pourri avant d'être mûri. Zkažený dřív, než dozrál. Je divné, když se ohlédnu zpět na tu příhodu, že puritán ve mně posléze dal vzniknout knihám, které šokovaly svět. A přece to možná není tak divné. Existuje řecké slovo, které mi zanechal jeden učený přítel jako malý dárek z lásky. Zní ENANTIODROMOS. Značí to proces, jímž se jedna věc proměňuje ve svou protivu, například láska v nenávisť. Není také možné, že nikdy nejsme jen jedním, ale vždy obojím? Jak jinak můžeme vysvětlit Gillese de Rais, chrabrého stoupence Jany z Arku, a netvora, který vyčistil celé vesnice od mladíků a chlapců, jež znásilnil a poté zavraždil?

Edna Boothová

EDNA BYLA PRVNÍ SPISOVATELKOU V MÉM ŽIVOTĚ. Setkali jsme se v pohoří Catskills (v té Borscht route dneška) ve městě zvaném Atény, kde se mí rodiče rozhodli strávit letní prázdniny. Edna měla sestru Alice a já jsem měl přítele Georgea ze sousedství v Brooklynu. Bylo nám okolo šestnácti, a obě sestry měly hodně přes dvacet. Všichni jsme bydleli v penzionu, což bylo tehdy zvykem. Byla to doba ragtimu a jedním z mých oblíbených kousků, který jsem si docela považoval, byl "The Maple Leaf Rag." Věkový rozdíl mezi námi a těmi dvěma přitažlivými ženami zřejmě nehrál roli - až na to, že nám nedovolily se s nimi vyspat. (Byli jsme podle jejich názoru příliš mladí.) To nám nebránilo v líbání po francouzském způsobu. Každou noc jsme se setkávali na utajeném místě a pořádali jsem tam naše "orgie". Orgie to byly pro mne. Nikdy jsem neměl nic s ženou, která by byla o tolik starší než já, jako Edna Boothová. Velice dobře dokázala ovládat svůj jazyk. (Nemohl jsem se ani dotknout jejich koz nebo kundy - dovolila mi jen vřelé objetí a francouzské líbání ad nauseam.) Někdy jsem narušili rutinu a vzali jsme děvčata (či ženy) na dlouhou procházku, během které nám Edna povíдалa o svém psaní a hlavně o knihách, které přečetla. Právě kvůli knihám na Ednu Boothovou nikdy nezapomenu. Nevzpomínám si, jestli četla klasiky, ale znala nejlepší současné spisovatele a některé z devatenáctého století - Balzaka, de Maupassanta, Ibsena, Strindberga, Gautiera, Verlaina (ne Rimbauda!) a další. Jejím oblíbeným americkým autorem byl Theodore Dreiser. Četla také pár velkých ruských spisovatelů, Maxima Gorkého, Gogola a Tolstého, ale už ne Dostojevského. Toho

jsem tehdy neznal ani já. Onoho, podle mého skromného mínění, největšího ze všech spisovatelů jsem měl poznat až o rok nebo dva později.

Bylo okolo páté odpoledne a k té "události" došlo na rohu Broadwaye a Kosciusovy ulice v Brooklynu. Už jsem tu historku vykládal, ale nestydím se ji opakovat. Mahler se taky opakoval, stejně jako Chopin a Beethoven - proč bych se tedy měl starat já o to, co řeknou "kritici"? Takže: šel jsem kolem obchodu s oděvy a za výlohou jsem viděl mladého muže asi tak mého věku, jak obléká figurínu. Zahlédl můj pohled a pohybem ruky mne vyzval, abych vstoupil. Což jsem učinil. Řekl mi, že se jmenuje Benny Einstein, a požádal mě, abych počkal pár minut, jelikož už končí a bydlí nedaleko. Možná bych ho mohl doprovodit domů? Rád jsem souhlasil a během těch několika minut jsem od něj náhle dostal otázku: "Četl jsi Dostojevského?" (Musel uhodnout, že jsem zatížený na literaturu!)

"Dostojevského?" opakoval jsem. "O tom jsem nikdy neslyšel." Dodal jsem, že jsem už četl nějaké Rusy, ale ne tohohle ptáčka. "Copak ty jsi nečetl Zločin a trest?" vyhrknul. Jako by se něco takového nemohlo stát. "Ne," přiznal jsem se. "Co ještě napsal?" Tak začal Benny jmenovat to hlavní: Bratři Karamazovi, Běsi, Idiot.

Nepřišlo mi ještě nějaký ten týden, jak těžký náklad mi naložil. Drahý čtenáři, jestli si myslíš, že dělám mnoho povyku pro nic, věř mi, že nemáš pravdu. Tak jako mne nebude nikdy unavovat popis toho, jak jsem se náhodou setkal s Emmou Goldmanovou v San Diegu, tak mne nebude nikdy nudit opakované líčení mého zasvěcení do Dostojevského.

Když se ohlédnu zpět na tu příhodu, zdá se mi, že v to pozdní odpoledne v Brooklynu se muselo nebe na chvíli zastavit. Ale zpátky k Edně Boothové. Ona byla na oplátku překvapena tím, kolik autorů jsem četl já. Na chlapce svého věku jsem toho přečetl opravdu hodně. Obzvláště zahraniční autory, samozřejmě v překladu.

Její sestra Alice byla úplně jiný typ. Měla světle kaštanové vlasy a byla pihovatá. Edna vypadala spíš jako herečka a navzdory svému sexy zevnějšku se chovala vznešeně. Nezapomenu, jak jsem jednoho dne potkal Alici, která se tak jako já prodírala polem ovsa nebo ječmene. Sklonil jsem se k ní, abych jí dal přátelský polibek a vtom jsem v spatřil v jejím obličejí výraz hrůzy - pak se náhle dala na útěk. Okamžitě jsem ji začal honit. Neměl jsem tehdy o Alici sebemenší zájem, popravdě řečeno jsem ji měl za slepici, ale to, že začala utíkat, jako by hrozilo, že ji znásilním, mě dopálilo. Utíkal jsem a utíkal, dokud jsem ji nedohonil. Pak jsem ji chytil za ruce, pohlédl jsem jí přímo do očí a řekl jsem "Ty káčo, co blbneš? To sis myslela, že tě chci znásilnit?"

Svěsila hlavu a pokorně odpověděla: "Ano."

To mě rozzuřilo ještě víc. Kratičce jsem si pohrával s myšlenkou, že bych ji strhnul na zem a ošoustal.

Nebylo to její ctností, ale její blbostí, že jsem ji nechal na pokoji. Vrhel jsem na ni pohled plný znechucení, otočil jsem se na podpatku a klidně jsem odešel zpět do penzionu.

O něco později téhož odpoledne jsem narazil na Ednu. Neřekl jsem jí nic o té příhodě s Alice. Namísto toho jsem ji pozval, aby si se mnou zahrála kriket. Je to hra, kterou často může hrát žena nebo dívka stejně dobře jako muž. Honička za Alice jaksi uvedla mé pohlavní žlázy do chodu. Jak jsme přecházeli od jedné branky k druhé, Edna se sehnula, aby sebrala míč nebo snad odpálila dobrou ránu, hbitě jsem ji pohládl stehno. K mému překvapení nekladla žádný odpor. Jelikož byla o tolik starší a chytřejší než já, nikdy mě nenapadlo, že bych se mohl takhle chovat k mladé dámě. Otevřelo mi to oči. Později mi došlo, že mottem takového chování může být: "Nejprve konej, pak se omlouvej."

U Edny ale nebylo třeba se omlouvat. Zнала mne skrz naskrz, líp než já sám sebe.

Když prázdniny skončily, všichni jsme se vrátili do Brooklyn. Edna a její sestra bydlely v mnohem aristokratičtější části města než mí rodiče. Vyměnili jsme si několik "literárních" dopisů, a to bylo vše. Jednoho krutě mrazivého dne po Silvestru, kdy jsem si vyrazil s ostatními členy spolku Xerxes, jsem natrefil v tramvaji na Ednu, její sestru a rodiče. Trochu mě uvádělo do rozpaků, že mne přistihli s takovými hulváty a nevychovanci, ale Edně to bylo fuk. Všimla si, že většina z nás má s sebou nějaký hudební nástroj, a tak nás vlídně požádala, abychom vytáhli svá fidlátka a zahráli něco, co máme rádi.

"Co, tady v tramvaji?" ptali jsme se, či spíše křičeli, protože už jsme byli všichni trochu pod parou. "Samozřejmě," odpověděla. "Hraní ve veřejném dopravním prostředku není proti žádnému zákonu." Jak to řekla, vytáhli jsme své nástroje, naladili je a - "Co budeme hrát?" vykřikl jeden z chlapců.

George Gifford na to nasadil na "My jsme dobří muzikanti." Mezi cestujícími to vzbudilo nadšení. "Ještě, ještě!" ječeli. Tak jsme je oblažovali ještě patnáct nebo dvacet minut. Přestali jsme jen proto, že jsme se blížili k našemu cíli. Když jsme se zdvihli, že vystoupíme, Edna na mě mávla, abych šel k ní. Když jsem se naklonil nad její sedadlo, abych si s ní potřásl rukou a rozloučil se, přitáhla mě k sobě a dala mi vzrušující polibek na rty. Pak šeptem dodala: "Nezapomněla jsem na Atény!" Nemusím říkat, co to se mnou udělalo. Pil jsem jak duha všude, kam jsme zapadli na ten Nový rok a svalil jsem se do postele ožralý jako slíva.

Musím dodat, že mnohem, mnohem později, když jsem navštívil skutečné Atény, myslel jsem na Ednu a na Borscht route. A na Dostojevského, kterého ona ještě nečetla.

Louella

NEMYSLÍM, ŽE BY LOUELLA BYLO JEJÍ SKUTEČNÉ JMÉNO. Spiš bych řekl, že se sama překřtila na Louellu proto, že její pravé jméno se velice obtížně vyslovovalo. Pocházela z podivné části světa, do které se dostane jen nemnoho Evropanů či Američanů. Bylo to asi někde poblíž místa, kde se narodil Gurdjieff. V důsledku toho mluvila řadou divných jazyků - arménsky, arabsky, francouzsky, turecky, bulharsky a rusky. A také anglicky. Skutečně, její angličtina byla skvělá. Středoškolské vzdělání získala myslím někde v Libanonu. Nikdy jsem se s ní nesetkal osobně, ale dopisovali jsme si pravidelně.

Začalo to tím, že jsem od ní dostal obdivný dopis (s fotografií), který napsala poté, co přečetla oba Obratníky. Byl to fantastický dopis, veskrze chápavý, citlivý a překrásně napsaný. Byl v angličtině, s odskoky do francouzštiny, španělštiny a portugalštiny. Když jsem si nechal přeložit ty cizojazyčné pasáže, zjistil jsem, že je nejen velmi sečtělá, vysoce kultivovaná, ale také poněkud propadlá sexu. Ve skutečnosti tyhle pasáže zněly spíše, jako by je napsal muž.

Řekl jsem, že jsme se nikdy nesetkali. Zdálo se, že pořád cestuje - do všech koutů světa. Jeden den jsem od ní mohl dostat dopis z Hokkaida, další přišel z Tasmánie nebo z Rio de Janeira. U ní mne nic nepřekvapovalo.

Měla výbušnou povahu, byla neustále nadšená životem, ale poněkud sklíčená kariérou, kterou si vybrala. Zdá se, že zkoušela celou řadu oborů, všechny uměleckého rázu, až nakonec skončila jako sochařka. Naneštěstí, dodávala. Měla pro to jen málo talentu. Myslela si, že by udělala lépe, kdyby se stala břišní tanečnicí nebo zpěvačkou v nočním klubu. Měla to štěstí, že nebyla životně závislá na svých výtělcích umělkyně. Jak to dokázala, jsem se popravdě nikdy nedozvěděl, ale podezíral jsem ji, že to bylo díky

mužům. Měla morálku děvky. Ona si vybírala muže, se kterými spala, a ne naopak - s výjimkou jednoho význačného případu. Prohlašovala, že měla poměr s Gurdjieffem; tvrdila, že ji očaroval.

Velká část naší korespondence se točila okolo jejího vztahu k mužům - kolem jejího sexuálního života. Byla zcela otevřená ohledně svých chutí, přání a podobně.

Po krátkou dobu přemýšlela o tom, jestli by neměla zkusit psát místo dělání svých "půlzádkových soch", jak jim říkala. Přečetla několik knih od Josepha Conrada a zvláště obdivovala, jakým způsobem užívá angličtinu, která, jak známo, byla jazykem, který znal nejméně, a přesto se v něm rozhodl psát své romány. Ptala se mě, co si myslím o její angličtině, na což jsem jí upřímně odpověděl, že je znamenitá. Hned jsem ale podotkl, že to nemůže být důvodem, aby si ji vybrala pro svou práci. Vybízeli jsem ji, aby napsala něco menšího ve svém rodném jazyce, v tom, ve kterém je nejběhlejší.

"A kdo by to přeložil?" tázala se.

Odpověděl jsem: "Nejspíš nějaký vzdělaný Angličan."

Nelíbila se jí myšlenka, že by měla být překládána. Nakonec po sérii dopisů, probírajících možnost, že by se stala spisovatelkou, náhle tento nápad úplně opustila.

Pro mnohé z jejich vlastností by mohla být nazývána "královnou Balúčistánu". Byla krásná, exotická, nadaná - perfektní sousto pro muže. Nežila zdaleka tolik svým rozumem, jako svým pohlavím. Věřila, nebo prohlašovala, že věří, že Bůh dal ženám kundu ze dvou důvodů: jednak kvůli potěše, jednak pro přežití. Když zjistila, že jí došly peníze a potřebovala si vzít taxík, dokázala svést taxikáře. Kdyby jí chtěl policajt napálit pokutu za nějaký dopravní prostředek, řekla by mu: "Roztrhej to! Pojďme někam, kde si to můžeme rozdat!" A tak dál, a tak dál. I když šoustala za peníze - a někdy to mohlo být jen za půl dolaru - nebylo v ní nic z kurvy. Podle ní se svět skládal hlavně z idiotů, náboženských fanatiků a sadistů. Nezáleželo jí na tom, jak si vydělá na živobytí. Jen to nesmělo být místo s pevnou pracovní dobou! To považovala za nesmyslné. A tak, jak se říká v jedné bulvární revue, nejprve tancovala na jedné noze, pak na té druhé, a na živobytí si vydělávala mezi nimi. O svou pipinku se starala velice pečlivě. Zнала vše o nebezpečí pohlavních chorob, ale věděla také, že už se dají vyléčit bez velkých potíží. Byla veskrze pragmatická a zároveň idealistka. Například pokud šlo o jakýkoli vztah zahrnující lásku nebo cit, byla to vždy ona, kdo si vybíral. Muž musel být nejen pohledný, ale také mužný a inteligentní - kultivovaný džentlmen, aby se tak řeklo. Jelikož neustále cestovala sem a tam, nebylo těžké najít muže, který by vyhovoval jejím požadavkům. Někdy spolu zůstávali celé měsíce, obzvláště když byl dobře zajištěný a měl šarm. Jednu věc nesnášela, a tou byla vulgárnost. Projela velký kus USA a považovala Texas za nejhorší stát ze všech. "Pitomí surovci," nazvala místní rodáky. Nebo "arogantní ignoranti."

Můžete se divit, jakto že mne nikdy nenavštívila, když jsme spolu vedli tak dlouhou korespondenci. Celou tu dobu jsem byl ženatý a navíc otec dvou rozkošných dětí. Louella nechtěla narušit mé rodinné štěstí. (Byla si vědoma, že bych ji hned propadl.) Jak málo věděla o tom, že to bylo nejnešťastnější manželství, kterým jsem do té doby prošel. Místo blaha, které si ona představovala, byl můj život spíše Infernem podle Strindberga. Jediné, co mi bránilo v sebevraždě, byly mé děti, které jsem zbožňoval. A tak se Louella dál potulovala světem, seznamovala se s muži, prožívala s nimi nejružnější dobrodružství - v krátkém, bouřlivém životě.

Když jsem od ní neměl žádnou zprávu už delší dobu, přišel najednou dopis z Guadeloupe. V něm mi popisovala, jak potkala hezkou mladou ženu stejného věku, a také smíšené krve jako ona.

Jmenovala se Georgiana a byla zčásti irského, zčásti kreolského původu. Zjevně božsky vyhovovaly jedna druhé, a tak spolu záhy navázaly lesbický vztah. "Konec konců," psala, "mýma nohama už prošel zástup chlapů s tvrdými ptáky. Je to krásná změna, mít přítelkyni, se kterou se tak shodnu." Pokračovala tím, že ji Georgiana přesvědčila, aby si zkusila vydělávat psaním. Jejím prvním projektem byla kniha o polském spisovateli Josephu Conradovi. Naneštěstí neuměla polsky, ale to co знала z ruštiny, jí pomohlo.

V Conradových povídkách o moři nebylo moc sexu. Ona sama už začínala mít sexu plné zuby. Konec konců, vždyť nemá jenom kundu, ale i hlavu - tak proč ji nepoužít?

Dobře! Pogrataloval jsem jí k výběru námětu a jazyka a čekal jsem, až se dozvím víc.

Zajímavé ohledně jazyka, který si vybírala, bylo to, že málem zvolila arabštinu. Ta je dobrá na sex a nadávky, psala mi. Jenže, kolik lidí v "našem" světě umí arabsky? Byla by to ztráta času. Dalšímu dopisu to trvalo ještě déle, než ke mně dorazil. Už nebyla na Guadeloupe. Ne, narazila na bohatého muže, který se zabýval sbíráním knih. Byl také něco jako učenec: četl v řečtině a latině a také v románských jazycích.

Do Louelly se zamiloval na první pohled. Měl sice určité podezření, pokud se týče jejího vztahu s Georgianou, ale ona je rychle rozptýlila tím, že svou přítelkyni přiměla, aby mu dělala návrhy, čímž ho odvedla ze stopy.

Opustili Guadeloupe, protože měl nějaké nutné jednání v Ženevě. Asi po měsíci se všichni usadili ve švýcarském kantonu Ticino - v Locarnu nebo Luganu. Díky jejím živým popisům toho slavného kraje jsem se o několik roků později rozhodl ta místa sám navštívit. Bydlel jsem ve skromném hotelu v Locarnu. Už jsem někde napsal, že to byl skutečný Ráj. Ve skutečnosti jsem to místo musel nakonec opustit proto, že tam bylo prostě příliš pěkně. Vypadá to možná jako nepravděpodobný důvod, a určitě není mnoho těch, kteří mají možnost podrobit mé tvrzení zkoušce.

Člověk by ale nikdy neměl zapomínat, že Ráj je vždy mnohem nudnější, než Očistec nebo Peklo. Nebyli jsme stvořeni, abychom obývali Ráj, jsme víc doma v pekle, které jsme si vytvořili.

Od té doby naše korespondence řídla. Usoudil jsem, že pokud není po uši zamilovaná do svého manžela, tak jej alespoň respektuje.

Asi po roce její muž nečekaně umřel na infarkt. Zanechal jí svůj majetek, který byl značný. Když tedy byla dobře zajištěná, rozhodla se, že obnoví svou literární kariéru. Ukončila knihu o Josephu Conradovi, která pak byla přeložena do angličtiny, francouzštiny a němčiny. Od Conrada přešla k psaní o jiných prominentních autorech jako byli Hermann Hesse, Wasserman a Maxim Gorkij.

Asi o deset let později jsem obdržel telegram od její přítelkyně Georgiany, sdělující, že se Louella utopila na plovárně.

Ruth a kabát
s kožešinovým límcem

BYLA MI VELICE SYMPATICKÁ, NEJEN PROTO, ŽE byla velice inteligentní, vynikající čtenářka, vždy veselá a příjemná, ale také kvůli jejímu jménu - Ruth. I když jsem už dávno zapomněl příběh Rút ze Starého zákona, to jméno mi stále zvoní jako zvon.

Tato Ruth, která byla shodou okolností Židovkou, z nějakého důvodu připomínala biblickou Rút. Byla ženou mého velice blízkého přítele, jednoho z několika mála géníů, které jsem ve svém životě poznal. Neřekl bych, že spolu byli příliš šťastní; temperamentem se k sobě vůbec nehodili. Byl jsem mému geniálnímu příteli příliš dobrým přítelem, než abych té situace zneužil. Stačilo mi jen,

když jsem k nim občas zašel a hodinu nebo dvě si s nimi povídal. Oba byli velice upovídaní. On dokázal mluvit celou noc o umění (sám byl malíř), zatímco ona ráda diskutovala o knihách a jejich autorech. Věděla, že se pokouším psát a dělala všechno možné, aby mě povzbudila. Naše diskuse často trvaly celé hodiny. V takovém případě jsem byl vždy vyzván, abych zůstal na večeři. V těch časech jsem na takových náhodných pozváních na večeři byl dost závislý. Vždy jsem byl hovorný, ale ve dnech, kdy jsem hladověl, jsem byl ještě více okouzlující a povídavější. Dokázal jsem se protlachat k jídlu stejně snadno, jako obejít blok domů. Byla to otázka přežití. I když jsem byl vyžírk, byl jsem vždy vítán, všude dobře přijímán. Tenhle můj zvyk došel dobrého využití v začátcích mého pařížského pobytu, jak jsem vyličil jinde. V New Yorku, zvláště když jsem byl zcela bez peněz, dostat něco do žaludku znamenalo taky zdolat pěkný kus chůze a mluvení. Často jsem poukazoval na podobnost mé tehdejší situace a Rimbaudova tuláckého období. Úžasná byla, když se tak dnes ohlížím zpět, má schopnost urazit obrovské vzdálenosti na lačno, protože často nebyli žádní z mých přátel doma, když jsem k nim došel. V mých vzpomínkách na tu dobu vyniká jedna věc jako scéna z nějakého zlého snu, a to brooklynský most. Kolikrát jen jsem jej přešel s prázdným žaludkem! Scenérii na obou koncích mostu jsem znal jako umělec zná své oblíbené téma, ať je to spisovatel, malíř nebo hudebník. Nejhorší bylo, když jsem se musel vracet domů s prázdným žaludkem. Znamenalo to totiž hodně chození po Manhattanu, běhání od jednoho přítele k druhému. Často jsem začal někde kolem 70. nebo 80. ulice. Nemusím ani říkat, že nebylo mnoho naděje na to, že mne někdo svezí. Vlastně jsem se ani nikdy nepokusil stopovat. Jako nějaký idiot jsem jen skláněl hlavu dolů, zcela sklíčený a hluboce deprimovaný. Jednoho dne k večeru, když jsem neviděl žádnou možnost, jak se zadarmo najíst, vzal jsem poslední niklák, vlezl do podzemky a jel směrem k Ruthinu bytu kdesi v Bronxu. (Bydlel jsem tehdy poblíž Columbia Heights v Brooklynu.) Dokonce i metrem to byla dlouhá cesta, během níž jsem se modlil k Bohu, aby Ruth, její manžel nebo jeho sestra byli doma, až tam dorazím. (Nikdy jsem lidem netelefonoval předem, že k nim jedu, v obavě, že by se nějak vymluvili.) Naštěstí byli všichni doma a v dobré náladě. Byli rádi, že mě vidí a hned mě pozvali, ať zůstanu na večeři. Ten večer uvařila Ruth vyjimečně dobré jídlo, které jsme zapili výbornými francouzskými víny. Vzhledem k tomu, že Ruth a její muž ten večer spolu dobře vycházeli, nebylo těžké se rozprávět monology a dialogy. Ruthin manžel měl zvlášť v oblíbě ruské spisovatele - a hudebníky! - a tak strávil dost času tím, že velebil jejich díla. Ruth zase mluvila o židovských spisovatelích z devatenáctého století, které četla ještě jako dívka. Neopili jsme se jen samotným vínem, ale i hovorem. (Vzpomínám na ten večer s něhou, protože takové příležitosti jsou dnes vzácností.) Nemusím dodávat, že nikdo z nás nehleděl na hodiny. Najednou jsem si uvědomil, že jsem daleko od domova a vypravil jsem se na cestu. Bylo to uprostřed zimy a já jsem měl kožešinou lemovaný kabát, který mi dal jeden z indických poslíčků jako dárek, když se vrátil z Indie. Trochu se pronesl, když jsem šel někam dál, ale byl teplý a pohodlný. Ještě stále jsem myslel na naše diskuse, když jsem opustil dům a dal se směrem k podzemce. Až ve stanici jsem si uvědomil, že jsem utratil své poslední peníze na to, abych se dostal do Bronxu. Stál jsem na schodech do metra a dumal, co mám dělat. Mohl bych se vrátit ke svým přátelům a poprosit je, aby mi půjčili niklák a cestu zpátky, ale styděl jsem se požádat je o cokoli poté, co jsem byl tak královsky pohoštěn. Jak jsem se tak rozhlížel kolem sebe, všiml jsem si stanoviště

taxíků. Najednou jsem dostal nápad. Šel jsem k nejbližšímu taxíku, řekl jsem šoférovi svůj příběh a nabídl mu svůj kabát s kožehřívákem za to, když mě doveze domů do Brooklynu. Zaječel: "To myslíte vážně?" a vyskočil z taxíku. Já už jsem se svlékal z kabátu, abych se podíval, jestli mu padne. Zkusil si ho a byl mu akorát. Celý se rozzářil.

Ještě jednou se zeptal: "Jste si jistý, že to chcete udělat? Opravdu?"

Odpověděl jsem kladně, aniž bych byl na vteřinu zaváhal. Konec konců, měl jsem doma ještě normální kabát a svetr.

"Dobrá," zašvitořil, "naskočte si!" Pak řekl: "Kde jste povídal, že bydlíte? Musíte mi ukazovat cestu, až přejedeme most."

Ujeli jsme kus cesty, když se náhle pootočil ke mně a zvolal:

"Víte, pane, vy jste tak trochu blázen."

"Já to vím," odpověděl jsem klidně.

"Vy jste spisovatel nebo něco takového?" zněl jeho další dotaz.

"Přesně!" řekl jsem. "Udeřil jste hřebík na hlavičku."

Chvilí bylo ticho. Potom vyrukoval s tímhle: "Nejdřív jsem si myslel, že jste pošuk. Ale mluvil jste jako džentlmen a já jsem na vás nenašel nic divného. Teď, když vím, že jste spisovatel, tak už chápu. Spisovatelé jsou podivíni. Možná, že z toho jednou uděláte povídku."

Odpověděl jsem: "Možná."

Renata a astrolog

NA HAMBURSKÉM LETIŠTI MĚ ČEKALA ROWOHLTOVA sekretářka, okouzující černooká a černovlasá mladá vdova s italskou krví v žilách. Odvezla mě do hotelu, protože Rowohl sám musel neočekávaně opustit město.

Příští večer jsem s ní byl na večeři v restauraci na letišti. Ani ona, ani Rowohl nebydleli v Hamburku. Jeho moderní nakladatelství bylo umístěno v Reinbeku, vesnici asi deset mil vzdálené od města.

Netrvalo mi dlouho zamilovat se do Renaty. Byla půvabná, krásná na první pohled, a měla v sobě něco aristokratického. Její silnou stránkou, jak jsem brzy zjistil, byl jazyk. Ne jazyky, i když mluvila plynule čtyřmi nebo pěti a často i překládala. Ne, jejím zájmem byl jazyk sám o sobě. Etymologie byla její specialitou. Není nutno dodávat, že jsem pozorně poslouchal, když načala svůj oblíbený námět.

Ona zase přečetla většinu mého díla, jak v angličtině, tak ve francouzštině. Zkrátka: i když byla tak trochu učenec, nepředstavovala typický vzorek Němky.

Přijel jsem do Německa, abych dojednal překlad Obratníku Raka. Také jsem měl dostat pěknou sumičku jako zálohu - poprvé v mém životě.

Všechno vypadalo příznivě a slibně. Renata a já jsme často jedli někde spolu, a musím přiznat, že jsme ochutnali nejednu vynikající kuchyni. Vína byla rovněž velmi dobrá.

Ukázalo se, že má dva syny zhruba stejného věku jako byli můj syn a dcera, kteří v tu dobu bydleli se svou matkou v Los Angeles. Jejich matka se právě rozvedla s mužem, se kterým ode mne utekla z Big Suru.

Jednoho dne mne Renata požádala, abych s ní jel do Hamburku na setkání s jejím dobrým přítelem, který je psychoanalytik a astrolog. Domnívala se, že mne bude zajímat.

Měla pravdu. Nebyl jen zajímavý, byl přímo fascinující. Hitler jej přinutil, aby se stal jedním z jeho osobních astrologů. Ale ne na dlouho. Brzy se ukázalo, že buď v Hitlerovi falešné naděje. Najednou se stal nepřítelem Říše a musel zemi opustit.

Tato skutečnost a jeho zájem o madam Blavatskou mi pomohly vytvořit prohlubující se přátelství s tímto mužem. Zapomněl jsem jeho skutečné jméno, takže mu říkáme třeba Schmidt. O pár měsíců

později jsme se s Renatou rozhodli spojit naše životy a také děti, aspoň tak se mi to jevilo. Domluvili jsme se, že pojedou na cestu kolem Evropy - po Francii, Itálii, Španělsku a zvláště po Portugalsku - abych se podíval na nějakém vhodném místě, kde bychom mohli spolu žít.

Můj starý přítel Vincent byl náhodou ve městě a oznámil mi okamžitě, že bude jen rád, když bude moci být mým šoférem, tlumočnickem a sekretářem. (Uměl dobře asi pět jazyků, protože byl několik let pilotem u letecké společnosti. Viděl už pěkný kus světa.)

Začali jsme naši cestu rozmarným putováním po Německu, pak jsme postupně navštívili i ostatní země. Jeli jsme volným tempem; pro jednu jsem zase neměl hluboko do kapsy. Napsal jsem o tom plánu svým vlastním dětem a posílal jsem jim odevšad pohlednice. Na jihu Francie mi bylo nabídnuto několik zámků za slušnou cenu.

Všechny ovšem potřebovaly opravit a kromě toho bych si v nich musel držet šoféra a služebnictvo, to bylo bez debaty. Kdykoli jsme zastavili v nějaké vesnici, našli jsme tam něco kouzelného. (Dokonce Rakousko, které vlastně nebylo na našem seznamu, se ukázalo jako velmi přitažlivé, obzvláště venkov.)

Přirozeně jsem při každé zastávce ihned běžel na poštu, jestli tam nemám poste restante něco od Renaty. Obvykle tam dopis byl. Samozřejmě jsem jí napsal hodně dopisů, popisujících naše dojmy a dobrodružství.

Když jsme dojeli do Benátek, přepadla mě z nějakého neznámého důvodu hluboká deprese. Bylo to tak vážné a tak nevysvětlitelné, že jsem se rozhodl napsat zprávu popisující mou nepříjemnou situaci panu Schmidtovi do Hamburku. Snad bude schopen ukázat na to bolavé místo.

Nemusím snad říkat, že i když jsme prochodili město z jednoho konce na druhý, neměl jsem z toho pohádkového místa skoro nic. Uplynulo několik dní a jednoho dne v restauraci jsem si najednou uvědomil, že mne deprese opouští. Můj zrak padl maně na velké nástěnné hodiny, které ukazovaly právě sedm minut po poledni. Šel jsem do svého pokoje a napsal panu Schmidtovi další dopis. "Nedělejte si starosti. Deprese odešla tak náhle, jako přišla."

Et cetera, et cetera.

Za dva nebo tři dny jsem dostal expres dopis, který mi sděloval, že mě deprese opustila proto, že on, pan Schmidt, se za mne modlil!

Tečka!

Pokračovali jsme do Portugalska, kde jsem se téměř rozhodl usadit, protože jeho jižní část mi silně připomínala Big Sur. Dopisy od Renaty řídly. Teď, když jsme se začali vracet domů do Hamburku, aniž bychom našli místo, kde bychom žili, byl jsem si čím dál méně jistý Renatou i její láskou ke mně. Vlastně když jsme dojeli na německé hranice, téměř jsem zuřil. Byl jsem přesvědčen, že se zamilovala do někoho jiného. Také jsem se cítil vinen neúspěchem naší cesty. Když jsme se konečně dostali do Reinbeku, našel jsem Renatu studenou jako psí čumák. Po jiném muži ale ani stopy. Žádné vysvětlení. Jen to, že je po všem. Alors, que faire? Stáhnout ocas mezi nohy a nasednout na první letadlo zpátky do Kalifornie. Teď jsem měl dobrý důvod pro depresi. Co řeknu svým dětem - po všech těch nádherných obrazech našeho nového domova ve staré drahé Evropě?

Od té doby už uplynulo skoro patnáct let, během kterých jsme si vyměnili pár přátelských dopisů. Pak jednoho dne zčista jasna přišel ten dopis. Přečetl jsem ho třikrát. Bylo to prostě neuvěřitelné.

Co tedy psala: zaprvé, nikdy mne nepřestala milovat; zadruhé, pravý důvod toho, že se se mnou rozešla, bylo to, že ji ten psychoanalytik-astrolog pan Schmidt varoval, že život se mnou by byl pohromou.

Nejpodivnější na tom je, že jsem s ním souhlasil. Nevyšlo mi pět

manželství. Kde je záruka, že dokážu být úspěšný v šestém nebo sedmém?

O něco později mi svítilo, proč bylo zdůvodnění Herr Schmidta správné. Když jsem se ohlédl na ta svá "čtená manželství", došel jsem k závěru, že jsem byl vždycky především zamilován do své práce. Byl jsem beznadějně sezdáný se svou prací.

Tak jsem se utěšil skutečností, že "umělec" by neměl nikdy vstoupit do manželství. Dnes dodávám: "Manželství je smrtí lásky."

Brenda Venus

JAK JI MÁM VYKRESLIT? VE STŘÍBŘE, ZLATĚ, SLONO-
vině nebo v čem? Co nového mohu dodat po všech těch portrétech jiných žen? Jistě, láska je vždy nová, i když je to po sté. Řekl jsem Lásku, ne sex. Láska může zahrnovat sex, ale sex může existovat sám, neživen ničím jiným než fyzickou touhou. Láska je plamen živený na všech stranách, ze všech směrů. Může ji vyvolat cokoli nebo kdokoli. Někdy sám život nestačí. Je láska svatá a nesvatá. Všechny jsou legitimní. Všechny žádají o totéž - odezvu. A když se žádná nedostaví, láska se může ubírat klikatými cestami, jako stálé toužení, úpěnlivá prosba. Neopětovaná láska je možná méně vzrušující a děsivá jako láska vzájemná. Okusil jsem obojí. Považuji za štěstí, že jsem poznal tuto poslední lásku, Brendu Venus. Zdá se, že je to láska astrologicky správná. Setkáváme se ve všech průnicích, všech konjunkcích, všech zatměních. Milujeme se ve spánku i tehdy, když bdíme. Jsme tvoření láskou, řeknu-li to bez obalu. Jak vysvětlit východ a západ slunce, potopu a sucho? Ty věci se prostě dějí. Dějí se v auře záhady. Vše, každé stvoření je obklopeno tajemstvím. Jdeme od jednoho tajemství k druhému. Náš jazyk je čirým tajemstvím, čistou magií, jak chcete. Jazyk lásky je tím nejneproniknutelnějším. Nežádá, aby mu bylo rozuměno, jen žvatlá. Brenda je z malého města v Mississippi, poblíž delty. Strávila několik let v klášteře v Biloxi, nedaleko odtud. Biloxi je náhodou jedním z mých oblíbených amerických měst. Jižní státy mám vůbec rád. Ve své mysli si přehrávám znova a znova Občanskou válku. Pokaždé bojuji na straně "rebelů." Mým velitelem je jen a jen generál Robert E. Lee. V mých fantaziích Jih svou válku nikdy neprohrál. Byl prostě rozdrčen Severem. Ale Jižané byli lepší vojáci, ušlechtilější, odvážnější, smělejší a vynalézavější. Můj vztah k Jihu vznikl mnohem dříve, než do mého života vstoupila Brenda. Mluvím o tom, abych vysvětlil mé zdánlivé poblouznění do té mladé dámy z Hattiesburgu. Jih opustila už před nějakým tím rokem a pokouší se uchytit u filmu. Má své idoly, své hvězdy, své bohy a snaží se stát jednou z nich. Z toho vyplývá, že se nevidáváme často. Žijeme sny, dopisy, telefonními hovory - podobni těm, které milý opustil. Jen s tím rozdílem, že my jsme se neopustili. Lásku neztrácíme, spíše se v ní ztrácíme. Jsme lační, ne vyhladovělí, roztoužení, ale ne ufnukání. Jeden o druhém víme telepaticky. Přicházíme zachránit jeden druhého ve vteřině. Víme, jak hojit rány, tišit bolesti, jak si hrát na Ježíše, Marii, Josefa a Jozafata. Někdy ztělesňujeme Svátého a Zlého. Někdy jsme prostě jen Adamem a Evou. Nikdy nám nechybí kouzla. Ne, někde kolem stále číhá stín Dixieho Friganzy. Čekáme u benzinových čerpadel, na stanicích autobusu, ve východech z metra, přesně jako všichni ostatní. Ale čekáme v naději a míru. Víme, na co čekáme. A ono to přichází, třeba s balíčkovou poštou.

Jak jsme se poznali? Co na tom záleží, potkali jsme se. A od té doby se setkáváme stále.

Ba co víc, naše duše se setkávají. Potkávají se úmyslně nebo náhodně, ale jistotně, pravdivě, povzneseně. Podpíráme jeden druhého. Já se starám, aby se nerozpadla na kusy, ona mi brání,

abych nepraskl ve švech. Chlácholíme se a rozveselujeme se. Vážíme si jeden druhého. Ona by mi mohla provést cokoliv. Ne protestoval bych. Jen bych (si) pořád říkal - "Miluji tě, miluji tě." Řekl jsem to tisíckrát snad několika stovkám žen. Je to věta, která se nikdy neopotřebuje, nikdy nezrezaví. Probudit se se slovy lásky na rtech - jaká blaženost! Už pouhé vyslovení jména "Brenda" mne uvádí do vytržení. Někdy se mnou mluví jižansky. Pak je plná měsíčního svitu, růží, kamélií, gardénií a střešníků. Láska na konci životní pouti je něco zvláštního. Jen málo žen dokáže vzbudit tento druh lásky. Zdá se, že Brenda předvídá má přání, čte mé myšlenky. Nestydí se projevit svou lásku. Má odvalu, je hbitá, duchaplná. A vždy usměvavá. Není to žádný přihlouplý úsměv na duté hlavě. Je to vznešený úsměv, někdy úsměv tetelící se radostným smutkem. Ano, je směsicí protikladů - jako já. To samo možná hodně vysvětluje, proč spolu tak dobře vycházíme, proč to vypadá, že jsme byli již dávno stvořeni jeden pro druhého. Zmínil jsem se, že má v žilách i část indiánské krve? Vysvětluje to mnohé z její povahy a také její fyziognomii. Její mlčení je vždy působivé. Ne zlověstné, ale přemýšlivé a zadumané. Může být i mrazivé, jako u našich amerických indiánů. A především má vědomí síly, nezávislosti, odhodlání. Dokáže být sama. Se zbraněmi zachází zručně. Nebojí se zvířat. Dokázala by zabít bez mrknutí oka, kdyby musela. Stejným způsobem umí milovat. Nuže, co může člověk chtít víc? Uvnitř to v ní neustále vře. Brenda pořád plánuje, intrikuje, kuje pikle. Je v neustálém kvasu. Dře do úmoru tělesně i duševně. Dokáže jíst jako tygřice, ale zvládne i hlad. Miluje přepych, ale vystačí s málem. Je stále oblečená v barvách duhy. Ve sprše jiskří. Když spí, sny ji neustále prozařují. Je dřímajícím vulkánem, gejzírem, který zadržuje svůj proud. Vše pod kontrolou, a přece uvnitř divoké jako tornádo. Kam mne tohle podivuhodné stvoření zavede? ptám se. K jakým neznámým břehům? Odevzdal jsem se do jejích rukou. Ved' mne, Ó požehnaná, kamkoli.

KONEC

obsah

Kniha první	
Kniha přátel	5
STAŠEK	7
JOEY A TONY	36
BRATRANEC HENRY	47
JIMMY PASTA	62
JOE O'REAGAN	77
MAX WINTHROP	91
ALEC CONSIDINE	107
Kniha druhá	
Mé kolo a jiní přátelé	137
HAROLDE ROSS	139
BEZALEL SCHATZ	147
VINCENT BIRGE	161
EMIL WHITE	171

EFRAIM DONER 185
JACK GARFEIN 195
JOE GRAY 201
MŮJ NEJLEPŠÍ PŘÍTEL 225

Kniha třetí
Joey 233
JOEY 235

Další ženy v mém životě 277
PAULINA 281
MIRIAM PAINTEROVÁ 293
MARCELLA 297
CAMILLA 301
MELPO 306
SEVASTY 311
TETA ANNA 316
FLORRIE MARTINOVÁ 319
EDNA BOOTHOVÁ 324
LOUELLA 329
RUTH A KABÁT S KOŽEŠINOVÝM LÍMCEM 337
RENATA A ASTROLOG 341
BRENDA VENUS 346

Z anglického originálu Henry Miller's Book of Friends, vydaného nakladatelstvím Capra Press v Santa Barbaře r. 1987 přeložil Petr Sulovský. Obálku navrhl Petr Palarčík. Typografická úprava Markéta K. Pučoková. Redakce Vladimír Foret. Vydalo nakladatelství Votobia v Olomouci roku 1997.

ISBN80-7198-251-2